

Utvecklingen inom straffverksställighetens område under de senaste årtiondena.

Några spridda drag.

I alla civiliserade stater har i ledande kretsar framväxt en ganska enhetlig uppfattning i de flesta frågor, som angå åtgärderna till brottslighetens bekämpande. Långsamt men säkert har man arbetat sig fram ur fördomarna till vidsyntare åskådning. Lagstiftningen i de olika länderna har tillgodogjort sig erfarenheterna även utom de egna gränserna. De internationella sammanslutningarna hava härutinnan övat ett avsevärt inflytande. Den stora internationella kriminalistföreningen, till vilken även de nordiska staterna voro anslutna, har under världskrigets pårefstningar splittrats och tynat bort. Föreningens stiftare Liszt, Prins, van Hamel äro icke mer, men dess strävanden ha efterlämnat spår i de flesta gällande strafflagar och i utarbetade förslag till nya sådana. Försök göras för närvarande från franskt betonade länder att åstadkomma en ny liknande sammanslutning. Men stora utsikter synas icke finnas för ett allmänt inträdande i den nya organisationen. Vi hava emellertid fortfarande de alla stater omfattande kriminalistmöten, som hittills gått under den allt för ensidiga benämningen »penitentiärkongresser». Den missuppfattningen har utan tvivel varit rådande, att dessa kongresser egentligen endast avse s. k. »fängelsefrågor», frågor om straffs verkställande. I själva verket ha de alltid i främsta rummet sysslat med rena strafflagsfrågor och vid sidan därav med frågor som röra ej allenast fäng-

behandling utan även vården om vanartad ungdom och skyddsarbete i allmänhet. Dessa kongressers betydelse för utvecklingen på det straffrättsliga och »penitentiära» området kan icke överskattas. Emellan kongresserna verkar en av de anslutna staterna upprättad kommission, bestående av officiella representanter, utsedda med hänsyn till deras speciella sakkunskap. Denna kommission, som har egen fastighet i Bern, har under sistlidna Augusti på initiativ av Professor Carl Torp, Danmarks högt uppburne representant, antagit ändrad benämning för att däri tydligare angiva verksamhetens omfattning. Den nya benämningen är »la Commission internationale pénale et pénitentiaire». Kommissionen har i Bern en byrå, som förestås av en generalsekreterare. Av denna byrå insamlas från de anslutna staterna lagar, författningar och vetenskapliga arbeten i de ämnen, som falla under kongressernas arbetsområden. Meningen är att genom publikationer sprida kännedom om världsutvecklingen i hithörande frågor samt att tillhandagå med upplysningar till svar å ingående förfrågningar. Det internationella samarbetet är sålunda fortfarande i gång och gör allt större landvinningar.

På fängelseväsendets område har genom detta samarbete framgått en i väsentliga delar allmängiltig åskådning, en norm, som man i alla länder strävar att genomföra. Den omnämnda Kommissionen har helt nyligen utarbetat en »Samling regler för fångars behandling», om vilka regler vid senaste möte alla de då representerade sexton staternas ombud enade sig. I detta »standardreglemente», som omfattar icke mindre än 55 §§, kunna nutidens principer för en rätt fångbehandling anses fastslagna. De innebära ett ofantligt framsteg i förhållande till äldre tiders uppfattning. För våra nordiska länder givas icke i reglementet några egentliga nyheter. Snarare kan sägas, att detsamma ganska klart avspeglar just det nuvarande läget i dessa länder med redan genomförda eller planerade reformer. För att rättvist uppskatta vad vi sålunda vunnit i utveck-

ling är det icke ur vägen att kasta en blick tillbaka i tiden på förhållanden, som rådde för några tiotal av år sedan. Ganska nära liggande tider erbjuda en tillräckligt mörk fond för att vi må tydligt kunna se skillnaden mellan då och nu och därmed också uppfatta framstegen, som till stor del tagits på initiativ av det internationella arbetet.

Jurister, både domare, advokater och andra ha nog i allmänhet ganska ringa intresse för verkställigheten av de åtgärder, de ådöma eller påyrka. Verkställigheten är dock det reella i straffrätten. Straffrätten rör sig om medmänniskors väl och ve, deras ära och frihet, således om värden, betydelsefullare än de ekonomiske ting, varom de civilrättsliga tvisterna i allmänhet handla. Hade juristerna litet mera tänkt sig in i straffens verkliga innebörd, skulle nog många av de ohyggligheter, som ägt rum i samband med behandlingen av brottslingar och andra vilsegångna, långt tidigare bringats att försvinna.

Det primära i all »fångvård« är behandlingen av de häktade, de anhängna, de för brott misstänkta. Varför ha dessa så länge och på så många håll utsatts för annat tvång än hindret att avvika, att undanrödja eventuell bevisning? Låt oss börja på närmaste håll. Här i Sverige höllos enligt en redogörelse av år 1835 då ännu de tilltalade — t. ex. i Stockholms Rådhushäkte och i Kastenhof — tillsammans i gemensamma rum, där ofta »stor trängsel rådde«. Detta är så mycket anmärkningsvärdare som man haft tillfälle att hämta ett gott föredöme från välbekanta platser, t. ex. Paris, där redan på den stora revolutionens tid fängelset i Conciergeriet stod inrett med ännu idag användbara celler, ej mycket olika de numera vanliga för rannsakningsfångars förvar i enrum. Där funnos i dörrarna synhål för fångarnes observerande, utanför löpande korridorgalleri o. s. v. Men hos oss kom isoleringen av rannsakningsfångarna till stånd först i och med läns-

och kronocellfängelsernas uppförande i midten av 1800 talet. Och vi veta allt för väl att ifråga om de anhållna, dem som icke häktats utan allenast omhändertagits av polisen, förhållandena intill den allra senaste tiden varit ganska litet tillfredsställande.

Endast för några år sedan fann jag i en av Mellan-Sveriges större städer, hurusom i polisens vaktrum fanns en med gallerpallisad avstängd del, där de anhållna höllos instängda, intressanta skådeobjekt för den passerande allmänheten. I en stad uppe i Norrland låg stadens häkte i en fristående ensam gammal träbyggnad bakom rådhuset utan direkt tillsyn. Det berättades mig, att en anhållen, som där blivit insatt, under ett par tre dagar alldeles förgåtits, utan mat eller dryck. När han upptäcktes, lär vederbörande hava funnit bäst att låta honom löpa. I vissa stads- och häradshäkten funnos ännu för några år tillbaka inga sängkläder, än mindre några fängkostymer till utbyte mot de intagna individernas ofta nog rysansvärda paltor. På ett håll fann jag dock en människovänlig vaktmästare: när någon stackare överanvändades åt honom, gick han ut i staden och tiggde ihop kläder åt syndaren. Saken är numera för Sveriges del nöjaktigt ordnad genom en Kungl. Kungörelse den 21 Aug. 1925.

Pinsamt kunde förvisso vara att sitta i dessa gamla oordnade svenska häkten; men vi kunna trösta oss med att det var värre på andra håll. Vi kunna erinra om ett häkte i Konstantinopel ännu under slutet av 1800 talet, ett häkte, som av Mohamed Bech beskrives sålunda: »Sedan man passerat en lång gång kom man till en halvt igenstörtad trappa, som slutade med en järndörr, utanför vilken satt en beväpnad vaktkonstapel. Varje sådan skiftades var tredje timme. Här var det ruskigt och kallt, och ingen konstapel skulle gått in på att uppehålla sig där mer än högst tre timmar. Järndörren ledde in till en lång valvkorridor, utsprängd i berget. — Man sade, att de första kristna där haft sin tillflykt, och att det var dessa som

på sin tid huggit ut dessa nischer eller hålor i väggarna, där man nu förvarade fångarne. — Själva cellen, som inte var stort större till utrymmet än en likkista, var alldeles mörk och framkallade ett djupt beklämmande intryck. Själv känner jag icke någon, ens den starkaste, som inte där blivit gripen till tårar«. Vi må hoppas, att Turkiets nuvarande kraftiga regering gjort slut på detta elände. Om Turkiet icke vill stå Ägypten efter, måste det slå in på reformernas väg. Det kan måhända vara av intresse att höra, hurusom Ägypten genom sin representant i Kommissionen hört sig för om densamma ville sända ombud till de gamla Faraonernas land och till andra, som kunde så önska, för att ge anvisningar vid fängelsernas nybyggande.

I denna tidskrift hava tidigare skildrats förhållandena inom häktena, de s. k. Jails, i U. S. A. De stå ännu i huvudsak oförändrade, verkliga skamfläckar för civilisationen¹⁾. Anslag lära dock numera vara beviljade, till deras successiva omgestaltning.

Underligt är att exempelvis i ett så framskridet land som Skottland rannsakningsfångarnas berättigade anspråk ännu kunna svårt åsidosättas. Jag såg nyligen sådana fångar av herreklass i civila dräkter promenera i lag med gråklädda straffångar. Vi ha nog här i Norden kommit längre i fråga om förståelse för människovärdet och respekten för den icke dömdes personliga rätt.

Likväl måste erkännas, att åtminstone i Sverige vid fängstransporterna ännu alltjämnt ganska illa syndas mot regeln att hålla rannsakningsfångarna i möjligaste mån åtskilda från varandra och övriga fångar. Må vi hoppas, att även vid dessa tillfällen ett bättre förhållande snart må kunna åstadkommas.

¹⁾ I ett antal jail överlåtes disciplinens upprätthållande åt en organisation av fångar, i allmänhet kallad »kangaroo court«. Helt nyligen inträffade, att två representanter för en »antisaloon league« häktades. Häktets kangaroo court dömde dem genast til 30 prygel var, därför att de tillåtit sig inträda i häktet!

I det hela kunna vi dock i fråga om häktades och an-hållnas behandling här i Norden vara ganska tillfreds. Beträffande dem iakttages nog i allmänhet det omnämnda Standardreglementets föreskrift, att »från dessa fångars behandling skola uteslutas varje frihetsinskränkning och varje hårdhet, som icke erfordras för deras hållande i för-var och för ordningens tillgodoseende». Det föreskrives även, att »rannsakningsfångarna skola alltid hållas avskilda från dem, som dömts».

Vända vi härefter blicken till straffverkställigheten, möta vi även här en genomgående ändrad uppfattning, en vidare syn på problemen.

Se vi oss tillbaka ett eller annat tiotal av år, finna vi såsom det måhända mest bedrövliga, att så många i själva verket på grund av sinnessjukdom alldeles otillräkneliga personer underkastades en straffbehandling, som ifråga om dem var alldeles meningslös. I början av min tjänstetid såsom chef för fångvården fann jag insatt i en dunkel källarecell en fänge, som där tillbragt några veckors tid, nästan helt oklädd. Han led nog icke så mycket själv, ty han ansåg sig för Carl XII, som kommenderade arméer. Men det hela var ju omänskligt. Sedan han förts upp i ett ljus, glatt rum, blev han lugn och stilla. Då för tiden fanns vid fångslerna icke tillräckligt psykiatriskt förstånd — den sinnessjuka behandlade man ofta nog under den tid, det utmätta straffet varade, såsom ett oskäligt djur, med grym-maste hårdhet. Och när strafftiden var slut, släpptes han utan vidare åter lös på samhället. Nästan lyckligare var, när en sådan stackare vart dömt till döden och avlivades. Fallet »Nordlund» synes mig typiskt. Mannen nedstack på en Mälarångbåt ett antal medpassagerare — jag vill minnas sju stycken — efter vad man ville tro för att till-ägna sig fartyget. Han dömdes till döden och avrättades, vilket väl var bäst för honom själv. Men säkert skulle

nu för tiden ingen ha undgått inse, att han var en icke normal människa.

Särskilt i Belgien framdrevs för en del år sedan tanken på att vid fängelserna genast från början uppmärksamt studera inkommande fångar, bl. a. för att utröna deras normala eller onormala sinnesbeskaffenhet. För ändamålet upprättades s. k. Antropologiska institut, där undersökningen verkställdes. I Sverige ha vi visserligen icke dylika institut. Men den avsedda undersökningen sker icke desto mindre, i svårare fall vid fängelsernas sinnessjukavdelingar. Resultatet har blivit en psykisk sanering av fångpersonalen, ytterligare befrämjad genom lagstiftningen om intagande i förvaringsanstalt av förminskat tillräkneliga förbrytare. Straffverkställigheten har efter dessa reformer att befatta sig egentligen endast med personer, som äro till förståndet normala eller åtminstone tämligen normala.

I våra tre nordiska länder Sverige, Danmark och Norge är dess bättre dödsstraffet avskaffat. Vad denna reform innebär, förstår bäst den, som haft något att skaffa med de dödsdömda eller i övrigt fått en inblick i förhållandena. Jag minns en dödsdömd kvinna gående hastigt av och an i cellen, vridande sina händer: »att slaktas som ett oskäligt djur, att slaktas som ett oskäligt djur» —. Jag minns en ung gosses nakna flämtande bröst, när jag inträdde till honom. Han trodde, att jag kom för att meddela honom stunden för exekutionen. I de större engelska fängelserna finnes ett »dödsrum«, hållet i svart, mitt i rummet en stor fristående säng under ett kors i silver. Här insättas de dödsdömda de närmaste dygnet för hängningen. Från rummet leder en gång, ett par steg och galgen är nådd. En fängelseföreståndare berättade mig, att en person kunnat insättas i rummet med blont hår — när han fördes ut var det vitt. Allra ruskigast verkar det kanske att i ett fängelse se de stora slagdörrarna i korridorens fond:

alla fångar veta, att därbakom står alltid galgen redo. Rennsnaran ligger slagen om en sandsäck av en människas tyngd, detta för att ständigt hava hållfastheten prövad. Säcken bytes ut mot missdådaren, ett grepp i handspaken, luckan öppnar sig. Jag vet ej om samma försiktighets- och barmhertighetsåtgärd vid dylika tillfällen iakttagas i England som i Orienten, där före exekutionen såväl snaran som förbrytarens hals noga ingnides med såpa, för att allt må glida lätt vid åtstramningen. Befälhavaren vid Londonfängelset, som under ett och samma år haft att ombestyrja sju avrättningar, förklarade emellertid, att det var ett »obehagligt job». — Howardförbundet arbetar för dödsstraffets avskaffelse även i Storbritanien, men utsikterna till framgång av detta strävande synas icke vara stora. En regeringsmedlem sade mig kategoriskt: »Dödsstraff är nödvändigt här i England».

De olika arterna av frihetsstraff och sätten för deras verkställande äro för tidskriftens läsare väl kända och ofta skildrade. Vi känna de pietestiskt påverkade åsikter, som i fängelserna införde det stränga enrumsstraffet: Ångern och ruelsen skulle luttra brottslingens själ. Förgicks han i sitt ensamma lidande, i tystnaden, i den gravlika kammaren, så hade han dock haft tillfälle att bättra sig från sina synder och bereda sig en möjlighet till att få del av himmelens härlighet. Det var helt visst en mera praktisk syn, som kom Europa att i förmildrad form upptaga det Philadelfiska cellsystemet. Man ville bryta de stora gemensamhetsfängelsernas fördärfliga inflytande. Men på många håll gick man för långt, även i Sverige, dock allra längst i Belgien. Den på lång tid dömda kan i sistnämnda land hållas i cell under tio år, varefter han äger välja cell eller gemensamhet. Han lärer på grund av slöhet och vana i regel välja att stanna i cellen. Han är rädd för andras sällskap. Han är ej människa mer. Jag har sett

uppgivas, att efter världskriget de demokratiska krafterna genomdrivit en inskränkning i det belgiska enrumsstraffet. Men efter vad jag inhämtat, står allt kvar vid det gamla. I andra länder, där man tidigare byggt på ett cellsystem med sträng isolering, har detsamma såsom i England nästan fullständigt och i Sverige i stor utsträckning utbytt mot ett system bestående i nattlig isolering och gemensamt arbete om dagen. Man har funnit den allt för långa ensamvistelsen för de flesta medföra andlig depression, på samma gång som fångens sysselsättande med ett givande och uppfostrande arbete därigenom försvårats. De många celler, som erfordrades för enrumsstraffets genomförande, kostade våra läder tunga utgifter. Och det vore ju därför att beklaga, om systemets förolyckande skulle gjort dessa utgifter likasom bortkastade. Men nu har just det med så mycken tro engång omfattade cellsystemet, som förmådde fädrens människovänliga hjärtan till de dyrbara cellfängelsernas uppförande, berett nutidens skattedragare förmånen att äga tillräckligt antal stora och luftiga enkelrum för alla fångars nattvila — något som eljest svårligen kunnat er-nås, varken i England eller i Sverige. Däremot har saknaden vid cellfängelserna av större arbetssalar för arbete i gemensamhet på nutiden ställt kravet att nybygga sådana yrkeslokaler — något som är kostbart, även det, och därför åtminstone i Sverige icke skett i önskvärd omfattning. Arbetsdriften vid fängelserna har härigenom hos oss lidit. Se vi på Danmark, finna vi, att vi äro långt efter i detta hänseende, för så vidt angår fabriksmässighet och ekonomisk framgång. Man behöver, för att inse Danmarks framskjutna ställning i fråga om fångarbetet allenast betrakta en bild från Væverisalen i Horsens Straffeanstalt. Förr framhölls på många håll, att fångarnas arbete skulle gå ut på att lära den dömda ett hantverk, varmed han efter frigivningen kunde på egen hand sysselsätta sig — och detta är ju gott och väl. Men utvecklingen har ju i samhället skridit över i stordrift, i maskinell verkstads-

drift. Fången måste därför om möjligt lära sig vad som fordras av arbetaren i fabriken. Härtill sträva nu överallt fängelseledningarna. I det omnämnda reglementet uttryckes saken så, »att arbetsdriften i fängelserna bör så mycket som möjligt vara organiserad efter mönster av den fria arbetsdriften«. Redan denna fordran gör fångens inneslutande i enrum under arbetet föga ändamålsenligt.

I de länder, där cellstraffet i långa tider varit så gott som allenarådande, bestod det arbete, som kunde beredas fångarna, av allehanda smågöromål. Visserligen förekom skrädderi, skomakeri, snickeri och dyl., men utövat under ganska primitiva former. Huvudsakligen utgjordes i Sverige cellfångarnas arbete av sådant som klistring av tändsticksaskar, av papperspåsar och kuvert. De flesta svenska fängelsetjänstemän bevara helt säkert ännu i minnet den sura lukten av de till torkning i cellkorridorerna utbredda askarnas klister. Denna lukt blandad med de kvardröjande ångorna efter de s. k. cellpytsarnas morgonrengöring skapade den »fängelseluft«, som var så typisk för cellfängelserna under en tidigare regime. Med arbetsdriftens omläggning och införande af W. C., jämnsides därmed att den osande fotogenbelysningen utbytts mot elektrisk, har numera även i de svenska fängelserna denna betecknande »fängelseluft« allt mera försvunnit.

En återgång till gemensamhetsarbetet betyder icke en återgång till det gamla s. k. gemensamhetsstraffet. Därtill skulle nog ingen velat medverka. Samvaron mellan fångarna såväl natt som dag, bättre och sämre, yngre och äldre om varandra, alstrade naturligen de osundaste förhållanden. Där funnas översittare, som togo väldet, tilltvingade sig förmåner på svagare kamraters bekostnad o. s. v. Aldrig glömmer jag den känsla, som i min tidiga ungdom bemäktigade sig mig, då jag i min faders sällskap besökte livtidsfångarnas till omkring 1000 man uppgående skara i Varbergs åldriga fästning. Under soldatbevakning stodo de, men fritt rörde de sig på den stora gården, samlade

sig i dystra hoper. Sedan tågade de ut till stenbrotten, en mörkt blickande hop galerslavar, som bytt sina åror mot släggor och hamrar. Arbetet var för dem lagt till rätta som en pina, icke som den välsignelse, det bör vara. Hatfulla människor, som förklarat samhället krig. Kroppsligt starka, starka i det onda. Och må vi tänka på det stora kvinnofängelset å Norrmalm, där gamla perversa varelser och unga lättsinniga flickor utbytte tankar och minnen. Hur skulle någon effektiv kontroll vara möjlig i de stora, mörka sovsalarna?

Nej, en återgång härtill vill ingen förorda. Det man vill, det är att låta var och en under natten vila ensam i eget rum och låta alla om dagen arbeta i väl sammansatta grupper under uppmärksam kontroll. Det heter i Standardreglementet: »Lämpligast böra fångarna få sova i ensamceller, kan detta icke ske bör man låta dem sova var för sig i avskärmade alkover. Då gemensamma sovsalar användas, måste sörjas för speciel övervakning under natten«.

Fångarnas gruppindelning har erkänts såsom en huvudsaklig fordran. Allt allmännare hava de yngre fångarna förlagts till särskilda fängelser eller andra anstalter, där behandlingen, för att ånya använda det nämnda reglementets ord, »bör vara genomträngd av en anda, som alldeles särskilt till sitt mål uppställt att verka för deras uppfostran och allmänna ombildning«. I allt flera länder har för de yngsta kategorierna möjliggjorts att vinna befrielse från straff och i stället intagas i uppfostringsanstalt.

Detta förefaller så enkelt och naturligt. Men för en äldre generation, som givit akt på gångna tiders förhållanden, innebära de omförmålta reformerna ett välsignelsesrikt framskridande. Vilket beklämmande intryck gjorde det icke att i straffanstalterna finna små gossar och flickor — i Sverige dock icke under 15 års ålder — insatta i cellerna, klädda i otympliga fängkläder, sysslande med något meningslöst arbete, gråtande av hemlängtan. Inte var deras ondskap så stor, inte deras omdömsförmåga så utvecklad, att sam-

hället kunde vara berättigat misshandla dessa barn på det mest paradoxala vis: de hade brutit mot gammalt folks lagar, och därför skulle de behandlas på gammalt folks vis. Inte blevo därigenom barnaögonen klarare och öppnare. — Det är fruktansvärt, huru människorna kunnat förgripa sig på ett uppväxande släkte, i egenrättfärdig tro, i kortsynt vishet! Allt för hårt böra vi dock icke döma våra fäder för deras blindhet. Missbruka vi icke ännu i dag vår makt över de unga, sätta dem till trältjänst i skolor, där de tvingas inhämta ett övermått av död kunskap. Borde vi icke i stället sovra och väga och skänka de unga under en kortare arbetstid det verkligt bildande, nyttiga och förädlande?

En sådan kunskap, om än i mycket inskränkt mått, är det, som man söker bereda dem, som en förfelad uppfostran fört in på brottets väg och på den vägen till tvångsuppfostringsanstalt eller ungdomsfängelse. En moralisk och religiös fostran, nöjaktiga teoretiska insikter och yrkesduglighet. Vid en s. k. »Borstalanstalt« i England har jag sett hur bleka, fränstötande pojkar från Londons Eastend förvandlats till kraftiga, brunkindade ynglingar, spänstiga gymnaster, med tillräcklig nautisk utbildning för att till sjös arbeta sig upp till en god och ansedd ställning.

Till disciplinens och ordningens befestande, bland så väl yngre som äldre bidrager i hög grad den numera nästan allestädes tillämpade klassindelningen av fångarna. De på grund av upprepade återfall i brott såsom de mest förhårdade och därför mest samhällsfarliga ansedda fångarna avskiljas från övriga — intagas i svåraste fall, i Sverige och i Norge samt även annorstädes, på obestämmd tid i s. k. interneringsanstalter eller liknande inrättningar. De uppfostringsbarare fångarna fördelas i kategorier eller grupper, den ena mer privilegierad än den andra, allt efter deras mer eller mindre välbeprövade sinnelag. Standardreglementet säger i denna punkt: »Det bör sörjas för att de fångar, som hava att undergå en tillräck-

ligt lång strafftid, finna ett eget intresse förenat med bättringsarbetet; i detta syfte bör åt dem gradvis skänkas en med särskilda förmåner gynnad ansvarsställning».

På fängarnas ådagalagda sinne lag beror i allmänhet möjligheten för dem att vinna den i flertalet länder medgivna förmånen av villkorlig frigivning. Denna möjlighet, som icke gärna någon vill förlora, och den nämnda klassindelningen med dess växlande privilegier hava allt mera gjort stränga disciplinärmedel obehöfliga: fängen har ett rent materiellt intresse — bättre föda, trevligare bostad, förströelser, njutningsmedel inom måttliga gränser — i att noggrannt iakttaga fängelsets ordningsbestämmelser.

I de forna tiderna med anstaltarnas obrutna enahanda, med deras döda hopplöshet, deras frånvaro av varje anledning till ambition, var det prygelkäppen, den mörka cellen, den inskränkta kosten — d. v. s. svälten —, som regerade. Numera äro de sällan eller alldeles icke i bruk. Vad betydde i verkligheten detta så lätt uttalade ord »prygel«, kroppsbesträffning? Jag erinrar mig ha närvarit vid en dylik avsträffning. Det var en ung, stark man. Iklädd endast ett par tunna linnebyxor utsträcktes han på prygelbänken. Två konstaplar höllo armarna, två fötterna, en huvudet. En svängde hasselkäppen. En stund mellan varje slag. Först en skälkning, en kvidan. Sedan allt tyst, blott en eller annan ryckning märkbar vid de följande slagen. Trettio till antalet. När mannen stod upp och befalldes byta byxor, visade sig huden på de pryglade delarne djupt mörkblå, uppsvälld, dock icke blodig. Men det hela gjorde ett vidrigt intryck. I synnerhet mannens dova tystnad. Vilken skulle stämningen vara i ett fängelse, där dylika scener icke så sällan upprepades? En rå fångskara, en rå bevakningskår. Hur kunde här en förbättring, en förädling åstadkommas?

Jämföra vi härmed fängarnas liv i ett modernt jordbruksfängelse eller vid en fångkoloni, där de dömda tillbringa en senare del av sin strafftid, nästan såsom fria arbetare,

nästan överlättna åt sig själva, ledda av den egna insikten, att gott uppförande och ådagalagd pålitlighet äro villkoren för att ett återsändande till den slutna straffanstalten skall kunna undvikas — ja vid en sådan jämförelse lärer för oss alla stå klart, att nutiden, i mycket en bekymmersam tid, dock i fråga om fängelselivet medfört en betydande ljusning. Även i de slutna anstalterna är i mycket samma ljusning skönjbar. Vid de större fängelserna, där fångar på längre tid vistas, vackra kyrklokaler, goda skolor, trädgårdsarbeten — överallt välvilliga insiktsfulla tjänstemän, från föreståndare till vaktkonstaplar och vaktfruar.

Visserligen kan man ännu i vissa länder få se fångarna arbeta i stenbrott, omgivna av soldater med gevär, som bära påskruvade bajonetter. Ja somligstädes arbeta ännu fångarna med bojor om fotvristerna! Man sätter ännu alltför liten tro till fångarnas av eget intresse påverkade självdisciplin. I motsats härtill vill jag erinra om exempelvis det jämförelsevis nybyggda Schweiziska fängelset Belle Chasse i Kantonen Fribourg. Här sammanföras från ett antal katolska kantoner varjehanda straffångar, även av svår art. De sändas omedelbart, så vitt jag kunnat finna utan föregående gallring, ut på fälten bland betor och hövolmar. En fåtalig bevakning utövar uppsikt över fångarna, helt glest kringspredda för de olika göromålen. Det påstås, att allt går väl. Man har också uppe i alperna en säter, skött av fångarna, en anstalt av ungefär samma slag som hos oss i Sverige fångkolonien vid Singeshult.

Måne icke framtidens fångbehandling allt mera skall övergå i en dylik form av tvångsarbete ute på fälten, i skogsängarna — ett tvångsarbete, där tvånget göres så litet kämbart som möjligt — eller i ett arbete i fängelseverkstäder, luftiga och ljusa, där fången lär sig omhulda sin maskin och uppskatta dess och den egna arbetsprestationen? Ju bättre och rikligare arbetet blir, desto större del kan fången få i arbetsinkomsten till understödande av den hemmavarande familjen och till vinnande av en sparad skärv för tiden efter den stundande frigivningen.

En vacker bild, säger man. Men vart tar då »straffet» vägen? Skall icke fången underkastas lidande? Skall han behandlas som en vanlig oförvillig människa?

»Straffet». Det är ett farligt ord. Det har allt för länge fått utöva »ordets makt över tanken». På den tid, då den väldige Moses i stenskrift avfattade sina lagar, var straffet självändamål. Det var Hämnens Gud, som dikterade de lagarna. Sedan fingo vi en religion, som kallar sig själv kärlekens religion. — Men den vågade ej bryta traditionens bojar; och så hände, att kristenheten i nära två tusen år i straffet såg uppfyllelsen av ett rättfärdighetens krav på hämnd, i stället för att omlägga brottslingens behandling i enlighet med den nya religionens kärleksbud. Och detta kärleksbud är väl dock, även sett ur krass nytthetssynpunkt, bra mycket fruktbarare än det nedrivande hämndebudet.

Med straff vill man skydda samhället mot dem, som illa handla; vill avskräcka dem från det ondas vägar, oskadliggöra dem för en tid åtminstone; man vill inge dem bättre uppsåt. Men gör icke det nutida, det med mera kärlek uppfyllda straffhotet, den mera kristligt betonade behandlingen av brottslingarna allt detta? Man svarar må hända: de nu så humana straffen kunna nog för en tid oskadliggöra brottslingarna och inge dem bättre uppsåt. Men de avskräcka icke såsom de hårdare straffen och skydda alltså icke lika väl vårt samhälle. Riktigheten av denna invändning kan lugnt bestridas på den grund, att frihetsförlusten står kvar; och det är just förlusten av friheten, uppgivelsen av det egna jaget, den egna viljan, skilsmessan från de närstående, från det gamla vanelivet, som utgör det rent ut sagt hemska i ett längre frihetsstraff. De kroppsliga obehagen betyda i jämförelse härmed ganska litet, såsom avskräckande moment. Men en kroppslig misshandel, ett grövre tvång verker däremot själsligt på det sätt, att de goda instinkterna i stället för att väckas, om de slumrat, bli helt förslöade, döda. Och ur misshandeln uppväxa eller därav stärkas de onda instinkterna. Den av-

sedda »förbättringen« av brottslingens sinne uppnås icke. I stället vinnes förhärkelse. All erfarenhet bevisar detta påstående, som icke fälles av blödighet, såsom väl mången håller för troligt, utan helt kallt av en opartisk, numera helt utomsläende betraktare.

Att i fråga om brottslingar föra kärlekens talan kan verka en smula retsamt på dem, som framförallt önska att i trygghet räkna sina slantar. Måhända kan det tjäna till deras lugnande, om det här påpekas, att just denna kärlek åstadkommit hela det vittutgrenade skyddsväsen, som genom frigivna brottslingars understödjande och omhändertagande bidrager till förekommandet av nya brott från deras sida.

Länge har det frivilliga hjälparbetet strävat i sådant syfte. Men först under de senaste decennierna har detta arbete mera allmänt i olika händer fått en fastare organisation. I de Nordiska länderna har man i detta avseende hunnit ganska långt. Danmark gick främst, Norge därefter, Sverige — det konservativa, vars folk beskylles för en viss tröghet men också för möjligheten av ett hetsigt upplammande — följde efter, nu i färd med att reparera efterblivenheten. Det Svenska Skyddsförbundet utgör en sammanslutning av alla mera betydande skyddsföreningar, som verka för vilsegångnas stödjande och upprättande. Genom detta organ kan en enhetlig ledning av hjälpverksamheten inom landet åstadkommas. Vid det här ovan omtalade sista mötet av den penitentiära kommissionen väcktes av representanten för Nord Amerikas Förenta stater förslag om åtgärders vidtagande för att bereda möjlighet till understöd och övervakning av frigivna, som efter att ha lämnat fängelset i ett land begiva sig till ett annat land för att vinna förvärvsmöjligheter. Här framträder ett drag av en framväxande internationel brödrakärlek, så mycket mer beaktansvärd som ett av de i världskriget deltagande fol-

ken väckt förslaget. En internationalisering av hjälparbetet torde säkerligen underlättas i samma mån som i de olika länderna kan åstadkommas en centralisering på området.

Ett av de förnämsta hjälpmedlen i en skyddsförenings hand har visat sig vara tillgången till särskilda upptagningshem, där såväl bostad och föda som avlönat arbete tillhandahållas. I Sverige ha flera sådana hem numera upprättats. I den mån kravet på social omvårdnad i stället för straffbehandling träder i förgrunden, blir behovet av upptagnings- och arbetshem allt större. Emigrationsmöjligheterna minskas. Allt mera sällan kan en frigiven med sin nya väl fyllda kappsäck, såsom det förr gick till, följas till Amerikabåten. Och allt svårare blir det i arbetslöshetens och fackföreningarnas tid att finna anställning för den, som av samhället straffats. Så mycket större krav måste ställas på Skyddsföreningarnas hem och arbetsföretag. Men de äro dyrbara. Och allmänhetens offervillighet söker sig hellre till företag skilda från sådant, som påminner om brott och straff; man vill ej gärna ihågkomma, att de lösgivna brottslingarna äro medlemmar i samhället, också de.

I Standardreglementet säges, att »hjälpverksamheten bör begynna redan under rannsakingstiden och grunda sig å ett noggrant studium av fångens och hans familjs levnadsförhållanden». Härigenom antydes, att denna verksamhet även bör gå ut på ett understödjande under hela fängelsetiden av fångens hemmavarande; eljest kan ju familjen och hemmet under denna tid brytas sönder. Det blir för sent att träda räddande emellan, sedan fången frigivits. Tyvärr sakna skyddsföreningarna tillräckliga medel för att i behövliga fall hjälpa de dömdas hustrur och barn, medan mannen är i straffanstalten. Är det icke en ganska underlig ordning, att staten tager brottslingen om hand i avsikt att göra honom till en bättre medborgare, men samtidigt lämnar dem, som äro av honom beroende för sitt uppehälle, i övergivenhet och nöd, just källan och ur-

sprunget till de flesta brott. Här möter ett område, där ännu mycket måste göras för att vi med tillfredsställelse må kunna berömma oss av en vidsynt social omtanke. Vi drabba den skyldige men olyckligtvis ännu så länge många oskyldiga dubbelt värre.

Denna översikt över fängelseväsendets utveckling skulle vara alltför ofullständig utan en erinran om den förändring till det bättre, som åstadkommits genom ett omsorgsfullare urval vid tillsättandet av fängelsernas funktionärer. Det nämnda reglementet betonar, att denna personal »bör utses med hänsyn ej blott till skickligheten utan även och i all synnerhet till karaktären«. Det understrykes, att »personalen bör söka genom sitt eget uppförande utöva ett fostrande inflytande å fängarna«.

I alla civiliserade stater strävar man mot detta mål. Huruvida det verkligen uppnåtts, är svårt att säga. En var pröve sig själv! Men ett betydande framsteg har tagits redan därigenom, att omförmålta fordran vunnit internationellt erkännande.

I Sverige och andra Nordiska länder har strävandet mot detta mål bland annat tagit sig uttryck i de undervisningsklasser, som anordnats för fängsvårdsanstaltarnas befattningshavare.

»Förvaltningen — säger det internationella reglementet — bör anlita varje medel för att hos bevakningstjänstemännen likasom även hos den allmänna opinionen väcka insikten därom att fängelse tjänsten ålägger ett tungt ansvar och att den är av betydande social vikt«.

Med dessa spridda drag ur fängsvårdens och därmed samhöriga områdets utvecklingshistoria har avsetts att i korthet belysa resultaten av ett tåligt arbete, mestadels i det tysta, vilket sökt att giva ett på en gång praktiskt och

människovärdigt innehåll åt straffen och liknande åtgärder till reaktion mot brotten. Framgången av dessa åtgärder, hur väl uttänkta och tillämpade de än må vara, beror ytterst därpå, att de med straff och andra repressiva åtgärder belagda handlingarna icke blott av lagstiftarna utan också av den stora allmänheten, folket i gemen, upfattas såsom stridande mot människors inneboende rättsuppfattning. Där icke så är förhållandet, kunna de bäste penitentiära anordningar, de strängaste straff mycket litet uträtta. En kriminalisering i strid mot det almänna rättsmedvetandet är av äventyrlig art. Det är icke straffens fel, deras bristande skärpa, som i så fruktansvärd grad ökar lagöverträdelseernas antal i Amerika och i Finland. Det bästa sättet att förekomma brott är att icke skapa brott.

Viktor Almquist.

Fængselsreformen i Preussen.

*Bemærkninger til »Verordnung über den Strafvollzug in Stufen«
af 7. Juni 1929.*

AF ERIK KAMPMANN, Direktor for Fængselsvæsenet.

„Erziehung zur Freiheit ist das letzte Ziel des Strafvollzugs, Erziehung zum sozialen Menschen, Wiedereingliederung des Unsozialen in den Organismus der Volksgemeinschaft!“ — Justitsminister Dr. Schmidt.

Ovenstaaende Citat er hentet fra den preussiske Justitsministers Indledning til den i Fjor officielt udgivne Bog »Strafvollzug in Preussen«. Sammenligner man hermed følgende Udtalelse af den danske Fængselschef *Fr. Bruun* (»Om Fuldbyrdelse af Strafarbejde«. 1867): »Fangen straffes ikke, fordi han er en slet Christen, men fordi han er en slet Borger, og naar Straffen gør ham til en god Borger, idetmindste til en saadan, der respekterer Samfundets Love, har den skaffet den Forbedring tilveie, som Staten strengt taget kan gjøre Fordring paa«, vil det ses, at Tanken om Straffens Formaal ikke i det forløbne Tidsrum er undergaaet synderlig Forvandling. Anderledes med de Veje og de Midler, man anvender for at naa dette Formaal; disse vil selvfølgelig være forskellige efter de skiftende Tiders Opfattelse.

Det progressive System er her i Europa opslaaet i England og Skotland, hvor de første betydningsfulde Forsøg i saa Henseende blev gjort omkring Midten at forrige Aarhundrede. Omtrent samtidig optog man Systemet i

Irland, hvor den bekendte *Walter Crofton* udarbejdede en fuldstændig Plan til en Reform af Fængselsvæsenet («*Irish prisons act*». 1854). Det irske System benævnes ofte Intermediær-Systemet, fordi det, der hovedsagelig var karakteristisk for dette System i Modsætning til de engelske, var Dannelsen af Overgangsanstalter fra Fængslet til det frie Liv. Efter det irske System har Fangerne 4 Stadier at gennemgaa, nemlig: 1) Ensomt Fængsel, hvor Fangerne i Reglen forbliver 9 Maaneder. 2) Arbejde i Fælleskab, hvor Fangerne er delt i 4 Klasser, saaledes at Opholdet staar i Forhold til Straffetidens Længde. 3) Overgangsanstalten, hvor man saavidt muligt søger at bortfjerne alt, hvad der minder om Fængsel, hvorfor ogsaa den almindelige Fange-drugt her er afskaffet. Der gives Fangerne den størst mulige Frihed (det tillades dem for Eks. at gaa Byærinder). 4) Løsladelse med Fripas (ticket of leave), hvorved fra $\frac{1}{5}$ til $\frac{1}{3}$ alt efter Straffens Størrelse kan eftergives Fanger, der har udvist en eksemplarisk Opførsel, under Forudsætning af, at et Erhverv er sikret dem; den løsladte stilles under Politiopsyn.

Den fælles Tanke i de progressive Systemer er den, at Forbryderen, efterhaanden som Straffen udøver sin Virkning, bør rykke op fra strengere Straffeklasser til mildere og derved lidt efter lidt forberedes til Friheden. Herhjemme fandt Systemet en ivrig Talsmand i den daværende Chef for Fængselsvæsenet *Fr. Bruun*, der udviklede det nærmere i sin ovennævnte Bog. Bruuns Tanker og Forslag fandt snart efter sit Udtryk i den kgl. Anordning af $\frac{13}{2}$ 1873 angaaende Fuldbyrkelse af Strrfarbejde i Fælleskab. Herefter fuldbyrdes Straffen gennem 3 Stadier — Forberedelsesstadiet, Tvangsstadiet og Overgangsstadiet — hvortil under visse nærmere Belingelser som 4. Stadium slutter sig den betingede Benaadning. Med Undtagelse af Forberedelsesstadiet, der efter Fangens Valg tilbringes paa fælles Arbejdsstuer eller i Enkeltecelle, udstaas Straffen altid i Fællesskab. Natten tilbringes i Enkeltecelle. Opholdet paa

Forberedelsesstadiet er altid 3 Maaneder. Paa dette Stadium er det Tanken, at Fængselets Tjenestemænd ved hyppige Besøg hos Fangen skal gøre denne bekendt med Straffesystemet og vise ham, hvorledes hans Skæbne i Straffeanstalten er lagt i hans egen Haand. Bortset fra Forberedelsesstadiet beror Fangens Oprykning — indenfor de efter Straffetidens Længde fastsatte Minimaltider — paa en i et Mode af Fængslets overordnede Tjenestemænd foretagen Bedømmelse af hans Opførsel, Flid ved Arbejdet og Flid ved Undervisningen. Paa *Tvangsstadiet*, der er inddelt i 5 Klasser, skal Fangerne arbejde paa Arbejdsstuer for aflaaede Døre. Men allerede paa 3. Klasse er det ikke nødvendigt, at Betjenten er til Stede paa Arbejdsstuen undtagen i Hviletiden, idet der saavel paa denne Klasse som de følgende Klasser vekselvis af Fangerne skal udlages for 1 Maaned ad Gangen 2 Fanger, der skal have Vagt paa Salen i Betjentens Fraværelse og være ansvarlige for de Uordener, som maatte begaas. Denne Bestemmelse har dog i en længere Aarrække ikke været benyttet. Under Gaardturen maa Fangerne bevæge sig mere frit mellem hinanden. Paa 5. Klasse er det ikke længere nødvendigt, at Betjenten er til Stede paa nogen bestemt Tid i Arbejdssalen eller under Gaardturen. Paa Son- og Helligdage skal der tillades Fangerne et længere Ophold i Gaarden end sædvanligt, og der skal paa disse Dage saavidt muligt tillige sørges for nyttig Adspredelse for Fangerne. *Overgangsstadiet*, der kun kan naas af Fanger, hvis Straffetid overstiger 4 Aar, svarer ifølge Bruun til det, der i det irske System benævnes »the intermediate prison«. Efter det irske System udstodes dette Stadium som nævnt i særlige Overgangsanstalter, nemlig 1 for Agerdyrkere og 1 for Haandværkere. Fangerne skulde arbejde om Dagen i det Fri uden nogen Ringmur eller andre Sikringsmidler end et Par Opsynsbetjente til at lede Arbejdet. Opsynet var saa sparsomt som muligt, dels for at Fangerne skulde se, at man viste dem Tillid, dels for at Offentligheden skulde se, at

det var muligt at gøre det.¹⁾ Bruun fandt det dog dels uforfødt, dels upraktisk herhjemme at oprette særlige Overgangsanstalter, idet han ikke ventede, at man vilde kunne paaregne en større Bekægning end 60 Mand,²⁾ ligesom han fandt, at Horsens Straffeanstalt med sin daværende frie Beliggenhed var et passende Sted til Fuldbyrddelse af dette Stadium. Paa Overgangsstadiet tillades det Fangerne bære en Dragt, der nærmer sig den frie Arbejders: de skal ikke arbejde inden Laas og Lukke, og der skal saavidt muligt anvises dem en Beskæftigelse, som den, hvorved de tilsigter i Fremtiden at fortjene deres Brød. Arbejdstiden er kortere, og Arbejdsfortjenesten skal afpasses efter, hvad der gives den frie Arbejder. Paa Overgangsstadiet skal Fangeren, udtaler Bruun, opdrages til at blive en god Borger, medens han paa de forrige Trin af Straffen opdrages til at blive en god Fange. Og al den Frihed, der er forenelig med Ordenen i Anstalten og Hensynet til Samfundet, skal efterhaanden tilstaa Fangeren for at bringe ham Samfundet nærmere.

I Motiverne til det af den tyske Rigsjustitsminister i 1927 fremsatte Forslag til en Strafffuldbyrddelseslov fremhæves, at Spørgsmaalet om Anvendelse af det progressive System ved Straffens Fyldbyrdelse i Tyskland er blevet drøftet gennem lang Tid og indtil for faa Aar siden var meget omstridt. Det første egentlige Forsøg med Systemet er gjort ved det preussiske Ungdomsfængsel i Wittlich, der blev aabnet i 1912. Senere er andre tyske Stater, i Særdeleshed Bayern, Sachsen, Thüringen og Hamburg, gaaet over til en almindelig Indførelse af det progressive System. Endnu paa den Tid, da de tyske Fællesregler («Grundsätze») af 1923³⁾ blev udformet, bestod en stærk Meningsforskel med

¹⁾ Jfr. Bemærkninger nedenfor Side 44 ang. de danske Hede-kolonier.

²⁾ Antallet af Fanger paa Overgangsstadiet i Horsens Straffeanstalt var den ^{30/9} 1929 kun 25.

³⁾ Se Fængselsinspektør J. H. Wandalls Afhandling herom i nærværende Tidsskrift for 1924, Side 165 ff.

Hensyn til Instituttets Værdi, og det lykkedes den Gang ikke uden Vanskelighed at enes om en principiel Anerkendelse af Systemet, idet det i Fællesreglernes § 130 herom hedder: »Bei längeren Strafen ist der Vollzug in Stufen anzustreben. Er soll die sittliche Hebung dadurch fördern, dass dem Gefangenen Ziele gesetzt werden, die es ihm lohnend erscheinen lassen, seinen Willen anzuspannen oder zu beherrschen. Der Vollzug in Stufen soll auf der Grundlage aufgebaut sein, dass der Strafvollzug je nach dem Fortschreiten der inneren Wandlung des Gefangenen seiner Strenge entkleidet und durch Vergünstigungen, die nach Art und Grad allmählich gesteigert werden, gemildert und schliesslich so weit erleichtert wird, dass er den Übergang in die Freiheit vorbereitet.«¹⁾ Systemets nærmere Gennemførelse overlades til de enkelte Stater.

I Preussen blev herefter det første almindelige Forsøg med Straffuldbyrdelse i Stadier paabudt ved et *justitsministerielt Cirkulære af 2. Januar 1925*.

I Henhold til de deri indeholdte Bestemmelser kommer det progressive System kun i Betragtning for Tugthusfanger med en Mindstestraftetid af 1 Aar og for voksne Fængselsfanger med en Straffetid paa mere end 6 Maaneder og for unge Fanger med en Straffetid paa mere end 3 Maaneder.

Enhver Fange kommer ved sin Indsættelse i 1. Stadium. Her forbliver Tugthusfanger mindst 9 Maaneder, voksne Fængselsfanger mindst 6 Maaneder og unge Fanger mindst 3 Maaneder. Samme Minimaltider gælder ogsaa for 2. Stadium. Forudsætningerne for Oprykningen i 2. og 3. Stadium er ikke blot Udløbet af den fastsatte Minimaltid og upaaklageligt Forhold, men forsaavidt angaar 2. Stadium tillige, at Fangen lægger for Dagen en alvorlig og oprigtig Vilje og Eyne til at forbedre sig, og forsaavidt angaar 3. Stadium, at Fangens hele Forhold er et saadant, at man tør forvente, at der er Udsigt til hans »nachhaltige Wandlung

¹⁾ Jfr. herved Bemærkningerne nedenfor Side 41—42.

zum Wohlverhalten in der Freiheit«. Beslutningen med Hensyn til Oprykningen tilfalder Anstaltens Leder, der dog skal raadføre sig med Funktionærforsamlingen.

Paa det første Stadium erholder Fangen ingen egentlige Begunstigelser. De paa 2. og 3. Stadium efterhaanden stigende Begunstigelser bestaar hovedsagelig i hyppigere Brevskrivnings- og Besøgstilladelse, i en forøget Adgang til Indkøb af Ekstraforplejning og lign., i Forøgelsen af Gaardture og Læsestof, Tilladelse til at faa egne Bøger, Aviser og egne Skrive- og Tegnematerialer, i Adgang til at udsmykke Cellen og Tilladelse til at have længere Lys om Aftenen. Men endvidere indrømmes der Fanger i de højere Klasser en tiltagende Bevægelsesfrihed som Udtryk for, at der lidt efter lidt vises dem en større Tillid; de faar Lov til at komme paa Udearbejde, der anvises dem særlige Tillidsposter, og for Fanger paa 3. Stadium indskrænkes Opsynet, og der indføres et vist Selvstyre, idet de f. Eks. kan vælge Tillidsmænd. Udadtil kendetegnes Klasserne ved 1, henholdsvis 2 og 3 smalle Striber af lysere Farve paa den venstre Underarm. — I Slutningen af Forordningen fastsættes, at der senest den 31. December 1925 vil være at gøre Indberetning angaaende de Erfaringer, der er gjort med Hensyn til det nye System, idet eventuelle Ændrings- og Supplementsforslag samtidig vil være at fremsætte.

I Indledningen til den nu for Preussen udfærdigede »Verordnung über den Strafvollzug in Stufen« af 7. Juni 1929, der for Berlins Vedkommende er traadt i Kraft den 1. Oktober i Aar, henvises da ogsaa til de Erfaringer, der er gjort med det progressive System paa Grundlag af Bestemmelserne af 2. Januar 1925, og det fastslaas, at det har bidraget til at lette Opretholdelsen af Disciplin og Orden i Straffeanstalterne, ligesom det har bevæget Fangerne til god Opførsel og indskrænket Anvendelse af disciplinære Straffemidler. Det fastslaas dernæst, at Formaalet med Straffuldbyrdelse i Stadier er at opdrage Fangerne til et lovmæssigt og ordentligt Liv, og der peges

i denne Forbindelse stærkt paa Nødvendigheden af, at Fangens Vilje ikke alene rettes paa at opnaa visse ydre Fordele, som lokker paa de højere Stadier, men at man søger at vinde ham selv for det Arbejde, man tilsigter at naa med ham gennem Straffens Fuldbyrkelse. Og hertil er det nødvendigt, at der efterhaanden i stigende Grad paalægges ham Ansvar og indrømmes ham Rettigheder i Forbindelse med dette Ansvar samt endelig, at man lader ham selv tage aktivt Del i Udformningen af hans Skæbne saavel i Straffeanstalten som efter Løsladelsen.

Under Hensyn til dette Formaal med Systemet udelukker Forordningen *for det første* følgende 3 Kategorier af Fanger fra dets Anvendelse: 1) Fanger, der i højere Grad er psykisk abnorme; 2) Erhvervs- og Vaneforbrydere, der ikke er tilgængelige for opdragende Indflydelse under normale Forhold og 3) Fanger med korte Straffe.

Dernæst fastslaas, at der indenfor de Fanger, paa hvem Systemet finder Anvendelse, skal ske en anstaltsmæssig Adskillelse, dels saaledes at Fanger med en alvorligere kriminell Fortid udsondres fra Fanger, der enten slet ikke har været straffede eller kun i ringere Grad, dels saaledes at der sker en Adskillelse mellem Fanger, der er tilgængelige for opdragende Indflydelse og dem, der ikke er det.

Som en Hovedejendommelighed ved det System, som Forordningen herefter udforligt og meget detailleret opbygger, maa i det hele fremhæves Adskillelsen i forskellige Anstalter ikke alene mellem de forskellige Fangekategorier, men ogsaa mellem de forskellige Stadier i Systemet.

Straffuldbyrnelsen sker gennem 3 Stadier, og disse Stadier tilbringes i hver sin Anstalt, 1. Stadium i en »*Eingangsanstalt*«, 2. Stadium i en »*Anstalt für Geförderte*« og 3. Stadium i en »*Ausgangsanstalt*«.

Paa 1. Stadium finder en yderligere Sondring Sted saavel indenfor Tugthusfanger som indenfor Fængselsfanger, idet der for hver af disse Kategorier findes 2 »*Eingangsanstalten*«, af hvilke den ene modtager »nicht oder

nicht erheblich vorbestrafte Volljährige — Anstalten for Tugthusfanger tillige »Minderjährige« — og den anden »erheblich vorbestrafte Volljährige«. Paa 2. Stadium (»Anstalt für Geförderte«) findes derimod kun 2 Anstalter, en for Tugthusfanger og en for Fængselsfanger, og paa 3. Stadium (»Ausgangsanstalt«) findes kun 1 Anstalt, der modtager saavel Tugthus- som Fængselsfanger.

Med Hensyn til 1. Stadium bestemmer Forordningen, at Straffuldbyrdelsen skal begynde med en *systematisk Undersøgelse af Fangens Personlighed*. Hvor kriminalbiologiske »Forschungsstellen« er oprettet, foretages denne Undersøgelse af de der ansatte Embedsmænd, i modsat Fald bliver det i første Linie den til Fængslet knyttede Læge, hvem det paahviler at samle og bedømme det om Fangernes Personlighed foreliggende Materiale. Med Hensyn til Fremgangsmaaden ved denne Undersøgelse fastslaas det, at det ikke er tilstrækkeligt, at man lader Fangen udfylde et Sporgeskema og studerer de foreliggende Straffeakter; men man skal saavidt muligt tilvejebringe alt det Aktmateriale, som kan bidrage til en rigtig Bedømmelse af Fangens Personlighed, f. Eks. Oplysninger fra tidligere Straffudstaaelse, Beretninger fra Forsvarere, fra Forsorgsmedarbejdere m. v. Det foreliggende Materiale skal endvidere, hvor det synes nødvendigt, suppleres ved nærmere Forespørgsler paa de paagældende Steder. Som Endemaal for Undersøgelsen slaas det fast, at denne skal give et saavidt muligt fuldstændigt Billede af Fangens aandelige og sjælelige Fysiognomi, hans Levnedsløb og hans Familieforhold. Undersøgelsen skal endvidere fastslaa, om og i hvilken Grad Fangen maa antages at ville lade sig paavirke, i Særdeleshed i hvilken Retning hans Anlæg, Evner og Tilbøjeligheder gaar. Det skal endvidere prøves, hvorvidt Uddannelse i en Profession muligvis vil være til Gavn for Fangen. Rent intellektuelle Præstationer eller kvalificeret Arbejdsduelighed bør ikke uden videre tages som Kendetegn paa Personlighedens moralske Værd.

I Forbindelse hermed anbefales det at holde Fangen isoleret (»in Einzelhaft oder Zellenhaft«), indtil hans Personlighed med nogenlunde Tilforladelighed lader sig bedømme, saaledes at man paa Grundlag heraf kan lægge en Opdragelsesplan for ham; fra Isolering undtages dog Fanger, hvis Anbringelse i Fællesskab er nødvendig af Helsehensyn.

Om Fangen iøvrigt senere hen bedst behandles som Cellefange eller bør overføres til Fællesskab skal efter Forordningen afgøres i hvert enkelt Tilfælde.

I Forordningens næste Afsnit foreskrives dernæst de nærmere Regler for *Fangernes Behandling paa 1. Stadium*. Det siges, at Fangerne her til at begynde med ingen Lempelser (»Hafterleichterungen«) faar, men det fastslaas samtidig, at Forholdsregler, der tager Sigte paa Fangernes legemlige Opdragelse og paa deres aandelige og moralske Højnelse ikke falder ind under dette Begreb. Deltagelse i Gudstjeneste og Undervisning, i Foredrag af rent belærende Karakter samt i Gymnastik og lign. er som Folge heraf hverken afhængig af Varigheden af Fangens Ophold i Anstalten eller af det Sindelag, han lægger for Dagen i Anstalten. Endvidere faar Fangerne straks den særlige Fængselsavis, ligesom der gives dem Tilladelse til videre Uddannelse i Fagtegning, Sprog, Bogføring, Stenografi m. v. Derimod udelukkes Sport, som Fangerne erfaringsmæssigt betragter som en særlig Lempelse af Fængselstvangen. De egentlige Lempelser og Begunstigelser omtales nærmere nedenfor.

Naar Fangen har opholdt sig paa 1. Stadium i en Fjerdedel af Straffetiden, dog mindst 6 Maaneder — for visse Recidivister 12 Maaneder — skal Spørgsmaalet om hans *Overflytning* til en »Anstalt für Geförderte« gøres til Genstand for Afgørelse. Denne Afgørelse træffes af Funktionsnærforsamlingen paa Grundlag af en indgaaende Provelse af, om Fangen maa antages at være moden til at rykke op. Det, der gør Udslaget i saa Henseende, er, om Funk-

tionærforsamlingen er kommet til den Overbevisning, at han er tilgængelig for yderligere opdragende Paavirkning, d. v. s., at han har indset sin samfundsfjendtlige, strafbare Adfærd og har Viljen til at leve i Overensstemmelse med denne Erkendelse. At Fangen lejlighedsvis har gjort sig skyldig i Disciplinærforseelse, bør ikke udelukke ham fra Oprykning. I denne Henseende udtales det specielt, at Handlinger, som Fangen maatte have begaaet i Ophidsel-sestilstand, og som ikke er Udslag af ond Vilje, ikke uden videre bør staa i Vejen for hans Oprykning.

Fra de foreskrevne Minimumsfrister kan der gøres Undtagelser af Præsidenten for det paagældende »Strafvoll-zugsamt«.

Afgørelsen med Hensyn til Oprykning bør som nævnt ske paa Grundlag af en omhyggelig Forberedelse. Idet der herved gaas ud fra den Bedømmelse af Fangens Personlighed og Bevæggrunde, som har fundet Udtryk i Dommens Strafadmaaling, skal Funktionærforsamlingen særlig rette sin Opmærksomhed paa hans Forhold i Anstalten, paa hans gode og svage Sider, hans Modtagelighed overfor Anstaltsbe-handlingen og de Grunde, der mulig kan være Skyld i, at Resultatet af denne er blevet uheldigt.

For at faa et tilforladeligt Billede af Fangens Personlig-hed maa alle Tjenestemænd, som under Straffens Fuldbyrdelse kommer i nærmere Berøring med ham, hver paa sin Maade være med til at iagttage ham og erklære sig om ham. Hele denne Undersøgelse skal ikke først begynde, naar Spørgsmaalet om Fangens Oprykning efter den fastsatte Frist skal afgøres, men maa tværtimod paa dette Tidspunkt i det væsentlige være afsluttet. Det anbefales i Forordningen at dele Fangerne i Grupper eller Afdelinger, og at betro hver af disse til en bestemt Tjenestemands særlige Forsorg, saaledes at han faar den Opgave paa Grundlag af sine egne og de øvrige Tjenestemænds Iagttagelser at forberede Skønnet over Fangens Oprykning.

Er Anstaltens Forstander af den Anskuelse, at Funktio-

nærforsamlingens Beslutning — hvad enten den gaar ud paa at bifalde Fangens Oprykning eller nægte den — vil være til Skade for Fangens Opdragelse, kan han med udsættende Virkning forelægge Sagen til Afgørelse for Præsidenten for vedkommende »Strafvollzugsamt«.

Beslutter Funktionærforsamlingen at udsætte Fangens Oprykning, skal det samtidig bestemmes, hvornaar ny Prøvelse skal finde Sted. Dette bør som Regel ikke ske før efter 3 Maaneders Forløb.

Oprykningen skal meddeles Fangen. Det anbefales herved at vælge en Form, som er egnet til at give ikke alene den oprykkende Fange, men ogsaa Anstaltens øvrige Fanger et Indtryk af Oprykningens Betydning, f. Eks. ved Lejligheder, da Fangerne er forsamlede i en særlig Anledning eller i den Skoleklasse, som Fangen tilhører. Nægtelse af Oprykning skal Forstanderen eller hans Stedfortræder personlig gøre Fangen bekendt med under Angivelse af Grundene dertil.

Paa 2. Stadium opholder Fangen sig i Halvdelen af den ved Oprykningen tilbageslaaende Straffetid, dog mindst i 6 Maaneder. Naar den resterende Del af Straffen andrager under 3 Maaneder, bortfalder dog som Regel Spørgsmaalet om Oprykning paa højere Stadium.

Behandlingen paa dette Stadium gaar ud paa at vise, at man møder Fangerne med Tiltro til deres gode Vilje og Sindelag og lader dem mærke denne Tillid. Man skal derfor holde op med at overvaage Fangerne, hvor de gaar og staar, og gennem Paabud og Forbud at regulere hvert enkelt af deres daglige Gøremaal, det være sig ved Arbejdet eller i Fritiden. Der skal i større Maal tilstaaes Fangerne Bevægelsesfrihed, saaledes at der gives dem Lejlighed til at retfærdiggøre den Tillid, der vises dem, og indordne deres personlige Tilbøjeligheder under en frivillig Disciplin.

Hertil tjener efter Anordningen i Særdeleshed Indrømmelsen af en indenfor passende Grænser tilstaaet Ret til Selvstyre (»Selbstverwaltung«). Fangerne faar Lov til

gruppevis at vælge Tillidsmænd. Forstanderen kan nægte Anerkendelse af en til Tillidsmand valgt Fange. Han kan endvidere til enhver Tid afskedige en Tillidsmand, der ikke viser sig egnet til Varetagelsen de ham paahvilende Pligter, og lade foretage nyt Valg.

Tillidsmændene har den Opgave at drage Omsorg for »Ordnung und Sauberkeit« i Fritiden, ved de fælles Maaltider og i de fælles Opholdsrum, saavel som for ordentlig Behandling af de Fangerne i disse Rum betroede Inventariegenstande. De skal gøre sig Umage for at skabe en fordragelig Aand mellem Fangerne indbyrdes og bilægge mindre Stridigheder mellem disse. — Selvstyret har i det hele til Formaal at fremkalde en vis Solidaritetsfølelse mellem Ledelsen og Fangerne og mellem disse indbyrdes. Selv hvor dette Formaal ikke lader sig virkeliggøre i sin Helhed, skal det dog angive den Retningslinje, hvorefter Fangerne udover deres Selvstyre. Anstaltens Tjenestemænd skal derhos lade det være sig magtpaaliggende mest muligt at befordre denne Aand indenfor Anstaltens Befolkning.

Tillidsmændene har Ret til at forebringe Fangernes Ønsker for Anstaltens Forstander saavel som for Præsidenten for vedkommende »Strafvollzugsamt« eller hans Stedfortræder ved deres Tilstedeværelse i Anstalten.

Med Hensyn til den Fremgangsmaade, der vil være at følge ved Afgørelsen af Spørgsmaalet om Fangens Oprykning paa 3. Stadium finder ovenfor anførte Regler tilsvarende Anvendelse. Som en Hovedbetingelse for Oprykning fastsættes det, at Fangen paa 2. Stadium maa have lagt for Dagen, at han er i Stand til at beherske sin Vilje i Retning af social Indordning, ligesom han maa gøre det berettiget at nære Tillid til, at han vil gøre den rette Brug af de Friheder, som vil blive tilstaaet ham paa 3. Stadium, at han vil arbejde videre med sig selv i Retning af social Indordning, og at han ved Losladelsen vil frembyde Sikkerhed for god Opførsel i samfundsmæssig Henseende (»gesellschaftlichen Wohlverhaltens«).

Paa 3. Stadium skal Tanken om Fangernes Selvopdragelse videre uddybes gennem et af gensidig Ansvarlighed baaret Fællesskab. Fangen skal ikke først ved Løsladelsen bestaa den Prøve, om han er egnet til at gøre den rette Brug af sin Frihed, men denne Prøve skal henlægges til den sidste Del af selve Straffen, og Straffuldbyrdelsen paa 3. Stadium skal først og fremmest have dette Formaal for Øje. Og for at kunne realisere dette skal »die Ausgangsanstalt« holdes fuldstændig adskilt fra de »lavere« Anstalter.

Opfylder en Fange, der opholder sig paa 2. eller 3. Stadium, ikke de Forventninger, paa Grundlag af hvilke han er blevet oprykket, bliver han at nedsætte paa et af de foregaaende Stadier. Det fastslaas dog udtrykkeligt, at Nedsættelsen ikke bør besluttes som Følge af lejlighedsvisse Ordensovertrædelser. Det er den haardeste Foranstaltning, der overhovedet kan anvendes overfor en Fange; og Tjenestemændene maa ved denne Afgørelse være sig deres særlige Ansvar med Hensyn til Fangens Udvikling bevidst.

Drejer det sig om alvorligere Forseelser fra Fangens Side, som f. Eks. Undvigelse, Undvigelsesforsøg, alvorligt Misbrug af de i Anstalten indrømmede Friheder osv., er Nedsættelsen obligatorisk. Synes den derimod kun paakrævet, fordi Fangen i sit hele Forhold ikke forstaar at tilpasse sig efter Stadiets Krav, bliver han først at advare. Det skal samtidig lægges Tillidsmændene fra hans Gruppe paa Hjerte i særlig Grad at tage sig af den paagældende Fange og at forsøge gennem personlig Indflydelse og gennem Gruppens Indflydelse at opnaa en Ændring i hans Opførsel. En Nedsættelse af denne Grund er først tilladt, naar Fangen 2 Gange forgæves er blevet advaret.

Til Nedsættelsen udkræves en Beslutning af Funktionærforsamlingen. Beslutningen skal forsynes med Begrundelse og underskrives af Forstanderen, ligesom Fangen skal have en Afskrift af Beslutningen. Endvidere sendes en Afskrift til Præsidenten for vedkommende »Strafvollzugsamt«, hvem

det paahviler at følge den Maade, hvorpaa Nedsættelsen anvendes ved de enkelte Anstalter i hans Distrikt og raade Bod paa eventuelle Misgreb.

Funktionærsamlingens Afgørelse om Nedsættelse eller Ikke-Nedsættelse kan — ligesom hvor det drejer sig om Oprykning — af Forstanderen med udsættende Virkning forelægges Præsidenten for »Strafvollzugsamt« til endelig Afgørelse.

Hvor Aarsagen til Nedsættelsen er Undvigelse eller Undladelse af at vende tilbage fra Orlov, tilbageføres Fangen altid til 1. Stadium (og ikke til 2.). Dog kan Nedsættelse helt undlades, hvor det drejer sig om en Overskridelse af Orlovstiden paa indtil 24 Timer, og Overskridelsen synes undskyldelig, en for Anordningens Aand ret karakteristisk Bestemmelse. Forser en Fange sig saa grovt, at det er nødvendigt at ikende ham »Arreststrafe«, maa han ikke forblive i »Ausgangsanstalt«; og ikendes Fangen en saadan Straf paa over 3 Dage, skal han nedsættes helt til »Eingangsanstalt«.

Med Hensyn til de Begunstigelser, som Progressionen fører med sig, skal anføres følgende: Som nævnt gives der ikke paa 1. Stadium til at begynde med egentlige Begunstigelser (»Hafterleichterungen«). Saadanne indtræder først, naar Fangen har afsonet 6 Maaneder af sin Straf og arbejdet flittigt og i det væsentlige opført sig godt. Der kan da tilstaaes ham forskellige Begunstigelser, blandt hvilke særlig skal fremhæves Tilladelse til Indkøb af Ekstraforplejning eller Nydelsesmidler, herunder Tobak. Det fastslaas udtrykkeligt, at ogsaa Tugthusfanger har Tilladelse til Tobaksrygning. Endvidere Tilladelse til at holde et Dagblad, til Deltagelse i Anstaltens Fangekor eller i Anstaltens Orkester samt til Overværelse af Foredrag o. l. ogsaa af underholdende Karakter. Saadanne bør dog ikke finde Sted hyppigere end ca. hver anden Maaned.

De Fanger, som har faaet tilstaaet disse Begunstigelser — enten helt eller delvist — faar paa den venstre Under-

arm et *Kendetegn*, bestaaende af en hvid Stribe paa ca. 2 cm.s Bredde og 10 cm.s Længde. Det er ikke Meningen, at samtlige disse Begunstigelser uden videre efter Udløbet af Minimumstiden skal tilstaas Fangerne. De skal være en Spore til Flid og god Opførsel, og gennem Udsigten til efterhaanden at opnaa yderligere Lettelser eller Udsigten til ved Efterladenhed igen at tabe dem skal de bestemme Fangen til vedblivende at udvise Flid og god Opførsel.

Paa 2. Stadium gives en Række Begunstigelser (*»allgemeine Haft erleichterungen«*), som tilkommer Fangerne umiddelbart i Kraft af deres Ophold paa dette Stadium; bl. disse skal anføres: Tilladelse til i Anledning af Jul og Fødselsdag at modtage en Pakke med Ekstraforplejning o. lign. (indtil 5 kg!), til at gaa to og to sammen paa Gaardturene, til 3 Dage om Ugen at faa et Ekstraophold i det Frie, der fortrinsvis skal anvendes til Gymnastik og Sport (herunder Sportskampe), til at have et Musikinstrument, til at deltage i samtlige Foredrag m. v. (Det anbefales at foranstalte Concert, Foredrag eller lign. ca. 1 Gang maanedlig).

Ved Siden af disse Begunstigelser kan Fangerne opnaa forskellige *»besondere Haft erleichterungen«* som Tegn paa særlig Anerkendelse, f. Eks. Valg af Arbejde, Samarbejde med bestemte Fanger, gensidige Besøg af Fanger i Fritiden i deres Celler i Særdeleshed paa Son- og Helligdage til Underholdning eller til fælles Arbejde (Sprogstudier, Stenografi) o. s. v. Endvidere kan det tillades, at Fanger afholder fælles Musikøvelser og danner et Anstaltsorkester og medvirker ved festlige Lejligheder (Gudstjeneste, Juleaften, »Grundlovsdag«), og endelig at Fanger gør Indkøb i Fællesskab for Eks. af »Sportsgerät« og lign.

Naar en Fange har opholdt sig 6 Maaneder paa 2. Stadium og har udstaaet Halvdelen af sin Straf, kan der efter Beslutning af Funktionærforsamlingen tilstaas ham Orlov, enten for at besøge sin Familie eller i andet Øjemed, som tjener Fangens Opdragelse eller beforder hans Genrejsning efter Løsladelsen. Orloven bør kun tildeles, naar Fare for

Misbrug synes udelukket, i Særdeleshed naar man efter Fangens Personlighed ikke behøver at regne med, at han vil overskride Orloven eller slet ikke vende tilbage til Anstalten. Orloven bør dernæst kun tilstaas, naar Fangen kan godtgøre, at han i Orlovstiden har et passende Opholdssted (»einwandfreie Unterkunft«). Orloven maa ikke overstige 1 Uge om Aaret. Den kan gives under eet eller udstykket. Fangens Ønsker skal i saa Henseende saavidt muligt imødekommes. Anstaltens Forstander skal afbryde Orloven og opfordre Fangen til ufortøvet at vende tilbage til Anstalten, naar han erholder Kundskab om, at Fangen misbruger den ham tilstaaede Frihed.

Iøvrigt adskiller *Behandlingen paa 2. Stadium* sig navnlig paa følgende Punkter fra *Behandlingen paa 1. Stadium*:

Fangernes Dragt er mere lig en simpel borgerlig Klædning. Fangerummene skal ved Væggens Farver og Cellerne Udstyr indrettes hyggeligere end paa 1. Stadium. Enhver Anstalt skal have Fællesrum, i hvilke Fangerne paa Søn- og Helligdage og 3 Gange i Ugens Løb efter Arbejdstidens Slutning kan komme tvangsfrit sammen og læse, skrive, spille eller beskæftige sig paa anden Vis, som ikke kommer i Strid med Anstaltsordenen. Kortspil og Hæssardspil er ikke tilladt. Det anbefales endvidere i Forordningen at tilvejebringe 2 eller flere Fællesrum, i hvilke der kan gives Fangerne Lejlighed til at skrive og læse i Ro. Imod Anskaffelse af Radio til disse Lokaler findes ingen Betænkelse. I Lokalerne skal til Benyttelse fremlægges enkelte Dagblade. Hvor Forholdene tillader det, skal ogsaa Fangernes Maaltider indtages i Fællesskab i disse Lokaler. Det anbefales, at en af de højere Tjenestemænd deltager i Fangernes Maaltider, idet Maaltiderne menes at give Tjenestemændene en gunstig Lejlighed til at lære Fangerne at kende paa en tvangsfri og lidet iøjnefaldende Maade, og at gøre det lettere for Fangerne at faa Fortrolighed til deres Foresatte. Ligeledes anbefales det, at en overordnet Tjenestemand flere Gange ugentlig aflægger Besøg i Fælles-

lokalerne efter Arbejdets Slutning. Besøget skal ikke have Karakter af en Inspektion, men tjene til at lære Fangerne nærmere at kende og give dem Lejlighed til tvangfrit at henvende sig til Tjenestemændene.

Paa 3. Stadium tilkommer der paa tilsvarende Maade som paa det foregaaende Stadium Fangerne en Række »*allgemeine Hafterleichterungen*«, blandt hvilke skal fremhæves: Ret til under Gaardtur at bevæge sig tvangfrit efter eget Valg, dog skal det herved paases, at Formaalet med Gaardturen, nemlig den af sundhedsmæssige Grunde nødvendige regelmæssige Bevægelse i fri Luft, ikke derved gaar tabt, Tilladelse til i Fritiden at aflægge gensidige Besøg i Cellerne, Ret til at modtage Besøg udefra 1 Gang om Ugen. Besøg skal kun overvåges af en Tjenestemand, naar der er Grund til at frygte, at Fangen vil misbruge Besøgstilladelsen. Ret til i uindskrænket Omfang at skrive og modtage Breve og at benytte eget Brevpapir; Censur skal kun finde Sted, naar den af særlige Grunde synes nødvendig. Tilladelse til daglig Afbenyttelse af Fælleslokalerne samt til at bære egne Klæder og benytte egne Lagner og Tæpper.

Herudover kan Forstanderen efter Fangens Anmodning og som Tegn paa særlig Anerkendelse imødekomme særlige Ønsker paa samme Maade, som det er tilladt paa 2. Stadium.

Fangernes *Selvstyre* skal videre udvikles og uddybes. Den umiddelbare Overvågelse af Fangerne ved Opsynsbetjente skal bortfalde i størst muligt Omfang og i det væsentlige indskrænke sig til at bistaa og raade Tillidsmændene ved Ledelsen af deres Grupper samt drage Omsorg for Arbejdets og Anstaltsforvaltningens uforstyrrede Gang.

Tillidsmændene skal have Adgang til som raadgivende at tage Del i Udfærdigelsen af Anstaltens »Hausordnung« og har Ret til at forelægge Forstanderen Ændringsforslag hertil.

Viser en Fange, at han ikke er i Stand til at opføre sig i Anstaltens Aand, skal Forstanderen foreløbig opfordre

den Gruppe, Fangen hører til, og dennes Tillidsmand til at indvirke paa Fangen.

Disciplinære Straffe kan kun dikteres af Funktionærfor-samlingen, dog har Forstanderen, naar det drejer sig om en Fanges grovere Forseelser, straks at gribe til saadanne Forholdsregler, som er nødvendige for at forhindre, at han begaar yderligere Forseelser, i Særdeleshed saafremt han udøver en skadelig Indvirkning paa de øvrige Fanger.

I Funktionærforsamlingen tager Tillidsmændene — eller hvor der findes mere end 3 Tillidsmænd, et af deres Midte valgt Udvalg paa 3 Tillidsmænd — Del som raadgivende, for saa vidt det drejer sig om Anliggender, der direkte an-gaar de enkelte Fanger, saasom Ikendelse af Disciplinær-straf, Nedsættelse og lign., eller Fangefællesskabets An-liggender. Om de af Funktionærforsamlingen tagne Beslut-ninger skal der straks gives Tillidsmændene Lejlighed til at udtale sig.

Tilsynet med Arbejdet skal saavidt muligt indskrænkes til den nødvendige faglige Vejledning. Findes der mellem Fangerne Personer med fornøden faglig Duelighed, skal disse anvendes som Arbejdsformænd. Det er i første Række Tillidsmændenes Opgave at drage Omsorg for Flid og Ar-bejdsdisciplin.

Naar en Fange har opholdt sig 6 Maaneder paa 3. Sta-dium, kan Forstanderen tillade ham at træde i Arbejde udenfor Anstalten hos en fri Arbejdsgiver, saa-fremt Arbejdsgiveren er villig til at betale Anstalten den i den paagældende Arbejdsgren tariffmæssig fastsatte Arbejds-løn, eller naar en saadan Løntarif ikke findes, den sæd-vanlige stedlige Løn. Af Arbejdslønnen godskrives der Fan-gen en Fjerdedel som »Hausgeld« og en Fjerdedel som »Rücklage«, medens den resterende Del tilhører Anstalten som Godtgørelse for Fangens Ophold og Forplejning.

Paa Søn- og Helligdage og i Fritiden skal ogsaa de Fan-ger, som har Tilladelse til at arbejde hos en fri Arbejds-giver, opholde sig i Anstalten.

Den for Fangen i Arbejdstiden nødvendige Forplejning skal saavidt muligt medgive ham fra Anstalten. Fangen kan endvidere faa udbetalt kontant en Del af sin »Haugeld«, for at han dermed i Arbejdstiden kan bestride mindre Udgifter til Tilfredsstillelse af personlige Fornødheder (Befordringsudgifter, Drikke og lign.), men det skal herved omhyggeligt paases, at han ikke benytter disse Friheder til Misbrug af spirituøse Drikke. Viser han Tegn hertil, skal han alvorligt advares og formanesh, og naar det efter Forholdene synes nødvendigt, straks tages bort fra det frie Arbejde.

Kontrakten med Arbejdsgiveren afsluttes af Fængslets Forstander, og den skal indeholde udtrykkelig Bestemmelse om, at Fangen til enhver Tid skal kunne løses fra Arbejdsforholdet uden Varsel, naar Hensynet til Anstaltsordenen kræver det, i Særdeleshed naar han misbruger Friheden f. Eks. ikke indfinder sig til Arbejdet eller ikke overholder Arbejdstiden.

Bestemmelserne om Arbejde hos frie Arbejdsgivere finder ikke Anvendelse paa Tugthusfanger.

Orlov tilstaas paa 3. Stadium under de samme Forudsætninger som foreskrevet for 2. Stadium; dog kræves det ikke, at Fangen har opholdt sig nogen bestemt Tid paa 3. Stadium, hvorimod det tiltaades ikke at tilstaa Orlov, for Forstanderen (i »Afgangsanstalt«) har lært Fangen nøje at kende. Orloven maa ikke overstige 2 Uger om Aaret.

Fanger, som kan erholde Orlov, kan af Forstanderen faa Tilladelse til paa Son- og Helligdage under Ledsagelse af en Tjenestemand at foretage Spadsereture i Omegnen af Anstalten. Den ledsagende Tjenestemand skal herunder bære civil Klædning. Ogsaa Fangerne kan faa Tilladelse til at bære egne Klæder paa disse Ture. Disse skal i Reglen lægges saaledes til Rette, at Fangerne kan indtage Hovedmaaltiderne indenfor Anstalten. Besøg paa Værts- hus er ikke tilladt. For at den ledsagende Tjenestemand

kan have fornøden Oversigt over alle Fangerne, skal der som Regel ikke tildeles en enkelt Tjenestemand mere end 15 Fanger.

Af de almindelige Regler, der gælder for *Behandlingen paa 3. Stadium* skal iøvrigt anføres følgende:

Fangernes Klædning skal yderligere nærme sig den almindelige borgerlige Paaklædning. Fanger, som har Tilladelse til at arbejde i det frie Erhverv, skal ikke i deres Paaklædning adskille sig fra den frie Arbejder.

Fangerummene skal i højere Grad indrettes hyggeligt i Henseende til Farver paa Væggene og Udstyr. Det er tilladt at hænge Gardiner for Vinduerne. Til Maaltiderne, der skal indtages i Fællesskab, skal saavidt muligt anskaffes Spiseredskaber og Service, som svarer til, hvad der anvendes i en tarvelig Familiehusholdning.

Cellernes Vinduerne skal, hvor det lader sig gøre, udvides til den samme Størrelse som almindelige Vinduer, og Armatur er ikke nødvendig; hvor den findes, kan den fjernes, efterhaanden som de til Raadighed staaende Midler tillader det. Ringmur er ikke nødvendig ved disse Anstalter. Fængselsrummene (Cellerne) behøver ikke at være aflaaede om Dagen. Derimod skal Indgangen til selve Fængslet ogsaa om Dagen bevogtes af en Portner. —

Foruden de i det foregaaende omhandlede Bestemmelser indeholder Forordningen en Række Forskrifter bl. a. angaaende Behandlingen af *Benaadningsindstillinger*, der i Almindelighed kun bør anbefales af Forstanderen, naar Fangeren befinder sig paa det højeste Stadium, som han efter sin Straffetid kan naa til. Det anbefales at virke hen til, at betingelsesvis Eftergivelse af en Reststraf kombineres med Forordning af et passende Tilsyn. Endvidere findes Afsnit angaaende Behandlingen af *Livsanger* (særlige Opsykningsregler), *syge Fanger*, »*geistig minderwertige*« samt *gamle og svagelige Fanger*. Naar en Fange betegnes af Fængselslægen som »*geistig minderwertig*«, udkræves til enhver Foranstaltning, der er af Betydning i Straffuldbyrdsen

overfor Fangen, Fængselslægens Samtykke, hvilket i Særdeleshed ogsaa gælder med Hensyn til Anvendelse af disciplinære Straffe overfor Fangen samt for dennes Oprykning eller Ikke-Oprykning i højere Stadium saavel som for Nedsættelse. I det hele skal saadanne Fanger i særlig Grad staa under Fængselslægens Behandling og Observation. Om nødvendigt kan de overføres til en Anstalt for abnorme Fanger »schweren Grades«. Endelig findes Regler for Behandlingen af Fanger i *de egentlige Særanstalter*, nemlig i »Jugendgefängnisse«, »Sonderanstalten für kurzfristige Bestrafte«, for »Schwersterziehbare« og Fanger »von abnormer geistiger Beschaffenheit schweren Grades«.

Forordningen slutter med en Appel til Anstaltens Tjenestemænd, hvori stærkt betones, at det Opdragelsesarbejde, der tilsigtes naaet med det nye System, er afhængigt af den Maade, hvorpaa det haandhæves af Fængselsmændene. Dette Arbejde forudsætter, at det gøres med ægte Menneskekærlighed og i en sand pædagogisk Aand. »Den Gefangenen zu helfen, ist über jede Dienstlanweisung hinaus Menschenpflicht. Ich habe das Vertrauen zu den Beamten der Strafanstaltsverwaltung, dass das Bewusstsein der Verantwortung, die in ihren Händen liegt, ihnen auch den Willen und die Kräfte geben wird, die sie erheischt.« —

Der foreligger adskillige Vidnesbyrd om, at man i Preussen med store Forventninger ser hen til det nye System, men der er ogsaa fremkommet haanende og spottende Bemærkninger, som om det drejede sig om noget helt nyt og uprøvet, der vilde gøre en Ende paa Disciplin og Orden i Fængslerne; særlig har Bestemmelserne om Fangernes Selvstyre — herunder deres Deltagelse som Bisiddere i disciplinære Sager — og Søndagsspadsereture i det Frie vakt Kritik. Det vil derfor i denne Forbindelse have Interesse at anføre nogle Udtalelser i »Vossische Zeitung« af Oberregierungsrat Dr. Frede om de gode Erfaringer, der siden 1922 er indhentet gennem Anvendelsen af et tilsvarende System i Thüringen. Han indrømmer, at Beviserne endnu ikke kan føres med

Tal, men hævder, at de Erfaringer, man gennem de 7 Aar har gjort, er saa betydningsfulde, at man ikke er sindet at gaa bort fra den Vej, man er slaaet ind paa, men tværtimod videre systematisk at udbygge det allerede paabegyndte. Han peger i denne Forbindelse paa den ubetingede Nødvendighed af, at der jævnsides med, hvad der tilstaas Fangerne af Lempelser ogsaa paalægges dem Ansvar, idet Fangerne aldeles ikke betragter det stadig voksende Ansvar som nogen Behagelighed, hvilket efter Dr. Fredes Mening ogsaa er, som det skal være. Han hævder endvidere, at efter Erfaringerne i Thüringen er i Særdeleshed Fangerens Selvstyre et nødvendigt og værdifuldt Led i Systemet, særlig paa 3. Stadium. Disciplin og Orden er blevet bedre end tidligere, og han anfører, at dette gode Resultat er naaet ikke gennem Repressionsmidler, men er vokset ud af en bedre Aand, der med det nye System har holdt sit Indtog i Fængslerne. Som værende af særlig Interesse skal endnu nævnes Dr. Fredes Fremhævelse af, at de rene Opdragelsesmidler ikke bør indgaa som Led i selve Progressionen. Han nævner i saa Henseende Bøger, idet Fangerne netop paa det underste Stadium ikke alene har den bedste Lejlighed til at læse, fordi de er meget alene i deres Celler, men ogsaa særlig trænger til Læsning. Ligeledes bør Billeder af de nærmeste Paarørende tillades straks for ikke at afbryde den »sjælelige« Forbindelse imellem dem. Sluttelig fremhæver han, at i Koncerter — et Middel som han anser for særlig egnet — maa Fangerne deltage fra Begyndelsen saa hyppigt som muligt (i Anstalterne i Thüringen gives der saadanne Koncerter næsten hver Søndag).

Herhjemme, hvor man gennem flere Menneskealdre har kendt og anvendt det progressive System, vil vel nok de fleste sagkyndige i det væsentlige slutte sig til den af Fængselsinspektør J. H. Wandall i hans ovennævnte Afhandling om Fællesreglerne af 1923 fremsatte Advarsel mod at tillægge det progressive System en altfor revolutionerende Betydning. (»Uden Tvivl vil Erfaringerne lære de tyske

Fængselsmænd efterhaanden at tillægge det progressive System en betydelig mindre revolutionerende Evne, men samtidig at værdsætte Systemet som et gavnligt Middel til at bryde de lange Straffetiders Ensformighed og som en i disciplinær Henseende betydningsfuld Faktor«). Imidlertid bør det dog i denne Forbindelse fremhæves, at Forordningen af 1929 ikke længere — i al Fald ikke i samme Grad — forudsætter som Vilkaar for Oprykning fra et Stadium til et højere en gradvis, moralsk Forvandling eller Forbedring hos Fangen. Denne Tanke, der endnu var opretholdt i de foreløbige Regler af 2. Januar 1925, har ogsaa fra tysk Side været Genstand for Kritik¹⁾, idet det anføres, at den praktiske Erfaring har vist, at moralsk Forvandling og Forvandlingsvilje ikke lader sig fastslaa hos Fangerne med den fornødne Sikkerhed, til at den bør danne Forudsætningen for Oprykningen. Endnu klarere synes Tanken forladt i Forslaget af 1927 til en Straffuldbyrdelseslov, hvor det i § 166 hedder: »Bei guter Führung rückt der Gefangene von der ersten zur zweiten Stufe auf, wenn sein Gesamtverhalten erkennen lässt, dass er erzieherischer Einwirkung zugänglich ist. Bei weiterer guter Führung rückt der Gefangene von der zweiten zur dritten Stufe auf, wenn sein Gesamtverhalten darauf schliessen lässt, dass die erzieherische Einwirkung Erfolg hat.« Direktor Ellger træder ivrigt i samme Afhandling i Skranken for Fangeres Selvstyre, idet han mener, at den Tillid og den større Frihed, man derigennem viser Fangerne, styrker Ansvarsfølelsen og virker utvivlsomt opdragende, dog at Forudsætningen herfor maa være, at der i Anstalten hersker en god Disciplin og Orden, der er i Stand til at holde de slette Elementer i Skak. Dr. Ellger hører dog iøvrigt til dem, der advarer imod en Overvurdering af det progressive Systems Betydning.

¹⁾ Se bl. a. Strafanstaltsdirektør H. Ellger i en Afhandling i den tidligere nævnte Bog »Strafvollzug in Preussen«.

De »Nydannelser« i det preussiske System, som Kritikken vel nok ogsaa herhjemme fortrinsvis vil hefte sig ved, er formentlig Fangernes Adgang til et vist Selvstyre, til Orlov og Søndagsspadsereture samt til at arbejde hos frie Arbejdsgivere.

Med Hensyn til Selvstyret foreligger der ikke Erfaringer herhjemme. Det er foran omtalt, at den begrænsede Adgang til »Tillidsmandssystemet«, som Anordningen af 1873 hjemler, ikke har været anvendt i Horsens Straffeanstalt i en Aarrække. Et Tilløb til »Tillidsmandssystemet« findes ogsaa i Anordningen af 1913 for Nyborg Straffeanstalt, hvor det hedder, at enkelte Fanger paa højere Klasse kan anbringes blandt Fanger paa lavere Klasse for at føre Tilsyn med disse eller undervise dem. Men heller ikke af denne Bestemmelse gøres der Anvendelse. Noget andet er, at Fanger, der opholder sig saavel i Arbejdstiden som i Fritiden paa fælles Arbejdslokaler, faktisk indbyrdes — ligesom i andre tilsvarende Smaasamfund — medvirker til Opretholdelsen af indbyrdes Orden og Disciplin.

Nogen Bestemmelse om Orlov for Fanger kendes ej heller hos os. Dog er det ikke ukendt, at Fanger, hvis nærmeste Paarørende ligger alvorligt syge eller er afgaaet ved Døden, faar Lov til under Ledsagelse af en civil Funktionær at aflægge Besøg ved Sygelejet eller deltage i Begravelsen. I et enkelt Tilfælde er der ogsaa af vedkommende Politimester givet en Fængselsfange »Orlov« paa Tro og Love et Par Dage, og Fangen vendte tilbage i rette Tid. Som et Kuriosum i denne Forbindelse skal jeg iøvrigt henvise til, hvad Fængselsinspektør V. From i et Foredrag om Christianshavns Straffeanstalt¹⁾ oplyser, at man allerede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede i flere Tilfælde midlertidigt afbrød Straffen, naar Omstændighederne talte derfor. Saaledes nævnes, at en Mandsfange fik Orlov for at tage hjem og bjerge sit Hø, og en anden for at se til sine Ejen-

¹⁾ Se nærværende Tidsskrift 1928, Side 282 ff.

domme, ja en i Anstalten hensiddende Urtekrammer paa Christianshavn skal endogsaa have faaet Lov til at gaa hjem og passe sin Butik.

Som et betydningsfuldt Udtryk for, at man ogsaa her i Landet har tillagt den Tanke gennem relativ Frihed at vise Fangerne Tillid Værdi, skal jeg iøvrigt i denne Forbindelse henvise til det nu omtrent i en Menneskealder praktiserede Koloniarbejde paa Heden og andetsteds for Fanger udsendt fra Horsens Straffeanstalt¹⁾. Tanken var oprindelig, at dette Friluftsarbejde under meget frie Forhold først og fremmest skulde komme Fanger paa Overgangsstadiet til Gode, idet det af Anordningen af 1873 tilsigtede Formaal med Overgangsstadiet i Virkeligheden ikke havde kunnet realiseres indenfor Horsens Straffeanstalts Rammer. Fangernes Udsendelse til Hedarbejde og andet Koloniarbejde muliggjorde derimod en Fangebehandling, som langt bedre svarede til Overgangsstadiets irske Forbillede. Noget andet er, at det straks fra Begyndelsen viste sig, at et tilstrækkeligt Antal Fanger ikke kunde skaffes til Veje ad denne Vej alene, hvorfor man maatte medtage Fanger ogsaa fra Tvangsstadiets højere Klasser. Derved er ganske vist det principielle Standpunkt, hvorefter Friluftsarbejdet skulde have indgaaet som sidste Led i den progressive Behandling af Fangerne, fraveget. Men tilbage bliver dog det Vidnesbyrd, at man uden væsentlige Ulemper og med forholdsvis faa Undvigelser har kunnet realisere Tanken om Anbringelse af Fanger under frie Forhold, hvor deres Tilstedeblivelse i ikke uvæsentlig Grad beror paa andre Forudsætninger end Sikkerhedsforanstaltninger og Opsyn.

Naar jeg har ment, at en saa forholdsvis udførlig Redegørelse for de nye preussiske Regler i Øjeblikket kan være af Interesse, skyldes det naturligvis bl. a. den Omstændighed, at vi her i Danmark staar overfor en Straffelovsre-

¹⁾ Se nærmere Fængselsinspektør J. H. Wandall: »Fangers Anvendelse til Friluftsarbejde«. 1925.

form og — i Forbindelse hermed — en tilsvarende Reform af Fængselsvæsenet. Det har i Relation hertil sin store Værdi, at man i et Land som Preussen foretager en systematisk Gennemprøvning af nye Tanker og derved indvinder Erfaringer, der kan komme til Gode andetsteds, selvom man naturligvis herved maa være klar over, at Erfaringer fra andre Lande stedse maa behandles med en vis Varsomhed paa Grund af Forskelligheder i Landenes Størrelse og i Folkekarakter m. v.

Om Ungdomsfængsel.

I Tidsskriftets Aargang 1929 S. 242 ff. har Viceinspektør *K. Borgsmidt-Hansen* nærmere udviklet, hvorledes han tænker sig, at det i Straffelovs Forslagets §§ 43—45 foreslaaede Ungdomsfængsel skal virke, hvilke Personer det særlig skal være beregnet for og dets Forhold til Værgeraadsforsorgen.

Da dette Spørgsmaal forekommer mig at være af overordentlig stor Betydning¹⁾, og da Lovforslaget med tilhørende Bemærkninger og den til Grund for Forslaget liggende Kommissionsbetænkning ikke indeholder særlig megen Vejledning med Hensyn til Spørgsmaalets Løsning, skal jeg tillade mig i det følgende at fremsætte nogle yderligere Bemærkninger.

Til Indledning anføres, at det i indeværende Rigsdags-samling (1929—30) forelagte Forslag til Borgerlig Straffelov svarer til Forslaget af 1928 med de Ændringsforslag, der er udarbejdet af Folketingsudvalget i Samlingen 1928—29. Aldersgrænsen nedad er altsaa nedsat til 15 Aar, Fængselsretten er blevet til Fængselsnævn, og Fanger, der over daarlig Indflydelse paa eller iøvrigt er uegnede til Behandling sammen med de øvrige Fanger, kan overføres til en fra det øvrige Ungdomsfængsel adskilt Fængselsafdeling; men de maa formentlig med Hensyn til Straffens Varighed, Betingelserne for Løsladelse o. s. v. være undergivet samme Regler som de Fanger, der bliver i det almindelige Ungdomsfængsel. I Forslag til Lov om Ikrafttræden af Borgerlig Straffelov m. m. er i § 9 Stk. 2 opretholdt den fra tidligere Forslag kendte Regel om, at Ungdomsfængsel, indtil en

¹⁾ Se herved ogsaa Forhandling paa Børnesagsmødet paa Nyborg Strand 1929 i Børnesagens Tidende 1929 S. 150—159.

særlig hertil bestemt Anstalt er tilvejebragt, udstaaes i en særlig dertil beregnet Afdeling i det almindelige Fængsel.

Jeg er paa et Par Punkter ganske enig med Viceinspektør *Borgsmidt-Hansen* nemlig i, at det er uheldigt, at Aldersgrænsen er nedsat, og at der ikke straks ved den nye Straffelovs Ikrafttræden foresindes et særligt Ungdomsfængsel. Med Hensyn til det første Punkt skal jeg oplyse, at den engelske Kommission af 1925 om Behandlingen af unge Lovovertrædere i sin i 1927 udgivne Betænkning S. 102 foreslaar, at Aldersgrænsen for Anbringelse i en Borstal-Institution sættes op fra 16 til 17 Aar med den Begrundelse, at mange Drenge paa 16 Aar, som nu sendes til Borstal-Institutioner, er drengede og umodne og passer bedre for et Opdragelseshjem end for en Institution, hvor mange af Eleverne (Fangerne) er over 20 Aar. Med Hensyn til de mere udviklede Drenge over 16 Aar foreslaas, at Retten skal have Ret til at vælge mellem Anbringelse i Opdragelseshjem og i Borstal-Institution, saaledes at Retten, hvis Borstal vælges, skal erklære, at den unge Mand er saa udviklet, at han skønnes uegnet til et Opdragelseshjem og trænger til den Oplæring, der kan gives i en Borstal-Institution.

Manglen af et særligt Ungdomsfængsel ved Lovens Ikrafttræden vil let kunne føre den nye Form for Straf ind paa en Linje, som det senere kan blive vanskeligt at fravige, selv om der er al god Vilje hertil. Særlig gælder dette, hvis man tænker sig, at Ungdomsfængslet skulde lægges an som i den ovennævnte Afhandling S. 251 skitseret »som en Opdragelsesanstalt, der maa være langt fjernet fra enhver fængselsmæssig Skabelon«.

Med Hensyn til Arten af de unge Personer, der tænkes optaget i Ungdomsfængslet, skal jeg bemærke, at jeg vilde anse det for et Fejlgreb i Almindelighed at anvende det overfor de ganske unge i 15—16 Aars Alderen, saa længe der her i Landet findes Opdragelseshjem, der kan oplære og opdrage Drenge i denne Alder. Ungdoms-

fængslet maa være anlagt for »voksne«, d. v. s. for unge Personer, der m. H. t. Disciplin, Arbejdspræstationer og Undervisning kan behandles som voksne, og naar Aldersgrænsen opad for Indsættelse i Ungdomsfængsel er sat til 21 Aar, vil der utvivlsomt til Stadighed være adskillige unge Mænd over denne Alder til Oplæring og Uddannelse.

Hertil kommer, at den kriminelle Lovalder ved Forslaget af 1929 er sat til 15 Aar; og der er næppe Tvivl om, at dette i hvert Fald ikke vil medføre, at Fritagelse for Tiltale mod Værgeraadsforsorg vil blive anvendt mindre end nu, hvor der formentlig kun aarlig dømmes 60—70 unge Mænd mellem 14 og 18 Aar til Frihedsstraf, medens der inddrages ca. 200 under Værgeraadsforsorg paa Grund af slet Opførsel eller vanskelig Karakter, der i de fleste Tilfælde har givet sig Udslag i Lovovertrædelser.

Det hævdes i den omtalte Afhandling S. 248, at Ungdomsfængsel skal anvendes overfor Personer mellem 16 (15) og 21 Aar, overfor hvem der ikke tidligere har været forsøgt med opdragende Foranstaltninger, i alle Tilfælde, hvor man øjner en Chance for at undgaa at gaa til almindelige Straffeforanstaltninger, medens jeg forstaar, at Forfatteren navnlig vil værgе sig mod i Ungdomsfængsel at faa saadanne, som tidligere er fritaget for Tiltale og forsøgt — med bedre eller daarligere Resultat — i Opdragelseshjem af forskellig Art. Ungdomsfængslet maa navnlig ikke blive »Slutstenen paa Anstaltsopdragelse«.

Det er heller ikke min Mening, at et kommende Ungdomsfængsel skal betragtes som Slutstenen paa den Opdragelse, Værgeraadsinstitutionen er i Stand til at iværksætte. Det er en Foranstaltning, der idømmes som Straf af en Domstol, selv om den efter Forslaget af 1929 § 80 ikke har de samme Virkninger som anden Straf af Fængsel med Hensyn til Fortabelse af borgerlige Rettigheder; men alligevel kan jeg ikke tiltræde Viceinspektør *Borgsmidt-Hansens* Betragtninger.

Jeg ser ikke rettere end, at man i Fremtiden som hid-

til, naar en ung Mand forser sig første eller anden, ja maaske tredje Gang, vil fritage ham for Tiltale, hvis der skønnes at være nogen Mulighed for at virke forbedrende paa ham ved de Midler, Værgeraadsinstitutionen raader over (Tilsyn ved Tilsynsværge, Anbringelse uden for Hjemmet i Tjeneste, Lære o. s. v. under Tilsyn og Anbringelse i Opdragelseshjem af forskellig Art). Forer dette ikke til det ønskede Resultat, maa andre Midler prøves, d. v. s. Straf, og man vil da ganske naturligt vælge Ungdomsfængsel, hvis den unge Mands Forbrydelse paa den ene Side maa anses som Udslag af »forbryderiske Tilbøjeligheder eller Hang til Lediggang eller til at søge slet Selskab«, og Retten paa den anden Side finder, at »varige opdragende og uddannende Foranstaltninger vil være formaalstjenlige«.

En ung Mand, som Værgeraadsinstitutionen maa erklære for »uopdragelig«, behøver ingenlunde at være uimodtagelig for den Oplæring og Paavirkning, et Ungdomsfængsel kan give. Det er muligt, at Karakteren »uopdragelig« virkelig er rigtig; men det er ogsaa muligt, at Opdragelsen blot ikke har kunnet gennemfores med de Midler, Værgeraadet besidder. En anden Sag er det, at i det Øjeblik, der er Mulighed for at vælge mellem fortsat Opdragelse i et aabent Opdragelseshjem med nye Rømninger som en ikke fjærnt liggende Mulighed og en rationel Oplæring under et Ungdomsfængsels faste Ordning og Sikring mod Rømning, vil Værgeraadet langt lettere kunne tilraade Statsadvokaten at rejse Tiltale, i det Haab, at Retten vil bestemme, at Ungdomsfængsel skal anvendes. Anvendelsen af Ungdomsfængsel maa imidlertid ogsaa ske under Afvejelse af, hvad der vil blive foretaget med den unge Mand, hvis Ungdomsfængslet ikke anvendes. Hvilken Straf vil han faa, og hvilken Oplæring bydes der ham i det almindelige Fængsel? Jeg skal her blot nævne, at Forslaget af 1929 § 283 straffer Tyveri med Fængsel indtil 2 Aar, dog at Straffen, hvis Tyveriet er af særlig grov Beskaffenhed, ifølge § 284 kan stige til 6 Aar. Jeg nærer ingen Tvivl om, at unge

Personer i Alderen 15—21 Aar herefter som Regel vil blive idømt en ret kortvarig Fængselsstraf første og anden eller maaske tredje Gang, hvis Ungdomsfængsel ikke anvendes.

Da Ungdomsfængslet formentlig er foreslaaet med tydeligt Forbillede i de engelske Borstal-Institutioner, skal jeg nævne, at The Borstal Associations Beretning 1928 S. 2 oplyser, at næsten alle Drengene i Borstal-Institutionerne har været dømt mere end en Gang for Indsættelsen der, mange af dem over 5 Gange. De har tidligere været sat under Tilsyn eller straffet med Bøde eller Fængsel eller været anbragt i Ungdomshjem (Reformatory school), og i mange Tilfælde har alle disse Midler været prøvet. Dette er muligvis ikke nogen særlig heldig Ordning; og der peges andet Steds i Beretningen paa, at Resultaterne af Borstal-Behandlingen er bedre, naar vedkommende ikke tidligere har været i Fængsel eller har været baade i Ungdomshjem og i Fængsel, men jeg fremdrager Forholdet for at vise, at man i England som her forsøger med Opdragelsesforanstaltninger, for man anvender saa indgribende Midler som Anbringelse i Borstal-Institution (Ungdomsfængsel). Jeg skal iøvrigt tilføje, at der i England haves den Regel, at en Domstol kan sende en Elev, der har opført sig slet i et Ungdomshjem, til Borstal.¹⁾

Jo nærmere den unge Mand er ved 21 Aar, desto mere Tilbøjelighed vil der naturligvis være til at forsøge Ungdomsfængsel, og særlig vil dette jo være paa sin Plads, hvis han ikke inden sit fyldte 18 Aar er inddraget under Værgeraadsforsorg, thi Værgeraadsforsorg kan slet ikke begyndes efter det fyldte 18. Aar. Jeg gaar ud fra, at man vil opretholde den nuværende Værgeraadsløv § 50, der giver Adgang til at undlade Tiltale ogsaa efter det fyldte 18. Aar overfor en ung Mand, der er under Værgeraadsforsorg og er eller har været anbragt i et Skole- eller Ungdomshjem; men man vil sikkert anvende denne Bestemmelse noget

¹⁾ Report of the Departmental Committee on the Treatment of Young Offenders 1927 S. 101.

mindre end i Øjeblikket, hvis man kan opnaa, at han i Stedet for at blive ført tilbage til et aabent Opdragelseshjem kan blive anbragt i et Ungdomsfængsel med gode Oplæringsmuligheder.

Spørgsmaalet om, hvem der bør sendes til en Borstal-Institution, er udførlig behandlet i den ovennævnte engelske Kommisionsbetænkning, og et enkelt af de fremdragne Synspunkter kan mulig have Interesse i denne Forbindelse. Oprindelig var det kun Tanken, at fuldt legemlig og sjælelig sunde Individuer skulde undergives Borstal-Behandling, og der kunde derfor være Tale om at afvise Borstal-Behandling, fordi den paagældende 1) var for slem eller 2) ikke slem nok eller 3) legemlig eller 4) sjælelig uskikket til den Oplæring, der ventede ham i Borstal. Paa de to sidste Punkter har man dog senere maattet ændre Praxis, saaledes, at ogsaa mangelfuldt udviklede Individuer kan blive undergivet Borstal-Behandling fortrinsvis i en særlig for disse bestemt Institution (Feltham).

Spørgsmaalet om den rette Sigtning af de unge Personer, der skal anbringes i Ungdomsfængsel, bliver ogsaa i Danmark i høj Grad et Spørgsmaal om at blive klar over, om de paagældendes aandelige og legemlige Udvikling er saaledes, at der er Sandsynlighed for, at de kan gennemgaa en virkelig Oplæring. I det Materiale, som Opdragelseshjemmene for vanskelige Born arbejder med, er der mange Undermaalere, og det vil der ogsaa blive blandt de unge Mænd, der kan tænkes anbragt i et Ungdomsfængsel. Staar kun eet saadant til Raadighed, maa visse Sider af Oplæringen tage Sigte paa de mindre godt udrustede, thi det gaar ikke an helt at udelukke dem.

Angaaende Indretning af Ungdomsfængslet skal jeg bemærke, at jeg ikke kan tænke mig dette anlagt som et af vore nuværende Opdragelseshjem, altsaa som et aabent Lærehjem. Jeg skal først henvise til, at Lovforslagets § 45, Stk. 1 udtaler, at Fangen holdes i Enrum i saa lang Tid efter Indsættelsen, som Fængslets Styrelse anser det

for formaalstjenligt, dog ikke udover 3 Maaneder. Endvidere kan Justitsministeren efter Indstilling fra Fængslets Styrelse, naar særlige Grunde taler derfor, tillade, at Straffen udstaas i Enrum, dog i Almindelighed ikke udover 1 Aar. Endelig kan Fangen i indtil 1 Maaned før Losladelsen holdes i Enrum. Disse Bestemmelser er formentlig ganske uforenelige med et aabent Lærehjems Indretning. Jeg skal ogsaa anføre, at Erfaringer om Arbejdet i aabne Lærehjem har vi i tilstrækkeligt Omfang. Det vilde ikke gøre Rømningerne færre, fordi man kaldte Institutionen for et Ungdomsfængsel, hvis der ikke til Navnet svarer en Sikring mod Rømning. Hvis der ikke haves saadan Sikring i et Ungdomsfængsel, vil man opleve Rømning ganske paa samme Maade som nu i Opdragelseshjem for store Drengene og dermed atter de Vanskeligheder, herunder nye strafbare Handlinger, Afbrydelse af paabegyndt Oplæring o. s. v., som nu præger Værgeraadsforsorgen for de ældste og vanskeligste Elever, særlig Aldersklasserne mellem 18 og 21 Aar.

Der maa formentlig i et Ungdomsfængsel være en betydelig lukket Afdeling med Plads til de ny optagne og saaledes indrettet, at der gives hver enkelt Fange særskilt Soverum, ligesom der formentlig maa være en Del Arbejdsrum for enkelte Personer, idet de ny ankomne Fanger formentlig maa kunne sysselsættes paa forskellig Maade, saa længe de skal holdes i Enrum.

Endvidere maa der være baade Arbejdsrum og Opholdsrum, hvor Fangerne kan være i den Tid, i hvilken Straffen skal fuldbyrdes i Fællesskab. Nogle af disse maa være sikrede mod Flugt, medens andre meget vel kan ligge uden for Mur eller anden Indhegning.

Skal der til Ungdomsfængslet knyttes Land- eller Havebrug i større Omfang, maa en væsentlig Del heraf naturligvis ligge uden for Fængslet, saaledes som f. Eks. ved den oprindelige Borstal-Institution nær Chatham. Kan Ungdomsfængslet under en eller anden Form forsynes med en aaben Afdeling med Enkelt-Soverum, vil dette naturligvis

være en god Foranstaltning som Forberedelse til Overgangen til frie Forhold.

Vigtigere end selve Rammen for Ungdomsfængslet er det dog, at den første Del af Opholdet bliver brugt til virkelig gennemført Disciplinering af Fangen; en saadan vil jo kunne gøres langt virkningsfuldere i en lukket Afdeling end i en aaben, og dette maa formentlig være Meningen med Lovforslagets Regel om Indsættelse i Enrum i den første Tid, og selvfølgelig skal der være Forskel paa den Maade, hvorpaa der begyndes i et Fængsel og i et Opdragelseshjem. Jeg skal imidlertid i denne Forbindelse fremdrage nogle Enkeltheder fra tilsvarende engelske og tyske Institutioner til Belysning af, hvorledes Forholdene er der.

I England kan en Underret (Court of summary jurisdiction) i Reglen ikke selv bestemme, at en ung Person skal sendes til Borstal. Dette afgøres af højere Ret (Assizes eller Quarter Sessions). Som Følge heraf maa mange unge Mænd holdes i Fængsel i 6—8 Uger eller mere. Dette er i og for sig ikke heldigt, og den oftere omtalte Kommission foreslaar i sin Betænkning S. 101, at Underretter fremtidig skal have Competence til selv at sende unge Personer til Borstal.

Yderligere skal oplyses, at unge Mænd, der skal til en Borstal-Institution, ikke sendes direkte dertil fra Væretægtsfængslet, men først samles paa en »Sorteringsstation« i en Del af Wandsworth Fængsel, hvor de undersøges omhyggeligt med Hensyn til sjælelige og legemlige Mangler, ligesom Oplysning indhentes om deres Fortid og de Omgivelser, hvorunder de har levet, hvorhos deres Hjem besøges. Herefter afgøres det, til hvilken Institution de skal sendes. En af mine Medarbejdere, der har besøgt Wandsworth Fængsel¹⁾, har meddelt, at Disciplinen blandt de unge Mænd, der ventede paa at komme til Borstal, var meget

¹⁾ Jfr. ogsaa Bornesagens Tidende 1923, S. 46 ff.

stram, og at der blev taget haardt paa alle Forseelser af disciplinær Art.

Paa Baggrund af Varetagtsarrest og Ophold i Wandsworth vil en Borstal-Institution forekomme at være en meget behagelig Overgang, selv om Institutionen som den oprindelige ved Chatham er et Fængsel, der er noget omdannet til det særlige Formaal. Der er ingen uniformerede Opsynsmænd og ingen absolut Tavshed, og Fangedragten ombyttes med en Dragt, der noget minder om en Dragt for Fodboldspillere¹⁾. At der under det senere Ophold gives betydelige Lempelser og Friheder, er selvfølgelig; som Eksempel skal blot nævnes, at de ældste Elever i Hold kommer i Sommerlejr ved Kysten. Arbejdet foregaar iøvrigt, med Undtagelse af Landbrug og en Del Havebrug, inden for Ringmuren.

I »Zentralblatt für Jugendrecht und Jugendwohlfahrt« for Okt.—Nov. 1929 har Dr. *Gerhard Stenk*, Neumünster, givet en Skildring af Ungdomsfængslet i Neumünster, der betegnes som et betydningsfuldt Forsøg i tysk Straffuldbyrdelse for unge Personer.

I Provinsen Slesvig-Holsten udstaas længere Frihedsstraffe, bortset fra Tugthus, i Neumünster Centralfængsel. Inden for dettes Ringmur ligger ogsaa Ungdomsfængslet, der ved en særlig Mur er adskilt fra Hovedfængslet og ligeledes i administrativ Henseende danner en særlig Afdeling. Der modtages 80 unge Mænd i Alderen indtil 25 Aar. Det fremhæves først i Artiklen, hvilken Fordel det er i Sammenligning med den offentlige Forsorg for unge Personer, at der i Ungdomsfængslet kan gives hver enkelt Fange eget Soverum, hvilket kommer af, at man ikke i Tyskland kender til Eneværelser for Elever i Opdragelseshjem i det Omfang som her i Landet.

Ledelsen af Ungdomsfængslet er iøvrigt i Hænderne paa en akademisk uddannet Pædagog, der bistaas af en ledende

¹⁾ Beretning fra The Borstal Association 1928, S. 4.

Vagtmester og forskellige Overvagtmestre, af hvilke to er uddannede Haandværksmestre.

Den ledende Vagtmester har særlig til Opgave gennem Samtaler og paa anden Maade at skaffe sig det fyldigst mulige Indtryk af Fangen i de første Uger af hans Ophold. Iøvrigt finder der regelmæssige »Lærermøder« Sted, hvor den enkelte Fanges Forhold bedømmes af de forskellige Medarbejdere ved Fængslet.

Fangen bliver mindst 3 Maaneder paa første Stadium, i hvilket Tidsrum han holdes i Enrum, bortset fra de Timer, der anvendes til Undervisning og Bevægelse i frisk Luft. Derefter kan Fangen andrage om Overførelse til næste Stadium. Hvis »Lærermødet« finder, at han har opført sig godt, overgaar han til andet Stadium, hvor han faar Lov til at være sammen med andre Fanger en Aften om Ugen og en Del af Søndagen i to særlig hertil indrettede Rum. Under disse Samvær lægges der bl. a. Vægt paa at interessere Fangen for gennem fremlagte Dagblade og illustrerede Ugeblade at skaffe sig nogen Orientering om Livet uden for Fængslet. Efter yderligere 3 Mdr.s Forløb kan Fangen efter Andragende og med »Lærermødets« Billigelse overføres til tredje Stadium, paa hvilket der er Adgang til Samvær med andre Fanger i større Omfang, ligesom der er Ret til om Søndagen at færdes frit indenfor Anstalten.

Der lægges ikke megen Vægt paa direkte opdragende Paavirkning, idet der regnes med, at den gode Paavirkning skal ske indirekte gennem hele den Tone, der hersker i Anstalten.

Blandt de Arbejder, der anvendes til Fangerne, er nævnt Knytning af Net til sogaaende Fiskeri, der skal have vist sig at være et særdeles godt Arbejde. Det er forholdsvis frit for Støv, det tillader en ordentlig Holdning under Arbejdet, og der kan hurtigt ses et Resultat af Arbejdet. Et Hold sendes hver Morgen pr. Lastautomobil til Arbejde paa Fængslets Landejendom, der ligger i nogen Afstand fra Fængslet, en Ordning, der maaske kunde overvejes, hvis

et dansk Ungdomsfængsel midlertidig knyttes til Nyborg Fængsel.

Skoleundervisning finder Sted om Eftermiddagen, men kun en mindre Del af denne er tvungen.

Med Hensyn til Ungdomsfængslets Opgaver fremhæves, at det ved Straffuldbyrdelsen overfor unge Personer for en betydelig Del drejer sig om værdifuldt ungt Menneskemateriale, og Forsøget paa at uddanne og paavirke de unge bliver derfor en ægte opdragende Opgave. Som Ideal foresvæver der Forfatteren en Institution, der nærmer sig et Skolehjem ledet efter Synspunkter, der er beskægtede med dem, der gælder for Folkehøjskoler. Hovedvanskeligheden ligger i, at Opdragelsen ikke er mulig uden Frihed, og at derfor den »indre Frihed« til den yderste Grænse af det menneskeligt mulige maa arbejde paa at blive Borttagelsen af den »ydre Frihed« kvit.

Den samme Vanskelighed vil melde sig her i Landet, naar et Ungdomsfængsel skal føres ud i Livet. Det er rimeligt og naturligt, naar opdragende Synspunkter skal lægges til Grund, at arbejde paa i saa vidt Omfang som muligt at borttage de Elementer ved Straffen, som kan true Opdragelsen og Oplæringen gennem en alt for stærkt betonet Fasthed og Regelmæssighed, men det maa paa den anden Side ikke glemmes, at Forudsætningen for, at en vis Frihed kan gives i en Institution som Ungdomsfængslet, maa være, at der dog er nogen Sandsynlighed, bygget paa Institutionens eget Kendskab til den unge Mand, for, at Friheden ikke misbruges, og hverken i Tyskland eller i England har man fraveget Synspunkter, svarende til dem, der har fundet Udtryk i de ovenfor gengivne Regler i Forslag til Borgerlig Straffelov § 45, Stk. 1.

Decbr. 1929.

Oluf J. Skjerbæk.

Fængselsvæsen.

Fångvården i Finland år 1928.

Fångantalet i Finland var år 1928 fortsättningsvis mycket högt. Medeltalet fångar om dagen utgjorde 6789, medan motsvarande tal föregående år var något lägre, nämligen 6661. Kvarvarande vid ingången av innevarande år voro inalles 7241 fångar, härav rannsakningsfångar 544, tukthusfångar 3459, fängelsefångar 1297, bötesförsonare 1778, för lösdriveri anhållna 32 och till följd härav dömda till allmänt arbete 156. Antalet under året nyinkomna fångar hade jämfört med motsvarande tal föregående år något sjunkit, utgörande 18365 mot 19105 år 1927. Hela antalet fångdagar, 2484536, var dock något högre än år 1927, då detta tal uppgick till 2431249. Fångantalet varierar i allmänhet inom året märkbart. Högst är antalet om midvintern, senaste år över 7500, och lägst högsommartiden, år 1928 lägre än 6200. Detta beror huvudsakligen av antalet bötesförsonare under de skilda årstiderna. År 1928 inkommo inalles 10366 bötesförsonare, vilka med fängelse försonade närmelsevis 8,5 milj. mark.

Villkorligen frigivna under berättelseåret inalles 403 fångar. Av dessa frigavs enligt förordnande av Republikens President på grund av utav vederbörande fångar gjorda nådeansökningar 80 fångar och enligt förordnande av justitieministern på utav fängelsedirektionerna gjorda framställningar 323 fångar. Av de sålunda frigivna fångarna hade 228 gjort sig skyldiga till brott mot livet och 69 till tjuvnadsbrott. Av de villkorligen frigivna fångarnas strafftider återstod vid frigivningen hos 264 fångar under 1 år, hos 99 fångar 1-2 år, hos 18 fångar 2-3 år, hos övriga längre tider. Inalles åtnjöto villkorlig frihet under året 1928 852 fångar, av vilka 396 fångars strafftid utgick under berättelseåret. Under de senaste tio åren återföll 5,37% till brott.

Angående ordningen och disciplinen må nämnas att under året förövades i fängelserna av fångar 35 brott av så grov beskaffenhet, att åtal mot dem väckts vid allmän domstol. Extra-judiciella bestraffningar tilldelades inalles 2879 fångar, vilket antal utgör cirka $8\frac{1}{4}\%$ av hela fångantalet. Dessutom har för mindre förseelser 1612 fångar tilldelats varningar eller villkorliga bestraffningar. Inalles 52 fångar hava gjort sig skyldiga till förrymning ur fängelserna, huvudsakligen ur fängkolonierna, i vilka dagligen förvarades 1300-1600 fångar. Av de förrymda fångarna återförpassades till fängelserna 49 fångar.

Vidkommande själavården och skolundervisningen må anföras, att 274 fångar hava genomgått skriftskola i fängelserna och 133 fångar hava konfirmerats, medan antalet biktade fångar utgjorde 418. Folkskoleundervisning har meddelats 4120 fångar och fortbildningsundervisning 675 fångar. I fängelserna hava hållits inalles 1034 föredrag. Fångarna hava varit indelade i särskilda läslag och undervisningsämnen hava utgjorts av innanläsning, skrivning, räkning, modersmålets grammatik, geografi och grunddragen av landets och allmän historia ävensom vid flere fängelser dessutom av hälso- och nykterhetslära, naturkunnighet, samhällslära, lantushållningslära, bokföring och teckning samt ett eller annat främmande språk. Undervisning har meddelats till skolgång förpliktade fångar överhuvud 4-6 timmar i veckan. I flere fängelser har undervisningsarbetet ordnats till sådan tid, då fångarna äro lediga från arbete. Uti centralfängelset i Helsingfors hava de s. k. skolstugorna och i dagcellerna även fångar, hörande till prøvoklassen, under lärarens uppsikt handlett undervisningen. Uti fängelsebiblioteken har funnits inalles 87354 bokband, härav cirka 76000 finskspråkiga och cirka 9000 svenskspråkiga böcker samt återstoden böcker på andra språk. Antalet bokutlåningar uppgick till 228317, vilket utgör 33 utlåningar per fånge räknat enligt medeltalet fångar per dag.

Antalet sjukdomsfall, vilka föranlett fångarnas vårdande å fängelsernas lasarettavdelningar eller i sjukceller, utgjorde 11392, av vilka 4886 ådragits under fängelsevistelsen. Av de insjuknade avledo 42 fångar, vilket utgör $0,35\%$ av de sjukas totalantal och $0,16\%$ av alla i fängelserna förvarade fångarna. Resultaten av de vägningar, som verkställes med cirka 7300 manliga fångar, utvisa

att 42,08% vunnit och 30,94% förlorat i vikt, medan vikten hos 26,98% av fångarna förblivit oförändrad. — Uti sinnessjukhuset för fångar hava vårdats 119 fångar, av vilka 48 voro nyintagna. Vid utgången av året kvarvoro i sjukhuset 66 patienter.

Utgifterna vid fångvårdsväsendet utgjorde inalles 83.595,309 mark 22 penni och inkomsterna 32.077,092 mark 10 penni. Nettoutgiften utgjorde sålunda 51.518,217 mark 12 penni. Utav nämnda inkomster voro inkomster av arbetsverksamheten 26,5 milj. mark och inkomster av lantbruket 5,6 milj. mark. Arbetsverksamheten har icke gottskrivits för de uti fängelserna av fångar utförda årsreparations- och tillbyggnadsarbetena samt uppröjningsarbetena å nyodlingsmarker, angående vilka nedan gives närmare utredning, och ingår värdet av dessa arbeten således icke i inkomsterna. Per fänge och dag voro utgifterna för avlöningar 11:47, för kosthållning 4:62, för beklädning 1:89, för värme och lyse 1:51, för spar- och flitpenningar 0:79 och för sjukvård 0:08. Samtliga utgifter per fänge och dag utgjorde 32 mark 25 penni och motsvarande inkomster 13 mark 03 penni. Nettoutgiften utgjorde således 19 mark 22 penni.

Kostnaderna för årsreparationer, vilka alla utfördes med fångarbetskraft, togo i anspråk inalles 1,8 milj. mark. Byggnadsverksamheten med avseende å de blivande centralfängelserna i Sukeva och Kunnunsuo har under redogörelseåret i främsta rummet koncentrerats på det sistnämnda fängelset. Till hösten färdigbyggdes vid Läkkyä huvudkoloni en i källar indelad stallsbyggnad av tegel för 45 hästar, och ett svinhus ävenså av tegel, i vilket finnes skilda avdelningar för 40 suggor och 80 gödningsvin. Å Kivisaari koloni färdigbyggdes en fångknektsbostad för 2 familjer samt därtill hörande uthus, varjämte en fångbostad för 40 fångar uppförts ända till vattentaket. En annan fångknektsbostad för 2 familjer färdigbyggdes å Jurvansaari. Dessutom har å nyodlingarna i Kunnunsuo uppförts 4 foderlador med ett rymdinhåll sammanlagt circa 1400 m³, ävenså färdigbyggts en 150 tons motorlodja för varutransporten från och till Kunnunsuo. I Sukeva färdigbyggdes vid Kalliomäki huvudkoloni en i källar indelad stallsbyggnad av tegel för 45 hästar, och vid Korttikangas 2 fångknektsbostäder, den ena av trä och den andra av tegel, sammanlagt för 5 familjer, jämte

uthus. Om hösten påbörjades vid Kalliomäki uppförandet av ett redskapslider och vid Korttikangas uppförandet av 4 fångknektsbostäder för sammanlagt 8 familjer samt en härtill hörande gemensam bad- och tvättstugubyggnad. Vid central- och länsfängelset i Tavastehus förvaltning underlydande Ojois boställe har under redogörelseåret färdigbyggt ett rymligt redskapslider och i samband härmed ett automobil- och traktor- skjul, och har i förening med svinhuset en avdelning för 20 modersuggor uppförts ända till vattentaket. Under redogörelseåret har i Konnunsuo upphackats 80 ha nyodlingar, uppröjts 35 ha och lerslagits 45 ha samt jämnats 60 ha ny jord; 75 ha ny jord har bragts i odlingsbart skick. 8040 m³ avloppsdiken och 23500 m³ legdiken hava grävts. I Sukeva har uppröjts 60 ha ny jord i odlingsbart skick, lerslagits 38 ha ny jord samt grävts 4634 m³ avloppsdiken ävensom 24220 m³ leg- o. a. smärre diken.

Vid utgången av berättelseåret tjänstgjorde vid fängelserna inalles 1328 tjänstemän och innehavare av befattningar, härav 965 fängvaktare samt 132 arbetsledare och förmän.

A. P. Arvelo.

S v e r i g e 1928.

Under år 1928 intogos i Sveriges fängvårdsanstalter 12535 män och 655 kvinnor eller sammanlagt 13190 personer mot 12957 under år 1927.

Förhållandet mellan nykomna fångar under åren 1927 och 1928 framgår av följande tablå:

	1927	1928
för brott häktade	2281	2335
- lösdriveri häktade	773	719
- undergående av straffarbete insatta	1389	1455
- — - urbota fängelse insatta	820	804
- — - bötesförvandlingsstraff insatta	9198	9399
- — - tvångsarbete insatta	505	445

Fångantalet utgjorde vid 1928 års början 2034 och vid årets slut 2145.

Av de vid 1928 års slut kvarvarande 2145 fångarna voro:
häktade för brott . . . 161 män 12 kvinnor tillsammans 173
på grund av sinnessjukdom förklarade

strafflösa	129	-	4	—	—	133
håktade förlösdriveri	13	-	7	—	—	20
dömda - —	8	-	1	—	—	9
straffarbetsfångar . .	1350	-	66	—	—	1416
urbota fängelsefångar	168	-	3	—	—	171
bötesfångar	214	-	3	—	—	217
dömda till förvaring	2	-	1	—	—	3
— internering	3	-	-	—	—	3

Antalet för brott häktade visar under år 1928 i jämförelse med näst föregående år en ökning av 42 män och 12 kvinnor eller sammanlagt 54 personer.

Antalet nykomna straffarbetsfångar har under tioårsperioden 1919—1928 nedgått från 3271 år 1919 till 1455 år 1928.

Under år 1928 hava 2 personer dömts till livstids straffarbete. Antalet nykomna, på bestämd tid dömda straffarbetsfångar utgjorde 1453, därav 1350 män och 103 kvinnor.

Tidslängden av de straff, som ådömts nyssnämnda straffarbetsfångar, har varit:

från 2 till och med 3 månader	205 män och 27 kvinnor
- 3 - - - 6 - - -	379 - - 27 - -
- 6 månader till och med 2 år	580 - - 39 - -
- 2 till och med 3 år	109 - - 9 - -
över 3 år	77 - - 1 - -

Av de nykomna straffarbetsfångarna hade 112 män och 12 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

96 män och 10 kvinnor i 1 år och därunder
9 - - - 1 - - från 1 till och med 2 år
3 - - - 1 - - - 2 - - - 3 -
4 - - - - - över 3 år.

Av återstående 1238 män och 91 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

863 män och 72 kvinnor i 1 år och därunder
196 - - - 10 - - från 1 till och med 2 år
108 - - - 8 - - - 2 - - - 3 -
71 - - - 1 - - över 3 år.

Av de kvarvarande straffarbetsfångarne hade 74 män och 5 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

46 män och 4 kvinnor i 1 år och därunder
11 - - - - - från 1 till och med 2 år
7 - - - 1 - - - 2 - - - 3 -
10 - - - - - över 3 år.

De återstående kvarvarande 1276 män och 61 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

434 män och 35 kvinnor i 1 år och därunder
276 - - - 9 - - från 1 till och med 2 år
232 - - - 9 - - - 2 - - - 3 -
303 - - - 8 - - över 3 år
31 - - - - - på livstid.

Av de nykomna straffarbetsfångarna, 1352 män och 103 kvinnor, hade 544 män och 18 kvinnor eller 38,62 % förut undergått straffarbete. Motsvarande siffra för år 1927 utgjorde 41,18 % och för tioårsperioden 1919—1928 40,08 %. Procentsiffrans ökning är en följd av den villkorliga do-

mens vidgade användning, i det att det stora antalet första gängens förbrytare, som dömts villkorligt till straffarbete, icke ingår i antalet nykomna straffarbetsfångar. Den genom den villkorliga domen förorsakade utgallringen av bättre element har medfört, att huvudsakligen sämre element tillförts de nykomnas klass.

Av de nykomna straffarbetsfångarna voro 631 män och 33 kvinnor ådömda påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Vid slutet av år 1928 voro kvarvarande:

livstidsfångar	31 män
straffarbetsfångar på bestämd tid 1319	- och 66 kvinnor
eller tillhoppa 1350	män och 66 kvinnor

Av dessa förvarades

i enrum jämlikt 5 § 1 st. verk-	
ställighetslagen	904 - - 52 —
i enrum (s. k. mellanklass) jäm-	
likt 5 § 2 st. verkställighets-	
lagen	282 - - 10 —
och i gemensamhet	164 - - 4 —

Den genom lag den 8 maj 1921 införda rätten att utföra enrumsfångar i gemensamt arbete med andra fångar, sedan viss strafftid avtjänats, har fortfarande i regel tillämpats så, att den stränga enrumsbehandlingen inskränkts till ett år för äldre och fyra månader för yngre fångar, som dömts till straffarbete på tid därutöver.

Av de till straffarbete dömda fångarna hade 1 man på egen begäran, utöver den för honom gällande längsta tid för straff i enrum, fortsatt enrumsstraffet.

Vid slutet av år 1919 utgjorde gemensamhetsfångarnas antal 886, därav 864 män och 22 kvinnor.

Straffskärpning enligt lagen den 22 juni 1906 har under år 1928 kommit till användning beträffande en straffarbetsfånge, vilken ådömts dylik straffskärpning, bestående av hårt lattläger under 12 dagar.

Av näd hava under året frigivits 1 livstidsfånge och 7 på viss tid dömda straffarbetsfångar.

Villkorlig frigivning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har beviljats 68 män och 11 kvinnor, samtliga dömda till straffarbete, eller tillsammans 79 personer. Under år 1927 blevo 78 personer villkorligt frigivna. Under de tjugutvå år, 1907—1928, som rättsinstitutet villkorlig frigivning tillämpats, har hela antalet villkorligt frigivna utgjort 1095 män och 119 kvin-

nor, tillhopa 1214 personer, av vilka 325 varit dömda för förfalskning, bedrägeri och förskingring, 172 för mord, dräp och misshandel, 279 för sedlighets- och våldtäktsbrott samt återstående 438 för mened, barnamörd, mordbrand, stöld, rån m. m.

Under år 1928 har prövotiden gått till ända för 71 personer, som frigivits, 2 under år 1925, 5 under år 1926 och 64 under år 1927.

Av strafftiden hava vid den villkorliga frigivningen återstått följande tidslängder.

för 808 personer intill 1 år	
- 293 — från 1 till och med 2 år	
- 94 — - 2 - - 3 -	
- 19 — - 3 - - 4 -	

Av de villkorligt frigivna, som under år 1928 stått under tillsyn, hava, enligt inkomna tillsyningsmansrapporter, 3 tilldelats varning av vederbörande länsstyrelse. Under året hava 3 personer förverkat den villkorligt medgivna friheten antingen på grund av begånget nytt brott eller eljest genom åsidosättande av de skyldigheter, som ålegat dem. I fråga om 32 villkorligt frigivna saknas vederbörande rapporter. De återstående hava uppfört sig utan svärare anmärkning, många hedrande. Under åren 1907—1928 hava allenast 25 personer, eller 2,06 %, av hela antalet villkorligt frigivna förverkat den villkorligt medgivna friheten antingen på grund av begånget nytt brott eller eljest genom åsidosättande av de skyldigheter, som ålegat dem.

Till urbota fängelsestraff dömda personer voro:
nykomna..... 772 män 32 kvinnor
vid årets slut kvarvarande..... 168 - 3 —

Tidslängden av de straff, som ådömts de nykomna fängelsefångarna, var:

från 1 till och med 6 månader.. för 741 män 31 kvinnor
- 6 - - - 12 — .. - 23 - - —
utöver 1 år - 8 - 1 —

Antalet nykomna fängelsefångar har under år 1928 i jämförelse med år 1927 minskats med 16.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 25 november 1927 bestämt, att personer, vilka jämlikt lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare — vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1928 — dömas till förvaring, skola intagas män å den vid centralfängelset i Norrköping anordnade vårdanstalten för förminskat till-

räkneliga förbrytare och kvinnor å den för ifrågavarande ändamål vid centralfängelset i Växjö anordnade anstalten.

Under år 1928 hava 2 män och 1 kvinna genom lagakraft vunna utslag dömts till förvaring samt intagits i ovanberörda anstalter.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 25 november 1927 bestämt, att personer, vilka jämlikt lagen den 22 april 1927 om internering av återfallsförbrytare — vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1928 — dömas till internering skola intagas, män å den till kronohäktet i Ystad anslutna interneringsanstalten för återfallsförbrytare och kvinnor å den för ifrågavarande ändamål vid centralfängelset i Växjö anordnade anstalten. Under år 1928 hava 3 män genom lagakraft vunna utslag dömts till internering samt intagits i interneringsanstalt.

Antalet nykomna fångar, som hållits i fängelse i saknad av tillgång till gäldande av böter, utgjorde 9141 män och 258 kvinnor, tillsammans 9399 personer emot 9198 år 1927. I jämförelse med år 1927 har antalet således ökat med 201. De böter, som vid bristande tillgång börjat under år 1928 avtjänas, hava motsvarat 90965 bestraffningsdagar eller 2883 mera än under år 1927. Medeltalet bötessittare för dag i statens straffanstalter och Stockholms stads rannsagningsfängelse belöpte sig således för år 1928 till 249 emot ett medeltal av 238 för år 1927. Vid början av tioårsperioden 1919—1928 utgjorde antalet nykomna bötesfångar 2851 män och 153 kvinnor, tillhopa 3004 personer, bestraffningsdagarnas antal 41336 och medeltalet bötessittare för dag 113.

I fängelserna intogos år 1928 sammanlagt 1387 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbola fängelse och 415 personer, som andra gången dömts till sådant straff. Sistnämnda siffra utvisar det antal, som under året inträtt i de återfallnas klass, utgörande 38,6 % av det antal, som första gången undergått frihetsstraff. Under den senaste tioårsperioden kan antalet personer, som efter att en gång hava undergått frihetsstraff icke vidare ådraga sig sådant straff, beräknas till omkring 70 %, under det att inemot 30 % visat sig återfalla.

Proportionsförhållandet mellan antalet under år 1928 nykomna, inom riket födda straffarbetsfångar och folkmängden vid årets slut utgjorde 23 straffarbetsfångar på varje 100000 invånare.

Antalet barn, som under år 1928 åtföljt sina mödrar i fängelset, var 6.

Antalet häktade för lösdriveri och bettlande utgjorde 510 män och 220 kvinnor, tillsammans 730 personer. Om därifrån avräknas de vid årets början kvarvarande, 11 personer, utgör antalet under året häktade 719 personer, därav 254 från Stockholms stad och 465 från rikets övriga delar.

Hela antalet under år 1928 nykomna, till tvångsarbete dömda utgjorde, såsom förut nämnts, 445 personer, av vilka 431 dömts för lösdriveri och 14 enligt fattigvårdslagen. Av de för lösdriveri dömda — 288 män och 143 kvinnor — hade 161 män och 40 kvinnor förut hållits till straffarbete samt 127 män och 103 kvinnor icke förut undergått dylikt straff.

Extra judiciella bestraffningar hava under år 1928 ålagts: vid straffängelserna och kronohäkterna 29 fångar, motsvarande i förhållande till det i dessa fängelser förvarade medeltal fångar 3,1 $\%$, samt vid centralfängelserna för män 60 fångar, eller 5,9 $\%$ och vid centralfängelset för kvinnor 1 fänge eller 1,2 $\%$ av medeltalet fångar.

Rymning har företagits av 3 manliga straffarbetsfångar.

Själv mord har förekommit i 3 fall.

Nedflyttning i lägre fängklass har skett i 25 fall.

Isoleringscell (källarcell) har kommit till användning i 13 fall.

Av de nykomna, till straffarbete eller urbota fängelse dömda personerna, tillsammans 2259, hava de, som begått sitt brott i rusigt tillstånd, utgjort:

straffarbetsfångar 388 män och 16 kvinnor

fängelsefångar 280 - - 5 —

Fängpersonalens kristendoms-kunskap har enligt predikanternas årsberättelser varit god hos 13 $\%$, försvarlig hos 75,4 $\%$, ringa hos 10,1 $\%$ och saknats hos 1,5 $\%$. I den sista gruppen hava inräknats icke kristna trosbekännare, varjämte i en del fall hit hänförts sådana fångar, som icke varit konfirmerade.

Under året hava 12 fångar för första gången erhållit del av den heliga nattvarden. Sammanlagt 439 fångar hava under året erhållit del av den heliga nattvarden.

Skolundervisning har företrädesvis meddelats sådana fångar, vilka på grund av försummad och oregelbunden skolgång varit i särskilt behov därav. Vid samtliga centralfängelser samt straffängelserna för unga förbrytare i

Uppsala och Gävle finnas anställda särskilda lärare. Under året hava i dessa fängelser 1162 fångar erhållit undervisning. Beträffande fångarnas kunskapsmätt i allmänhet har av den av pastorerna och predikanterna redovisade, vid 1928 års slut kvarvarande fängspersonalen 0,2 % icke vari läs- eller skrivkunnig, 14,9 % haft svag folkskolunderbyggnad, 74,8 % haft ordinär folkskolutbildning, 7,8 % haft utbildning utöver folkskolestadiet eller fackutbildning samt 2,3 % högre bildning.

Fängelsebiblioteken innefattade vid årets slut 38828 volymer.

För frigivna fångars stödjande har, i likhet med föregående år, utom direkt beviljat statsanslag, utgivits avkastningen av fångvårdens besparingskassa, som vid 1928 års utgång visade en behållning av 424.084 kronor. Samtliga utbetalningar uppgingo till 47.500 kronor, därav 43.000 kronor till Centralföreningen till stöd för frigivna och resten till enskilda stiftelser samt skydds- och arbetshem.

Under år 1928 hava frigivits 149 män och 3 kvinnor, vilka ägt i postsparbanken inestående premiemedel. Av dessa hava 12 män under året återfallit i brott.

Sammanlagda beloppet av de arbetspremiemedel, som de under året frigivna vid avgången hade inestående i postsparbanken, utgjorde 9.106:83 kronor, fördelade på 153 motböcker.

Hälsotillståndet i fängelserna har under år 1928 varit gott. Antalet döda har uppgått till 13, och medeltalet sjuka för dag har utgjort 80,3 (1927: 79,7).

Antalet lungsiktiga har varit 48 män och 2 kvinnor, därav 13 män kvarvarande vid årets början samt 35 män och 2 kvinnor tillkomna under året. Av de nykomna voro vid interneringens början 33 män och 2 kvinnor sjuka, varjämte 2 män insjuknat i fängelset.

Antalet sinnessjuka och sinnesslöa har varit 263 män och 13 kvinnor, sålunda fördelade:

kvarvarande vid årets början.... 155 män och 8 kvinnor

tillkomna:

sjuka vid interneringens början..	60	-	-	5	—
insjuknade i fängelset	48	-	-	-	—

Vid årets slut voro 182 män och 6 kvinnor kvar.

Fångvårdens utgifter uppgingo för räkenskapsåret 1928/29 (1/7 1928—30/6 1929) till 3.796.673 kronor.

K. Wallén.

Litteratur.

Frantz Dahl: Frederik VI og Anders Sandøe Ørsted i 1826. København 1929. Gyldendalske Boghandel. 211 Sider.

Under 21. September 1826 udfærdigedes et til A. S. Ørsted, dengang Deputeret i Danske Kancelli og Generalprokurør, stilet Reskript, hvori Kong Frederik VI udtaler sit Mishag over Ørsteds Afhandling i Juridisk Tidsskrift s. A.: Behøver den danske Kirkeforfatning en omgribende Forandring?, idet Kongen deri havde fundet »en offentlig Fremstilling af Dine individuelle Meninger og Anskuelser, som vi med Hensyn til Gjenstandenes Beskaffenhed og flere Omstændigheder ikke ansee velpassende med Din Embedsstilling«. Med Henviisning til et af Ørsted selv stillet Forslag om efterhaanden at indskrænke og efter nogen Tids Forløb tilendebringe sin Virksomhed paa Forfatterbanen, bifalder Kongen endvidere, at Juridisk Tidsskrift kun fortsættes til 30. Hæfte, indbefattende Fuldendelsen af nævnte Afhandling, at den ny Redaktion af det ældre Arkiv (Arkiv for Retsvidenskaben) fuldendes i 6 Bind, at den tilbagestaaende Del af Haandbog i den danske og norske Lovkyndighed ligeledes fuldendes, samt at Ørsted skriver de Afhandlinger, hans Stilling som Medlem af herde Samfund maatte fordrø, og besørger de forbedrede Udgaver af sine litterære Arbejder, som han maatte finde fornødne. Endelig paalægges det ham at indgive en med Embedstravlhed begrundet Ansøgning om Afsked fra sin Stilling i Pastorseminariet. Kongen udtaler sluttelig, at det saaledes vilde være ham behageligt for Eftertiden at vide Ørsteds Kundskaber mere udelukkende forbeholdt den kgl. Tjenestes umiddelbare Tarv.

Den foreliggende Bog af Professor Dahl indeholder den aktmæssige Fremstilling af denne mærkelige og beklagelige Episode i vor Retsvidenskabs Historie, nemlig dels corpus delicti: den Ørsted'ske Afhandling, dels den Række Skrivelser navnlig fra Ørsted og Kancellipræsidenten Kaas, der

udveksledes i Løbet af 6 Uger inden Reskriptets Udfærdigelse, dels et Efterslet bestaaende i Skrivelser om en forsøgt Op-hævelse af Reskriptet og som Tillæg nogle Udtalelser af Samtidige. I en Indledning meddeler Forf. en Oversigt over Begivenhederne og fremsætter sin Kommentar dertil.

I korte Træk var Begivenhedernes Gang følgende: Professor i Teologi H. N. Clausen udgav i 1825 sin Bog om Katolicismen og Protestantismen, der næsten øjeblikkelig fremkaldte N. F. S. Grundtvigs heftige Modskrift »Kirkens Gennemførelse«, hvori der gjordes Indsigelse mod Clausens frie Holdning overfor Kirkens lovhjemlede Læregrundlag i de symbolske Bøger. Om dette kirkerellige Spørgsmaal skrev derpaa juridisk Professor i Kiel Christian Paulsen en Afhandling, der atter fremkaldte Ørstedes. Som Titten viser, beskæftiger denne sig dog i det hele med vor Kirkerets Grundpunkter. Medens Paulsen opfattede de symbolske Bøgers bogstavelige Indhold som ændret ved en Retssædvane, der var bekræftet ved Hyrdebrevet af 1817, vilde Ørsted naa et lignende Resultat ved en Fortolkning af Præsteeden, idet han som det væsentlige udsondrede den i de profetiske og apostoliske Skrifter og i Kirkens symbolske Bøger indeholdte »himmelske Lære«, hvorved han fandt en Hjemmel til at se bort fra disses mere tidsbestemte Ideindhold, hvoriblandt han navnlig fremhæver Treenighedslæren, som den er udformet i det Athanasiske Symbol.

Dette bragte Kaas til at skride ind og kræve Ørsted til Regnskab, og medens han forbereder en Forelæggelse af Sagen for Kongen, fremkommer et nyt Stridsskrift fra Grundtvig og et fra dennes Ven Lindberg. Vi følger nu i Aktstykkerne Ørstedes forgæves Kamp for at forklare dels Kaas, dels Kongen, at hans Hensigt med at skrive om dette Anliggende netop har været at haandhæve Præsteeden, men samtidig at vise, at den ikke indeholder utaalelig Samvittighedstvang. Han præciserer udførligt Begrænsningen af sin Kritik af Treenighedslæren. Kaas raadfører sig med Politidirektør Kierulff og Gehejmestatsminister Ove Malling, der finder Generalprokurørens Skrift uforsigtigt, men til-raader en stillfærdig Behandling af Sagen. I en langvarig og bevæget Samtale betyder Kaas Ørsted, at Kongen vil skride ind, og der forhandles derpaa om Vilkaarene. Ørsted beholdt sin Embedsstilling, hvad han ogsaa foretrak, frem-for at forsættes til anden og ringere Stilling, i hvilken Henseende der var Tale om Embedet som Overretsjustitiarius

i København, der netop i de Dage blev ledigt. (Der var iøvrigt i sin Tid forbeholdt ham Tilbagevenden til Højesteret med Anciennitet i Henseende til Sæde og Gage). Men han havde haabet at beholde Stillingen i Pastoralseminariet (Gagen her fik han dog som personligt Tillæg) og at maatte nøjes med at afgive sit Løfte om en Begrænsning i sin Forfattervirksomhed, et Løfte som navnlig kun skulde gaa ud paa at »afholde sig fra at behandle enhver Materie, som kunde være af nogen saadan Natur at man offentlig derover kunde mistænkes at komme i nogen Collision med mine Embedspligter«. Det er utvivsomt, at Ørsted følte sig haardt ramt. Hvad Disciplinarsagens rent embedsmæssige Behandling angaar, maa det anerkendes, at Ankepunkterne blev tydelig fremsat, og at Ørsted fik al Anledning til at fremføre sine Modargumenter og Forslag til Sagens Afgørelse.

Læsernes Tanker ved Fordybelsen i de interessante Akter vil kredse om de to vanskelige Spørgsmaal: var Kongens Afgørelse forsvarlig, og hvor stor blev Skaden for Litteraturen?

Reskriptet viser klart, hvad de foresattes Standpunkt var: Ørsteds Embedsstilling var uforenelig med den skete Udvikling af hans individuelle Meninger. Med Henblik paa hans Skribentvirksomhed gennem hans 12 Aar som Dommer og hans 13 Aar i Kancelliet ligger det da nær at spørge, hvordan Regeringen hidtil havde set paa denne, og naar Forf. herom p. XXV bemærker, at Enevoldsmagten ikke var skredet ind, kunde man have ønsket en Omtale af den ret parallelle Begivenhed i 1817, hvor Ørsted fik tilkendegivet Kongens tildels paa lignende Maade motiverede Unaade men ganske vist undgik Afskedigelse og andet Indgreb, se f. Eks. A. D. Jørgensen i Danmarks Riges Historie VI (1896) S. 53. Anledningen hertil var, at Ørsted ikke havde medunderskrevet et Kommissorium til Paadømmelse af Tumulterne i Kristianshavns Tugthus, idet han ikke havde opfattet Kaas's mundtlige Meddelelse som en ubetinget Ordre fra Kongens Side, og Kommissoriets nærmere Indhold, at hver tiende mandlig Fange skulde henrettes, hvis Hovedmændene ikke udfandt, havde ikke kunnet vinde hans Bifald, se L. Kochs Bog om Ørsted (1896) S. 74 ff. I en personlig Samtale med Ørsted lagde Kongen ikke Skjul paa sin Vrede herover, men tillod ham at forsvare sig skriftligt, hvilket skete i en længere Skrivelse af 30. Juni 1817 (Rigsarkivet). Den Del deraf, der angaar de videregaaende Bebrejdelser, Kongen ved denne Lejlighed — næppe

efter egne Iagttagelser — er kommen frem med, og som i denne Sammenhæng har Interesse, er saalydende: »Deres Majestæt har forekastet mig, at jeg stedse skulde yltre Utilfredshed, og betydet mig, at jeg, naar jeg ikke fandt mig fornøyet, kunde søge min Afskeed, hvilken ikke skulde blive mig nægtet. Sandelig jeg kan ikke tænke mig noget, der kunde tjene endog blot til Skingrund for denne mine Anklageres Sigtelse. Som Skribent kan jeg ikke have paa-draget mig saadan Behrejdelse. I denne Egenskab har jeg, endog fra min tidligste Periode, stedse med Fynd befeidet toilesløse Frihedsbegreber, og søgt at befæste Tillid til Regjeringen og Tilfredshed med dens Foranstaltninger; og jeg tvivler paa, at der kan nævnes en eneste blandt Danmarks nuværende Skribenter, der ærligere, ufortrødnere og omhyggeligere har arbejdet for disse Maal end den Mand, der saaledes er beført for sin Konge som en Misfornøyesens Prædikant. Jeg vover her allerunderdanigst blot at nævne tre af mine literære Arbejder. I en Tid, da alt hvad der gjaldt i Literaturen var fuld af Misnøye over Forordningen om Trykkefrihedens Grændser af 27. Sept. 1799, stod jeg, som et ungt Menneske, uden alle Forbindelser med nogen, der havde Indflydelse i Staten, frem, for at blotte de overspændte Begreber og vrange Fortolkninger, som laae til Grund for hiin Misnøye (først i en Recension i de daværende lærde Efterretninger fra 1799, og siden i et særskilt udførligt Skrift, udkommet i Aaret 1801, af hvilket jeg nogle Aar senere har givet mig den Frihed allerunderdanigst at overrække Deres Majestæt et Exemplar). Vel har jeg, i at retfærdiggjøre Forordningens væsentligste Grundsætninger, tillige gjort Erindringer ved nogle enkelte Puncter; men at dette skeede paa en aldeles sømmelig og beskeden Maade, derfor tør det uden Tvivl være Beviis nok, at Deres Majestæts Høysalige Hr. Fader kort efter (29. Mai 1801) udnævnte mig til surnumerær Assessor i Hof- og Stads-Retten, med Ret til, ved første Vacance, at oprykke til virkelig Assessor sammesteds. Da i Aaret 1811 et af Selskabet for Norges Vel skrevet Nidskrift mod Danmarks og Norges fælles Regjering og det danske Folk udkom af den siden saa berøgtede Wergeland¹⁾, var jeg den eneste, der stod

¹⁾ Nicolai W. (Fader til Digteren Henrik W.) udgav et Prisskrift om det norske Universitet, som Ørsted kritiserede i Dansk Litteratur-Tidende 1811. Nr. 38—43.

frem, og det lykkedes mig saaledes, at lægge hans Ondskab og Usselhed for Dagen, at han, fra det Øjeblik af, blev Gjenstand for almindelig Foragt, baade i Danmark og i Norge, i hvilket sidste Rige især mit Arbejde vandt udmærket Bifald. Senere har jeg, med Varme og Omhu, søgt at udrydde de Fordomme, som herskede mod Deres Majestæts Forordning af 5. Januar 1813; og saa vanskeligt det end er at tale Folk til Rette i en Sag, der saa mægtig rører ved hver Mands Interesse, tør jeg dog troe, at jeg ikke har skrevet forgjæves, og det uden Tvivl fordi mit Værk har rolig Prøvelses og ærlig Sandhedskjærligheds Præg. I Provindserne, hvor min personlige Charakter er mindre bekjendt, har jeg maattet døye Insinuationen, at have skrevet for at vinde Yndest og Belønning; men, tryk ved min Selybevidsthed, har jeg kunnet foragte saadanne Insinuationer.

Det kunde aldrig falde mig ind, at nævne disse mine Arbejder, for derpaa at grunde noget Haab om særdeles allerhøjeste Tilfredshed. Jeg har fulgt min Overbevisning, min varme Iver for min Konges Ære og mine Medborgeres Vel; jeg har gjort den glade Erfaring, at have gavnet, og er derved rigelig lønnet. Kun for at blotte det Ugrundede i en Anklage, der er lagt an paa at berøve mig Deres Majestæts Naade, nødes jeg til at omtale hine Arbejder for Deres Majestæt og bede dem værdiget allernaadigst Opmærksomhed. Videre Forsvar mod denne Klagepunkt tør jeg, for ikke at blive vidtløftig, ej her tillade mig; og jeg troer ikke, at behøve det.

Deres Majestæt har fremdeles behreydet mig at jeg skulde have bragt fordærlige Grundsætninger i Omløb, og derved i Særdeleshed forledet Domstolene til at antage Meninger, som ere skadelige for Samfundets Fred. Dersom Deres Majestæt vil have den Naade, at opfordre mine Anklagere til at nævne de Læresætninger, hvormed jeg skulde have skadet den offentlige Sikkerhed, tvivler jeg meget paa, at de vilde være i Stand til at nævne end en eneste. Jeg leder for at gjætte en Sætning, der kunde frembyde et endog blot tilsyneladende Stof for denne Klagepunkt. Men at min Leden er forgjæves. Overdreven Lemfældighed i Misgjeringers Afstraffelse vil man dog neppe beskylde mig for. Baade som Skribent og i mine Embedsstillinger har jeg langt oftere været af det strengere end af det mildere Partie¹⁾.

¹⁾ Smgn. min Bog om Ørsted som Dommer (1928) S. 51, 140, 159, 161.

Isærdeleshed har jeg, saavel i Cancelliet som i Høyesteret, jevnlig fraraadet Benaadninger, som de fleste Stemmer erklærede dem for. Blandt andet indrømmer jeg ikke Opdragelse, foregaaende Vandel, Formuestilstand og andre deslige Aarsager, hvorved man saa let skuffes, den Grad af formildende Virkning som de Fleste tillægge samme, men holder for, at Handlingens Skadelighed og Farlighed for Samfundet er den overvejende Synspunkt ved Straffelovgivningen og sammes Anvendelse. I Materien om Beviis i criminelle Sager har jeg, med Omhu, modarbejdet den dog endnu temmelig herskende Mening, at egen Tilstaaelse og eenstemmige Vidners umiddelbare Forklaringer om den Handling, hvori Forbrydelsen bestaar, er det eneste, der kan fælde en Forbryder, og viist, at baade Sagens Natur og Lovens Aand hjemle Beviis ved Omstændighedernes Sammenstød. Den paa den Tid, jeg traadte frem, i det mindste blandt Theoretikerne meget udbredte Mening, at ingen Handling retfærdigen kan straffes, naar ikke en Lov udtrykkelig erklærer den for Misgjerning, har jeg ligeledes bekæmpet, jeg tør sige ikke uden Virkning; og den Sentents, som forhen alle vore Lovfortolkere, ved hver Leilighed, førte i Munden, at den mildeste Mening altid bør foretrækkes, har hos mig kun en indskrænket Virkekreds. Fra enhver Side tør jeg forsikre, at de Meninger i Lovkyndigheden, jeg har bidraget til at bekjempe [Meningen er den modsatte], ere langt mere practiske, langt mere beregnede paa Almensikkerhedens Krav, end dem, som derved ere fortrængte; og de som have fundet deres Regning ved at paasige mig det modsatte, vilde vist nok blive meget forlegne, hvis de skulde gjøre Rede og Rigtighed for hvad de have paasagt mig.

Det er og, allernaadigste Konge, langt fra, at Domstolene i de senere Tider have antaget slappere Grundsætninger end i den Periode, der gik nærmest foran min Virksomhed som Embedsmand og som Skribent. Det omvendte Forhold finder endog kjendelig Sted. Jeg tillader mig blot allerunderdanigst at nævne et Exempel, der netop har nogen Interesse for den nærværende Tid. For en Del Aar siden blev Lovgivningen om det med Indbrud forbundne Tyverie eenstemmigen baade af Theoretikere og Praktikere forstaaet med en Mængde vilkaarlige Indskrænkninger, f. Ex. at Tyven skulde bevislig være forsynet med dræbende Vaaben. Disse Indskrænkninger ere nu aldeles opgivne ved vore

Domstole, og, saavidt jeg veed, forkastes de nu og blandt alle Theoretikere, af hvilke jeg har været den første, der har skrevet derimod. Nu kræves aldrig mere til at udgjøre denne Forbrydelse end hvad der bestemt ligger i Lovene, f. Ex. at Indbrudet skal være skeet om Nattetide; og det kan ikke tilregnes Domstolene, at Lovene (hvis Skjærpelse jeg for lang Tid siden har bragt i Forslag) ikke hjemle saadan Straf for alt Slags Indbrud, som man, for Sikkerhedens Skyld, kunde ønske. At Forbrydelser i de senere Tider saa frygtelig ere tiltagne er, vist nok, ikke Domstolenes Skyld.

Løvrigt tør jeg langt fra ikke tiltroe mine videnskabelige Arbejder den Indflydelse paa Domstolene, som Bebrejdelsen forudsætter. De fleste af Høyesterets indsigtsfulde og almindelig agtede Tilforordnede ere enten ældre Mænd, eller samtidige med mig, og have førend jeg begyndte at virke, havt deres faste og bestemte Grundsætninger.

I de Yttringer, der, enten i de allerunderdanigste Forestillinger og Betænkninger, hvori jeg har havt Deel, eller i de faae særskilte Vota, jeg har afgivet, ere blevne Deres Majestæt foredragne, vil De neppe finde nogen Grundsætning som kunde fortjene allerhøjeste Mishag. Saafremt det derimod er mig paasagt, at jeg i Embedsforhandlinger, der ikke ere komne Deres Majestæt for Øyne, skulde have udladt mig med slige Grundsætninger, saa udbeder jeg mig den Naade, at Deres Majestæt vil befale, at slige Forhandlinger forelægges Dem, og jeg er vis paa, at Deres Majestæt vil finde mig angerløs.«

Ørsteds her givne Selykarakteristik er interessant og rigtig. Men selv om han altsaa i 1817 formaaede at vise Angriberne tilbage, var Kaas' Anskuelse ikke forandret. Han ansaa, som han skriver S. 179, under Hensyn til Tidsforholdene Forfattervirksomheden som en »slibrig Bane« særlig for Embedsmænd i den højere Sfære, der ikke gerne maa udsættes for personlige Angreb. Og her kunde han henvise til Ørsteds litterære Fejder med Howitz og Gønner i 1824-25. Hvad der havde faaet Luft i Kongens Bebrejdelse i 1817, var vist egentlig en Uvilje overfor Ørsteds stærke Betonen af den sunde Fornuft og den rette Takt som normgivende for Retsanvendelsen i Modsætning til Paaberaabelsen af formentlig fastere Naturretssprinciper, hvilket kunde give Indtryk af subjektiv Vilkaarlighed. For mange kunde dette vel bevirke et lignende Ubehag, som naar en skarpsindig

Historiker sætter Fortidens Begivenheder sammen paa en helt ny Maade. I 1826 var det atter dette, at hans Resultater egnede sig til at vække Uro hos de mere bogstavtro Kristne, og selv om Ørsted kunde glæde sig ved Tilslutning hos fremragende Teologer, havde han til anden Side virket udæskende. At Generalprokurøren havde udtalt sig som sket, kunde vel hæmme Regeringen i dens Kirkepolitik. Faktisk fremkaldte Begivenhederne i 1826 en Vending i ortodoks Retning, som man endog har betegnet som et gennemgribende Systemskifte, se Hans Jensen i D. d. Folks Historie VI (1928) S. 383.

Frakende Regeringens Indgriben en vis saglig Berettigelse kan man formentlig ikke; i hvilket Omfang personlig Skinsyge har virket med, kan kun besvares ud fra nøjere Kendskab til Kancelliets Historie. Men Afgørelsen var et Paabud om hele Forfattervirksomhedens Afvikling! Man har ikke villet nøjes med et Løfte, der overlod Skønnet til Ørsted selv, fordi man ikke nærrede Tillid til hans politiske Takt, og den Udvej at undergive ham en Art Censur ses ikke at have været bragt i Forslag.

At Ørsted foretrak at beholde sin Stilling fremfor at gaa over i Domstolene eller til andet Embede, kan jeg ikke, som nogle har gjort, se som en Svaghed. Paa dette Tidspunkt ialtfald laa hans Livsopgave ingen andre Steder end i Kancelliet, hvor den maalbevidste Straffelovgivning, hvortil en Hovedpart af hans Forfatterskab havde været Forberedelsen, i disse Aar tog sin Begyndelse sammen med andre Lovarbejder, hvorved han var uundværlig, og fra 1835 var han i Virksomhed overfor Stænderforsamlingerne som kgl. Kommissarius. Hertil maa man da ogsaa se hen, naar man vil skønne over, hvormeget Forbudet faktisk hæmmede ham som Skribent. Ejheller kan det overses, at den ham tilladte Fuldførelse af Haandbogen kun skred langsomt frem, saa at Slutbindet først forelaa i 1835. At han derefter skulde have haft det Ønske at kunne levere en mere systematisk Behandling af Haandbogens store Stof i Lighed med Fremstillingen af Indledningen til Kriminalretten, forekommer mig lidet sandsynligt. Da Ørsted næppe sad ledig, maa de Timer, som kunde have været viet Litteraturen, ialtfald antages at være tilfaldet Lovgivningen. Alt ialt kan jeg da ikke istemme den stærke Klage, hvormed Prof. Dahl slutter sin Omtale af Katastrofen, men gerne hans Beundring for Manden, der trods Ydmygelsen blev paa sin Post.

Troels G. Jørgensen.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Spørgsmaalet om Dødsstraf undersøgt rundt om i Europa.

I Tyskland forestaar jo den endelige Tilvejebringelse af en ny Rigs- Straffelov, og herunder Afgørelse af, om Dødsstraffen skal bibeholdes eller afskaffes. *Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform* har til Belysning af dette Spørgsmaal i sin sidste Aargang bragt en Række Afhandlinger vedrørende Stillingen og Erfaringerne i saa Henseende i forskellige Lande, nemlig Sachsen, Holland, Østrig, Schweiz og Spanien. Disse Arbejder frembyder stor Interesse, og som deres Resultat kan først i al Korthed siges, at ingen af disse Undersøgelser har bragt noget positivt Vidnesbyrd om, at Dødsstraffens Bibeholdelse spiller en nævneværdig Rolle for Retssikkerheden, men at omvendt nogle af dem afgjort tyder paa, at denne Strafart uden Fare for Generalpræventionen kan afskaffes. Naturligvis maa det herved have for Øje, at de Forbrydelser, der sædvanligvis trues med denne Straf — i altovervejende Omfang Mord — dels forefalder saa relativt sjælden, dels udøves ud fra saa overordentlig forskelligartede Motiver og af psykisk saa forskellige Individuer, at Statistik paa dette Felt maa modtages og benyttes med den største Varsomhed. Det vil formentlig være af Interesse — i alt Fald i Danmark, hvor det samme Spørgsmaal, Dødsstraffens Bevarelse eller Afskaffelse, netop nu er højest aktuelt — at stifte Bekendtskab med Hovedtræk af Indholdet i nogle af disse Afhandlinger.

For *Sachsens* Vedkommende (Professor *Erner*, Leipzig, i Hefte 1) er Forholdet det ejendommelige, at i Tidsrummet 1855 til 1927 har der afvekslende været Perioder, hvor Dødsstraf blev fuldbyrdet, og andre, hvor den (som i Danmark siden 1892) principielt og undtagelsesfrit blev formildet til Frihedsstraf eller overhoved ikke kunde idømmes. Fra 1855—1864 eksekveredes Straffen (paa 8 af ialt 28 dødsdømte), fra 1865—Oktober 1868 blev alle benaadede, fra sidstnævnte Tidspunkt til Udgangen af 1870 var Dødsstraffen afskaffet ved Lov, fra 1/1 1871 genindførtes den ved Ikrafttrædelsen i Sachsen af Straffeloven for det nordtyske Forbund, men praktiseredes overhovedet ikke indtil Udgangen af 1880. I Aarene fra 1865—1880 var denne Straf saaledes

praktisk afskaffet. Fra 1881 begyndte — foranlediget ved et særlig oprørende og afskyvækkende Mord — Eksekutionerne paany saaledes, at indtil Revolutionen 44 af ialt 107 domfældte blev henrettede, men fra 1919 og til nu er den principielle Benaadning atter bragt i Anvendelse, saaledes at intet af de i dette Tidsrum paadømte 40 Mord har ført til Henrettelse. Naar man nu undersøger Forholdene under Forløbet af denne svingende Retstilstand med Hensyn til Dødsstraf, er det sikkert ikke muligt at paavise en graverende Virkning af de Perioder, hvor ingen Henrettelser fandt Sted, hverken i Form af en Korttids-Virkning eller en Virkning, der sætter ind efter en længere Aarrækkes Forløb. Grunden til, at man to Gange atter er gaaet over til Eksekution, er jo ej heller en paavist Stigning af Mordene, men i det ene Tilfælde en udefra tilført Lovbestemmelse og i det andet en særlig opskræmmende Forbrydelse, der satte Kræfter i Bevægelse for at bryde den hittidige Benaadningspraksis, Kræfter, som dog i 1919 atter var ebbet ud. Som allerede omtalt, har vel Tallene i disse Forhold ikke stor Beviskraft, medmindre de stiller sig overordentlig grelt. Nogle Sammenstillinger har dog Interesse: I de 5 Aar 1876—80, der gik forud for Genindførelsen af Dødsstraffens Effektivitet i 1881, blev 18 dømt for Mord, i de 5 Aar 1882—86, som følger efter dette Vendepunktsaar, var Tallet 21; altsaa var der ingen Korttids-Forbedring at spore som Følge af Kursændringen. En grov, men ganske interessant Sammenstilling af de ialt 25 Aar, hvori Dødsstraf ikke praktiseredes i Sachsen, med en tilsvarende Periode med Eksekutioner foretager Forf. paa følgende Maade:

1865—80	(16 Aar uden Eksekutioner):	40	Domfældelser
1919—27 ¹⁾	(9 — — — —):	40	—

∴ I 25 Aar »uden Dødsstraf« 80 Domfældelser

1881—96	(16 Aar med Eksekutioner, Perioden umiddelbart efter 1865—80):	54	Domfældelser
---------	--	----	--------------

1910—18	(9 Aar med Eksekutioner, Perioden umiddelbart for 1919—27):	26	—
---------	---	----	---

∴ I 25 Aar med Dødsstraf ligeledes 80 Domfældelser.

Prof. Exner ender med at udtale den Sandhed, at den, som ønsker at lægge Generalpræventionens Idé til Grund for sin Kriminalpolitik, naturligvis overfor enhver statistisk

¹⁾ Heri de vanskelige Efterkrigsaar.

Bevisførelse kan fremsætte den Indvending, at Tallene viser Kriminaliteten, som den faktisk har været, men ikke kan vise, hvorledes den vilde være bleven, hvis Staten var slaaet ind paa en anden Kriminalpolitik.

Positivt tilfredsstillende for Modstanderen af Dødsstraffen er de Oplysninger, som for *Hollands* Vedkommende foreligger fra Professor *Simon van der Aa*, Groningen, i Hefte 7. Allerede midt i forrige Aarhundrede opgav man at fuldbyrde idømt Dødsstraf, saaledes at blandt de i Perioden 1849—69 for Mord (og Mordforsøg) idømte Straffe, der udgjorde ialt 68, kun 2 af 39 idømte Dødsstraffe blev fuldbyrdede (begge i Perioden 1856—60). Ved Loven af ¹⁷/₉ 1870 blev denne Straf derefter afskaffet og har ikke senere været indført igen, omend der enkelte Gange i Parlamentet har hævet sig en Røst herfor, nemlig fra det saakaldte anti-revolutionære Parti, der dog ikke har begrundet et saadant Krav ved kriminalpolitiske Hensyn, men ved den Betragtning, at Dødsstraffen hviler paa en guddommelig Anordning. Betragter man nu Mordkriminaliteten i de forløbne Aar og samtidig Væksten i Hollands Befolkning, ser man følgende Tal:

Befolkning:	Domfældelser for Mord og Mordforsøg:
1869: 3.579.529	1871—75: 14
1879: 4.012.693	1876—80: 17
	1881—85: 19
1889: 4.511.415	1886—90: 30
	1891—95: 41
1899: 5.104.137	1896—1900: 27
	1901—05: 29
1909: 5.858.175	1906—10: 41
	1911—15: 50
1920: 6.865.314	1916—20: 34
1925: 7.377.935	1921—25: 24
	1926: 3
	1927: 3

For Tiden fra 1896 kan meddeles Antallet for saadanne Domfældelser pro Million Indbyggere pr. Aar:

1896—1900: 1,074	1916—20: 1,013
1901—05: 1,077	1921—25: 0,672
1906—10: 1,420	1926: 0,402
1911—15: 1,619	1927: 0,396

Som for fremhævet, er der en Mængde Faktorer, som spiller ind ved Spørgsmaalet om Mordforbrydelsens Til- eller Aftagen, økonomiske, sociale og politiske Forhold m.m., og at maale Virkningerne i saa Henseende af, at Dødsstraf anvendes eller ikke anvendes, er ugørligt. Men en Ting viser de anførte Tal i alt Fald med Sikkerhed, nemlig at der ikke i Holland kan paavises nogen uheldig Langtids-Virkning af denne Strafs Afskaffelse. Det er i saa Henseende tilstrækkeligt at pege paa, at den sidst anførte Statistik viser, at Domfældelserne for Mord fra 1896 er sunket saa betydeligt, at deres Antal i 1927 kun er ca. $\frac{1}{3}$ af Antallet i 1896, og at denne Tilbagegang har været konstant i alt Fald fra Perioden 1916—20 at regne.

For Østrigs Vedkommende foreligger i Hefte 8—9 et stort statistisk Arbejde af Wiens Generalprokurator Professor Höpfer. Tallene omfatter det gamle Østrig fra 1874 til 1918, i hvilket Tidsrum der for Mord og Drab under Røveri er fældet Dødsdom over 2786 Personer, af hvilke 85 eller ca. 3 % er bleven henrettede. Eksekutionerne fordelte sig forskelligt paa Rigets forskellige Dele, højst stod det egentlige Østrig med 5 %, lavest den italienske Del med 1,1 %. Hovedstaden Wien tynger stærkt i Vægtskaalen; denne By opviser ogsaa det eneste Tilfælde af Eksekutionen paa en Kvinde i det nuværende Østrigs Omraade, hvor der i det nævnte Aaremaal fuldbyrdedes ialt 29 Dødsstraffe, hvoraf Wiens Kontingent var 40 %. Men efter Revolutionen blev Dødsstraf afskaffet, og uagtet Efterkrigstiden udviser en Stigning i Mordkriminaliteten, idømmes der dog kortvarigere Frihedsstraffe for disse Forbrydelser end det Straffemaal, der under Dødsstraffens Regime kom til Anvendelse. Tallene for paadømte Mord i 1919 og 1920, henholdsvis 49 og 37, ligger ret betydelig over det Maksimum af 32 i et Aar (1878), der gælder for det samme Landomraade i Perioden 1874—1918. Og herved er endda at mærke, at de tidligere Aars Domfældelser for Mord ved nærmere Undersøgelse viser sig at indbefatte adskillige Tilfælde, der efter Nutidens Praksis i Østrig kun vilde blive bedømt som Drab og saaledes ikke medføre Dødsstraf. Paa den anden Side synes Aarene fra 1921 til 1927 at vise en ret stadig Tilbagegang i Domfældelserne for Mord, idet Tallene for disse Aar er henholdsvis 25, 25, 20, 22, 23, 19 og 18. Men selv denne glædelige Aftagen tør Forfatteren ikke fuldt ud tage til Ind-

lægt, idet han hævder, at Nævningene, særlig i Wien, ganske forsager overfor den groveste Kriminalitet, særlig Mord, og frifinder selv Mordere, der tilstaar (iøvrigt et effektivt Argument mod Dødsstraf som en Strafart, Folkebevidstheden vægrer sig ved at udlevere den skyldige til). Forf. illustrerer denne sin Paastand ved overfor de nysnævnte lave Tal for Dømfældelser for Mord i 1924—26, henholdsvis 22, 23 og 19, at stille de Tal for de i samme Aar begaaede Mord, som fremgaar af Wiener-Politiets Aarsberetninger, og som andrager henholdsvis 30, 52 og 113. Hermed er dog at mærke, at disse sidste Tal dels omfatter ogsaa Gerningsmænd under 20 Aar, som er undergivet særlig Behandling, dels rummer en Del Tilfælde, som ved den retlige Undersøgelse viser sig ikke at være Mord i egentlig Forstand, men kun forsættelige eller uagtsomme Drab.

Man skulde efter det foranstaaende vente, at Forf., hvem en effektiv Repression øjensynlig ligger meget stærkt paa Sinde, vilde drage den Slutning, at Dødsstraffens Ophævelse bærer Skylden for den forøgede Mordkriminalitet, og at dette Skridt derfor havde vist sig at være en kriminalpolitisk Fejl. Forf. betegner dog en saadan Slutning som overilet og anfører i saa Henseende følgende Grunde: Mordkriminaliteten er steget sammen med den øvrige Kriminalitet i Østrig, ikke stærkere end denne, og synes nu — i alt Fald hvis man ser bort fra den for omtalte Fejlkilde, der ligger i Nævningeinstitutionens Svigten her — at aftage sammen med den. Endvidere har det virket fatalt for Mordkriminaliteten, at man samtidig med at afskaffe Dødsstraffen sænkede Minimum af Straffen for Kapitalforbrydelser fra 3 Aars til 1 Aars Fængsel. Endelig viser de forhaandenværende Tal, at Undladelse af at eksekvere Straffen i de Aar, da denne endnu stod til Raadighed, ikke forvoldte nogen Vækst af Mordenes Tal — men ganske vist hang jo da Muligheden af Eksekution stadig som et truende Sværd over de ilde-sindede. Forf. slutter sine Udviklinger med følgende Resultat af Undersøgelsen: De Erfaringer, som er gjort i Østrig siden Dødsstraffens Ophævelse, er foreløbig ikke tilstrækkelige til at danne Grundlaget for en paalidelig Dom for eller imod denne Strafs Opretholdelse.

Professor Ruiz-Funes's Afhandling i 10. og 11. Hefte om Forholdene i *Spanien* bringer næppe positive Bidrag til

Spørgsmaalet om, hvorvidt Dødsstrafs Bibeholdelse er nødvendig eller ej. Den oplyser, at i Aarene 1867—1929 er ved de borgerlige Domstole ialt 1805 Personer dømt fra Livet, hvoraf 1364 er bleven benaadet, saaledes at Eksekutionerne andrager 25.37⁰/₀ af det samlede Antal Domfældelser. Forf. udtaler, at de spanske Domstole holder det for en Æressag at undgaa Domfældelser til Døden, ja gaar saa vidt, at de »fortolker Kendsgerningerne mindre haardt for at undgaa Grusomheds—Odiet ved en saadan Straf«. Sluttelig hedder det: »Afset fra nogle faa Medlemmer af reaktionære Grupper, der — som et Fænomen af moralsk Atavisme — nyder Fortids Grusomheder, er den offentlige Mening i Spanien afgjort imod Dødsstraffen.«

Endelig skal nævnes nogle i 10. Hefte af Dr. *Hüberlin* i Bern givne Meddelelser om Forholdet i *Schweiz*, hvor indtil 1874 nogle Kantoner havde Dødsstraf, andre ikke, medens denne Strafart ved Forbundsforfatningen af 1874 blev helt afskaffet. Fra 1879 blev det imidlertid atter overladt de enkelte Kantoner at træffe Bestemmelse i saa Henseende, hvorefter 10 Kantoner atter indførte Dødsstraffen. Det siger sig selv, at en Statistik for saa smaa Befolkningsomraader, som her er Tale om, højst kan virke orienterende. Af Forf's. Sammenstillinger skal dog følgende anføres: Kantonerne Solothurn, Aargau og Thurgau havde Dødsstraf indtil 1874, men har ikke haft den senere. Domfældelserne for Mord og Mordforsøg i to lige lange Perioder før og efter nævnte Aar, nemlig henholdsvis i Aarene 1851—1873 og 1875—1897 viser ganske samme absolute Tal, nemlig 33, men i Forhold til Indbyggertal er den sidste Periode gunstigst, idet den viser 3.64 pro Aar og Million Indvaanere mod 4.00 i den første. En Sammenstilling mellem Tilstanden i Perioden 1900—1909 i Kantonerne med og uden Dødsstraf med Hensyn til Domfældelser for de nævnte Forbrydelser viser for de førstnævnte Kantoner et Forholdstal af 3.082, for de sidstnævnte kun af 2.336, medens Tallet for hele Schweiz bliver 2.519. Det staar efter alt foreliggende ialt Fald fast, at Dødsstraffens Afskaffelse ikke i Schweiz har medført en Opsvulmen af Mordkriminaliteten. Ved den seneste Behandling af det schweiziske Straffelovsforslag i Nationalraadet, nemlig i Foraaret 1929, stemte 138 imod og kun 44 for denne Strafarts Optagelse i Loven.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

DEN SVENSKKE KRIMINALISTFORENINGS AARSMØDE I 1928.

Fra den svenske Kriminalistforenings Bestyrelse foreligger Beretning om Forhandlingerne ved Foreningens ordinære Møde i Stockholm d. 6. Oktober 1928.

Foreningens Formand, Professor Nils Stjernberg, indledede Mødet med en Omtale af de sidste Aars Bestræbelser for Genoprettelse af en international kriminalistisk Sammenslutning og henviste særlig til et (fra dansk Side) fremsat Forslag om til dette Formaals Opnaaelse at udvide Rammerne for de 5-aarige Penitentiær-Kongresser (og at ændre Navnet f. Eks. til Congrès International pénitentiaire et de droit pénal), hvilket Forslag havde mødt Velvilje i Bestyrelsen for disse Kongresser (la Commission Internationale Pénitentiaire) og kunde komme til at foreligge til Behandling paa den internationale Penitentiær-Kongres i Prag i 1930, hvorfor det maatte haabes, at Tilslutningen til denne Kongres blandt alle for en almindelig international Kriminalistforening Interesserede maatte blive saa stor som muligt.

De paa Mødet diskutererede to Emner var: Omraadet for den saakaldte formindskede Tilregnelighed (under særlig Hensyntagen til Loven om Internering af formindsket tilregnelige Forbrydere) og Forholdsregler til Nedbringelse af Underslæbsforbrydelsernes Hyppighed.

Af Udtalelserne i den interessante Diskussion om det første Emne skal et sammentrængt Referat søges givet.

Indlederen, Professor *Henrik Sjöbring*, udtalte bl. a., at den hidtidige Lovgivning maatte bevirke en Tilbøjelighed til at betragte de formindsket Tilregnelige enten som fuldt Tilregnelige eller som helt Utilregnelige, idet Lovens Behandling af de samfundsbesværlige eller -farlige Individer var saa lidt formaalstjenlig som mulig, men at der med Loven om Forvaring af de formindsket Tilregnelige var opnaaet Mulighed for en mere tilfredsstillende og rationel

Fremgangsmaade overfor de samfundsfarlige psykisk Abnorme, og at hermed sandsynligvis ogsaa en væsentlig Ændring i Erkendelsen af deres Tilstand vilde indtræde. Omraadet for den formindskede Tilregnelighed maa derfor anlages at ville blive væsentlig forøget, særlig ved Henførelse dertil af et stort Antal af hidtil som fuldt Tilregnelige behandlede psykisk Abnorme. — Blandt disse kan udskilles 3 Grupper: Psykopaterne i snævrere Forstand, de Imbecile og de psykisk Defekte (Senile, Alkoholister m. fl.). Det er den særlige Art af deres Anlæg, der væsentlig betinger Arten af den forbryderske Handling og vil bevirke, at visse Forbrydelser er mere eller mindre karakteristiske for de forskellige Former af Abnormitet. En stærk Individualisering maa finde Sted i det hele og ved deres Behandling i Abnormanstalten. For mange kan det ikke undgaas, at Interneringen af Hensyn til deres Samfundsfarlighed faar den strengeste Karakter. Men for en stor Del af de psykisk Abnorme gælder, at de har meget svært ved at taale den stærke Tvang, og at en relativ Frihed er det ønskelige, idet det ellers risikeres, at der af et i sig selv ufarligt Individ skabes en Samfundsfiende, der ikke viger for noget Middel til at skaffe sig sin Frihed eller tilfredsstille sin Lyst til Hævn.

Der maa derfor være Mulighed for den rette Fordeling af de forskellige Typer og for Behandlingen af nogle i relativ Frihed, af andre i streng Isolation, for Adgang til Arbejde og til Adspredelser.

Det gælder højst sandsynligt den for Samfundet besværligste og farligste Gruppe af Kriminelle, som mulig omfatter den overvejende Del af de grove Forbrydere og Recidivister.

Domstolenes Stilling til Spørgsmaalet om Undersøgelse af Delinkventernes Sindsbeskaffenhed maa blive en anden, for at de formaals tjenligste Behandlingsmetoder kan komme til Anvendelse paa alle psykisk Abnorme.

Professor *Stjernberg* understregede, at efter den gældende Lov maatte Spørgsmaalene om manglende Strafmodtagelighed, Samfundsfarlighed og Halvabnormitet holdes strengt adskilte, og den psykiatriske Sagkundskab maatte være nøjeregnende med ikke at sammenblande disse Spørgsmaal og ikke f. Eks. søge at udvide Omraadet for Anvendelsen af Reglerne om de formindsket Tilregnelige udover det sagligt begrundede blot paa Grund af Interessen i af Hen-

syn til foreliggende Samfundsfarlighed at faa paagældende interneret, hvad der let vil faa uønskelige Følger. Tidligere havde den Tiltalte snarere en vis Fordel ved at blive rubriceret mellem de formindsket Tilregnelige, og hans Forsvarer var villig til at medvirke hertil, da en Strafformindskelse snarest var at forudse. — En saadan Udvidelse kan medføre mindsket Effektivitet med Hensyn til den straffrettlige Repression. Det kan nemlig paa Grund af Meningsforskell mellem de Instanser, der skal tilpasse de nye Regler, let hænde, at Slutresultatet alene bliver formindsket Straf for den Paagældende.

Der kan herved henvises til det Materiale, der foreligger med Hensyn til Anvendelsen af den i 1925 i Kraft traadte danske Lov, der ligesom den svenske har til Forudsætning dels en vis psykisk Abnormitet (mangelfuld Udvikling, varigere Svækkelse eller Forstyrrelse af Sjælsevernerne), dels en vis Grad af Samfundsfarlighed (straffbare Handlinger, der vidner om en nærliggende og alvorlig Fare for betydeligere Krænkelser af den almindelige Retssikkerhed). I Troels Jørgensens Afhandling i Nordisk Tidsskrift for Strafferet (1928, S. 23 ff.) indeholdes en Redegørelse for de Tilfælde, der til Udgangen af 1927 havde foreligget for den danske Højesteret, hvor flere Eksempler viser, at den nævnte Fare foreligger. I det som Nr. 3 anførte Tilfælde blev paagældende saaledes sluttelig anset med en mildere Straf. — Ved et Tilfælde af Exhibering (Nr. 4) havde Højesteret (i Modsætning til Landsretten) fundet tilstrækkelig Fare for »betydeligere Krænkelser af Retssikkerheden« og besluttet Internering, hvilket ikke vilde kunne ske efter den svenske Lov, da den foreskrevne Straf ikke naar den forudsatte Højde.

Særlig med Hensyn til Sædelighedsforbrydelserne vil Spørgsmaalet om Halvabnormitetens Indflydelse være praktisk. Naar kan en Sædelighedsforbrydelse anses som Udtryk for Halvabnormitet? Er en Antagelse herom begrundet, allerede fordi Kønssdriften har givet sig Udtryk paa anden Vis end den normale? Dette synes i Kraft af Lovens Indhold antaget i Danmark ogsaa for Tilfælde af fuld Tilregnelighed. Er en Krobling — praktisk talt maaske afskaaren fra naturlig Tilfredsstillelse — at anses som halvabnorm, allerede fordi han foretager utugtige Berøringer af Smaapiger? Kan Halvabnormitet antages, hvor Gerningen blot er et Udtryk for en særlig stærk, men fuldt normal Kønssdrift? Dette sidste synes ikke antaget i Danmark trods Lovens særlige Hensyntagen til »seksuel Abnormitet«.

Samfundsfarligheden overfor Personer burde da af Hensyn til baade den psykiatriske Sagkundskab og den virksomme Retsbeskyttelse udsondres som Interneringsgrund uafhængig af Spørgsmaalet om Halvabnormitet. Loven indeholder en Fristelse til at nuancere Opfattelsen af Halvabnormiteten efter Hensynet til Samfundsfarligheden.

Professor *Olof Kinberg* hævdede at Behandlingen af de psykiske Undtagelsestilstande maatte ses under Belysning af hele den Forskydning i Opfattelsen af Forbrydelsens Væsen og Samfundets Reaktion mod Overtrædelsen, som forlængst var begyndt at udvikle sig. Behandlingen i Fængslerne var nu en helt anden end forhen, og samtidig forefandtes der nu en Række Indgreb i Personers Rettigheder og Friheder, der ikke var at anse som Straf: Tvangsopdragelse, Alkoholistinternering, Løsgængerbehandling o. s. fr. Det indgaar ikke heri som noget Formaal at tilføje en Lidelse, men der er dog hermed forbundet udpræget generalpræventive Virkninger. F. Eks. de »normale« Alkoholmisbrugere tvinges til at tage sig iagt, og samtidig kan det slaas fast, at den specielle Interneringsbehandling paa en hel Del af de Abnorme ikke har nogen videre Virkning. Grænsen mellem Strafbehandling og andre kriminalpolitiske Forholdsregler er ved at forsvinde. Paa Sindssygeanstalterne findes 130—140 Personer, der er erklæret straffri, i Fængslerne findes paa Sindssygeafdelingen nogle Hundrede sindssyge Fanger. — Ved Afgrænsningen er det ene Synspunkt Abnormitetens Betydning for Overtrædelsen, idet ikke enhver periferisk Abnormitet kan medføre Behandling paa de nye Anstalter, det andet Synspunkt er paagældende Persons Behov for Pleje; ytrer en Abnormitet — der har været af Betydning for den begaaede Handling — sig saaledes, at Overtræderen ikke kan undergives passende Behandling paa en Abnormanstalt, bør han behandles efter den for Sindssyge givne Lovregel. —

Talerne gik derefter ind paa forskellige Spørgsmaal om den nærmere Affattelse af de herhenhørende Bestemmelser i svensk Lov.

Professor *Sjöbring* bemærkede til Professor *Stjernberg* bl. a. at i samme Omfang foreliggende Mangel paa Evne til at beherske Drifterne maatte anses for noget mere konstituent, peger den hen paa en psykisk Abnormitet.

Professor *Adfred Petré*n ytrede — ligeledes med Henblik paa Professor *Stjernberg*s Udtalelse — at omend han maatte

være enig i, at en Person ikke kunde erklæres psykisk abnorm, medmindre der forelaa en bestemt Form af Abnormitet, maatte paa den anden Side, naar saadan Abnormitet var til Stede, Erklæringen gaa ud herpaa, ganske bortset fra det Resultat de besluttende Myndigheder herefter kunde komme til. Paa Grund af det ved Loven krævede Straffemaal kunde Forvaringsinstituttet som Regel ikke komme til Anvendelse paa Førstegangs-Forbrydere, hvilket næppe havde betænkelige Følger. Paa Exhibitionister kan Loven ikke komme til Anvendelse, da en saadan Person ikke er farlig for Andenmands Sikkerhed for Liv eller Ejendom. Lovens Formaal er ikke alene paa mere varig Maade at faa Magt over de samfundsfarlige psykisk abnorme Forbrydere, men ogsaa paa mere formaalstjenlig Maade at kunne behandle de psykiske Undermaalere, som ved passende Behandling kan gøres skikkede til Livet i Samfundet. Der er derfor aabnet Mulighed for en Efterbehandling med betingelsesvis Udskrivning under Tilsyn. Erfaringerne fra saadan Behandling af Personer, der har været paa Opdragelsesanstalt eller under Alkoholistpleje, er i nævnte Henseende lovende. Samfundet burde aldrig sende en hjemløs Stakkel ud fra en Anstalt midt om Vinteren.

Efter at Professor Stjernberg havde repliceret, førtes nogen yderligere Diskussion om et af Överdirektor *Viktor Almquist* fremsat Forslag vedrørende Forholdsregler fra Forningens Side til Opnaaelse af en Omredigering af de til Grund liggende Straffebestemmelser. Bestyrelsen bemyndigedes til at tage under Overvejelse, hvorvidt Henvendelse til Regeringen i nævnte Øjemed bør finde Sted.

Som Grundlag for Debatten om det andet Emne forelaa en statistisk Fremstilling vedrørende Underslæbsforbrydelsernes Hyppighed i Sverige og i nogle andre Lande, nemlig Finland, Norge, England og Holland for Aarene 1911—1927 og for Sveriges Vedkommende en mere indgaaende statistisk Redegørelse vedrørende nævnte Forbrydelse og de derigenom fravendte Værdier i Aarene 1921—1927. Det blev fra alle Sider understreget, at de i Statistiken indeholdte Tal maatte anvendes med Forsigtighed, og at naturligvis særlig Sammenligningen mellem Landene maatte lide af Usikkerhed, idet Paataleforhold og Forbrydelsernes Klassifikation saavel som andre vigtige til Grund for Kriminalstatistiken liggende Forhold frembyder store Forskelligheder i de for-

skellige Lande. Disse Usikkerhedsmomenter maa i fremtrædende Grad have in mente med Hensyn til de enkelte nedenfor til nogen Orientering anførte Tal.

For Sveriges Vedkommende viste der sig først i de senere Kriseaar en Stigning af Betydning, der kulminerede 1918, hvorpaa der atter fandt en Nedgang Sted, men fra 1922 indtraadte en kraftig Forøgelse, som derefter fortsattes. Allerede 1922 var Kriminaliteten højere end i 1918, og 1926 var den med 64,0 Domfældte pr. Million af Befolkningen mere end dobbelt saa høj som i 1918 (28,2). Den i 1923 indførte offentlige Paatale af disse Forbrydelser har været af Betydning for Antallet af Overtrædelser, der har været Genstand for Behandling ved Domstolene, men i hvilket Omfang kan ikke angives. — Finland. Tallene er mærkelig springende. Minimum indtraadte i 1918, Maximum det følgende Aar. I 1918 fandt Oprøret Sted, hvorved Domstolenes Virksomhed i nogle Dele af Landet blev forhindret, hvilket kan forklare Nedgangen i dette Aar. Efter den abnorme Stigning i 1919 indtraadte atter en anselig Nedgang i Aarene 1920—1923. I de sidste Aar er der en Tendens til Opgang, men Tallene er lavere end i Aarene før Krisetiden, nemlig for de heromhandlede og nogle andre (som Følge af Grundlaget for Statistiken) under eet hermed behandlede Bedragerier 64,1 Domte pr. Million Indbyggere i 1926 mod 72,8 i 1913. — Norge. Forbrydelsestallene steg i Krisetiden uafbrudt og kulminerede 1918. Derpaa fandt nogen Nedgang Sted, men i 1922 begyndte paany en Stigning (1913: 53,1 Domfældte pr. Million, 1918: 75,3, 1924: 94,4). — England. I Krigsaarene — med Fraværelse fra England af en stor Del af den voksne mandlige Befolkning — sank Antallet af alle Overtrædelser stærkt, hvilket ogsaa gælder Underskæb. Efter 1919 indtraadte en Forøgelse, der fortsattes de følgende Aar. Antallet af Domte ligger dog selv for de sidste Aar lavere end i Aarene forud for Krigen (14,1 pr. Million i 1926 mod 20,6 i 1911—1915). — Holland. Der fandt en kraftig Stigning i de heromtalte Forbrydelser Sted fra 1916 til 1919, hvorefter nogen Nedgang indtraadte, men Tallene ligger desuagtet meget højt (1926: 134,6 Domte pr. Million) og der fremtræder en Tendens til fornyet Stigning.

Antallet af de i Sverige for Underskæb domte Personer i Aarene 1921—1927 udgjorde 2721, hvoraf 232 for Tilægnelser i Tjenesteforhold, hovedsagelig af Stat og Kom-

mune tilhørende Pengemidler. De samlede Værdier udgjorde ca. 18,2 Millioner Kr., hvoraf de sidstnævnte $4\frac{1}{2}$ Millioner.

Diskussionens Indledere var Borgmester *Gunnar Fant* og Professor *Ragnar Bergendal*, og i Diskussionen deltog bl. A. Professor *Stjernberg*. Her skal forsøges givet et sammentrængt Résumé med Udeladelse af, hvem de enkelte Betragtninger — hvorom der for en væsentlig Del var Enighed — skyldes.

Enighed var der saaledes om, at Statistikens Resultater i det hele var i Overensstemmelse med de ad anden Vej gjorte Erfaringer, at Tendensen i de statistiske Oplysninger var umiskendelig og af højst beklagelig Natur, og at det gjaldt at udfinde Stigningens Aarsager for at finde Midler til Bekæmpelsen.

Som bemærket kan den statistisk konstaterede Forøgelse i nogen Grad tilskrives en i Sverige i 1923 indtraadt Udvidelse af den offentlige Paatale. De i særlige nationale Ejendommeligheder saasom Svenskerne velkendte Storladenhed og Grandezza, deres Optimisme og Fortrolighed med Brugen af Kautionsforhold søgte Grunde til Forbrydelses-Hyppighedens Stigning er naturligvis af mindre almen Betydning. De fleste andre Nationer vil dog vist møde enten med et: Ligesaa hos os! eller med andre Karakteregenskaber, der under tilsvarende Forhold vil give et uheldigt Udslag.

Af mere almene Aarsager henvistes — foruden til Eftervirkningerne af Krigspsykosen — til den stedfundne Ekspansion i det økonomiske Samfundsliv, der betydeligt har udvidet Kredsen af dem, der blev udsat for Muligheden for at kunne øve Underslæb. I denne Forbindelse peges paa Afbetalingshandlerne, men der forekommer i det hele en stor Del nye Betroelses-Situationer som en Følge af den udbredte Kommmercialisering af Næringslivet bl. a. gennem Selskabsdannelse, og det anføres som en Mulighed, at Hollands store Tal kan have Forbindelse med en i dette Land videre fremskreden Udvikling i nævnte Henseender.

Det er ved disse som ved andre Forbrydelser af største Vigtighed, at de opdages, at dette sker saa snart som muligt, og at de, naar Opdagelse sker, forfølges til Straf.

Der foreligger forskellige Hindringer for Opfyldelsen af disse Krav med Hensyn til de her omhandlede Forbrydelser.

Den hurtige Opdagelse forudsætter en mere stadig Kon-

trol gennem hyppig Revision end almindeligt finder Sted. — Selv naar de opdages, forfølges de hyppigt ikke. Der kræves hertil en vis Medvirkning fra den Forurettedes Side. Ved Tyveri maa i Modsætning til, hvad der er Tilfældet ved disse Forbrydelser (der henvises herved til *Krabbe: Betragtninger over Forbrydelse og Straf*, 1928) som Regel Politiet straks tilkaldes allerede for Opklaringens Skyld. Visse Besvegne (Penge-Instituter o. fl.) vil nødigt udbasuneres. Der kan endog sjakres om Dækning for Undladelse af Anmeldelse. Herved formindskes Lovens præventive Kraft, og Forøgelsen heraf er et af de vigtigste Forebyggelsesmidler.

To Bedrager-Typer skelnes. Den mest udbredte er den slappe: Personer der i økonomisk Forlegenhed søger Udveje og i en vis Forstand ufrivilligt (omend med det tilstrækkelige Forsæt) glider ud i Forbrydelsen. Den anden er en kraftigere, mere bevidst, der ved, at det ikke holder i Længden, men vil afværge Opdagelsen saa længe som muligt og tage, hvad der følger paa, eller unddrage sig Ansvar ved Flugt eller Selvmord.

En skærpet Kontrol har overfor begge, men særlig overfor den slappe en selvstændig præventiv Virkning, idet en kortvarig Gevinst ikke staar i Forhold til Risikoen og Tabet. Af en Taler blev det anført, at Tiden fra Underskæbets Begyndelse til dets Opdagelse var overordentlig lang, vistnok gennemsnitlig $7\frac{1}{2}$ Aar, hvilket maatte betyde, at mange kunde gøre sig Haab om at skjule Forbrydelsen i 10—20 Aar.

At Tjenestemand-Underskæbene trods deres Forøgelse ikke er steget i samme Omfang som andre Underskæb kan vel tildels tilskrives, at Betroelses-Området ejheller er svulmet op i samme Grad, men maa tillige antages at være en Folge af den mere effektive Kontrol og den ringere Chance for at undgaa Paatale samt den efter Loven strengere Straf.

Foruden forøget Kontrol — der peges særlig paa, at i mange Tilfælde en rationel Kontrol med Indtægterne savnes — maa som Middel til Forbrydelsens Bekæmpelse anbefales Skærpelse af Straffen ogsaa for Funktionærer i Stiftelser, Foreninger, Banker o. fl. i Overensstemmelse med svensk Lovs Regler om Straffen for Underskæb i offentlige Tjenesteforhold. Endvidere Paatale, selv om Dækning fremskaffes, og ubetinget offentligt Paatale, saa at den

slappe Sangviniker ikke fæster sig ved Haabet om at slippe godt fra det.

En højere Straf maa mulig i det hele anbefales. At Straffetruselen er af betydelig Virkning maa hævdes; selv paa Individet, for hvem det ligger nær at løbe an paa ikke at blive opdaget, kan den under Bevidsthedslivets Tærskel have øvet sin Virkning. Det Land, der har den laveste Straf for Forvanskning af Midler, har den stærkest stigende Kurve for disse Forbrydelser, det Land, som har den højeste Straf, har den fineste Kurve.

P. C. Poulsen.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Fra Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 123—28.
 Defensor legis. 1929 Nr. 9—11.
 Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 20.
 Aargang Hft. 10—12.
 Frantz Dahl: Frederik VI og Anders Sandøe Ørsted i 1826. Kbhvn.
 (Gyldendal) 1929.
 Förhandlingar vid svenska Kriminalistföreningens ordinarie års-
 möte i Stockholm d. 6/10 1928. Stockholm (C. E. Fritzes Bok-
 förlags A.—B.) 1929.
 Tidsskrift for Retsvidenskab. Ny Række VIII. Hft. 3—4.
 Bulletin de la Commission Pénitentiaire Internationale Nr. 5. Ok-
 tobre 1929 (Stämpfli & Cie, Bern, Pris 1 fr.).
 Eyvind Olrik: Dommerbetragtninger. Kbhvn. (G. E. C. Gad) 1929.
 V. Topsøe-Jensen: Dansk Lovregister. 2. Udgave. Kbhvn. (G. E. C.
 Gad) 1929.
 Einar H. Heimer: Om vittnesbevis angående sådant som blivit sagt
 mellan fyra ögon. Juridiska fakultetens i Uppsala minneskrift
 1929. 6. Uppsala (Almqvist & Wiksell) 1929.
 1. Conférence internationale d'unification du droit pénal (Varsovie
 1—5 Novembre 1927). Actes de la conférence, publiés par M.
 Potulicki. Paris 1929.
 Ragnar Hemmer: Några ord angående horsbrottets historia i svensk
 rätt (Särtryck ur Tidsskrift utg. av Juridiska föreningen i Fin-
 land. 1929. Hft. 4).
 Svensk Juristtidning. 1929. Hft. 6.
 Juridisk Tidsskrift. 1929. Hft. 9.
 Tidsskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1929. Hft. 4—6.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Bd. L. Hft. 3.
 Rivista penale. Vol. CX fasc. 3—4.
-

Berndt Julius Grotenfelt †

DEN 19. dec. 1929 avled i Helsingfors kriminalisten, förre presidenten i Finlands Högsta domstol Dr. Berndt Julius Grotenfelt. Han var född 1859, blev student 1876 och juris utriusque doktor 1887. Följande år utnämndes Grotenfelt till docent i kriminallagfarenhet och rättshistorie vid universitetet i Helsingfors, men övergick redan samma år till ämbetsmanna- och domareverksamhet vid hovrätten i Wiborg, Finland. Ej heller här blev dock hans verksamhet långvarig. Han inkallades nämligen 1893 till lagberedningen och stannade där till 1905 samt innehade ånyo samma uppdrag 1908—10. Mellan åren 1905—08 var Grotenfelt regeringens prokurator (justitiekansler). Sedan det ryska imperialistiska övertäget brutits, blev Grotenfelt utnämnd till ledamot av landets högsta domstolsinstans, justitiedepartementet av Kejserliga senaten, varifrån han 1918 överfördes till den nyinrättade Högsta domstolen. Från 1920 till 1929 var han dess president.

Vid sidan av sin tjänsteverksamhet egnade sig Julius Grotenfelt åt litterär produktion. Hans första arbete var en akademisk avhandling »om målsegarebrottets begrepp enligt finsk straffrätt» (1887). Grotenfelts mest betydande verk var en »kommentar till strafflagen, allmänna delen» (1913). Denna har varit och är allt fortfarande av stort, vägledande värde för rättspraxis; detta såväl på grund av auktors klara framställningssätt som den väl balanserade saklighet, vilken är för alla uttalanden och slutsatser utmärkande ävensom tack vare det rikhaltiga prejudikatmaterial, som

beaktats. Av Grotenfelts andra, större arbeten hänföra sig ett till konkursrätten och ett till förmynderskapsrätten. I ett flertal uppsatser — de flesta av dessa tryckta i »Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland» — har Grotenfelt behandlat olikartade rättsvetenskapliga problem. Sålunda har han redogjort för och kritiskt bedömt t. ex. den norska straffprocessen och förslaget till allmän strafflag för Norge, frågorna om målsegrares och angivares skyldighet att tillstådeskomma inför rätta, den militära domsrätten å ort, som förklarats i krigstillstånd samt rätten att söka ändring i hovrätts avgöranden ävensom rättsinstitutet villkorlig dom.

Utanför sitt hemland har Julius Grotenfelt kanske mest gjort sig känd genom sitt deltagande i de nordiska juristmötena (Stockholm 1919, Kristiania 1922 och Helsingfors 1925). Han hörde till dem i Finland, vilka med synnerlig värme arbetade för ömsesidigt samförstånd och samverksamhet mellan nordens fem folk. Denna idé tedde sig för honom ej blott som en vacker tanke, utan även såsom en bärkraftig grund av oskattbart värde alldeles särskilt för Finlands folk.

Julius Grotenfelts personliga eftermäle är: Ståndaktigt rättrådig, kunskapsrik, grundlig och saklig; i sitt uppträdande kanske något förtegen och tillbakadragen; för dem, som kommo honom nära i livet, en trofast vän.

O. Hj. Granfelt.

Kriminalstatistiken och den verkliga brottsligheten.

Med särskilt avseende å brotten mot liv.

Av V. VERKKO

I

Kriminalstatistikens innehåll och speciella systemål.

Kriminalstatistikens innehåll. I de flesta kriminalstatistiska publikationer ingå uppgifter enbart från domstolar, d. v. s. uppgifter om antalet för olikartade brott under skilda år åtalade, icke sakfällda, samt sakfällda, stundom även uppgifter om antalet brott eller brottmål; därjämte uppgifter om för grövre brott åtalade eller sakfällda personer, såsom ålder, civilstånd, ekonomiska villkor och yrke samt om antalet tidigare avstraffade ävensom straffens art vid tidigare domfällningar.

Stundom innehåller kriminalstatistiken även uppgifter om brott som kommit til polisens kännedom. I de flesta fall saknas dock sådana uppgifter, men ersättas de beträffande brotten mot liv av uppgifterna i dödsorsaksstatistiken om antalet genom dessa brott dödade¹⁾. Ur fångvårdsstatistiken erhållas åter uppgifter om antalet fångar, som undergått straff, samt ofta personaluppgifter om fångarna.

¹⁾ von Mayr betecknar dessa uppgifter såsom surrogat för polisstatistiken, se Georg von Mayr, Statistik und Gesellschaftslehre. Dritter Band. Moralstatistik mit Einschluss der Kriminalstatistik. Tübingen 1917, s. 504.

Kriminalstatistiken utgör en typisk statistik om »fall« och »personer»²⁾ d. v. s. om brott och brottslingar, vilkas antal är långtifrån detsamma. En person kan begå flere brott och flere personer kunna vara delaktiga i ett och samma brott.

I de kriminalstatistiska publikationerna ingå dock sällan uppgifter av alla ovan anförda slag; i vanliga fall äro uppgifterna tyvärr ganska knappa.

Kriminalstatistikens speciella syftemål. Kriminalstatistiken meddelar uppgifter, vilka såsom sådana, utan avseende å brottens verkliga antal, äro synnerligen viktiga.

För det första giva de en riktig bild av den brottslighet, som varit underkastad domstols åtgärd eller av »delinquenza legale»³⁾. För det andra utvisa de fängvårdsmyndigheternas verksamhet och fängkontingentens art. För det tredje ange de resultatet av polismyndigheternas verksamhet genom att lämna uppgifter om brott, som kommit till polisens kännedom eller om »delinquenza apparente»⁴⁾. Med ett ord: alla dessa uppgifter äro oumbärliga för konstaterandet av effektiviteten i domstolarnas samt ordnings- och fängvårdsmyndigheternas verksamhet. Därjämte äro de av betydelse för lagstiftningen⁵⁾.

All statistik vilar på förutsättningen, att uppgifterna äro sakligt riktiga. Så även kriminalstatistiken. Sakliga orik-

²⁾ Zizek, Franz, Grundriss der Statistik. München und Leipzig 1921, s. 64, 85, 106 och 114. Hoegel Die Grenzen der Kriminalstatistik. Statistische Monatschrift. Neue Folge. XII Jahrgang. Brunn 1907, s. 365 och följ.

³⁾ En av Enrico Ferri införd benämning, jfm. Zingali, Gaetano, La statistica della criminalità, Bologna 1916, s. 56. Verrijn Stuart fäster i sitt arbete om den statistiska metodens tillämpande på brottsligheten avseende endast vid denna, s. a. s. legalt konstaterade brottslighet. Jfm. Verrijn Stuart, Inleiding tot de beo-fening der statistiek, II. Haarlem 1913, s. 141 o. följ.

⁴⁾ En benämning införd av Ferri, jmf. föreg. anm.

⁵⁾ Enligt Hoegel's åsikt är statistiken om de för olika brott sakfälda fullkomligt tillfyllest för kriminalpolitiska ändamål. Hoegel, cit. arb. s. 366 och 367.

tigheter, beroende på avsiktliga felaktigheter i original-materialet, torde vara ytterst sällsynta. I sin omfattande framställning av kriminalstatistiken omnämner Georg von Mayr alls icke dylika fall⁶⁾.

⁶⁾ Anmärkningsvärt är att i Finland den år 1897 tillsatta kommittén för revision av landets judiciella statistik ansåg att de statistiska tablåer och summariska uppgifter, vilka det ålåg från och med 1843 till och med 1890 vederbörande underdomare att sammanställa och till prokuratorsämbetet insända, voro sakligt oriktiga. Detta passus i betänkandet har följande lydelse: »Det är känt, att afgifvandet af dessa i tablåform affattade uppgifter vid underätterna icke alltid egnades den omsorgsfullhet och samvetsgrannhet, som för ändamålet varit af nöden. Följden häraf var, att den i omförmälda embetsberättelser (prokurators) ingående statistiken icke kunde erkännas den tillförlitlighet, som ämnets vikt ovilkorligen kräfft». Ordalydelsen ger dock vid handen att härmed icke åsyftas de knapphändiga uppgifter som insänts över brott samt anklagade och sakfälda personer, utan är anklagelsen riktad mot den judiciella eller domstolsstatistiken» baserad på de till prokuratorn årligen inkomna statistiska tablåer och summariska uppgifter, vilka det ålåg vederbörande underdomare att ej allenast för ett helt år på engång omedelbart ur rättegångshandlingarna uppsamla, utan och sammanställa och gruppera. »Komitébetänkande No. 2, 1900, Helsingfors, s. 4«.

Därjämte tala andra omständigheter för att ifrågavarande uppgifter om olika brott samt därför åtalade och sakfälda personer varit sakligt riktiga åtminstone såvitt angår grövre brott. Under denna tid voro brotten mot liv så sällsynta, att vederbörande insändare av uppgifterna, nämligen underdomarne, väl kunde hålla i minnet de fall, då någon blivit för dessa brott åtalad eller sakfäld.

Och om uppgifterna om personer sakfälda för tjuvnadsbrott äro sakligt oriktiga, varpå beror det då att de för dessa brott sakfäldas antal fullkomligt regelbundet följer fluktuationerna i rågens markegångspris, såsom professor Antti Tulenheimo i sin undersökning om kriminalstatistiska monografier (Rikostilastollisista yksityistutkimuksista, s. 69) påvisat? Och om uppgifterna om tjuvnadsbrott äro sakligt riktiga, vad anledning kan man ha att betvivla, att så ej även är fallet med misshandelsbrott?

Den finska kriminalstatistiken är sedan år 1891 baserad på underrätternas domlängder samt specialuppgifter om grövre brott och erbjuder att döma av utnyttjade talrika kontrollmöjligheter det tillförlitligaste statistiska material som överhuvud kan vinnas.

II

I vad mån kan kriminalstatistiken belysa den verkliga brottslighetens nivå och tendens?

1. Allmänna synpunkter.

Den officiella kriminalstatistiken har såsom ovan nämnts sina speciella syftemål. Men dess betydelse skulle höjas till ett annat plan, om man med dess hjälp även kunde belysa den verkliga brottsligheten eller »delinquenza reale»⁷⁾ och icke allenast den brottslighet som kommit till myndigheternas kännedom. I det följande skall undersökas de möjligheter kriminalstatistiken i detta avseende erbjuder.

Först må behandlas frågan om kriminalstatistikens förmåga att belysa den verkliga brottslighetens nivå och tendens, samt därefter dess möjligheter att belysa den verkliga brottsligheten också i andra avseenden.

Vid frågans behandling är det återigen skäl att understryka det för kriminalstatistiken typiska särdraget; det är en statistik om både brott och brottslingar.

Lika viktigt är att känna till den olika beviskraften hos kriminalstatistikens olika grenar.

Mest närmar sig antalet brott, som kommit till polisens kännedom, det verkliga antalet begångna brott, ehuru det naturligtvis är mindre än detta. De brott, som blivit föremål för åtal, äro till antalet mindre än de brott, som kommit till polisens kännedom. Vidare är antalet brott, för vilka personer sakfäلتs, mindre än antalet brott för vilka åtal utförts.

Det sagda gäller även brottslingarna. De åtalades antal understiger givetvis betydligt brottslingarnas verkliga antal, liksom de sakfälldas antal åter är mindre än de åtalades

⁷⁾ En av *Ferri* införd term, jmf. anm. 5. I den verkliga kriminaliteten ingå naturligtvis endast sådana handlingar, som kränka en stats vid tillfället gällande lagar.

samt deras antal, som kommit att undergå straff, mindre än de sakfälldas antal.

Dessa omständigheter äro en följd av olika orsaker. I det ena fallet har gärningsmannen eller brottet förblivit oupptäckt, i det andra fallet har den åtalade icke kunnat sakfällas, antingen på den grund att hans skuld varit omöjlig att bevisa, eller att han är minderårig eller annars otillräknelig eller att han under ransakningstiden avlidit eller lyckats hålla sig undan o. s. v. Därjämte ingå i talen de oskyldigt misstänkta.

2. Brottslighetens totalmassa och dess grupper.

Att uppgifter om den verkliga brottslighetens totalmassa icke kunna erhållas, ligger i öppen dag⁸⁾.

Frågan är blott om brotten och brottslingarna inom den kända brottslighetens område stå i samma förhållande till varandra som inom hela brottslighetens, med andra ord, kan kriminalstatistiken ge en riktig bild av brottslighetens verkliga proportioner? Denna fråga måste besvaras nekande. Och detta beror på att upptäcktsprocenten betydligt varierar vid olikartade brott, såsom följande exempel utvisar. År 1912 blevo i Frankrike 167 personer åtalade för misshandel med dödlig påföljd samt 93 personer för fosterfördrivning.⁹⁾ Av detta kan man naturligtvis icke draga den slutsatsen, att i Frankrike under nämnda år flere misshandelsbrott med dödlig utgång än fosterfördrivningar förekommit, helst som sistnämnda brotts årliga antal uppskattats till c:a 200000.¹⁰⁾

Redan på 1830-talet anmärkte *Adolphe Quetelet* att förhållandet mellan begångna och upptäckta brott varierar betydligt enligt brottets art. »Ce rapport varie nécessaire-

⁸⁾ *von Mayr*, Statistik und Gesellschaftslehre III, s. 414.

⁹⁾ *Compte général de l'administration de la justice criminelle. Pendant l'année 1912. Paris 1914. Tabellavdelningen.*

¹⁰⁾ *Roux, J.-A., Répression et Prévention, Paris 1922, s. 20.*

ment selon la nature et la gravité des crimes. Il va en décroissant, des meurtres, tous connus, jusqu'aux délits dont on souffre peu et qui laissent peu d'indices.»¹¹⁾

Lika omöjligt som det är att konstatera brottslighetens verkliga proportioner är det att konstatera huruvida brottsligheten, d. v. s. brottens och brottslingarnas verkliga totalmassa befinner sig i stigande, i nedåtgående eller är oförändrad. Utvisar den officiella statistiken att brottslighetens totalsiffror stigit, bevisar denna företeelse i själva verket ännu ingenting. Orsaken till stegringen har t. ex. kunnat vara den att brottarter med hög upptäcksprocent förökats, samtidigt som minskningen hos brottarter med låg upptäcksprocent kunnat vara betydligt större och slutresultatet i själva verket den att brottslighetens totalmassa nedgått.

På samma grunder som brottslighetens totalmassa, kunna icke heller de större brottgrupper, under vilka de olika brottarterna vanligen rubriceras, statistiskt belysas. I flere länder indelas brotten enligt graden av deras grovhet i brott (crimes, Verbrechen), förseelser (délits, Vergehen) och politiebrott (contraventions, Übertretungen). Även en annan indelningsgrund förekommer, nämligen brotten mot allmän strafflag, brotten mot strafflagen för krigsmakten samt övriga brott; den förstnämnda gruppen indelas vanligtvis i brott mot staten eller samhället, brott mot individens person samt egendomsbrott. I var och en av dessa brottgrupper ingå brott med olika upptäcksprocent. Sålunda ingå i en av grupperna, nämligen i brotten mot individens person, tvenne i detta avseende så olika brott som misshandel med dödlig påföljd och fosterfördrivning.¹²⁾

¹¹⁾ *Quetelet, Ad. Physique sociale ou Essai sur le développement des facultés de l'homme. Tome II. Bruxelles 1869, s. 251.*

¹²⁾ Uppgifternas olika värde i fråga om de olika grupperna har *Franz von Liszt* klart framhållit. Så yttrar han sig bland annat: »Die Gruppe der »Vermögensdelikte« ist strafrechtlich klar und scharf abgegrenzt, kriminalistisch ist sie ohne Wert, ja geradezu irreführend«. — »Dieselbe Erscheinung wiederholt sich, wenn wir

3. De särskilda brotten.

Allmänna förutsättningar. Kriminalstatistiken saknar således i ovanberörda fall bevisvärde.¹³⁾ Ännu återstå att behandla de särskilda brotten. Kan kriminalstatistiken i enskilda brottarter utvisa 1) brottens nivå och 2) om de i verkligheten äro i tillagande eller i avtagande?

Vid besvarandet av dessa frågor är det skäl att beakta tvenne omständigheter: för det första den stora allmänhetens uppfattning om resp. brotts straffbarhet och grovhet i allmänhet; och för det andra huruvida brottet på grund av sin natur är svårt att uppdaga eller ej.

Låtom oss först undersöka den förstnämnda omständigheten. Om brottet är av den natur, att det hos den stora allmänheten väcker stark indignation, göra både ordningsmakten och de enskilda medborgarna sitt bästa för brottets uppdagande. Om brottet åter är av den natur, att det i icke nämnvärd grad sårar den stora allmänhetens rättskänsla, försvårar detta brottets uppdagande samt försvagar ordningsmaktens verksamhet. Ty ordningsmaktens verksamhet är i avsevärd grad beroende av den allmänna opinionen.

kleinere Gruppen ins Auge fassen. So wäre es durchaus unrichtig, die Sittlichkeitsdelikte, diese Untergruppe der »Delikte gegen die Person« als eine kriminal-soziologische Einheit aufzufassen«. *Liszt, Franz, von*, Kriminalpolitische Aufgaben, Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge. Erster Band. Berlin 1905. s. 314 och 315.

¹³⁾ Jmf. *Fr. von Liszt's* uttalande om den tyska kriminalstatistiken. »Es ist allerdings richtig, dass unsere Reichskriminalstatistik stets bemüht ist, die fehlerhafte Zusammenfassung verschiedenartiger Delikte zu grösseren Gruppen durch genaues Eingehen auf die Bestandteile dieser Gruppen, durch ihre Zerlegung in die Einzeldelikte, abzuschwächen und gutzumachen. Aber einmal ist damit die Wertlosigkeit der grossen Gruppen zugegeben, welche doch wieder vielfach zur Grundlage von Ermittlungen und Auseinandersetzungen gemacht werden und welche auch gar nicht aufgegeben werden können, solange nicht ein Ersatz für sie in einer anderen Zusammenfassung der einzelnen strafbaren Handlungen gefunden ist.« *Liszt*, ovan cit. art. s. 315 och 316.

I det andra fallet kan, som nämnt, brottet vara sådant att den stora allmänheten icke kraftigt reagerar mot det samma, men det kan även vara av den natur att uppläckandet skulla åtföljas av den djupaste indignation hos den stora allmänheten. Så är t. ex. fallet vid ett kallblodigt planlagt försök till ett upprörande brott, vilket försök förblivit ouppdagat.

A. De avsiktliga brotten mot liv, excl. barnamord. Ett fall av statistisk påvisbart »*delinquenza reale*»; antalet konstaterade, avsiktliga och fullbordade brott mot liv, med undantag av barnamord.

Först upptages till behandling frågan om de enskilda brottarternas nivå. Kan man få reda på de enskilda brottens verkliga antal, kan man beträffande enskilda brott nå praktiskt taget fram till »*delinquenza reale*?« Så osannolikt det än låter, är det enligt min uppfattning i ett speciellt fall möjligt. En väl organiserad polisstatistik kan nämligen utvisa de fullbordade avsiktliga brottens mot liv, ej försökens, verkliga antal, barnamorden häri icke inbegripna. Brottsens antal är i detta fall lika stort som de dödade personernas.¹⁴⁾ Dödsorsaksstatistiken innehåller liknande uppgifter om antalet genom brott mot liv dödade personer, således personer vilka fallit offer för mord, vilja-dråp eller misshandel med dödlig påföljd, även i slagsmål.

Påståendet att de genom brott mot liv dödades antal, d. v. s. antalet fullbordade brott mot liv utvisar »*delinquenza reale*», ville jag motivera på följande sätt:

¹⁴⁾ Nämnas må att i Finland år 1927 antalet i brott mot liv dödade personer enligt polisstatistiken utgjorde 275 och enligt dödsorsaksstatistiken som huvudsakligen insamlats av prästerskapet 272. jmf. även *von Mayr*, Statistik und Gesellschaftslehre III, s. 451 och följ. samt 503 och följ.

1) här är fråga om ett brott, som om något, är egnat att väcka uppmärksamhet hos den stora allmänheten;

2) detta brott är såsom fullbordat ett »synligt« brott.

Förlusten av ett människoliv genom främmande hand upptäckes på få undantag när alltid under någorlunda ordnade samhällsförhållanden, oberoende av om förövaren av brottet blir uppdagad eller ej; försvinner en person under sådana omständigheter, att han kan anses hava fallit offer för ett brott mot liv, vidtagas energiska åtgärder för sakens utredning.

Till de tillförlitligaste uppgifterna i dödsorsaksstatistikens heterogena material höra sålunda säkerligen uppgifterna om de i brott mot liv dödade personernas antal; de äro utan tvivel tillförlitligare än uppgifterna om självmord, emedan dödsorsaken i sistnämnda fall ofta hemlighålles¹⁵⁾. Däremot är det omöjligt att få reda på alla de personers verkliga antal som begått brotten mot liv.

Brotten mot liv: förhållandet mellan antalet begångna brott samt brott, för vilka personer åtalats och sakfällts. Synnerligen belysande är förhållandet mellan begångna brott och brott för vilka personer åtalats och sakfällts i ovannämnda enda brottgrupp, som praktisk taget utvisar »delinquenza reale«, nämligen fullbordade avsiktliga brott mot liv. I Sverige finnes

¹⁵⁾ v. Mayr, Statistik und Gesellschaftslehre III, s. 261. *Enrico Morsellis* påstående: »nulla è più evidente, più obbiettivo d'un cadavere« gäller just brotten mot liv, men icke självmorden såsom han påstår, jmf. *Morselli*, se »Il Suicidio saggio di statistica morale comparata«, Milano 1879 s. 23, cit. av *Arnold Wadler*, artikeln »Moralstatistik« i sammelverket »Die Statistik in Deutschland, nach ihrem heutigen Stand«. I. Band. München und Berlin 1911, s. 662.

Såväl i polisstatistiken som i dödsorsaksstatistiken kan man endast hålla sig till det sammanlagda antalet genom brott mot liv dödade personer; den rapportgivande myndigheten kan icke med full säkerhet konstatera om mord, viljadråp, eller misshandel med dödlig påföljd förelegat, synnerligast som skillnaden mellan viljadråp och misshandel med dödlig påföljd är oklar och vållar svårigheter även för domstolen.

lämpligt material för undersökning av detta slag. I samband med dödsorsaksstatistiken publiceras i detta land uppgifter om antalet personer som avlidit såsom offer för avsiktligt brott mot liv, med undantag av barnamord samt åter i kriminalstatistiken uppgifter om antalet fullbordade brott mot liv för vilka personer under skilda år blivit åtalade och sakfälda¹⁶⁾. De uppgifter, vilka här nedan publiceras, omfatta 12-års perioden 1913—1924. Under denna tid utgjorde antalet genom brott mot liv dödade personer sammanlagt 430¹⁷⁾. Sammanlagda antalet fullbordade avsiktliga brott mot liv, för vilka personer åtalats var under samma tid 325 samt antalet brott, för vilka personer sakfällts 191. Brotten för vilka personer blivit åtalade fördelade sig enligt deras beskaffenhet på följande sätt: mord (svenska SL 14:1) 105, viljadråp (svenska SL 14:3) 50 och misshandel med dödlig påföljd, även i slagsmål (svenska SL 14:4, 5, 7, 8) 170. Brotten för vilka personer sakfällts fördelade sig åter på följande sätt: mord

¹⁶⁾ Då det är fråga om en i samband med ett annat grovt brott, såsom rån, mordbrand eller våldtäkt förorsakad död, räknas detta brott icke i svenska strafflagen för ett brott mot liv, utan rubriceras såsom ett speciellt slag av rån, mordbrand o. s. v. Därför framgå ej heller dessas antal från domstolsstatistiken, men däremot ingå de tydligen i dödsorsaksstatistikens uppgifter angående de genom brott mot liv dödade. Antalet för dessa speciella brott sakfälda personer utgjorde såvitt det ur svenska kriminalstatistiken kan utredas, under 10-års perioden 1911—1920 sammanlagt endast 3 personer, nämligen år 1914 1, år 1916 1 och 1920 1. Jmf. *Verkko*, V., »Henkeen kohdistuvista rikoksista Suomessa» (Om brotten mot liv i Finland). Tidskriften »Lakimies» årg. 1924. Helsingfors, s. 209—207. Av allt att döma äro dessa brott mot liv, vilka motsvara de i 21 kap. 6 § av finska strafflagen omnämnda brott mot liv, i Sverige så fåtaliga, att deras utelämnande från antalet i frågavarande brott för vilka personer åtalats eller sakfällts, icke kan i nämnvärd grad störa anställandet av jämförelser med de begångna brotten mot liv verkliga antal.

¹⁷⁾ Sveriges officiella statistik, Folkmängden och dess förändringar. Dödsorsaker åren 1913—1924. Stockholm 1917—1928.

45, viljadråp 27 och misshandelsbrott med dödlig påföljd, inberäknade de i slagsmål föröfvade 119¹⁸⁾).

I det följande angives det årliga antalet fullbordade brott mot liv åren 1913—1924.

år	brottens verkliga antal	antal brott för vilka personer åtalats	antal brott för vilka personer sakfällts
1913	56	43	28
1914	36	32	17
1915	46	37	23
1916	42	23	14
1917	27	25	21
1918	33	22	10
1919	39	27	15
1920	36	28	17
1921	32	27	15
1922	32	21	11
1923	28	19	10
1924	23	21	10

Såsom synes, visa icke antalet brott, för vilka personer åtalats eller sakfällts, alltid samma riktning som brottens verkliga antal. Detta är även naturligt, i fråga om så små absoluta tal som de ovan anförda. Vid dessa kunna nämligen tillfälliga faktorer störa den naturliga tendensen. En sådan faktor är framför allt den, att brottslingen efter utfört dåd begår självmord. Detta torde vara ganska allmänt beträffande mord. I följd härav uteblir brottet från domstolsstatistiken. Det kan nämnas att i Preussen år 1927 till polisens kännedom kommo 322 fullbordade mord. I 113

¹⁸⁾ Sveriges officiella statistik Rättsväsen. Brottsligheten åren 1913—1925. Stockholm 1920—1927.

Redan tidigare, före år 1913, ingingo i svenska kriminalstatistiken uppgifter om brottens antal, d. v. s. om antalet brott, om vilka slutligt utslag meddelats samt för vilka personer blivit sakfälda. Dessa uppgifter voro dock icke exakta. Jmf. Brottsligheten åren 1913 och 1914, Stockholm 1920, s. 24.

av dessa fall hade mördaren begått självmord; samtidigt inregistrerade polisen 136 viljadråp, men icke ett enda fall, då dråparen skulle ha begått självmord.¹⁹⁾

En annan omständighet, som vid så låga tal som här är fråga om, verkar störande, är naturligtvis den, att föröaren av brottet icke blivit uppdagad och att brottet på grund härav icke kunnat komma under domstols behandling.

En tredje störande faktor är att en del av de under det ena året begångna brotten kunna komma under slutlig domstolsbehandling först under följande år.

Men tendensen i antalet brott, behandlade af domstol, blir densamma som tendensen i brottens verkliga antal, om uppgifterna i föregående sammanställning grupperas i 3-års perioder, såsom framgår av följande:

år	brottens verkliga antal	antal brott för vilka personer åtalats	antal brott för vilka personer sakfällts
1913—15	138	112	68
1916—18	102	70	45
1919—21	107	82	47
1922—24	83	61	31

Ännu tydligare blir kongruensen mellan de olika talen, om uppgifterna indelas i 4-års perioder:

år	brottens verkliga antal	antal brott för vilka personer åtalats	antal brott för vilka personer sakfällts
1913—16	180	135	82
1917—20	135	102	63
1921—24	115	88	46

¹⁹⁾ I de flesta fall, då självmord följt på mord har det varit fråga om familjetragedier, svartsjukedåd o. a. dyl. Statistik des Deutschen Reichs. Band 347. Kriminalstatistik für das Jahr 1928. Berlin 1928. s. 10.

Såsom redan påpekats härröra sig i fråga om domstolsstatistikens uppgifter de årliga avvikelserna från den rätta tendensen i detta fall endast av de låga absoluta talen. Härav kan man draga den slutsatsen, att i länder med höga absoluta tal, såsom t. ex. Finland samt folkrika länder, där i själva verket de relativa talen kunna vara synnerligen låga, man redan i siffrornas årliga växlingar kan spåra den verkliga tendensen.

Personer som åtalats och sakfällts för fullbordade brott mot liv i allmänhet samt för olika slag av dessa brott. Då antalet brott, för vilka personer åtalats och sakfällts i fråga om fullbordade brott mot liv utvisar den riktiga tendensen, synes även naturligt, att man på grund av växlingarna i statistikens siffror över åtalade och sakfälda kan sluta sig till växlingarna i det verkliga antalet personer som förövat dessa brott.

Nu kunna vi skrida ett steg framåt och fästa vårt uppmärksamhet vid de olika slag av brott, som ingå i ovan behandlade grupp, nämligen de fullbordade brotten mot liv: mord, viljadråp och misshandel med dödlig påföljd, inclusive i slagsmål. Kan den verkliga tendensen vid dessa enskilda slag av brott skönjas uti växlingarna i domstolsstatistikens siffror beträffande brott eller personer?²⁰⁾

Enligt min uppfattning är konstaterandet av tendensen även i dessa fall möjlig. Härvid bör emellertid beaktas,

²⁰⁾ På grund av att gränsen mellan viljadråp och misshandel med dödlig påföljd är svävande, borde så vitt möjligt avseende fästas vid dessa brotts sammanlagda tal. — Vid mordbrotten äro, på grund av brottets natur, de utredda fallen fåtaligare än vid viljadråpen och misshandelsbrotten med dödlig påföljd och samtidigt även de fall, då brottet kommer under domstols behandling, mera sällsynta. Så var utredningsprocenten vid de fullbordade mord, som i Preussen år 1927 kommit till polisens kännedom, 85, medan motsvarande procent beträffande viljadråpen utgjorde 97. Kriminalstatistik des Deutschen Reichs 1926. s. 11.

att i länder med ytterst låga absoluta tal, såsom i Sverige, Norge och Danmark, dessa tal bliva så små, att fastställandet av tendensen erfordrar opererande med längre tidsperioder. I länder med höga absoluta tal kan åter tendensen beträffande de enskilda slagen av fullbordade brott mot liv spåras redan i korta tidsperioder.

De olika slagen av brott mot liv: störande faktorer i uppgifterna om de åtalade och sakfällda samt dessas betydelse. Vanligen utvisa kriminalstatistikens uppgifter om brott mot liv icke enbart antalet fullbordade brott, för vilka personer åtalats eller sakfällts, samt antalet för dessa brott åtalade och sakfällda gärningsmän utan ingå därjämte i dessa tal fall av anstiftan och medhjälp till brott, ävensom försök till brott. Då de sistnämnda fallen, likasom fallen av psykisk delaktighet ofta äro synnerligen svåra att utreda, är dessas ingående i brottslighetstalen ägnat att väcka betänkligheter.

I det följande skall undersökas i vad mån dessa uppgifter kunna bli vilseledande i fråga om tendensen, ifall de förenas med de övriga uppgifterna.

För utredandet av denna fråga lämna de officiella kriminalstatistiska uppgifterna från Finland under tidigare år ingen hjälp. Men lyckligt nog äro de personaluppgifter om s. k. grova brottslingar, på vilka den officiella kriminalstatistiken baserar sig, ännu i förvar. De förekomma i så gott som alla fall av mord, då personer blivit sakfällda och nästan i samtliga fall av viljadråp. Denna vidlyftiga materialsamling har nu från och med 1895 ånyo genomgåts och ha på den grund nedanstående siffror beträffande de under åren 1895—1926 i första instans för mord och viljadråp sakfällda sammanställts. Av denna sammanställning framgår antalet sakfällda såväl för fullbordat brott, som för anstiftan, medhjälp och försök till brott.

Uppgifterna publiceras indelade i 4-årsperioder, sålunda

att först framgår antalet personer sakfällda för fullbordat brott (gärningsmannaskap), därefter antalet sakfällda för fullbordat brott jämte anstiftan och medhjälp samt slutligen antalet sakfällda för fullbordat brott jämte anstiftan, medhjälp och försök.

Mord			
åren	gärningsmannaskap	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp, försök
1895—1898	33	37	46
1899—1902	49	55	65
1903—1906	42	43	56
1907—1910	66	82	107
1911—1914	69	73	96
1915—1918	79	84	94
1919—1922	160	183	207
1923—1926	113	123	141

Viljadråp			
åren	gärningsmannaskap	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp, försök
1895—1898	14	14	19
1899—1902	23	23	26
1903—1906	29	31	35
1907—1910	49	49	68
1911—1914	76	81	108
1915—1918	34	35	40
1919—1922	99	102	118
1923—1926	201	203	233

Medräknas anstiftan och medhjälp till mord, avviker tendensen från de fullbordade mordens tendens mellan 4-årsperioden 1907—1910 och 4-årsperioden 1911—1914. Tagas ännu försöken med, avviker tendensen från de fullbordade mordens tendens därjämte ännu mellan 4-årsperioden 1911—1914 och 4-årsperioden 1915—1918. Ifall

sammanställningen beträffande mordbrott blivit indelat i 8-årsperioder, hade inga avvikelser förekommit mellan tendensen för de fullbordade morden samt tendensen för de tvenne senare grupperna.

I viljadråpen är tendensen i alla tre grupper densamma. Att anstiftan, medhjälp och försök vid viljadråp förekommer mera sällan än vid mord, beror på att det är utfört i hastigt mod i motsats till mord, som är ett överlagt brott. Sålunda kan medräknandet av anstiftan, medhjälp och försök i viljadråpen tillsammans med de fullbordade brotten icke störa tendensen i nämnvärd grad varför man av totalsummans växlingar kan i detta fall sluta sig till de fullbordade brottens tendens.

Vanligen förekomma morden och viljadråpen jämte anstiftan, medhjälp och försök i olika länders officiella statistik såsom en grupp²¹⁾. Kan i en sålunda sammanställd brottgrupp de fullbordade brottens mot liv tendens komma fram? Detta kunna vi undersöka för Finlands vidkommande, ifall vi förena de tvenne föregående sammanställningarna om mord och viljadråp till en.

Mord och viljadråp.			
år	gärningsmannas- skap	gärningsmannas- skap, anstiftan, medhjälp	gärningsmannas- skap, anstiftan, medhjälp, försök
1895--1898	47	51	65
1899--1902	72	78	91
1903--1906	71	74	91
1907--1910	115	131	175
1911--1914	145	154	204
1915--1918	113	119	134
1919--1922	259	285	325
1923--1926	314	326	374

²¹⁾ I Finland hör till denna grupp ännu dödande av annan på dennes egna allvarliga begäran (FSL 21:3), ett relativt sällsynt brott.

I brottgruppen mord, viljadråp är således tendensen för de tre grupperna i stort sett densamma.

Härefter undersökas motsvarande tal från Sverige och Norge.

Nedanstående sammanställning utvisar antalet i Sverige under åren 1891—1920 för mord, anstiftan och medhjälp samt därjämte för försök sakfällda indelade i trenne 10-årsperioder²²⁾.

åren	Mord	
	gärningsmannaskap anstiftan, medhjälp	gärningsmannaskap, an- stiftan, medhjälp, försök
1891—1900	71	100
1901—1910	44	68
1911—1920	31	47

Såsom synes äro växlingarna i bägge grupperna parallella.

Av följande sammanställning framgår antalet i Norge för mord och viljadråp jämte anstiftan, medhjälp och försök åren 1895—1924 sakfällda (numera äro bägge dessa brott i den norska strafflagen sammanslagna till ett under namn av »drap»). Talen äro fördelade på 10-årsperioder²³⁾.

åren	Mord och viljadråp	
	gärningsmannaskap, an- stiftan, medhjälp	gärningsmannaskap, an- stiftan, medhjälp, försök
1895—1904	32	39
1905—1914	28	30
1915—1924	26	33

²²⁾ Bidrag till Sveriges officiella statistik. B) Rättsväsendet. Ny följd XLIV:2. Chefens för Kungl. Justitie-Departementet underdåniga ämbetsberättelse år 1891—1912. Andra afdelningen.

Sveriges officiella statistik. Rättsväsen. Brottsligheten åren 1913—1920.

Nämnas må att svenska strafflagen ej känner till försök till viljadråp.

²³⁾ Norges officiella statistik. Tabeller vedkommende Norges Kriminalstatistik for Aarene 1895—1902. Kriminalstatistik 1903—1924. Oslo (Kristiania) 1901—1925.

Tendensen är således icke fullt densamma. Men härvid bör beaktas, att de absoluta talen för Norge äro synnerligen låga, så att tillfälliga orsaker lätt kunnat störa tendensen. För undvikande av dessa hade ännu längre tidsperioder varit av nöden.

Det allmänna intrycket av denna undersökning är, att medräknandet av anstiftan, medhjälp och försök i dessa tal i mycket mindre grad än man kunde förmoda, stör tendensen i talen för de för fullbordat brott sakfälda. Ifall tidsperioderna ytterligare förlängas, utplånas de störande verkningarna nästan helt och hållet.

Därjämte bör ihågkommas, att i en mycket stor brottgrupp, nämligen misshandel med dödlig påföljd, alls inga försök förekomma.

Antalet för försök till mord och viljadräp åtalade personer överstiger i betydande grad antalet sakfälda. Den höga procenten av frikännanden är en följd av svårigheten att bevisa att försök föreligger.

I det följande framläggas siffror från Finland för åren 1924—1926, vilka utvisa verkningarna av att försöken medräknats i de för mord och viljadräp åtalades antal. I siffrorna ingå icke antalet personer, som åtalats för brott begångna under upprorstiden²⁴⁾.

Mord		
åren	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp, försök
1924	64	87
1925	58	76
1926	45	61
Viljadräp		
åren	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp	gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp, försök
1924	59	68
1925	86	95
1926	73	84

²⁴⁾ Finlands officiella statistik. Rättsstatistik 36—38. 1924—1926.

Växlingarna i de bägge grupperna äro, såväl beträffande mord som viljadråp, under detta triennium fullkomligt parallella.

Slutresultatet kan sammanfattas sålunda: så önskvärt det än vore, att mordet och viljadråpet städse skulle uppträda såsom »rena» d. v. s. utan att anstiftan, medhjälp eller försök inräknades, vilkas uppdagande stöter på avsevärt större svårigheter, så kan det å andra sidan, om dessa medräknas i de fullbordade mordens och viljadråpens antal ej leda till misströstan om möjligheten att utreda de fullbordade brottens tendens. Vid misshandel med dödlig påföljd ingå såsom nämnts inga försök och vid viljadråp i så ringa omfattning, att de ej förmå störa tendensen. Endast vid mordet kunna de medföra störingar, vilka dock försvinna genom att de fördelas på längre tidsperioder. Ifall åter mordet och viljadråpet, såsom vanligt är, förekomma i samma grupp jämte anstiftan, medhjälp och försök, förminskas, såsom framgått störingarna i tendensen för fullbordade brott väsentligt. Stundom förekomma i de officiella kriminalstatistikerna sammanförda i en grupp åtalade och sakfälda för alla avsiktliga brott mot liv, med undantag av barnamord, däribland anstiftare, medhjälpare och de vilkas brott stannat vid försök. I detta fall försvinna verkningarna av de sistnämnda och talen utvisa tendensen för de fullbordade brotten.

B. Exempel på andra brott.

Härefter må behandlas frågan om kriminalstatistikens förmåga att utvisa den verkliga tendensen hos andra än nu nämnda brott. Till en början kunna vi behandla brott, som väcka indignation hos den stora allmänheten och vilka såsom fullbordade äro »synliga».

Misshandel eller slagsmål, varav följt svår kroppsskada. Att detta brott hör till nämnda kategori, utvisar bl. a. finska strafflagens definition på svår kropps-

skada (FSL 21:5, mom. 4), nämligen »förlust av talför-
måga, syn eller hörsel, svårt lyte eller annat svårt kropps-
fel, stadigvarande svårt men å hälsa, eller ock livsfarlig
sjukdom eller skada«. Mindre sannolikt är, att ett brott
som lämnar dylika spår, skulle ofta förbliva okänt²⁵⁾.

Rån. Till samma kategori torde även kunna räknas det
grövsta slaget av egendomsbrott. Framhållas bör, vad be-
greppet rån (FSL 31:1) innebär. »Var, som med våld å
person, eller med hot, som innebär trängande fara för liv
eller hälsa, fräntager annan gods eller penningar, i avsigt
att, utan laga rätt, tillägna sig eller annan egendom»²⁶⁾.
Detta grova brott konkurrerar stundom med mord (rån-
mord), stundom med misshandel, varav följt svårt kropps-
skada (jmf. FSL 21:6)²⁷⁾. I den finska kriminalstatistiken

²⁵⁾ Max Kauffmanns uttalande i sitt arbete »Die Psychologie
des Verbrechens« Berlin 1912, s. 81. »Natürlich werden manche
Verbrechen wie die gefährliche Körperverletzung für die Statistik
viel eher geeignet sein. Für diese kennt man drei Hauptgebiete:
Bromberg, die Pfalz und den Süden Bayerns, und doch könnte
man auch bei diesen Verbrechen ein Fragezeichen hinter die
Statistiken machen. Ich habe verschiedene Leute kennen gelernt
mit mächtigen Narben, die sicher von schweren Körperverlet-
zungen herrührten; aber diese Raufbolde hatten sich wohl gehütet,
sie anzuzeigen«, har föränletts av att han — såsom av samman-
hanget framgar — sammanblandat »gefährliche Körperverletzung«
(misshandel, varav mindre lyte följt) med »schwere Körperver-
letzung« d. v. s. misshandel varav följt grov kroppsskada.

Förändringar i det processuella förfarandet ha föränlett att de
statistiska uppgifterna om grov misshandel (coups et blessures
graves) i Frankrike icke numera äro tillförlitliga. Jmf. *Levasseur, E.*,
La population Française. Tome deuxième. Paris 1891, s. 448.

²⁶⁾ Nämnas må att i Preussen utredningsprocenten vid rån,
som kommit till polisens kännedom, var 61. Kriminalstatistik für
das Jahr 1926, s. 11.

²⁷⁾ Konkurrerar rån med misshandel av lindrigare art, utmätas
därför enl. finska strafflagen icke särskilt straff, utan ingår straffet
för misshandel i straffet för rån (se *Forsman, Jaakko*, »De sär-
skilda brotten enligt strafflagen af den 19. december 1889«. Första
afdelningen: Brotten mot individens rättsgebit. Helsingfors 1924, s. 336.

sammanföres med rån även s. k. rånartad stöld (FSL 31:3), ett sällan förekommande brott.

Tjuvnadsbrotten. Vilket värde kan i fråga om tendensen tillmätas de kriminologiska uppgifterna om denna stora grupp?²⁸⁾ Däri ingår en stor mängd brott av olika grovhet: snatterier, vanliga stölder, inbrottsstölder, fickstölder etc.; uppenbart är, att skiljaktigheter i polisens verksamhet för uppdagandet av dessa brott förekomma på olika orter. Märkas bör dock att för lindrigare tjuvnadsbrott, d. v. s. för snatterier sakfällda överallt äro i minoritet bland de för tjuvnadsbrott i allmänhet sakfällda. Därjämte är gruppen i sin helhet så stor, att de skiljaktigheter som förekomma i polisbevakningens effektivitet på skilda orter torde för hela landets vidkommande utjämnas, så att dessa ej verka på växlingarna från ett år till ett annat. Sålunda torde man på grund av växlingarna i antalet tjuvnadsbrott, som kommit till polisens kännedom, samt i antalet för dessa brott åtalade och sakfällda kunna sluta sig till, om motsvarande växlingar förekommit med avseende å den verkliga tjuvnadsbrottsligheten²⁹⁾.

Vällande till annans död. Det är svårt att avgöra, huruvida man på grund av dödsvällandenas antal i kriminalstatistiken kan draga slutsatser om deras verkliga tendens. Sannolikt är detta möjligt, trots att gränsen mellan culpost brott och ren våda icke alltid är lätt att draga³⁰⁾.

Härefter må anföras exempel på brott, mot vilka den

²⁸⁾ Vid få brott är skillnaden mellan antalet handlingar och personer, d. v. s. brott och brottslingar så stor som vid tjuvnadsbrotten. Ofta förekommer att en person blir sakfälld för tre, fem, t. o. m. 10-tal brott och samtidigt kunna flere personer vara delaktiga i ett brott.

²⁹⁾ Härpå tyder även den parallellism som under förra seklet konstaterats i olika länder mellan växlingarna i rågpriset och i antalet såväl konstaterade tjuvnadsbrott som för dessa brott åtalade och sakfällda.

³⁰⁾ Jmf. även vad *Forsman* säger i »De särskilda brotten», I. s. 42.

stora allmänheten icke starkare reagerar eller vilka annars äro sådana, att deras förekomst är svår att konstatera.

Misshandel, varav mindre lyte följt och misshandel varav ringa eller ingen skada följt. Dessa bägge till antalet synnerligen stora brottgrupper höra till s. k. målsägandebrott, om vilka lagen stadgar, att de ej må av allmän åklagare åtalas, ifall ej målsäganden anmält brotten till åtal. Denna bestämmelse i lagen är orsaken till att uppdagandet av dessa brott beror främst på den stora allmänhetens uppfattning om det straffvärda i dem. Ifall denna uppfattning förändras och t. ex. blir mindre fördömande, kan antalet av misshandelsbrott, som kommit till polisens kännedom eller blivit föremål för åtal eller domfällning ävensom antalet för dessa brott åtalade och sakfälda personer minskas år för år, oaktat det verkliga antalet av dessa misshandelsbrott stigit.

Barnamord. De statistiska siffror, som utvisa antalet konstaterade barnamord eller för dessa brott åtalade och sakfälda, böra betecknas såsom mindre tillförlitliga med avseende å den verkliga brottsligheten. Detta framgår redan vid en jämförelse av antalet konstaterade barnamord enligt dödsorsaksstatistiken med antalet dylika brott, som kommit till polisens kännedom. De förra stego i Finland år 1927 till 24 och de senare till 98. I det senare talet ingå även försöken, men antalet konstaterade sådana torde vara minimalt.³¹⁾ I fråga om antalet barnamord bör därjämte en viktig omständighet ihågkommas: det är omöjligt att statistiskt belysa de fall av barndödlighet, som avsiktligt försakats genom vanskötsel och brist på näring och vilka

³¹⁾ I England har barnamord först sedan år 1922 räknats såsom ett särskilt brott. Då före nämnda år barnamordet hänfördes antingen till murder eller manslaughter och i det förra fallet var belagt med dödsstraff, var man ofta tvungen till en sådan tolkning, att barnamord ej förekommit, men i stället fosters lönnläggning. Jmf. England and Wales, 1925, Criminal Statistics, London 1927, s. 5.

fall, moraliskt sett, komma synnerligen nära barnamord. Den stora dödligheten hos oäkta spädbarn tyder på att dessa fall icke äro sällsynta.³²⁾

Fosterfördrivning. Beträffande detta brott äro de kriminalstatistiska talen synnerligen vilseledande, såsom följande exempel utvisar. År 1912 voro i Frankrike sammanlagt 55 mål angående fosterfördrivning under domstols behandling, och antalet i dessa mål åtalade utgjorde 93. År 1913 var målens antal 89 och de åtalades 287.³³⁾ Såsom ovan nämnts har fosterfördrivningarnas årliga antal i Frankrike uppskattats till 200000. Enligt den officiella kriminalstatistiken har målens antal från 1912 till 1913 ökat med c:a 50 %, medan de åtalades antal tredubblats. Då de uppdagade fallens antal utgör en försvinnande bråkdel av fallens verkliga antal, kan man givetvis icke på grund av de kriminalstatistiska talens växlingar uppåt eller nedåt göra några som helst slutsatser angående brottens verkliga tendens. Om ock upptäcktsprocenten vore väsentligt större, t. ex. 10 %, vartill *Max Kauffmann* uppskattat densamma i Tyskland,³⁴⁾ kan man dock icke, med hänsikt till detta brotts hemliga karaktär, draga några som helst slutsatser angående dess verkliga tendens.

Fylleri- och förbudslagsbrotten. Härefter må beröras tvenne synnerligen aktuella brottgrupper, nämligen fylleri- och förbudslagsbrotten.

Klart är, att den största brottgruppen i kriminalstatistiken, fylleribrotten, innehåller synnerligen osäkra och tvivelaktiga siffror. Då i Finland år 1927 mot 100 till polisens kännedom komma fylleribrott i städerna svarade 12 på

³²⁾ Jmf. *Mayr, von Georg*, Statistik und Gesellschaftslehre. III Bd. s. 160 och följ.

³³⁾ *Compte général de l'administration de la justice criminelle*. 1912 och 1913. Paris 1914 och 1915.

³⁴⁾ *Kauffmann, Max*, anf. arb. s. 81.

landsbygden (per 100000 av städernas och landsbygdens befolkning), kan man härav icke draga den slutsatsen, att fyllerifallen i städerna vore 8 gånger talrikare än på landsbygden.

Ett liknande iakttagande kan göras beträffande förbudslagsbrottens största grupp, olovligt innehavande av alkoholhaltigt ämne.

Ett annat exempel. År 1928 voro de av polisen konstaterade fallen av försäljning av alkoholhaltigt ämne i Helsingfors stad betydligt lägre än i övriga delar av landet (13,1 fall per 100000, medan motsvarande tal för hela landet var 10 gånger större eller 132,4 per 100000). Men det oaktat var antalet av polisen konstaterade fyllerifall i Helsingfors under nämnda år 9902,9 per 100000, medan motsvarande tal för hela landet utgjorde 2821,3.³⁵⁾

Bland brott, vilkas kriminalstatistiska antal icke kan tagas till bas vid reflexioner angående den verkliga brottsligheten, må nämnas ytterligare följande brott: äktenskapsbrott, sedlighetsbrott, våldtäkt, mened, vissa betydande egendomsbrott, såsom bedrägeri, förfalskning, försmällning och konkursbrott, ävensom vissa våldsbrott, såsom fridsbrott samt våld mot tjänsteman eller hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning.³⁶⁾

Till samma kategori höra ännu de kriminalstatistiska talen angående försök samt psykisk delaktighet i

³⁵⁾ Finlands officiella statistik. XXIII. Rättsstatistik, nr:s 39 och 41.

³⁶⁾ *Hoegel*, anser, att motstånd mot tjänsteman (die tätlichen Widersetzungen gegen obrigkeitliche Organe) höra till de brott, av vilka största delen komma till myndigheternas kännedom och bliva avdömda. *Hoegel*, anf. artikel, Die Grenzen der Kriminalstatistik, s. 357. Detta torde dock icke vara fallet på grund av att begreppet »tjänsteman» är mycket omfattande och mindre motstånd icke alltid föranleder åtgärd.

brott av alla slag, nämligen anstiftan och vissa fall av medhjälp.³⁷⁾

De brott, vilkas kriminalstatistiska antal enbart kan tjäna såsom grundval för slutledningar angående brottets verkliga tendens, äro nog i minoritet. Men detta innebär icke, att de kriminalstatistiska talen beträffande andra brott vore värdelösa för konstaterandet av tendensen. Det är nämligen möjligt att fastställa tendensen för vissa till denna kategori hörande slag av brott, om man samtidigt fäster avseende vid vissa andra omständigheter, såsom att den stora allmänhetens uppfattning om respektive brotts straffbarhet undergått förändring³⁸⁾, vid dessa brotts förekomst på olika orter (s. k. detaljgeografiska undersökningar) o. s. v.

III.

I vad mån kan kriminalstatistiken belysa den verkliga brottsligheten i andra avseenden?

Specialuppgifternas innehåll. Kriminalstatistiken inskränker sig vanligtvis icke enbart till brottens eller brottslingarnas antal, utan meddelar även vissa specialuppgifter, såsom uppgifter om brottslingarna, samt närmare upplysningar om brottets natur.

³⁷⁾ Vid förekomsten av jury i ett land, bör särskild vikt fästas vid domstolsstatistikens tal angående de åtalade.

Observeras bör även, att uppgifterna om antalet brott, för vilka personer åtalats eller sakfällts i flere länder äro mindre tillförlitliga än uppgifterna angående de för särskilda brott åtalade och sakfälda personernas antal.

³⁸⁾ Genom att fästa uppmärksamheten vid denna omständighet har det t. ex. varit möjligt att i Finland konstatera tendensen för de lindrigare misshandelsbrotten, vilken tendens under en lång följd av år gått i motsatt riktning än vad de kriminalstatistiska talen utvisa. Exempel på uppskattande av brottens approximativa antal meddelar *v. Mayr* i Statistik und Gesellschaftslehre III, s. 414 och 415. Dessa uppgifter gälla fall av barnmisshandel i staden Birmingham i England samt mened i Tyskland.

Följande förteckning utvisar arten av de personalia kriminalstatistiken i Europas olika länder meddelar om brottslingarna. De angå antingen åtalade eller sakfälda personer.

STAT	Kön	Ålder	Civilstånd	Yrke	Trosbekännelse	Bildningsgrad	Nationalitet	Hemort	Födelsort	Förmögenhetsvillkor	Alkoholism	Tidligare avstraffad
Finland	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	-	1
Sverige	1	1	1	1	-	1	-	1 ¹⁾	1 ¹⁾	1 ¹⁾	-	1
Norge	1	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Danmark	1	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Ryssland ²⁾	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Tyskland	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1
England og Wales .	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Skottland	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Irland	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Holland	1	1	1	1	1	1	-	-	1	-	1	1
Belgien	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	1
Frankrike	1	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	1

¹⁾ Endast till år 1912.

²⁾ Under tsarregimen.

Uppgifterna äro hämtade ur *Arnold Wadlers* artikel Moralstatistik i anf. arb. *Die Statistik in Deutschland nach ihrem heutigen Stand*. I Band. s. 636 samt *Gaetano Zingali*, *La Statistica della Criminalità*, s. 196. Därjämte har förteckningen ökat med uppgifter från Bulgarien samt Kroatien-Slavonien samtidigt som snärre fel blivit rättade. Uppgifterna om undersåtskap och medborgerskap, ståndstillhörighet samt legitimitet hava utelämnats. Uppgifterna från Bulgarien och Kroatien-Slavonien hava tagits från Bulgariens och Ungerns kriminalstatistik.

STAT	Kön	Ålder	Civilstånd	Yrke	Trosbekännelse	Bildningsgrad	Nationalitet	Hemort	Födelseort	Förmögenhetsvillkor	Alkoholism	Tidligare avstraffad
Österrike	1	1	1	1	1	1	-	-	1	1	-	1
Ungern	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1	-	1
Kroatien-Slavonien .	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1	-	1
Bosnien-Herzegovina	1	1	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-
Serbien	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	1
Rumänien	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Bulgarien	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1
Grekland	1	1	1	1	1	1	-	1	-	-	-	1
Italien	1	1	1	1	-	1	-	-	-	1	-	1
Spanien	1	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	1
Portugal	1	1	1	1	-	1	1	1	-	-	-	1

Specialuppgifterna om brottets natur hänföra sig för det mesta till tidpunkten, då brottet begåtts; stundom meddelas uppgifter även om motiven till brottet.

Karaktäristiskt för såväl personaluppgifterna som övriga specialuppgifter, är för det första, att de äro synnerligen knappa samt för det andra, att de med undantag för uppgifterna angående kön, endast gälla en liten kriminalstatistisk grupp, vanligen de för grövre brott sakfälda ³⁹⁾.

Därjämte kan fångvårdsstatistiken meddela liknande uppgifter om personer, som undergått straff.

³⁹⁾ Så meddelar t. ex. den finska kriminalstatistiken under åren 1891-1922 specialuppgifter för i första instans till döds- eller tukthusstraff dömda och meddelar sedan år 1923 därjämte uppgifter över till fängelsestraff dömda.

Specialuppgifterna angående brott, vilkas tendens kriminalstatistiken kan uttyda. I vad mån kunna nu dessa specialuppgifter belysa den verkliga brottsligheten?

Klart är att frågan endast kan gälla de särskilda brotten. Brottslighetens totalmassa ävensom enskilda brottgrupper kunna icke komma i fråga, det har den föregående undersökningen redan ådagalagt ⁴⁰⁾.

Specialuppgifterna utgöra »stickprov». Ej en enda brottart kan anföras, i vilken totalantalet brottslingar vore känt.

Äro dessa stickprov representativa för förhållandena inom den verkliga brottslighetens område ⁴¹⁾.

Detta beror på brottets natur. Först vilja vi taga till behandling de brott, i vilka man på grund av växlingarna i antalet åtalade och sakfälda personer kan någorlunda sluta sig till växlingarna i brottslingarnas verkliga antal ⁴²⁾.

Härvid kunna tvenne fall särskiljas: för det första, det då specialuppgifterna omfatta samtliga för detta brott åtalade eller sakfälda och för det andra, då de gälla endast en del av dessa.

Kan man i det förra fallet med tillhjälp av specialuppgifterna göra slutsatser t. ex. om brottslingarnas ålder? ⁴³⁾ Om många åldersklasser särskiljas och uppgifterna angå endast ett eller tvenne år, kunna fallen som läggas till

⁴⁰⁾ Egendomligt är, att denna omständighet icke har nog tydligt uppfattats av kända forskare; sålunda kan man i vetenskapliga undersökningar finna de personaluppgifter sammanförda, vilka angå brott mot individens person, oaktat i denna brottgrupp ingå brott med synnerligen olika upptäcktsprocent.

⁴¹⁾ I specialuppgifterna om de särskilda brotten kunna uppgifterna om anstiftan, medhjälp och försök väl ingå i samma grupp med de fullbordade brotten, emedan här är fråga om kriminologiskt likartad brottslingskontingent.

⁴²⁾ Specialuppgifter om brottslingar, som ännu icke befordrats till åtal förekomma i allmänhet icke.

⁴³⁾ Härvid bör ock avseende fästas vid det sätt, på vilket polismyndigheterna och domstolarna samt strafflagsstiftningen förhålla sig till de unga brottslingarna.

grund för slutledningarna, bliva så få, att tillfälliga orsaker verka störande. Detta gäller speciellt brott med relativt låga tal. Ett sådant brott är t. ex. mord, för vilket antalet i första instans sakfällda utgjorde i Finland år 1925 35 och år 1926 26, varvid de personer, vilkas brott begåtts under upprorstiden icke medräknats. Fördelas nu dessa tal enligt ålder i t. ex. 10 grupper under tvenne år, bliva talen så små, att inga slutsatser om mördarnas ålder kunna göras.

Men detta kan avhjälpas. Om observationerna utsträckas att gälla en 5- eller 10-års period, eller möjligen en ännu längre tidsperiod, bliva talen betydligt större, de tillfälliga faktorerna förlora i betydelse och de rätta konturerna börja skönjas.

Vi övergå nu till det senare fallet, då specialuppgifterna icke gälla samtliga åtalade eller sakfällda, utan blott en del av dem, såsom t. ex. i Finland under tidigare år, de till döds- eller tukthusstraff dömda. Även i detta fall är det möjligt, genom användande av tillräckligt långa tidsperioder, att erhålla tal, som i huvudsak äro representativa för hela brottslingskontingenten.

Vad ovan anförts beträffande specialuppgifterna om åtalade eller sakfällda personer, kan även i stort sett tillämpas på de specialuppgifter, som gälla brottslingar, vilka kommit att undergå tukthus- och fängelsestraff. Såvida brottet är av den art, att detsamma enligt lag är belagt endast med frihetsstraff, kommer även den överväldigande delen av de dömda att undergå straffet⁴⁴). Men även i fall att å brottet kan följa annat straff än frihetens förlust, kunna genom användande av tillräckligt långa tidsperioder, per-

⁴⁴) Sammansättningen är visserligen icke fullt densamma, emedan statistiken angående de sakfällda baserar sig på dom i första instans, medan åter fangstatistiken endast kan meddela uppgifter om den, som kommit att undergå straff på grund av slutlig dom. Därjämte bortfalla de villkorligt dömda, som icke förverkat sin rätt til anstånd med straffverkställigheten. Men dessa omständigheter kunna icke i högre grad verka på slutresultatet.

sonaluppgifterna om fångar, som kommit att undergå ovillkorligt frihetsstraff, med framgång anlitas för samma ändamål som motsvarande uppgifter angående åtalade eller sakfällda.

Specialuppgifterna om brott, vilkas tendens kriminalstatistiken icke kan påvisa. Kunna dessa specialuppgifter giva en riktig bild av förhållandena inom »delinquenza reale«?

Ifall specialuppgifterna gälla samtliga åtalade eller sakfällda, är detta möjligt, under förutsättning, att uppgifterna hänföra sig till längre tidsperioder och att talen i sig själva äro så stora, att tillfälligheterna utjämnas.

Men ifall uppgifterna icke omfatta samtliga åtalade eller sakfällda, utan endast en del av dem, kunna specialuppgifterna då tillmätas något bevisvärde? Detta är fallet endast då, när dessa omfatta en betydande del av de åtalade eller sakfällda samt då talen gälla en längre tidsperiod och äro tillräckligt stora. Detta gäller även specialuppgifterna angående fångar.

Ett exempel på brott av nämnda slag må anföras. Enligt förbudslagen i Finland är olovlig försäljning av alkoholhaltigt ämne belagt med böter, ifall brottet icke är yrkesmässigt eller itererat, i vilket fall fängelse dömes. Enligt min mening kunna specialuppgifterna angående de til fängelsestraff dömda belysa spritlangarkärens (dock icke storleverantörernas) verkliga sammansättning.

IV.

Kriminalstatistikens utvecklingsmöjligheter och gränser.

Betydelsen av en ändamålsenlig kriminalstatistik. Föregående undersökning har bekräftat riktigheten av *Hurwicz'* uttalande: »Unter allen Zweigen der Statistik ist die Lage der sogenannten Moralstatistik, insbesondere der Kriminalstatistik, wohl die ungünstigste; dies hat seinen

Grund darin, dass ausser den technischen Schwierigkeiten, mit denen jede Statistik zu kämpfen hat, die aber bei der Kriminalstatistik wiederum in besonderem Masse sich geltend machen, hier noch eine spezifische Schwierigkeit hinzukommt, nämlich die der Deutung, der Interpretation statistischer Daten«. ⁴⁵

Säkert är även, att en stor del av de anmärkningar som riktats mot kriminalstatistiken, skulle förlora sin udd, om de bristfälligheter, vilka icke förorsakas av kriminalstatistikens natur, utan av dess otillräckliga innehåll och bristfälliga sammansättning, skulle avhjälpas.

Så har undersökningen av möjligheterna att belysa brottslighetens nivå och tendens ådagalagt, att uppgifterna om brottens och brottslingarnas antal böra grunda sig på olika artade kriminalstatistiska källor. De kriminalstatistiska uppgifterna få icke enbart inskränka sig till uppgifter från domstolerna och straffanstalterna. Ett nödvändigt komplement utgör statistiken om brott, som kommit till polisens kännedom. Och som kontrollmaterial har dödsorsaksstatistiken såvitt angår brott mot liv sin stora betydelse. Kriminalstatistiken bör således omfatta alla dessa olika grenar av statistiken.

Men därjämte bör särskild vikt fästas vid indelningen. Den bör vara tillräckligt detaljerad och gärningsmannaskap, anstiftan, medhjälp och försök särskilt angivas. En noggrann geografisk indelning är även till nytta vid observationerna.

Vad sedan särskilt beträffar specialuppgifterna om brottslingarnas egenskaper och förhållanden m. m., utgöra de ett värdefullt material för kriminologiska undersökningar. Tillse vidare äro de, som ovan framhållits, relativt knappa, men deras fullständiggande stöter ej på större hinder. Man må endast erinra sig det vidlyftiga material, som i Belgien år-

⁴⁵) *Hurwicz, E.*, Zu den Streitfragen der Kriminalstatistik. Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 11. Jahrgang. April 1914 — März 1918. Heidelberg 1914—1918, s. 281.

ligen insamlas angående straffångar, som äro antingen recidivister eller dömda till minst tre månaders fängelsestraff. Engång utförligt statistiskt behandlade komma dessa uppgifter att bilda en enastående källa för kriminologiska undersökningar⁴⁶⁾.

Gränsen mellan massundersökning och undersökning av de enskilda fallen. Ju mångsidigare och mera detaljerade de ifrågavarande kriminalstatistiska specialuppgifterna bli, desto bättre. Men denna detaljering kan ej föras hur långt som helst. Kriminalstatistiken kan aldrig befatta sig annat än med grupper och kan således icke fördjupa sig i de enskilda fallen. En mängd uppgifter om den brottslige, såsom anatomiska och fysiologiska egenskaper samt sociala förhållanden kunna väl meddelas i sifferform, men däremot icke en ingående analys av den brottsliges själsliv. Gränsen för den statistiska observationen är uppnådd, undersökningen av de enskilda fallen begynner. Härvid kommer kriminalpsykologin till tillämpning och denna grundar sig främst på undersökningen av de enskilda fallen och isynnerhet är detta, för att använda *Wulffen's* terminologi fallet med den s. k. subjektiva kriminalpsykologin, vars uppgift är att under långvarig observation intränga i brottslingens själs- och föreställningsliv⁴⁷⁾.

⁴⁶⁾ Se närm. *Verkko, V.*, »Hajanaisia piirteitä vankeinhoidosta ja rikollisten tutkimisesta Belgiassa» (Spridda drag ur fängvården och undersökningen av de brottsliga i Belgien) *Tidsskriften »Vankeinhoito»* 1927 s. 217—221. På detta material baserade undersökningar angående brottslingarnas anatomiska och fysiologiska egenskaper ha redan blivit publicerade, jmf. Dr. *Verwaeck*, *La taille chez les délinquants en Belgique*. Bruxelles 1921. Densamme, *Le poids corporel des délinquants belges*. Bruxelles 1921.

I England verkställdes under åren 1905—1911 en ingående undersökning om fångarnas egenskaper. Dess betydande resultat ingå i ledarens av dessa undersökningar dr. *Charles Goring's* vidlyftiga arbete »*The English Convict*». London 1913.

⁴⁷⁾ *Wulffen, Erich*, *Kriminalpsychologie, Psychologie des Täters*. Berlin, 1926, s. 11.

Kriminalpsykologin och kriminalstatistiken. Kriminalpsykologin har oaktat denna vetenskapsgren ännu är ganska ung, uppnått betydande resultat och dess utvecklingsmöjligheter äro stora⁴⁸.

Men tyvärr har även den sina brister. Studiet av de enskilda brottslingarnas själsliv stöter nämligen på stora svårigheter. Ett inträngande i en annan främmande persons själsliv erfordrar en förmåga, som få personer äro i besittning av. Även den skickligaste kriminalpsykolog kan råka ut för misstag.

Men för det andra är det svårt att veta, huruvida det hos en brottsling finnes något psykologiskt typiskt, som återfinnes hos andra personer, som begått ett liknande brott. Sålunda påpekar *Andreas Bjerre* i sitt arbete »Bidrag till mordets psykologi«, att det i detta brotts psykologi är omöjligt att finna något typiskt. I de sex mordfall han i sitt nämnda arbete undersökt, har brottet i varje fall framvuxit ur en olika psykologisk grund⁴⁹).

Någon antagonism bör icke få råda mellan kriminalpsykologin och kriminalstatistiken. Tvärtom ligger det i sakens natur, att dessa bägge intill varandra gränsande forskningsgrenar draga nytta av varandras resultat. Ett bevis härpå utgör följande fall.

År 1915 inträffade i Finland en fenomenal minskning i antalet för viljadråp samt misshandel med dödlig påföljd

⁴⁸) Den kriminalpsykologiska forskningen kommer sannolikt att draga stor nytta av de observationer angående sambandet mellan människans kroppsbyggnad och karaktär, som *Kretschmer* för några år sedan publicerat, se *Kretschmer, Ernst*, Körperbau und Charakter, 1922, på svenska Kroppsbyggnaden och karaktären, Helsingfors 1926.

⁴⁹) *Bjerre, Andreas*, Bidrag till mordets psykologi, Stockholm 1925, s. 5 och 6.

Beträffande viljadråp och misshandel med dödlig påföljd eller utan är däremot det antagandet nära, att största delen av dessa brott utveckla sig från liknande psykologisk grund. Det finnes mycket gemensamt i utlösningssprocessen hos dessa brott.

sakfällda. En egendomlig kontrast härtill bildade den omständigheten, att antalet sakfällda för mord förblev i huvudsak oförändrat. Huru kan denna företeelse förklaras?

Man vet att tillgången på alkohol var under världskrigets början i Finland synnerligen knapp och att landsorten blev nästan helt och hållet torrlagd. Och då man vet, vilken inverkan alkoholen har på misshandelsbrotten med dödlig utgång och även på viljadråpen, förklaras företeelsen härav till en del. Men tydligt är, att även en annan faktor härvid hade sin verkan, nämligen fruktan. Krigstillstånd rädde i landet och slagsbultarne hade intagits av fruktan att krigslagar och »kort process» skulle tillämpas på dem. Slidknivar och skjutvapen kvarlämnades i hemmet och våldsdåden uteblevo. Här har vi således förklaringen på, varför viljadråpen, misshandelsbrotten och slagsmålen med dödlig utgång minskades.

Men varför minskades icke antalet sakfällda för mord? Detta är delvis beroende av mordets karaktär. Mordet är ett överlagt, med berätt mod utfört brott, det saknar det moment av överilning, som är betecknande t. ex. för viljadråp. Sålunda spelar alkoholen en synnerligen obetydlig roll vid mord. Men varför hade fruktan för krigslagarna samt för dödsstraffets eventuella tillämpande ingen inverkan på mördarna? Saken kan förklaras genom de resultat som uppnåtts av kriminalpsykologin. De undersökningar av mördarnas själsliv, som utförts, tyda på att den brottslige vid planläggandet av brottet handlar under inflytande av något slags vanföreställning samt lämnar en mängd viktiga omständigheter obeaktade och förövrigt i de flesta fall är så övertygad om framgång i sitt förehavande, att han alls ej räknar med möjligheten av en eventuell upptäckt.⁵⁰⁾

Såsom synes, komplettera kriminalstatistiken och kriminalpsykologin i detta fall varandra på ett slående sätt.

⁵⁰⁾ Jmf. *Verkko, V.*, »Om dödsstraffets verkningar ifråga om mord», *Nordisk Tidsskrift for Strafferet*, Köpenhamn 1928, s. 170-173.

Det svenska förslaget till steriliseringslag jämfte några reflexioner i ämnet.

Av Professor ALFRED PETREN, Uppsala.

I Sverige blev steriliseringsfrågan aktuell genom en vid 1922 års riksdag väckt motion med begäran om utredning i frågan. Denna motion stödde sig på den nya giftermålsbalkens bestämmelser om äktenskapsförbud. Stadgandena härom äro följande:

Äktenskap får ej ingås av den, som är sinnesjuk eller sinnesslö (aandssvag). Den, som inom de tre sista åren varit sinnessjuk, skall, för att kunna få lysning till äktenskap, med läkarintyg styrka, att sinnessjukdom icke mera kan hos honom påvisas. Och slutligen får den, som är behäftad med fallandesot, vilken härrör av övervägande inre orsaker, icke ingå äktenskap, med mindre Konungen finner skäligt tillåta äktenskapet.

Av motiverna till lagen framgår, att man ansett dispens framförallt böra ifrågakomma i sådant fall, där äktenskapet uppenbarligen måste bliva barnlöst.

Motionens tankegång var nu denna. Införandet av äktenskapsförbud mot personer av rashygieniska och sociala skäl innebär givetvis, att syftet med förbudet varit, att personerna ifråga icke skola fortplanta sig, men något hinder härför utgör icke äktenskapsförbudet, då de, mot vilka det är riktat, hava möjlighet att utan legal äktenskaplig förbindelse skaffa barn till världen. Och det ligger i sakens natur, att psykiskt defekta individer härvid icke känna något ansvar. Framförallt hade motionen avseende å de sinnesslöa, vilka ju icke sällan äro behärskade av ett

starkt driftliv, så att deras fortplantning icke kan med säkerhet förhindras, med mindre de antingen äro intagna å slutet anstalt eller bli steriliserade, varför det förordades, att utskrivning från sinnesslöanstalt borde föregås av sterilisering. Utgångspunkten var sålunda den, att det — alldeles fränsett avkommans beskaffenhet — från social synpunkt måste anses olämpligt, att sinnesslöa fortpanta sig, enär de icke lämpa sig för att uppfostra barn och i allmänhet också sakna förmågan att försörja sig. Av samma skäl förordades i motionen sterilisering av kroniskt sinnessjuk före utskrivningen från sinnessjukhus, därest det eljest kunde anses vara någon fara för att han avlade barn. Vad åter beträffar fallandesjuka, som äro psykiskt normala, dikterades kravet på att sådan, därest det för erhållande av dispens från äktenspapsförbudet vore erforderligt, skulle äga rätt att låta sterilisera sig, av den humanitära synpunkten, att han ej borde vara utesluten från möjligheten att bilda eget hem. Då läkarna i allmänhet icke torde anse sig berättigade att verkställa sterilisering av annan indikation än rent medicinsk — det är sålunda endast helt undantagsvis som sterilisering av sinnesslöa i vårt land blivit företagen — ansågs införandet av reglerande bestämmelser på området vara erforderligt.

Riksdagen anslöt sig helt och hållet till de i motionen anförda synpunkterna och beslöt enhälligt en skrivelse med hemställan, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, under vilka förutsättningar och i vilken ordning sterilisering av sinnesslöa, sinnessjuka och fallandesjuka må kunna företagas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Denna riksdagsskrivelse remitterades bl. a. till medicinalstyrelsen. I det beaktansvärda yttrande, som denna sjukvårdsväsendets högsta myndighet avgav i ärendet, betonades att det icke torde vara lämpligt eller möjligt att för närvarande lägga rasbiologiska fakta och endast sådana till grund för en lagstiftning på området, då vårt velande

angående ärftlighetens betydelse för avkomman till de sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka ännu är allt för ofullkomligt. Däremot ansåg medicinalstyrelsen, att tiden nu kunde vara mogen för att man även i vårt land — liksom flerstädes i utlandet skett — på allvar upptog frågan om sterilisering av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka i fall, då starka humanitära skäl härför föreläge.

Det förslag till steriliseringslag, som därpå blev utarbetat av särskilt tillkallade sakkunniga och förra året framlades (Statens offentliga utredningar 1929: 14, Socialdepartementet), är emmellertid i huvudsak byggt på rasbiologisk grund. Enligt detta lagförslag skulle det nämligen kunna tillåtas utföra sterilisering dels å den, beträffande vilken grundad anledning finnes antaga, att han skall komma att till sina barn överföra sinnessjukdom, sinnesslöshet eller fallandesot — han må själv vara psykiskt frisk eller icke — dels ock å sinnessjuk, sinnesslö eller fallandesjuk, som är varaktigt ur stånd att handhåva vårdsnaden om sina barn, därest skäl finnes för antagandet, att den psykiska rubbningen är ärftlig. Av motiveringen till lagförslaget framgår, att de anförda formuleringarna skola tolkas så, att det för företagande av sterilisering icke skulle behöva fordras samma grad av sannolikhet för överförande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller fallandesot till avkomman, när fråga är om en sinnessjuk, sinnesslö eller fallandesjuk, vilken är varaktigt olämplig för föräldrakallet, som då fråga är om annan person. Lagförslaget medger sålunda att, när fråga är om psykiskt sjuka eller defekta individer, som äro varaktigt ur stånd att handhåva vårdsnaden om sina barn, får den sociala motiveringen för sterilisering utgöra ett komplement till de ärftlighetsteoretiska skälen. Men saknas alla ärftlighetsindikationer, medgiver lagförslaget icke under några förhållanden sterilisering.

Liksom det finnes sinnesslöhet (aandssvaghed), vartill or-

saken varit en annan än ärftligt påbrå (exempelvis en under något av de första levnadsåren genomgången akut infektions-sjukdom), finnes det ju också former av sinnessjukdom, som icke stå på ärftlig grund. Så är t. ex. fallet med dementia paralytica och andra psykoser, som förorsakas av syfilis-smittan. Sedan ympning med malaria införts som behandlingsmetod vid dementia paralytica, bli de härav lidande mycket ofta så förbättrade, att de icke i fortsättningen behöva vård å sinnessjukhus utan kunna återvända till sin familj. Lagförslaget innehåller alltså ett bestämt förbud att före utskrivningen sterilisera en sådan defektläkt paralytiker till förhindrande av att en forsatt äktenskaplig sammanlevnad får några följder, liksom det också helt förbjuder sterilisering i varje fall av sinnesslöhet, där denna uppenbarligen icke är endogen betingad.

Befogenheten att förelaga sterilisering av psykiskt defekta blir emellertid ytterligare i hög grad inskränkt genom en efterföljande bestämmelse, att ingen må steriliseras, som ej med insikt om åtgärdens innebörd samtyckt därtill. Även om det från rashygienisk synpunkt skulle vara fullt indicerat att verkställa sterilisering å en obotligt sinnessjuk eller å en sinnesslö (aandssvag), skulle sålunda på grund av nämnda stadgande detta ingrepp icke få företagas, därest den sinnessjukes eller sinnesslöes psykiska defekt är så stor, att han icke förmår att fatta åtgärdens innebörd. Av motiveringen till lagförslaget framgår, att man utgått ifrån, att individer med så stor själslig defekt, att de äro helt oförmögna att förstå steriliseringsförfarandets natur och följder, så gott som alltid vore i behov av stadigvarande anstaltsvård.

Emellertid är det ju för dem, som syssla med sinnessjuk- och sinnesslöevård, ett välkänt förhållande, att någon viss intellektuell nivå icke utgör gränslinien mellan dem, som behöva anstaltsvård, och dem, som kunna vårdas eller under tillsyn vistas utanför anstalt, utan att defekter i känslö- och viljelivet ofta kunna göra anstaltsvård i hög

grad av behovet påkallad, även där den intellektuella defekten är mindre framträdande. Vad särskilt de sinnesslöa beträffar, å vilka riksdagsskrivelsen ifråga — som nämnts — framför allt tog sikte, finnes det just bland de relativt högre stående kvinnliga sinnesslöa många, som hava en så stark sexualdrift, att de helt och hållet förfalla till sedeslöst liv, därest icke detta förhindras genom deras intagande å slutan anstalt. Det förhållandet, att dylika imbecilla kvinnors sjäsliv eventuellt är så pass utvecklat, att de förstå, att de efter en steriliseringsoperation kunna öva sexuellt umgänge utan att behöva riskera havandeskap, kan ju icke vara någon anledning till att sterilisera dem och därefter låta dem leva fritt ute i samhället. Ty sinnesslöa med asociala tendenser böra under alla förhållanden vara omhändertagna å slutan anstalt. Sinnesslöa, som stå så lågt i intellektuellt hänseende, att de icke kunna bibringas någon klar uppfattning om steriliseringens innebörd, sakna däremot ofta all aktivitet i sexuellt hänseende och kunna därför, om icke deras tillstånd eljest indicerar anstaltsvård, utan olägenhet vårdas utanför slutan anstalt, därvid emellertid, när fråga är om sinnesslöa av kvinnkön, sterilisering kan vara en lämplig säkerhetsåtgärd, då sinnesslöa i allmänhet äro mycket lättledda och därför av mindre nogräknande personer kunna förledas till otukt, även om de själva icke have några tendenser i sådan riktning. Fattigvårdskonsulenternas rapporter innehålla ju många exempel på, hurusom å våra fattigvårdsanstalter befintliga sinnesslöa kvinnor föda det ena barnet efter det andra, avlade av därstädes intagna manliga understödstagare eller av alkoholister och luffare och dylika mindervärdiga individer, som uppsökt dem.

Förklaringen till stadgandet, att ingen må steriliseras, som ej med insikt om åtgärdens innebörd samtyckt därtill, torde vara att finna i det därmed sammanbundna stadgandet, att ingen må steriliseras mot sitt nekande eller motstånd. Emellertid synes mig förstnämnda bestämmelse icke vara någon nödvändig konsekvens av sistnämnda stadgande. Ty

det förhåller sig otvivelaktigt så, som Uppsala medicinska fakultet i sitt yttrande över lagförslaget på denna punkt anfört, nämligen att en psykiskt defekt av den, som har vård om honom, ofta torde förmås att underkasta sig en operation, även om han icke klart kan fatta dess innebörd. Att föreskriva att sterilisering ej får företagas å en sinnesslö utan dennes formella samtycke, ter sig i själva verket mycket egendomligt för den, som vet, huru ofta det kan inträffa, att en dylik individ med mera begränsade förståndsgåvor svarar omväxlande »ja» eller »nej» på en fråga, alltefter som frågan lägges. I och för sig förefaller det också ganska egendomligt, att en åtgärds laglighet med avseende å en person, som saknar rättslig handlingsförmåga, skall vara beroende av dennes själsyttringar. Något sådant ifrågasattes icke heller av riksdagen uti dess ovannämnda skrivelse, utan uttalades däri den uppfattningen, att samtycket borde lämnas icke av den psykiskt defekte själv utan i stället av förmyndaren, närmaste anhörige eller vederbörande kommunala myndighet. I samma riktning gick också medicinalstyrelsens yttrande över denna riksdagsskrivelse. I detta anfördes nämligen, att när den individ, som skulle vara föremål för sterilisering, saknade förmåga att taga ståndpunkt i saken, borde villkoret för åtgärden vara, att de, som närmast företräda honom, uttryckte sin anslutning till densamma — som synes alldeles samma princip som återfinnes i både den danska lagen och det finska lagförslaget i ämnet.

Det är icke endast den nu avhandlade bestämmelsen i lagförslaget, som erhållit en sådan avfattning, att den passar blott, när fråga är om psykiskt frisk person. Detsamma gäller om ett i samma paragraf intaget stadgande, att »sterilisering må ej äga rum å den, som ej uppnått den för äktenskaps ingående stadgade lägsta åldern, med mindre särskilda skäl därtill äro». Som skäl för detta stadgande anføres i motiveringen följande:

Utgår man, som de sakkunniga gjort, från den grundsatsen, att endast den bör kunna steriliseras, som fullt frivilligt underkastar

sig åtgärden, torde det vara tydligt, att sterilisering icke bör få verkställas utan att full klarhet vunnits därom, icke blott att samtycke givits till åtgärden, utan även att samtycke givits med full insikt om operationens beskaffenhet och följder. Det villkoret måste därför uppställas, att den, vilkens sterilisering är i fråga, uppnått den mognad, att han kan rätt uppfatta och bedöma vad förlusten av fortplantningsförmågan innebär för hela hans framtida levnadsförhållande. Den grad av mognad, som härför kräves, torde närmast vara jämförlig med den, som fordras för bedömandet av frågan om äktenskaps ingående och valet av make«.

Anläggandet av här anförda synpunkt är ju alldeles i sin ordning, när fråga är om psykiskt friska personer, vilka äga rätt att ingå äktenskap. Däremot låter hela detta resonemang, tillämpat på sinnessjuka och sinnesslöa, för vilka äktenskapsförbud gäller, mycket egendomligt. I den fortsatta motiveringen till ifrågasvarande stadgande anföres visserligen som skäl till det i det samma förekommande dispensmedgivandet, att en förtidssterilisering torde kunna vara påkallad, då fråga är om vissa former av sinnesslöhet och sinnessjukdom, beträffande vilka skälig förhoppning om tillfrisknande saknas. Men givetvis finnes alltid »särskilda skäl« att bortse från äktenskapsåldern i fråga om obotligt sinnessjuka och från barndomen sinnesslöa. Vad de sistnämnda beträffar är ju, om syftet med äktenskapsförbudet skall nås, den rätta tidpunkten för sterilisering pubertetens inträde eller i fråga om sinnesslöa, vilka som barn intagits i sinnesslöanstalt men vilkas utskrivning efter den vuxna ålderns inträde ifrågasättes, tidpunkten för utskrivningen. Det är sålunda helt andra synpunkter, som här böra göra sig gällande, när fråga är om obotligt sinnessjuka och sinnesslöa, än då fråga är om psykiskt normala individer, för vilka fortplantningen är en normal uppgift.

Under det att riksdagen i sin skrivelse begärde utarbetandet av en steriliseringslag, som anslöt sig till bestämmelserna om äktenskapsförbud, har det framlagda förslaget — som synes — alls icke blivit byggt på denna grund, i det

att sterilisering enligt förslaget icke skulle vara tillåtet å en mängd individer, för vilka äktenskapsförbud gäller. Likväl hava de sakkunniga i motiveringen själva anført, att det icke torde kunna bestridas, att jämväl sociala och etiska skäl tala mot äktenskap mellan personer, av vilka endera eller båda äro behäftade med fallandesot, sinnessjukdom eller sinnesslöhet. Med minst lika mycken fog kan det väl då göras gällande, att dylika psykiskt defekta individer av sociala och etiska skäl icke böra föda barn. Men konsekvensen av en sådan ståndpunkt är ju, att sterilisering i dylika fall borde vara tillåten, alldeles oberoende av avkommans eventuella beskaffenhet.

Uti riksdagens skrivelse i ämnet förutsattes närmare föreskrifter rörande bestämmanderätten till och sättet för steriliseringsoperationens utförande. I dessa hänseenden innehåller lagförslaget följande.

Tillstånd till sterilisering skall i varje enskilt fall meddelas av medicinalstyrelsen, till vilken myndighet sålunda den, som vill, att sterilisering å honom skall företagas, har att göra ansökan. För den, som är intagen å allmän anstalt må ansökan dock göras av anstaltens föreståndare och för underårig (= en person under 21 år) av den, som har vårdnaden om honom. Detsamma gäller om förmyndare för den, som på grund av rubbning i själsverk-samheten eller stadigvarande missbruk av rusgivande medel är ur stånd att vårda sig själv. Ansökningen skall ske skriftligen och vara åtföljd av prästbevis rörande den, åtgärden avser, intyg av anförvant, make eller andra rörande de omständigheter, som äro av betydelse för bedömandet, om sådant fall är för handen, att sterilisering må äga rum, samt intyg av legitimerad läkare angående verkställd undersökning av den, vilken ansökningen avser. Detta läkarbetyg skall även innehålla bevis därom, att denne av läkaren upplysts om åtgärdens innebörd och följder samt med insikt därom samtyckt till åtgärden. (Jämför det ovan sagda).

Emellertid är det särskilt stadgat, att sterilisering icke får äga rum å sinnessjuk, där skälig förhoppning om hans tillfrisknande finnes. Detta stadgande innebär alltså, att personer, som lida av periodisk sinnessjukdom, icke få steriliseras under en sjukdomsperiod. Häremot kan ju icke vara något att erinra, då det väl får anses riktigt, att en sådan person endast under en tid, då han är psykiskt frisk, får avgöra, om han i rashygieniskt syfte vill bli steriliserad. (Sådan psykos står i regel på ärftlig grund).

Beslut om tillstånd skall utfärdas skriftligen och skall i beslutet även angivas den tid, för vilken tillståndet gäller. Över sådant beslut får klagan ej föras. Beträffande verkställandet av steriliseringen innehåller förslaget den bestämmelsen, att den får ske endast å lasarett eller sjukstuga av där anställd läkare, och skall läkaren om verkställd sterilisering och vad därvid förekommit ofördröjligen insända meddelande till medicinalstyrelsen.

Beträffande steriliseringsmetod innehåller lagförslaget den bestämmelsen, att sterilisering må ske »endast genom ingrepp av sådant slag, att i allmänhet skada till hälsan ej är därmed förenad». Därav följer att kastration, d. v. s. borttagandet av könskörtlarna — vilket enligt den danska lagen eventuellt skall kunna komma ifråga beträffande sedlighetsförbrytare — icke tillåtes, enär organismen därav lider skada. Könskörtlarna hava nämligen icke endast till uppgift att producera de könsceller, sädeskroppar resp. ägg, som äro nödvändiga för uppkomsten av en ny individ, utan hava även en inresekretorisk uppgift och äro därför, liksom andra endokrina körtlar, av betydelse för det allmänna välbefinnandet. Enligt det svenska lagförslaget är sålunda endast den steriliseringsmetod, som består uti borttagandet av ett stycke av sädesledarna hos mannen (angiektomi) och ett stycke av äggledarna hos kvinnan (salpingektomi) tillåten. Denna operation upphäver nämligen den ena funktionen hos könskörtlarna, nämligen produktionen av sädeskroppar resp. ägg, utan att åstadkomma

någon rubbning i organens inreskretoriska verksamhet med därav följande skadliga effekt på den kroppsliga och själsliga hälsan.

Till sist må nämnas, att i lagförslaget icke finnas några bestämmelser rörande sterilisering av rent medicinsk indikation, då sådan på grund av allmänna rättsgrunder anses vara tillåten, alldeles som det är en oskriven lag, att avbrytande av havandeskap är tillåtet, när det sker för att rädda kvinnans liv eller hälsa.

Som av den här lämnade redogörelsen torde framgå, är det hos oss framlagda förslaget till steriliseringslag vida mer restriktivt än vad riksdagen uti sin skrivelse i ämnet ifrågasatte. Under förutsättning att förslaget utvidgas i enlighet med däri anförda synpunkter, så att sterilisering av obotligt sinnessjuka och sinnesslöa (aandssvaga) blir tillåtet av enbart social indikation och även utan formligt samtycke av den psykiskt defekte i fråga själv — men också endast under denna förutsättning torde lagen kunna medföra åsyftat gagn.

Fængselsvæsen.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvesenet i Norge i 1929.

Av byråchef i Justisdepartementet KRISTIAN HANSSON.

Fangetallet har fremdeles vist en sterk tendens til stigning. Særlig har stigningen gjort sig gjeldende i lokalfængslene. I de enkelte anstalter stiller tallene sig slik:

Landsfængslene:

Daglig middeltall:	1927—28.	1928—29.
Botsfængslet	182	190
Akershus landsfængsel	269	285
Landsfængslet for Kvinner	12	12
Tils.	463	487

Dertil kommer en del fanger i Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt som blev tatt i bruk i slutten av 1928.

Kretsfængslene og de større hjelpefængsler:

Belegget i disse fængsler består av fanger som soner subsidær fængselsstraff (bøteavsonere), fanger som soner fængselsstraff og varetektsfanger. Fangedagene fordelte sig således sammenlignet med 1913—14 og 1927—28.

	1913—14.	1927—28.	1928—29.
Bøteavsonere	72 082	88 886	77 225
Andre straffanger	59 339	70 210	80 430
Varetektsfanger	76 708	104 497	149 046
I alt	208 129	263 593	306 701

Antallet av fangedager av fængsel på vann og brød utgjorde i 1928—29 55 644 eller 35,3 pct. av straffedagene mot henholdsvis 58 350 og 44,4 pct. i 1913—14 og 61 093 og 38,9 pct. i 1927—28.

Som det vil sees faller storparten av stigningen på varetektsfangene. Dette henger for en del sammen med at det har vært nødvendig i stor utstrekning å la personer som er besluttet anbragt i tvangsarbeidshus sitte i varetekt i påvente av plass. I nogen grad skyldes stigningen antagelig også den energiske kamp mot smuglere som har vært drevet.

Tvangsarbeidshusene.

Daglig middeltall av tvangsarbeidere:	1927—28.	1928—29.
Opstad tvangsarbeidshus	258	286
Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt		24*)
Arbeidshuset for Kvinner	49	74
I alt	307	384

Det nye Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt blev som nevnt tatt i bruk i desember 1928 (se forøvrig dette tidsskrift for 1929 s. 133—134 og 1927 s. 152—153). Som bestyrer er anlagt politimesteren i Tønsberg, som læge fylkeslægen i Vestfold fylke og som prest sognepresten i Sem. Arbeidshuset mottar fortrinsvis personer over 65 år, personer som lider av kronisk sykdom og andre som på grunn av vanførhet eller sykdom ikke er arbeidsdyktige. Arbeidshuset har plass til ca. 60 mann og har regelmessig vært fullt belagt. Det har derved i betydelig grad avlastet Opstad tvangsarbeidshus, men på grunn av den store tilgang er der altså fremdeles en følbar mangel på plass i Opstad. For i nogen grad å kunne hjelpe på dette og for å skaffe plass til de personer som i henhold til de nye sikringsbestemmelser i straffeloven (jfr. herom nedenfor), er besluttet anbragt i fengslig forvaring, har regjeringen i sitt budgettforslag for 1930—31 bebudet at der for dette års Storting vil bli fremsatt proposisjon om utvidelse av Opstad tvangsarbeidshus.

De fanger som anbringes i Sem tvangsarbeidshus og pleieanstalt, blir behandlet efter samme regler som tvangsarbeiderne med undtagelse av reglene for løslatelse på prøve. Prøveløslatelse kan ikke skje uten efter beslutning av Fengselsstyret i hvert enkelt tilfelle.

Fengselsstyrets strafferegister (jfr. dette tidsskrift 1929 s. 134).

*) Beregnet for hele budgettåret (365 dager).

I 1929 blev der rekvirert utskrifter for 6123 personer mot 5250 personer i 1928. Av disse fantes 3665 (i 1928: 3415) i strafferegistret. Det kan forøvrig nevnes at registret i løpet av 1929 er utvidet til å omfatte også personer som blir undergitt sikringsmidler i henhold til de nye bestemmelser herom i straffelovens §§ 39 og 39 a.

Nytt lønnsregulativ. — Efterbetaling av lønn.

Som følge av den almindelige lønnsreduksjon paa 10 % fra 1. januar 1928 (jfr. dette tidsskrift 1929 s. 135) gikk en rekke tjenestemannsorganisasjoner — hvoriblandt også fengselsfunksjonærenes — samt et stort antall embeds- og tjenestemenn til søksmål mot staten for å få lønnsreduksjonen underkjent som stridende mot regulativet.

Søksmålet bygget på en bestemmelse i regulativet av 1920 om at lønningene ikke skulde reguleres ned, medmindre der var inntrått et absolut og påtagelig misforhold mellem offentlige og private lønninger. Saken blev behandlet ved Oslo byrett og vakte stor interesse. Ved byrettens dom av 5. februar 1929 blev lønnsreduksjonen kjent ulovlig i forhold til de prosederende tjenestemenn. Der blev så innledet forhandlinger mellem Staten og representanter for tjenestemennene om en mindelig ordning med det resultat at der 6. juni blev opnådd enighet om et forlik som i korthet gikk ut på at der skulde vedtas nye lønnsregulativer på basis av et allerede foreliggende utkast, og at den iverksatte 10 % reduksjon først skulde gjøres gjeldende fra 1. juli 1928 og for tiden 1. juli 1928—30. juni 1929 bare med 5 %. Der blev dessuten vedtatt nærmere bestemmelser som begrenset adgangen til nedregulering av lønningene for tjenestemen ansatt før 1. juli 1929. Forliket blev vedtatt av Stortinget 24. juni 1929. Tjenestemennene opnådde således å få en større efterbetaling av lønn for tiden 1. januar 1928—30. juni 1929. Denne er foretatt i løpet av høsten 1929.

Samtidig med forliket vedtok Stortinget nytt lønnsregulativ som tråtte i kraft 1. juli 1929. Av regulativet hitsettes følgende som vedkommer

Fengselsvesenet.

Lønn kr. 9900: Fengselsdirektør.

Lønn kr. 6300 med 4 alderstillegg av kr. 450 efter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 8100: Prest ved Botsfengslet.

Lønn kr. 5850 med 4 alderstillegg av kr. 450 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 7650: Prest ved Akershus landsfengsel, Landsfengslet for Kvinner, prest og lærer ved Opstad tvangsarbeidshus, fengselsinspektør; sistnevnte får dog kun de tre første alderstillegg.

Lønn kr. 4500 med 4 alderstillegg av kr. 450 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 6300: 1ste lærer ved Botsfengslet.

Lønn kr. 4250 med 2 alderstillegg av kr. 450 etter 3. og 6. år, topplønn kr. 5150: Vaktmester I, forvalter, verksmester, utsalgsbestyrer i Oslo, gårdsbestyrer ved Opstad.

Lønn kr. 3600 med 3 alderstillegg av kr. 450 etter 3, 6 og 9 år, topplønn kr. 4950: Inspektrise, vaktmester II, maskinmester ved Opstad, kasserer, fengselslærer. Fengselslærer får et 4de alderstillegg etter 12 år.

Lønn kr. 3400 med 4 alderstillegg av kr. 275 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 4500: Vaktmester III, maskinmester ved fengsel, forvalterske, undervaktmester ved Oslo kretsfengsel, verksmesterinne, verksassistent, overpleier ved Kriminalasylet.

Lønn kr. 3250 med 4 alderstillegg av kr. 275 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 4350: Kassererske.

Lønn kr. 3150 med 4 alderstillegg av kr. 275 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 4250: Overopsynskvinne, opsynsbetjent, fengselsbetjent, arbeidsformann ved Opstad.

Lønn kr. 2950 med 4 alderstillegg av kr. 275 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 4050: Sekretær ved Opstad, kontorassistent I, lærerinne ved Landsfengslet for Kvinner. Lærerinne ved landsfengslet for kvinner får et 5te alderstillegg etter 15 år.

Lønn kr. 2850 med 4 alderstillegg av kr. 275 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 3950: Opsynskvinne.

Lønn kr. 2700 med 4 alderstillegg av kr. 225 etter 3, 6, 9 og 12 år, topplønn kr. 3600: Pleier ved Kriminalasylet. Gift overpleier og gift pleier med minst 2 års tjeneste får et tillegg av kr. 450.

Lønn kr. 2350 med 3 alderstillegg av kr. 225 etter 3, 6 og 9 år, topplønn kr. 3025: Vaktmester IV, kontorassistent II, butikkdame, nattvakt. Etter 12 års tjeneste oppbærer butikkdame og nattvakt et ytterligere alderstillegg.

§ 3.

I post-, telegraf-, toll- og fengselsvesen blir i den utstrekning hvori det ikke allerede er gjort, å gjennomføre fra

den tid Kongen bestemmer en sådan begrensning av tjenestetiden, at tjenestemannens effektive arbeidstid i denne gjennomsnittlig ikke kommer til å overskride 48 timer om uken. Samme begrensning av arbeidstiden gjennomføres etter Kongens bestemmelse også i andre administrasjonsgrener hvor det måtte finnes rimelig og praktisk gjennomførlig.

Undtatt fra begrensningen er tjenestemenn ved de mindre fengsler og de mindre tollsteder etter vedkommende departements nærmere bestemmelse og likeså tjenestemenn i ledende stillinger eller i stillinger med inspisierende eller kontrollerende myndighet over andre tjenestemenn.

Ved beregningen av den effektive arbeidstid blir 1 natt-time (fra kl. 9 aften til kl. 6 morgen) å regne lik $1\frac{1}{4}$ dag-time. Hver tjenestemann skal en gang ukentlig ha en sammenhengende fritid av minst 30 timer hvori skal inngå tiden mellom kl. 6 morgen og kl. 9 aften. Denne fridag bør mest mulig anordnes på søn- eller helligdag. Må en fridag på grunn av særlige omstendigheter inndras, skal den snarest mulig erstattes med en annen fridag. Såfremt dette av hensyn til tjenesten undtagelsesvis ikke lar sig gjøre, utbetales der tjenestemannen overtidsgodtgjørelse.

De nærmere bestemmelser om tjenestetidens fastsettelse og gjennomførelse og om den effektive arbeidstids beregning treffes av Kongen eller den han bemyndiger. Ved ordningens gjennomførelse kan det av vedkommende departement gjøres sådanne modifikasjoner og tillempninger som forholdene og praktiske hensyn måtte tilsi som nødvendige eller ønskelige.

Overtidsarbeide skal søkes begrenset til det minst mulige og såvidt mulig i overensstemmelse med forutsetningene i lov av 11. juli 1919 om forandringer i og tillegg til lov av 18. september 1915 om arbeiderbeskyttelse i industrielle virksomheter.

Overtidsgodtgjørelse blir å beregne efter en timebetaling, som svarer til 150 pct. av begynnelseslønn eller topplønn for henholdsvis funksjonærer som står på begynnelsessatsen og på de øvrige satser, lønnen utregnet efter 2400 timer pr. år.

For overtidstjeneste som består i avventning, gis kun halv timebetaling.

De nærmere bestemmelser om overtidsgodtgjørelsens beregning og betaling, herunder modifikasjoner som forhold-

dene i forskjellige etater måtte begrunne, treffes av vedkommende departement.

Sikringsmidler mot farlige personer.

Ved en forandring i straffeloven av 22. februar 1929 er der innført nye og omfattende bestemmelser om sikringsmidler mot farlige personer. Bestemmelsene er inntatt som § 39 og § 39 a i straffeloven. De trådte ikraft 23. mars 1929 og lyder slik:

§ 39.

1. Hvis en ellers straffbar handling er foretatt i sinnssyksom eller bevisstløshet eller en straffbar handling er begått i bevisstløshet som er en følge av selvforskyldt rus (§ 45) eller under en forbigående nedsettelse av bevisstheden eller av en person med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner, og der er fare for at gjerningsmannen på grunn av en sådan tilstand atter vil foreta en handling som foran nevnt, kan retten beslutte at påtalemyndigheten i sikringsøiemed skal
 - a. anwise eller forby ham et bestemt opholdssted,
 - b. stille ham under opsikt av politiet eller en dertil særlig opnevnt tilsynsmann og pålegge ham å melde sig for politiet eller tilsynsmannen til visse tider,
 - c. forby ham å nyte alkoholholdige varer,
 - d. anbringe ham i betryggende privat forpleining,
 - e. anbringe ham i sinnssykeasyl, kur- eller pleieanstalt eller arbeidshus, såfremt der er adgang hertil efter almindelige forskrifter utferdiget av Kongen,
 - f. holde ham i fengslig forvaring.
2. Er det på grunn av sådan tilstand fare for handlinger av den art som er omhandlet i §§ 148, 149, 152 annet ledd, 153 første, annet og tredje ledd, 154, 155, 159, 160, 161, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 212, 217, 224, 225, 227, 230, 231, 233, 245 annet ledd, 261, 266, 267, 268 eller 292, skal retten beslutte anvendelse av sådanne sikringsmidler som foran nevnt.
3. Forholdsreglene innstilles når de ikke lenger anses påkrevet, men kan gjenoptas når dertil finnes grunn. Av de under a—d nevnte sikringsmidler kan flere anvendes samtidig.

Retten skal fastsette en lengstetid utover hvilken forholdsregler ikke må anvendes uten rettens samtykke.

4. Hvis ikke retten har truffet annen bestemmelse, har påtalemyndigheten valget mellom de nevnte sikringsmidler.

Bestemmelse om at et sikringsmiddel skal innstilles eller gjenoptas eller ombyttes med andre, treffes av vedkommende departement.

Før der treffes beslutning om sikkerhetsforholdsregler eller om å innstille sådanne, skal der som regel innhentes erklæring fra sakkyndig læge. Det samme bør skje med visse mellomrum under anvendelsen av disse forholdsregler.

5. Er straff ilagt for handlingen, kan departementet bestemme at den helt eller delvis skal bortfalle hvis der anvendes forholdsregler som nevnt i post 1.
6. Er gjerningsmannen anbragt i sinnssykeasyl, uten at retten før hans innleggelse har behandlet spørsmålet om sikringsmidler, skal påtalemyndigheten varsles for utskrivning besluttet, og utskrivning må ikke iverksettes, før der har vært anledning til å få rettens avgjørelse om ytterligere forholdsregler overensstemmende med denne paragraf. Gjerningsmannen må dog ikke i påvente herav tilbakeholdes i asylet i mer enn 3 måneder efterat asyldirektøren har varslet påtalemyndigheten om at han vil bli erklært helbredet.
7. Hvis gjerningsmannen ikke er norsk statsborger, kan vedkommende departement, såfremt ikke annet er vedtatt ved overenskomst med fremmed stat, bestemme at han skal utvises istedenfor å undergis sikkerhetsforholdsregler efter denne paragraf.

§ 39 a.

1. Her tiltalte gjort sig skyldig i flere forsøkte eller fullbyrdede forbrydelser straffbare efter §§ 148, 149, 152 annet ledd, 153 første, annet eller tredje ledd, 154, 159, 160, 161, 174, 178, jfr. 174, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 207, 212, 217, 224, 225, 227, 230, 231, 233, 245 annet ledd, 261, 266, 267, 268 eller 292, og retten finner grunn til å anta at han påny vil begå nogen forbrydelse av de her nevnte slags, skal den beslutte at han, efterat straffen helt eller delvis er avsonet, skal holdes i forvaring så lenge det finnes påkrevet.

Retten skal fastsette en lengstetid utover hvilken forvaringen ikke maa fortsette uten rettens samtykke.

2. Er tiltalte en person med mangelfullt utviklede eller svekkede sjelsevner, kan retten bestemme at der istedenfor straff og forvaring efter denne paragraf skal anvendes sikringsmidler efter § 39; sådan bestemmelse kan også treffes av vedkommende departement.
3. Departementet kan bestemme at domfelle skal overføres fra fengsel til forvaring, når minst en tredjedel av den idømte straff er avsonet.
4. Departementet kan løslate domfelle på prøve, når den idømte straff er avsonet, eller når den avsonte straff og forvaringen tilsammen har varet minst så lenge som den idømte straffetid. Departementet kan som vilkår for løslatelsen anwise eller forby ham et bestemt oppholdssted, pålegge ham å melde sig til visse tider for politiet eller en opnevnt tilsynsmann, forby ham å nyte alkoholholdige varer og pålegge ham å betale en efter hans evne avpasset erstatning og opreisning til fornærmede.

Hvis domfelle i 5 år efter prøveløslatelsen ikke har øvet nogen forsettlig forbrydelse, blir løslatelsen endelig, såfremt han har opfylt de vilkår som måtte være satt.

5. Hvis den fastsatte straff fullbyrdes delvis, anses den utstått fra den tid domfelle blir løslatt fra forvaring uten å bli gjeninnsatt.
6. Hvis gjerningsmannen ikke er norsk statsborger, kan vedkommende departement, såfremt ikke annet er vedtatt ved overenskomst med fremmed stat, bestemme at han skal utvises når den idømte straff er avsonet.

Ved kgl. resolusjon av 14. juni 1929 blev Justitsdepartementet bemyndiget till å gi nærmere regler om disse sikringsmidler. I et brev til Riksadvokaten av 23. september 1929 har Justisdepartementet fastsatt følgende

Forskrifter

om sikringsmidler efter straffelovens §§ 39 og 39 a.

1. Når retten har besluttet sikringsmidler anvendt i henhold til straffelovens § 39, påligger det politimesteren å sette beslutningen i verk.

2. Hvis retten ikke selv har bestemt hvilket sikringsmiddel skal anvendes, skal valget mellem de forskjellige foranstaltninger som det er adgang til å bruke, treffes av statsadvokaten, efterat politimesteren har uttalt sig derom.
3. Antas det at en person som er besluttet undergitt sikring efter straffelovens § 39, trenger særlig behandling for drikkfeldighet, skal det være adgang til å anbringe ham i en dertil godkjent kuranstalt for alkoholister.
4. Antas det at de i straffelovens § 39 nr. 1 a - d nevnte sikringsmidler ikke er tilstrekkelige, og det heller ikke er adgang til eller ikke ansees betryggende å anbringe vedkommende i kuranstalt for alkoholister, kan han anbringes i et av Statens tvangsarbeidshus. I hvilket tvangsarbeidshus vedkommende skal anbringes, avgjøres efter de almindelige regler om tvangsarbeideres innsettelse.
5. Fengsling forvaring efter straffelovens § 39 nr. 1 f bør bare anvendes i tilfelle hvor de andre sikringsmidler ansees utilstrekkelige, og først efterat saken har været forelagt Fengselsstyret til uttalelse. Fengselsstyret avgjør i tilfelle hvor vedkommende skal anbringes.
6. Anbringelse i kuranstalt eller tvangsarbeidshus eller i fengslig forvaring må ikke anvendes hvis vedkommende er sinnssyk. Spørsmålet om en sinnssyks anbringelse i asyl blir i tilfelle å behandle efter de almindelige regler i sinnssykelovgivningen.
 Er en person som er besluttet undergitt sikring i henhold til straffelovens § 39, anbragt i sinnssykeasyl, påligger det dettes bestyrer å varsle politiet i betimelig tid, hvis det blir spørsmål om å skrive vedkommende ut av asylet før sikringstidens utløp. Politiet har i så fall snarest mulig å forelegge saken for statsadvokaten med uttalelse om hvorvidt noget annet sikringsmiddel bør bringes i anvendelse.
7. Hvis en som er undergitt sikkerhetsforanstaltninger efter § 39, også er ilagt straff for handlingen, og påtalemyndigheten antar at det kan være grunn til å la straffen falle bort, blir spørsmålet herom med uttalelse fra statsadvokaten å forelegge for Justisdepartementet (Fengsels-

styret), såsnart det er bestemt hvilket sikringsmiddel skal anvendes.

8. Senest 1 år efterat et sikringsmiddel er bragt i anvendelse, blir saken å forelegge for Justisdepartementet (Fengselsstyret) med opplysning om vedkommende persons forhold og med uttalelse om hvorvidt det er grunn til å opheve den trufne foranstaltning eller ombytte den med andre. Straffesakens dokumenter må følge med, likeså erklæring fra sakkyndig læge, fortrinsvis en fast sakkyndig i psykiatriske spørsmål, forsåvidt vedkommende er anbragt i eller foreslås anbragt i kuranstalt eller tvangsarbeidshus eller i fengslig forvaring.

Sådan innberetning blir også senere å sende inn med høist 1 års mellomrum, sålenge den trufne sikringsforanstaltning står ved makt.

For personer som er undergitt sikring overensstemmende med § 39 nr. 1 a - d, blir innberetningen å avgi av politiet gjennom statsadvokat og riksadvokat.

For personer som er anbragt i kuranstalt eller tvangsarbeidshus eller i fengslig forvaring, sendes innberetningen av vedkommende anstalts direktør eller bestyrer direkte til departementet.

9. Finner påtalemyndigheten forøvrig at et sikringsmiddel bør innstilles eller ombyttes med andre, eller finner den at en innstillet sikringsforanstaltning bør gjenoptas, forelegger den på samme måte saken for Justisdepartementet (Fengselsstyret).
10. Den lengstetid som retten fastsetter for anvendelse av sikringsmidler efter straffelovens § 39, blir å regne fra den dag statsadvokatens beslutning foreligger, medmindre retten selv har bestemt noget annet.
11. Er en person idømt straff og forvaring efter straffelovens § 39 a og påtalemyndigheten antar at det i stedet bør anvendes sikringsmidler efter § 39, jfr. § 39 a nr. 2, blir saken straks å forelegge for Justisdepartementet (Fengselsstyret).
Ellers blir domfelte å sette inn i det fengsel hvor straffen efter de almindelige regler skal avsones. Hvor han senere skal anbringes, avgjøres av Fengselsstyret efter uttalelse fra vedkommende fengsels direktør (bestyrer).

12. Finner påtalemyndigheten at en person som ikke er norsk statsborger, bør utvises istedenfor å undergis sikkerhetsforholdsregler efter straffelovens §§ 39 eller 39 a, blir saken å forelegge for Justisdepartementet til avgjørelse. Jfr. § 39 nr. 7 og § 39 a nr. 6.
-

De tidligere utferdigede forskrifter av 11. januar 1906 og 22. juli 1910 faller hermed bort.

I forbindelse med foranstående finner departementet å burde fremheve betydningen av at de omhandlede sikringsmidler ikke unødig begrenses av retten. Det er av den største interesse at der alltid kan brukes den foranstaltning som i det enkelte tilfelle er hensiktsmessigst. Det må være adgang til å bruke en foranstaltning som byr tilstrekkelig sikkerhet, men som på den annen side heller ikke gjør større inngrep i vedkommendes frihet enn nødvendig. Og forholdet vil i denne henseende lett kunne forandres i den tid sikringen skal vare.

Likeså vil man fremheve at den lengstetid som fastsettes efter straffelovens §§ 39 nr. 3 og 39 a nr. 1, ikke bør settes for kort. Spesielt med hensyn til sikringsmidler efter § 39 bemerkes at det i så godt som alle tilfelle vil være hensiktsmessig at det, før en sikkerhetsforanstaltning endelig opheves, kan skje en forsøksvis innstilling av den. Da en således innstillet sikkerhetsforanstaltning ikke kan gjenoptas efter utlopet av den fastsatte lengstetid, er det av viktighet at denne settes så lang at også prøvetiden kan få en viss varighet. En lengstetid som er kortere enn 5 år, vil derfor regelmessig ikke svare til hensikten.

M. h. t. omkostningsspørsmålet bemerkes at utgiftene ved en persons anbringelse i Hovelsåsen kuranstalt for alkoholister overensstemmende med foranstående forskrifters p. 3 inntil videre blir å betale av delinkventfondet. De i straffelovens § 39 nr. 1 a - d nevnte foranstaltninger er forutsatt regelmessig ikke å ville medføre særlige utgifter. Hvis anbringelse i privat forpleining antas å burde velges som forsikringsmiddel og sådan anbringelse i det enkelte tilfelle ikke kan skje uten utgifter for statskassen, bes saken forelagt for departementet, før den endelige bestemmelse treffes.

Det kan i samme forbindelse være av interesse å nevne at Justisdepartementet i et senere brev til Riksadvokaten av 27. januar 1930 har fastsatt forskrifter om sikringsmidler mot sinnssyke i henhold til straffelovens § 39. Forskriftene er sålydende:

1. Når retten har besluttet at en sinnssyk skal anbringes i sinnssykeasyl, skal politimesteren sørge for at innleggelse finner sted.

Det samme skal gjelde, hvis påtalemyndigheten eller Justisdepartementet i henhold til § 39 p. 4 bestemmer at asylinnleggelse skal finne sted.

2. Antar politimesteren at innleggelse bør skje i et almindelig sinnssykeasyl, har han uten ophold å gjøre henvendelse til vedkommende asyl herom. Antas det at innleggelse i et almindelig asyl ikke vil by tilstrekkelig sikkerhet eller nekter vedkommende asyl å ta mot domfelte, sendes saken snarest mulig til medisinaldirektøren, som ordner med domfeltes innleggelse i Reitgjerdet eller annet asyl eller — om Kriminalasylet antas å være det rette sted — sender saken videre til Justisdepartementet med uttalelse herom.
3. Senest efter et års forløp har asylets direktør å sende meddelelse til Justisdepartementet om patientens tilstand. Meddelelsen sendes gjennom asylets kontrollkommissjon som ledsager den med sin uttalelse. Sådan meddelelse sendes også henimot den fastsatte sikringstids utløp, i dette tilfelle med uttalelse om hvorvidt det antas å være grunn til å søke sikringstiden forlenget. Aktene sendes med.
4. Finner asylets direktør for sikringstidens utløp å burde erklære patienten helbredet, skal han i betimelig tid for utskrivningen underrette Justisdepartementet herom og samtidig uttale sig om hvorvidt noget annet sikringsmiddel bør anvendes. Meddelelsen sendes gjennom kontrollkommissjonen, som ledsager den med sin erklæring.
5. Finner asylets direktør efter å ha esket kontrollkommissjonens avgjørelse at der er grunn til å utskrive patienten tiltross for at han ikke er helbredet, skal han i betimelig tid underrette Justisdepartementet herom og samtidig gi opplysning om patientens tilstand og uttalelse om hvorvidt noget annet sikringsmiddel bør anvendes. Saken sendes gjennom kontrollkommissjonen som ledsager den med sin erklæring.

6. Er en sinnssyk lagt inn i asyl uten at spørsmålet om sikringsmidler har vært behandlet, og der er grunn til å anta at han har begått en forbrydersk handling som efter den almindelige opfatning ansees som farlig eller særlig lastverdig, må utskrivning ikke finne sted før påtalemyndigheten har vært varslet.

Uten hensyn til arten av den forbryderske handling som er begått, må sådant varsel gis i alle tilfeller, hvor der kan være fare for at vedkommende vil begå nogen ny forbrydersk handling av almenfarlig art eller rettet mot sedeligheten eller den personlige frihet, eller at han vil begå drap, legemsbeskadigelse, grovere eiendomsinn-grep, ran eller grovere eiendomsbeskadigelser.

Meddelelsen sendes politimesteren på det sted, hvor asylet ligger, og blir av denne uten opphold å forelegge for statsadvokaten i det distrikt hvor den forbryderske handling er begått.

Finner statsadvokaten det ikke nødvendig å reise sak for å få sikring besluttet, underretter han straks asylet derom. I motsatt fall må utskrivning ikke finne sted, før saken er avgjort. Vedkommende må dog i påvente herav ikke holdes tilbake i asylet i mere enn 3 måneder efterat påtalemyndigheten er varslet om at han vil bli erklært helbredet.

Forskrifterne av 23. september 1929 p. 6 faller hermed bort med undtagelse av 1ste punktum.

Utgiftene ved asylopholdet blir å utrede efter de almindelige regler i sinnssykelovgivningen.

Domstolene har allerede i betydelig utstrekning gjort bruk av de nye sikringsbestemmelser. Efter innløpne meldinger er de i 1929 bragt i anvendelse på tilsammen 41 personer, hvorav 28 er besluttet anbragt i forvaring utover straffetiden efter § 39 a.

Godkjennelse av redningshjem for kvinner.

Efter losgjengerlovens § 5 kan kvinner som er dømt efter lovens § 4 (for losgjengeri) innsettes i redningshjem, som Kongen har godkjent, istedenfor å anbringes i tvangsarbeidshus. Nogen slik godkjennelse har ikke vært gitt. Påtalemyndigheten har imidlertid i stor utstrekning anbragt

kvinner som er dømt (eller har fått betinget undlatelse av påtale) for overtredelse av løsgjengerloven, i en del av de private redningshjem man har. Dette er da skjedd som en prøveforanstaltning med vedkommende kvinnes samtykke. For å åpne adgang til å gi denne anbringelse en mere tvangsmessig karakter, således at den trer istedenfor innsetning i arbeidshus har Justisdepartementet efter bemyndigelse av Kongen godkjent Kvinnehjemmet på Grini i Bærum (nær Oslo) og Solli lærehjem, Nestun ved Bergen til sådan anbringelse. I sin skrivelse herom til Riksadvokaten av 18. oktober 1929 uttaler departementet bl. a.:

Departementet går ut fra at beslutning om sådan anbringelse treffes av statsadvokatene i likhet med hvad det er fastsatt ved kongelig resolusjon av 16. juli 1907. Det bør på forhånd konfereres med vedkommende hjem om mottagelsen m. v.

Man gjør opmerksom på at de nevnte hjem er åpne så en tvangsmessig behandling i strengere forstand vil være utelukket. Det er en forutsetning at det særlig er yngre kvinner der ikke er glidd for langt ut, som vil bli anbragt i dem.

Under opholdet i hjemmet vil de som innsettes der, i enhver henseende ha å rette sig efter de regler som gjelder for hjemmet. Hvis nogen rommer eller hvis det ansees nødvendig å bortvise nogen på grunn av dårlig opførsel, skal styret straks underrette den politimyndighet som har besørget innsettelsen, herom. Den pågjeldende vil i så fall om det ansees nødvendig eller hensiktsmessig, kunne anbringes i tvangsarbeidshus for den gjenværende tid efter vanlig beslutning av påtalemyndigheten.

Finner hjemmets styre at en kvinne bør utskrives for utløpet av den i løsgjengerlovens § 5, 3dje ledd fastsatte lengstetid — særlig fordi oiet medet med innsettelsen ansees opnådd — har styret adgang til dette. Også i dette tilfelle vil vedkommende politimyndighet bli underrettet.

Som bidrag til forpleiningsutgiftene vil hjemmene som hittil bli anvist kr. 1.- pr. dag for den tid opholdet varer.

Mæresmyren (jfr. dette tidsskrift for 1929 s. 134).

Fangearbeidet på fengselsvesenets koloni Mæresmyren har i 1929 været drevet som tidligere med 16 fanger fra Botsfengslet. Fangetroppen arbeidet på myren fra 6. juni

til 7. november. Fangenes arbeide har været nydyrkning, gravning av grøfter, kanaler m. v. foruten vanlig gårdsarbeide. Akerarealet var i 1929 ca. 120 mål bygg, ca. 20 mål havre og ca. 25 mål turnips. Kornavlingen er anslått til ca. 7000 kg. bygg, og ca. 1000 kg. havre. Bygget blev delvis skadet av frost. Det samme var tilfelle med høiavlingen, så bare 40—50.000 kg. høi kunde selges. Husdyrbesetningen består av 18 kuer, 3 okser, 2 kvier, 9 griser og 3 hester. Fangenes opførsel var den hele tid god. Rømning forekom ikke. Det kan nevnes at de fanger som ønsket det, istedenfor den vanlige rasjon skråtobakk fikk utlevert inntil en eske røktobakk pr. uke og således fikk tillatelse til å røke i fritiden.

Reglement for tvangsarbeidshusene. Det er foretatt forandringer bl. a. i reglene for opflytning i klasse, for løslatelse på prøve m. v. De heromhandlede bestemmelser lyder slik:

Til høiere klasse må i regelen ingen mann flyttes op, før han har optjent følgende beløp:

Hvis han er innsatt for inntil:	i 1ste klasse	i 2den klasse
18 måneder	kr. 70.—	kr. 120.—
24 »	» 120.—	» 160.—
36 »	» 200.—	» 240.—
48 » eller mere	» 280.—	» 360.—

Kap. 34 § 4, 1ste—3dje ledd:

En mannlig tvangsarbeider som er satt inn i henhold til løsgjengerloven eller rusdrikkloven uten tidligere å ha vært det, skal løslates på prøve, når han som arbeidspenger har tjent op kr. 125.—, hvis han er satt inn for 18 mndr. og kr. 275.— hvis han er satt inn for 3 år.

Under samme betingelser skal en kvinnelig tvangsarbeider løslates på prøve, når hun har tjent op kr. 60.— hvis hun er satt inn for 18 mndr. og kr. 120.— hvis hun er satt inn for 3 år.

Løslatelse på prøve må dog ikke skje hvis der finnes å være særlige grunner tilstede som taler mot det.

I en samtidig skrivelse uttalte Fængselsstyret bl. a.:

Som det vil sees, har man funnet å kunne gå med på

å sløife bestemmelsen om en minimumstid av henholdsvis 8 og 16 måneder før løslatelse på prøve kan finne sted. Styret finner det i almindelighet ikke heldig at en tvangsarbeider løslates på prøve før de nevnte tidsfrister. Man går imidlertid ut fra at det ved en streng håndhevelse av de krav som bør stilles for opnåelsen av de høiere arbeidspenger, ikke vil inntreffe at de fastsatte minimumsbeløp tjenes op på kortere tid enn de nevnte frister.

Styret finner i denne forbindelse påny å burde fremholde at der ved fastsettelsen av arbeidspengene må brukes et strengt mål ved bedømmelsen av de enkelte tvangsarbeidere. Med hensyn til arbeidsydelsen bemerkes at det må være de krav som i det frie liv stilles til en dyktig (henholdsvis meget dyktig eller særdeles dyktig) arbeider som må legges til grunn. Man minner samtidig om at gårdsbestyreren ved Opstad tvangsarbeidshus tidligere har hevdet at en tvangsarbeider gjennomsnittlig utfører et arbeide svarende til en tredjedel av den frie arbeiders arbeidsydelse.

Forvaring av sinnsyke i fengsel. Skedsmo krets-fengsel nær Oslo har i lengere tid været stillet til disposisjon for Akerhus fylke som pleiehjem for sinnsyke. Departementet har gått med på å forlenge kontrakten for 15 år, således at fengslet fremdeles blir brukt til forvaring av sinnsyke.

Botsfengslets trykkeri. For å skaffe fengslets trykkeri mest mulig arbeide for statsinstitusjoner har bl. a. Telegrafstyret efter henstilling av Justisdepartementet overlatt fengslet betydelige trykningsarbeider. Forutsetningen er at trykningen ikke blir dyrere enn hvad der beregnes i private trykkerier. Prisen for de enkelte arbeider blir forøvrig godkjent av Statens trykningskommissær.

Forandring av kostreglementet for tvangsarbeidshusene. Tvangsarbeiderne fikk tidligere brød og te eller melk som aftensmat 1 dag i uken. De øvrige dager fikk de havregrøt med melk. Efter forslag av direktøren for Opstad tvangsarbeidshus er reglementet forandret slik at tvangsarbeiderne nu får brød og te eller melk 4 ganger i uken og grøt og melk de øvrige dager.

Ekstraforpleining. På Kronprinsens bryllupsdag 21. mars 1929 blev der med santykke av Fengselsstyret gitt

fanger i landsfengslene og i Oslo kretsfengsel samt tvangsarbeiderne ekstraforpleining. Samtidig blev det bestemt at arbeidet skulde slutte kl. 17, og at der kunde arrangeres passende underholdning for fanger og tvangsarbeidere.

Av andre saker som er behandlet i årets løp, kan nevnes:

Erstatning for skade. På foranledning har Fengselsstyret uttalt at en fange som har voldt skade i et annet fengsel under varetektsophold, bør erstatte skaden av sine arbeidspenger i Botsfengslet.

Refusjon for hjemstavnsbidrag. Fengselsstyret har uttalt at de hjemstavnsbidrag som opkreves av kommunene i henhold til fengselslovens § 59 for personer som er anbragt i tvangsarbeidshus (f. t. kr. 1.- pr. dag) ikke kan ansees som fattigutgifter. Det er derfor heller ikke adgang til etter fattiglovens § 6 å søke refusjon for disse bidrag i vedkommende tvangsarbeiders private midler. Da det heller ikke i lovgivningen forøvrig er nogen hjemmel for slik refusjon, er det ikke adgang for en kommune til å søke dekning for disse utlegg i pengemidler som en tvangsarbeider har i Overformynderiet.

Sommerklær. Der er foretatt forandring i reglementet for landsfengslene, hvorefter fangene i Botsfengslet kan bruke sommerklær av tynt moldskinn efter direktørens nærmere bestemmelse.

Fengslenes utsalg i Oslo. Der er foretatt forandring i reglementet således at utsalgets bestyrer kan sette ned prisen på ting som er vanskelige å få solgt eller som er sunket i verdi. Videre har Fengselsstyret samtykket i at der forsøksvis blir brukt inntil kr. 1000.- som honorar til en møbeltegner for i samråd med utsalgets bestyrer og fengslenes verksmestre å utføre passende arbeidstegninger m. v. for fabrikater til salg eller efter bestilling.

Tannbehandling. Fengselsstyret har bemyndiget direktøren for Botsfengslet til under særlige forhold å tillate at en fange får bidrag av fengslet til tannbehandling, når han ikke selv kan betale utgiftene av egne midler eller av opptjente arbeidspenger. Det er forutsetningen at utgiftene ikke betales av fengslet i andre tilfeller enn hvor lægen erklærer

tannbehandling nødvendig av hensyn til fangens helbred, og hvor dessuten direktøren under hensyn til straffetidens lengde og til fangens forhold i fengslet, finner det rimelig at han får bidrag. Kan fangen senere under fengselopholdet helt eller delvis refundere fengslets utlegg av sine optjente arbeidspenger, må dette skje i den utstrekning direktøren finner det rimelig.

Litteratur.

Lärobok i rättskunskap för blivande landsfiskaler, utgiven genom Socialdepartementets försorg. D. I—IV; Lund 1927-28, Gleerups förlag.

Den omläggning av det svenska åklagareväsendet, som till en viss grad ägde rum i Sverige i samband med de gamla kronofogdetjänsternas avskaffande år 1917, medförde bl. a. ökade anspråk på juridisk utbildning ifråga om de allmänna åklagarna vid underrättena på landet, landsfiskalerna. Till främjande av nämnda systemål utarbetades på föranstaltande av Socialdepartementet ovannämnda verk, vilket nu föreligger i en andra, omarbetad upplaga. Arbetet, som sammanlagt innehåller över 2000 sidor text, är utgivet i 4 band, därav första bandet omfattar en kortare inledning till rättskunskapen, utarbetad av professor *C. G. Björling*, samt förvaltningsrätt och finansrätt av professor *R. Malmgren*; 2:a bandet civilrätt, av professor *C. G. Björling*; 3:e bandet straffrätt, av professor *R. Bergendal*; samt sista bandet domstolsorganisationen och rättegången i tvistemål, av jur. d:r *Siegfried Matz*, rättegången i brottmål, av assessor *G. Bäärnhielm*, utsökningen, av justitierådet *N. Alexander-son* samt konkursrätt, av revisionssekreteraren *S. Lawski*. Ehuru ifrågavarande framställning givetvis måste vara till en viss grad elementär, erbjuder förevarande verk en givande översikt av den nutida svenska rättens flesta rättsområden och utgör en god hjälpreda även för dem i våra nordiska grannländer, vilka önska förvärva en allmän överblick över den nutida svenska rättens gestaltning inom något av ovannämnda rättsområden. De medverkanda författarnas namn borge för en god och pålitlig vägledning. Vad särskilt angår de för denna tidsskrifts läsare mera intresseväckande och relativt utförliga partierna: svensk straffrätt och svensk straffprocessrätt, måste arbetet ifråga anses så mycket mera välkommet, som en dylik översiktlig framställning av hela den svenska straffrätten (inkl. specialstraffrätten) hittills saknats, samt de översikter av svensk straffprocessrätt eller viktigare delar därav, som tidigare utgivits, t. ex. Uppströms kända översikt över straffprocessrätten från 1880-talet, numera äro i väsentliga stycken föråldrade.

N. S—g.

Fra fremmede Tidsskrifter.

I forrige Hefte refererede jeg Artikler fra *Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform* om Erfaringer med Hensyn til Spørgsmaalet om Dødsstraffens Bibeholdelse eller Afskaffelse fra en Række europæiske Lande. I Heflet for Marts d. A. supplerer *Monatsschrift* disse Meddelelser med Bidrag om »Moral og Dødsstraf i Hamburg« af Generalstatsadvokat *Lang* og om Dødsstrafs-Statistik i Baden 1851—1929 af Statsadvokat *Schickert*. Begge disse Steder drejer det sig jo om smaa Befolkningsomraader (Hamburg har omkring 1.200.000, Baden omkring 2.400.000 Indbyggere), og en Statistik paa saa begrænsede Felter maa benyttes med stor Varsomhed. Alligevel kan det formentlig have nogen Interesse at se lidt paa Forholdene i disse Statssamfund, af hvilke Hamburg særtegner sig som en Havne-Storby, medens Baden som et langt, smalt Grænseland er stærkt udsat for Indvandring eller snarere Gennemvandring.

Statistikken for Hamburg omfatter Tiden fra 1856 til Udgangen af 1929. Dødsstraf har hele Tiden været hjemlet for Mord, men fra 1822 til 1856 blev ingen Dødsdom fuldbyrdet, idet Overinstansen ændrede Underinstansens Livsstrafdomme til Frihedsstraf. Ogsaa her er det værdt at bemærke, at naar man i sidstnævnte Aar atter stod overfor en Eksekution af Dødsstraf, skyldtes dette en hos Befolkningen vakt Ophidselse og Oprørthed i Anledning af et i 1854 begaaet Dobbelt-Rovmord, som paadømtes i 1855. Det var saaledes ikke en truende Forøgelse af Mordene, der bevirkede Kursændringen, men en Følelse hos Befolkningen af Harme og Indignation over en konkret Forbrydelse, hvilken Stemning var saa kraftig, at man allerede, inden Dødsdommen var fældet, gav en Lov om, at Henrettelse skulde ske med Faldøkse og intramurant i Stedet for, som hidtil fastsat, offentlig, ligesom et Skafot blev opstillet og prøvet paa Straadukker, medens Retsforhandlingen endnu stod

paa! Dog bør det noteres, at 300 ansete Hamburg-Borgere indgav en skriftlig Protest mod Dødsdommens Eksekution, dog uden Resultat. Derefter blev Dødsstraf idømt og som Hovedregel ogsaa eksekveret til og med Juli 1917. Efter dette Tidspunkt, altsaa de sidste 12 Aar, er ingen Dødsstraf fuldbyrdet.

Vil man søge at danne sig en Mening om, hvorvidt Dødsstrafs Anvendelse har nogen Betydning for Mordkriminalitetens Omfang, maa man imidlertid regne baade med fuldbyrdet Mord og med Mordforsøg. I Tiden fra 1856 til Udgangen af 1929, altsaa i c. 75 Aar, er det samlede Antal Domfældelser for disse Forbrydelser 92, heraf for fuldbyrdet Forbrydelse 55, omfattende 50 Voksne, der dømtes fra Livet, og 5 unge Forbrydere, der idømtes Frihedsstraf. Sammenligner man de 34 Aar før 1856, i hvilke Dødsstraf ikke var i Brug, med de første 34 Aar efter 1856 (altsaa til 1890), ser man, at den første Periode har 16 Domfældelser for fuldbyrdet Mord, den sidste 13 samt 4 for Mordforsøg. Af de 13 Dødsdomme blev 9 eller c. 70 % fuldbyrdet. Denne tilsyneladende Uforandethed i Forbrydelses-tallet efter Dødsstraffens Genindførelse i Praksis svinder jo imidlertid bort, naar man erindrer Befolkningsvæksten i disse Perioder, idet Resultatet da bliver, at i den første Periode falder der paa hvert 100.000 Indbyggere 8 Mord, i den sidste kun 3,4 eller, naar man tager Mordforsøgene med, 4,4. Det lader sig ikke nægte, at disse Tal, hvis de overhovedet betyder noget, peger paa, at Dødsstraffens Eksekution her har bragt Kriminaliteten ned. Sammenligner man videre Tidsperioderne 1863—1890 og 1890—1917 (i hvilket sidste Aar jo Dødsstraf sidste Gang er fuldbyrdet), ses en yderligere Tilbagegang, idet Forholdstallene er: i den første Periode 2 (fuldbyrdet Mord alene) og 3,3 (Forsøgene medtagne), i den sidste 1,5 og 3,4. I denne sidste Periode fuldbyrdes henimod 54 % af de idømte Livsstraffe. Undersøger man dernæst Forholdet i de 12 Aar fra 1917 til 1929, da Dødsstraffen alter har været sat ud af Anvendelse, finder man i denne Periode ikke mindre end 42 Tilfælde af fuldbyrdet og forsøgt Mord, af hvilke dog det i alle Henseender kritiske Aar 1919 alene tager ikke mindre end 13 eller godt 30 % paa sin Kappe; Tallet 42 giver paa hvert 100.000 Indbyggere henholdsvis 2 og 3,6, altsaa en Stigning. Men tager man som Sammenligningsmateriale med disse 12 Aar alene de sidste 12 Aar med Dødsstraf,

altsaa Perioden 1905—17, bliver Forholdet anderledes grelt, idet denne Periodes Tal kun er 0,8 og 1.

Tallene synes da at vise, at i Aarene 1822—1856, da ingen Dødsdom blev fuldbyrdet, var Tallet for Mordforbrydelser relativt højt, at i de 61 Aar indtil 1917, i hvilke forholdsvis mange Dødsdomme blev fuldbyrdede, aftog det relative Tal jævnt, men at det atter er i relativ Stigning gennem de sidste 12 Aar, hvor Dødsstraffen paany er sat ud af Funktion.

Indicerer nu dette Nyttens af og Nødvendighed for Dødsstraf, rent kriminalpolitisk set? Forf. henviser i saa Henseende først til en Række Fejlkilder og Kilder til urigtig Bedømmelse af Forholdene, hvorpaa her ikke skal gaas nærmere ind. Endvidere maa det erindres, at man ikke derfra, at Mordkriminaliteten synker fra det 19. Aarhundredes første Aartier at regne gennem c. 75 Aar, med Sikkerhed kan slutte, at dette skyldes en ændret Straffemaade, idet man vel tør gaa ud fra, at Sikkerheden for Livet med den stigende kulturelle Udvikling paa alle Punkter er bleven større gennem denne Tidsperiode, uafhængigt af, om Straffesystemet ændres eller ej. Men dernæst peger Forf. med Føje paa, hvilken politisk, social og økonomisk Brydnings-tid ikke mindst for Tyskland den første Del af Perioden 1917—29 var, og hvilken skæbnesvanger Indvirkning dette havde for Kriminaliteten i det Hele. Og med de senere Aars lysere Tider er ogsaa Mordkriminaliteten sunket igen, uden at man har lyet til paany at henrette for at naa dette Maal: I de 6 sidste Aar, 1924—29, er Forholdstallene gaaet ned til 0,4 og 1,1; heroverfor staar for de sidste 6 Aar før Verdenskrigen (1908—13) Tallene 0,5 og 0,6 samt — som før nævnt — for Perioden 1905—17 Tallene 0,8 og 1.

Forf. slutter sin Udvikling saaledes: Skønt Dødsstraf i de sidste 12 Aar ikke mere er eksekveret i Hamburg, har Mordkriminaliteten hidtil ikke udviklet sig saaledes, at det for at sikre og afskrække skulde være nødvendigt at fuldbyrde eller i det Hele at bibeholde denne Strafform. Kravet om at bibeholde Dødsstraf synes overhovedet ikke saa meget at hvile paa Hensynet til Sikkerhed og Afskrækkelse som paa Gengældelsessynspunktet.

For Badens Vedkommende er Forholdet det, at Dødsstraf har været hjemlet uafbrudt siden 1851, da den, efter at have været afskaffet et Par Aar, paany indførtes samtidig med Indførelse af Nævningeretter. Statistikken i *Schickerts* Afhandling omfatter Aarene 1851—1929, i hvilket Tidsrum der forefaldt 136 Dødsdomme, hvoraf dog kun 39 eller knapt 30% blev fuldbyrdede. Strængest var man mod Seksualmorderne, hvoraf næsten Halvdelen blev henrettede, medens for Rovmordernes Vedk. 38,5%, for Lidenskabsmorderes Vedk. kun ca. 20% udstod Dødsstraffen. I 3 Perioder fandt Eksekution af de idømte Dødsstraffe overhovedet ikke Sted: 1862—79, 1913—20 og 1925 til Dato. Domfældelsernes og Henrettelsernes Antal i forskellige Tidsafsnit stiller sig saaledes:

1851—1861: 23 Dødsdomme, 11 Henrettelser			
1862—1870: 15	—	0	—
1871—1879: 29	—	0	—
1880—1890: 13	—	5	—
1891—1900: 15	—	8	—
1901—1910: 16	—	8	—
1911—1920: 14	—	4	— (alle før 1913)
1921—1929: 11	—	3	—
	136	39	

Disse Tal tyder ikke paa noget Afhængighedsforhold mellem Mordkriminalitetens Stigning og Undladelse af at fuldbyrde Dødsstraf. Dog kunde der peges paa, at Maksimaltallet for Dødsdomme, 29, falder i Perioden 1871—79, efter at Dødsstraffen i 9 Aar ikke har været praktiseret. En Aarsagssammenhæng her er dog yderst problematisk, særlig fordi Perioden 1921—29, der dels følger efter en 8-aarig Periode uden Eksekution, dels selv indeslutter 5 Aar uden Eksekutioner, udviser det laveste Antal Dødsdomme, særlig naar Hensyn tages til Befolkningstilvæksten. Efter Forfs. Anskuelse lader imidlertid Spørgsmaalet om Dødstraffens Bibeholdelse eller Afskaffelse sig ikke løse med Tal og Statistikker, men maa afgøres efter, hvorledes man opfatter Spørgsmaalet om Straffens Mening og Formaal.

Af Heflets Indhold maa endvidere omtales *v. Hentigs* Afhandling: »Forpflanzungsphasen und Zurechnungsfähigkeit«, hvori det vises, at Kvinden paa Grund af Forplantnings-

faserne er ringere stillet end Manden overfor en Række af de Krav, som baade Straffelove og civile Love rummer, idet hendes Modstandsevne, Handlekraft med Hensyn til paahvilende positive Pligtydelser, Dømmekraft og Evne til at udvise paabudt Agtpaagivenhed nedsættes i større eller mindre Grad dels for den store Mængdes Vedkommende under Svangerskab, Fødsel, Barselseng og Diegivning, dels — og navnlig — for alle Kvinders Vedkommende gennem den »Menstrualbølge«, der et helt Maaneskifte igennem fuldbyrder sit Værk hos Kvinden og spiller ind paa hendes fysiske og psykiske Liv hele Tiden, ikke blot i de afsluttende Blødningsperioder. Endelig kommer saa Forandringerne i Klimakteriet til. Alt dette er jo »normalt« : fælles for Kvindekønnet, men »abnormt« i Relation til Mandkønnet. Men da Lovene og særlig Straffelovene i det store og hele er ens for Mænd og Kvinder, kommer der her en Ulighed frem, idet disse særlige Tilstande kun, hvis der in concreto kan paavises noget egentlig sygeligt, kan fritage for eller nedsætte den foreskrevne Straf. I andre Tilfælde kan de kun tages i Betragtning ved Udmaalingen indenfor Lovens Strafferamme, men dette bør da ogsaa paaagtes. Betragtningen af disse specielt kvindelige Alterationstilstande udløser hos Forf. den Udtalelse, at Kvindens legemlige Forhold og hendes deraf flydende løsere sjælelige Struktur protesterer mod den Ligestilling med det andet Køn, som hun gør Krav paa. Er det end maaske for meget at forlange, at en Kvinde under Menstruation, Svangerskab og Klimakterium skal være udelukket fra at føre Motorvogn, mener Forf. dog, at man i alt Fald ikke burde betro hende at føre et Iltogets-Lokomotiv i disse Perioder, naar man betænker deres Virkninger med Hensyn til Ændringer i Synsstyrke, Indsnævring af Synsfelt og Formindskelse af Farvesans.

O. Haack.

Mindre Meddelelser.

Almindelige Regler for Fængsledes Behandling.

Efter at den tidligere Formand for Direktionen af de engelske Fængsler *Waller* havde fremsat Tanken om Udarbejdelse af almindelige Regler for Behandlingen af alle i de forskellige Lande ved judicielt Dekret Frihedsberovede, og denne Tanke havde vist sig at finde Tilslutning i la Commission internationale pénitentiaire, udarbejdede han i Forbindelse med andre britiske Delegerede en Art 1ste Udkast til et Standard-Reglement. Efter at dette paa forskellig Maade havde været gjort til Genstand for Overvejelse af Kommissionens Medlemmer, nedsattes et Under-Udvalg bestaaende — foruden af Mr. *Waller* — af Medlem af den engelske Fængselsdirektion *Paterson*, Overdirektør *Almquist* (Sverige), Rigsretspræsident *Bunke* (Tyskland) og Kommissionens General-Sekretær Professor Dr. *J. Simon van der Aa* (Holland). Efter gentagen Revision vedtoges paa Kommissionens seneste Møde i Bern en »Ensemble de règles pour le traitement des prisonniers« som foreligger i Kommissionens Oktober-Hefte, udgivet af Professor, Dr. *van der Aa*.

Disse Regler er ikke udarbejdede med det Øjemed at give Anvisning paa den ideelle Ordning, men søger at angive de minimale Fordringer, som Fangernes Behandling bør tilfredsstille fra humane og sociale Synspunkter.

»Reglementet« er inddelt i 5 Afsnit omhandlende Lokalerne, Fangernes Behandling, Disciplinen, Personalet og Hjælp til Løsladte.

Det giver sig af sig selv, at Bestemmelserne efter deres Øjemed ikke kan indeholde væsentlig nye Synspunkter. Under mindre Forhold kan det dog af praktiske Grunde — som ogsaa i Reglerne flere Steder antydtes — være vanskeligt nok i alle Henseender at opfylde de stillede Fordringer.

Af Indholdet skal — mulig nok lidt vilkaarligt — nogle enkelte Regler fremhæves.

Fangerne bør saavidt muligt adskilles i Fængsler efter deres Kategorier og Grupper, og naar det ikke kan gennemføres, bør Fængslerne være indrettede paa saadan Adskillelse. Fanger af det ene Køn bør altid være adskilt fra Fanger af det andet Køn. Varetægtsfanger bør altid være adskilte fra Dømfældte.

Fangens og ganske særlig den unge Fanges Behandling maa være anlagt paa hans almindelige Opdragelse og Uddannelse. Ved længere Fængselsophold bør Fangerne bringes til at interessere sig for deres Genoprejsning, hvorfor der gradvis bør tildeles dem et vist Selvansvar, idet der tilstaaes dem Friheder afhængige af dette Ansvar, og idet de saaledes føres til selv at medvirke til Skabelsen af de Kaar, der bliver dem til Del under Fængslingen og efter Losladelsen. — Dømfældte Arbejdsfanger skal forsynes med Arbejde, og Varetægtsfanger have Adgang hertil. — Celler og andre Lokalteter maa have tilstrækkeligt Dagslys til Læsning og Arbejde. — Der maa sørges for fuldstændig Properhed med Hensyn til Fangernes Person og Beklædningsgenstande; Underbeklædning bør vaskes en Gang om Ugen. — Fangernes Sundhedstilstand i fysisk og mental Henseende bør undersøges ved Indsættelsen, og Lægen bør med Mellemrum tilse alle Fanger. — Enhver Fange bør daglig have mindst $\frac{1}{2}$ Times Motion i fri Luft, og unge ikke fuldt udviklede Fanger en længere Tid til Legemsøvelser. — Der bør (navnlig ved længere Ophold) gives Fangen Mulighed for at holde sig à jour med de vigtigere Begivenheder i Verden udenfor Fængslet og til under fornøden Kontrol at holde sig i Forbindelse med de Nærmeste.

Forsaauidt Legemsstraf er tilladt, skal dens Tildeling være ordnet ved Loven og ske efter Lægeundersøgelse og i Overværelse af Fængslets Direktør og Lægen. — Haandjern o. l. bør være konstruerede efter Model godkendt af den centrale Fængselsadministration.

Personalet maa udvælges med den største Omhu, ikke blot under Hensyn til Duelighed, men ogsaa under Hensynet til personlige Egenskaber. Funktionærerne bør ved deres egen Opførsel øve en opdragende Indflydelse. — Der bør være en Læge ved hvert Fængsel. — Kvindelige Fangers Bevogtning skal ske ved Kvinder. Adgang til Kvindefængsler (eller -fængselsafdelinger) bør være forbudt alle mandlige

Funktionärer af enhver Rang, naar Opfyldelsen af deres Tjeneste ikke gør deres Nærværelse nødvendig; i sidste Fald bør Funktionæren — bortset fra Direktøren, Lægen og Præsten — altid være ledsaget af en kvindelig Funktionær.

I den sidste Tid før Løsladelsen bør der skænkes det den alvorligste Opmærksomhed, hvorledes der kan ydes Fangen Hjælp med det Maal for Øje at give ham Mulighed for efter Løsladelsen varigt at føre en lovlydig og ordentlig Livsførelse. Dannelsen af Fængselsselskaber med lignende Øjemed bør begunstiges.

P. C. P.

Association internationale de droit pénal, den efter verdenskriget nybildade internationella kriminalistsammenslutningen, avhöll i oktober 1929 sin 2:a kongress, vilken var förlagd till Bukarest. Liksom fallet var i fråga om dess 1:a kongress i Bryssel i juli 1926, voro så gott som uteslutande de romanska och slaviska länderna företrädade, men flera av dem särdeles representativt. Förutom den italienska straffrättsvetenskapens »grand old man», Garofalo, samt ett flertal representanter för de skilda ländernas juristfakulteter närvaro ock flera av den franska och italienska kassationsdomstolens presidenter. Givetvis kommo under nämnda förhållanden debatterna att få sin prägel av det inom hela medelhavsvärlden starka inflytandet från det franska rättslivets sätt att se och bedöma de rättsliga problemen.

Bland frågor, som vid kongressen behandlades, må nämnas de från rättshögskolan i Paris utgående strävandena att i vidgad utsträckning bereda ett lands medborgare straffrättsligt skydd för sina intressen vid främmande länders straffdomstolar enligt de i deras nationalitetsland gällande rättsgrundsatser genom att ålägga straffdomstolarna att i viss utsträckning tillämpa nationalitetslandets straffrättsliga regler, vilka strävanden dock å kongressen mötte en ganska stark opposition. Vidare spörsmålet om enmansdomstolars eller kollegiala domstolars företräde vid de egentliga brottmålen handläggning, i vilken fråga, såsom var att vänta i fråga om romanska länder, sympatierna alldeles avgjort voro för kollegialitetsprincipens bibehållande. Dock medgavs att för vissa fall, såsom t. ex. ifråga om barndomstolar, en väl kvalificerad enmansdomare kunde vara att föredraga.

Ett annat spörsmål rörde frågan om juridiska personers straffrättsliga ansvarighet. Gentemot det framförda kravet att gärningar, som förövats av dessas medlemmar i den ifrågavarande organisationens intresse, jämväl borde beivras medelst verkliga straff (bötesstraff, upplösning), riktade mot dessa organisationer själva, antog kongressen en mera neutral resolution, krävande att effektiva »skyddsåtgärder« riktas mot de juridiska personerna för dylika fall. Formuleringen synes innebära, att ett effektivt anordnande av mot dessa riktade konfiskationsåtgärder kunde anses tillräckligt. Nyssnämnda yrkande på kriminellt ansvar för juridiska personer ägde påtagligen ett visst samband med den av Associationen å Bryssel-kongressen antagna resolutionen om etablerande av kriminellt ansvar även gentemot staterna såsom sådana för enligt internationella regler orättmätiga krigsåtgärder. Denna fråga om »la criminalisation de la guerre« har legat nämnda association mycket om hjärtat; och i Bukarest antogs därom ytterligare en resolution, genom vilken uttalades såsom önskemål att de organ, som ha till uppgift att bringa förbundspakten för nationernas förbund i närmare överensstämmelse med Kellog-pakten, måtte beakta Bryssel-kongressens resolutioner i ämnet. Slutligen avhandlades även det särskilt inom länder, vilka icke erkänna en principal eller subsidiär åtalsrätt för målsäganden, aktuella kravet på åtgärder för uppnående av en effektivare tillämpning av vissa straffbud, särskilt inom sedlighetsbrottens område. Kongressen uttalade sig i sådant hänseende för önskemålet att en åtalsbefogenhet borde tillerkännas »associations à caractère morale«, särskilt sådana som gjort till sitt ändamål att förebygga eller bekämpa brottslighet. Sistnämnda resolution fattades emellertid vid ett tillfälle, då flertalet kongressledamöter av särskilda omständigheter voro förhindrade att närvara, och torde i verkligheten knappast kunna anses representera kongressens uppfattning i frågan

N. S-g.

International Kongres.

Den internationale Penitentierkommission, der blev stiftet i Stockholm 1877 som det Organ, hvis Opgave var at forberede de 5-aarige internationale Fængselskongresser, som

i Aarenes Løb har haft den største Betydning for Fængselsvæsenets Udvikling i de forskellige Lande, afholder den 25.—30. August d. A. sin 10. Kongres i Prag. Indbudt til Kongressen er foruden Regeringernes officielle Delegerede, der for Danmarks Vedkommende er Fængselsdirektør Kampmann og Under tegnede, Regerings- og Parlamentsmedlemmer, Universitetsprofessorer, højere Ministerialembedsmænd, Fængselsmænd, Dommere, Sagførere, Delegerede og Medlemmer af Fængselsselskaber eller Selskaber af strafferetsvidenskabelig Karakter, samt Personer, »der har gjort deres Navn bekendt ved videnskabelige Arbejder paa Strafferettens og Fængselsvidenskabens Omraade.«

Kommissionens Møde i Aar har den særlige Interesse, at Kommissionen her for første Gang optræder under sit nye Navn »commission internationale pénale et pénitentiaire«, idet dens Bestyrelse paa et Møde i Bern den 26. August f. A. paa Forslag af Professor Torp vedtog at indføje Ordet »pénale« i sin Titel for saaledes at tilvejebringe Betingelserne for et nyt internationalt Organ for Kriminalogien, der efter International Kriminalistforenings Bortgang fra Skuepladsen siden Krigen har savnet et saadant samlende Led.

Naturligvis sker dette ikke blot ved Ændring af en Titel — dertil er yderligere nødvendigt, at Kriminalisterne i alle Lande griber den fremstrakte Haand og ved at deltage i Kongresserne og øve Indflydelse paa Programmerne for disse bidrager til, at de i højere Grad end hidtil kommer til at sætte kriminalistiske Emner af international Interesse paa Dagsordenen foruden de penitentiære Spørgsmaal.

Paa den forestaaende Kongres har dette naturligvis kun i ringere Grad kunnet naas. Emnerne er væsentlig af penitentiær Karakter — saaledes Spørgsmaalene om Reglerne for Straffuldbyrdelse ud fra Ideen om de Dømtes Genrejsning, om faglig Uddannelse af Fængselstjenestemænd, om Cellesystemet, om Beskæftigelse af løsladte Fanger og den Konflikt, der opstaar mellem Arbejdet herpaa og Nødvendigheden af at gøre Rede for deres Fortid — men der findes dog ogsaa paa Programmet Spørgsmaal om hensigtsmæssige Sikringsforanstaltninger overfor farlige Forbrydere, om Ønskeligheden af internationale, ensartede Principer for Strafferettens Opbygning, om Resultaterne af betingede Dømme og Løsladelse paa Prove og om Reformen i disse Instituter, samt om Indførelse af Børnedomstole.

Det er derfor af Betydning, at Kriminalisterne benytter allerede denne Lejlighed til at gøre deres Synspunkter gældende, og da ethvert Spørgsmaal, der skal behandles paa Kongressen, i Forvejen er gjort til Genstand for Behandling i særlige, af Fagmænd, som af Kommissionen har været anmodet derom, udarbejdede Rapporter, der forinden Kongressen vil blive tilstillet Kongressisterne, er der let Lejlighed til i Forvejen at overtænke hvert Emne og tage Standpunkt dertil.

Prisen for Deltagelse i Kongressen er 25 Guldfrances, for hvilken Sum tillige Kongresforhandlingerne, saa snart de foreligger trykt, vil blive Deltagerne tilstillet.

Kongressens officielle Sprog er fransk, men tysk og engelsk kan ogsaa benyttes. Kongressens Deltagere vil faa Adgang til at besøge czekoslovakiske Fængsler og andre Institutioner af Interesse for dem, ligesom der forberedes en Række Fester til deres Underholdning.

Henvendelse om Deltagelse i Kongressen kan ske til Sekretæren i den lokale Organisationskomité Hr. Jean Schmidt, Justitsministeriet, Prag, hvem Kontingentet samtidig kan tilstilles.

Nærmere Oplysninger kan desuden faas ved Henvendelse til de to foran nævnte officielle Delegerede for Danmark, for Norges Vedkommende til den Delegerede Fængselsdirektør Hartvig Nissen, Botsfængslet, Oslo, for Sveriges Vedkommende til den Delegerede f. d. Överdirektör V. Almquist, Djursholm.

Aug. Goll.

Det danske Retslægeraads Aarsberetning for 1927 udviser, at Raadet i det nævnte Aar har behandlet ialt 1750 Sager nemlig 268 angaaende Tilregnelighed og Farlighed, 1263 Paternitetssager og 219 andre Sager, dels vedrørende Forbrydelser, hvor lægelig Specialviden har været paakrævet, saaledes Fosterfordrivelse, Barnemord m. v., Sædelighedsforbrydelser, Paaførelse af venerisk Smitte, Vold, Drab og Forgiftninger, dels vedrørende Æmner som Spiritusprøve af Motorførere, Kvaksalveri, Spørgsmaal om lægelige Kunstfejl og Forseelser, Forsikrings- og Invaliditetspørgsmaal m. m. I Aarets Løb er — foreløbig forsøgsvis — den Ordning bleven gennemført, at de særlig tilforordnede Sagkyndige i Psykiatri og Kirurgi tilkaldes til at deltage i Behandlingen

af samtlige de under disse Specialer henhørende Sager, som forelægges Raadet.

For Kriminalister frembyder jo Tilregnelighedssagerne stedse den største Interesse, og det vilde være ønskeligt, om den Kundskabs- og Erfaringskilde, som Beretningerne i denne Henseende indeholder med deres Gengivelse af den stedlige Embedslæges, den observerende Anstalts-Overlæges og endelig Retslægeraadets Erklæringer, blev grundig studeret af Anklagemyndigheder, Dommere og Fængselsmænd, som derved dels vilde faa større Dygtighed med Hensyn til at aane Uraad angaaende sigtede, tiltalte og domfældte Personers mentale Tilstand og derigennem faa Impuls til straks at søge sagkyndig Undersøgelse iværksat, dels vilde faa Nøglen til Forstaaelsen af mange psykologisk gaadefulde Træk hos deres Klientel. Blandt Beretningens Tilregnelighedssager er der Grund til særlig at nævne følgende: I Sag Nr. 196 (p. 21) udtaler Raadet sig for Sandsynligheden af, at en gravid gift Kvinde, der under et Besøg hos sin Svigerfader fra dennes aabentstaaende Pengeskab har tilegnet sig 200 Kr., ved Indtagelsen den paagældende Dag af Morfin for at stille Smerter, som hun plejede at lide af under sine Svangerskaber og at dulme med Opium og Morfin, var kommet i en forbigaaende manisk Tilstand, saa at hun i Gerningsojeblikket har været sindssyg. Spørgsmaalet, om en Rus har været af disculperende Art som »patologisk« : som et ved Alkoholnydelse forarsaget akut Sindssygdomsanfald, har foreligget i flere Sager: I Nr. 200 (p. 22) besvares det benægtende, hvorimod det anses for sandsynligt, at den paagældende Brandstiftelse skyldes en hos en stærkt sanselig anlagt Person under Rus fremkaldt seksuelt motiveret Trang til at se Ild, der er vanskelig at modstaa. Ligeledes benægtes Tilstedeværelsen af patologisk Rus i Sag Nr. 1612 (p. 183, Bigami). Ejendommelig er Afgørelsen i Nr. 1219 (p. 159), hvor det statueres, at den paagældende, da han begik Tyveriet, ikke kan antages at have handlet i alkoholisk Sindssygdom, men at Rusen har skiftet Karakter som Følge af en Læsion af Hovedet, han paadrog sig i Slagsmaal, da han straks efter blev paagrebet af den stjaalne Cycles Ejer, og at den Vold, han derefter øvede mod Politiet efter at være indbragt paa Stationen, er udøvet under Indflydelse af en patologisk Rus (Raserianfald). Ligeledes statueres patologisk Rus under et Forsøg paa Tyveri, omhandlet i Nr. 1094 (p. 151), begaaet af en kronisk Alkoholist med periodiske Depressionsanfald. Sag Nr. 860

(p. 125) viser Forrykthed med Kværulans hos et Ægtepar, om hvem det maa antages, at de hver for sig bedres, naar de ikke har Lejlighed til at bekræfte de syge Tanker for hinanden. De moralsk forringende og kriminaliserende Virkninger af den Hjernelidelse, der populært kaldes Sovesyge, illustreres gennem Sagerne Nr. 1378 (p. 166, et 11-Aars Pigebarn), Nr. 1388 (p. 170, Karakterforandringer efter Sygdommens Opstaaen i 1921), og Nr. 1517 (p. 180, en 16-aarigs Tyverier fra Badeanstalt). Endelig maa endnu nævnes Nr. 1406 (p. 174), der omhandler den højst uhyggelige, forrykte unge Mand paa 20 Aar, der uden nogen objektiv Grund myrdede en Dame i hendes Villa, ved samme Lejlighed saarede 2 andre Personer, men ved Anholdelsen forhindrede i at forsøge at dræbe en Del tidligere Skolekammerater. Han blev anbragt paa Sikringsanstalten ved Nykøbing Sj.

Blandt »Farlighedssagerne« findes to, hvor Sædelighedsforbrydere har anmodet om at blive steriliserede: i Sag Nr. 86 (p. 194) udtaler Raadet, at den paagældende repræsenterer et Tilfælde, der formentlig var egnet til Kastration, i Nr. 805 (p. 212) udtales det modsatte. Da disse Tilfælde forelaa, havdes der endnu ikke nogen legal Hjemmel til at foretage et saadant Indgreb, hvor dette ikke var indiceret af rent lægelige Grunde, og begge Begæringer blev da ogsaa afslaaet. Efter at Lov af $\frac{1}{6}$ 1929 om Adgang til Sterilisation er traadt i Kraft, stiller Forholdet sig i saa Henseende jo anderledes, og det er at haabe, at Retslægeraadet, der efter Loven skal høres om Sterilisations-Begæringer, i sine fremtidige Aarsberetninger vil give Oplysninger om, i hvilket Omfang denne Lov bliver benyttet.

Under Rubrikken »Paternitetssager« knytter Interessen sig navnlig til Korrespondancen og Bestemmelserne om den Blodtypeundersøgelse, gennem hvilken det nu i et vist Antal Tilfælde er muligt at fastslaa, at et givet Menneske ikke kan være Afkom af et andet givet Menneske. Kriminalistisk Interesse har disse Undersøgelser derigennem, at de kan anvendes til Oplysning om, hvorvidt forefundet Blod (f. Eks. paa Gerningsstedet for et Drab eller en anden med Vold forbunden Forbrydelse) kan stamme fra et bestemt Individ eller ej. En ejendommelig Paternitetssag refereres som Nr. 763 (p. 224): en Kvinde har født Tvillinger, der er saakaldte to-æggede α : anlagt af hver sin Ægcelle og hver sin Sædcelle. Efter mange Videnskabsmænds Mening kan saadanne to-æggede Tvillinger (i Modsætning til en-æggede) have hver

sin Fader, omend Sandsynligheden herfor i Almindelighed maa anses for overmaade ringe. Blodtypebestemmelser af Moderen, Bornene og 3 mulige Barnefædre gav nu til Resultat, at A herefter kan være Fader til Tvilling S, men ikke til Tvilling I, B kan ligeledes være Fader til S, men ikke til I, men C kan være Fader til begge Tvillingerne. Herefter udtaler Raadet, at det maa anses for i langt overvejende Grad sandsynligt, at af de 3 nævnte Mænd er det C og C alene, der er Fader til Tvillingerne. — Man maa haabe, at den paagældende Domstol ved sin Afgørelse har fulgt Raadet.

O. Haack.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. XXI. Aargang, Hft. 1—3.
 Journal of criminal law and criminology. Vol. XX., Nr. 3.
 Fra Nær og Fjern (Dansk Fangeblad), Nr. 130—131.
 Defensor legis. 1929 Nr. 12, 1930 Nr. 1—3.
 Troels G. Jørgensen: Danmark — Norges Højesteret 1790—1814. Kbhvn. (Gyldendal) 1930.
 Svensk Juristtidning. 1930, Hft. 1—2.
 Juridisk Tidsskrift. 1929, Hft. 10—12, 1930, Hft. 1.
 Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. 1929, Bd. L. Hft. 4—5.
 Revue pénitentiaire et de Droit pénal. 53^e année, Nos. 6—12.
 Revue de Droit pénal et de Criminologie. 9^e année N^o. 12.
 Rivista penale. Vol. CX., fasc. 5—6.
 Revista de identificación y ciencias penales. Anno II, tomo IV, N^o. 11.
 Tidskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1929, Hft. 5—6, 1930, Hft. 1.

Nogle foreløbige Bemærkninger om »Borgerlig Straffelov af 15. April 1930«.

Af Generalauditor VICTOR PÜRSCHEL

Efter 25 Aars næsten uafbrudt Arbejde er det lykkedes at give Danmark en ny »borgerlig Straffelov«. Den vil ganske naturligt give Anledning til mange og indgaaende Drøftelser, bl. a. her i Tidsskriftet — i Fremtiden, som den alt har gjort det i en ikke helt kort Fortid. Denne Drøftelse har Redaktionen opfordret mig til, i Egenskab af Formand for Folketingets sidste Straffelovsudvalg, at indlede, en ærefuld Opfordring jeg — efter megen Betænkelighed — har været dristig nok at efterkomme. Men jeg beder det efterfølgende opfattet alene som det, det er, nogle spredte og foreløbige Bemærkninger, en Forpostfægtning.

Lad mig da begynde med at opfriske Forarbejdernes Gang i kronologisk Orden: Dannelsen af Dansk Kriminalistforening 1899. Dennes Pegen paa Opgaven. Nedsættelse af den første Kommission 1905. Betænkning 1912 (i det følgende U. I). Kriminalistforeningens systematiske og omhyggelige kritiske Gennemgang af Udkastet. Prof. Torps Arbejde, begyndt i Oktober 1914. Betænkning i Februar 1917 (U. II). Den anden Kommission nedsat samme Aar. Betænkning 1923 (U. III). Justitsminister Steinckes Forslag fremsat i Folketinget $\frac{2}{12}$ 1924, i alle Hovedtræk byggende paa Udkast III, men dog med betydende Afvigelser (Forsl. 1) og paany 1925 og 26. Justitsminister Rytters Forslag (Forsl. 2) paa en Række Punkter nærmere U. III Marts 1928, paany samme Efteraar. Kriminalistforeningens Møde i Ef-

teraaret 1928, hvor man eenstemmigt opfordrede Rigsdagen til at se bort fra Særønsker og gennemføre det foreliggende Lovforslag, hvilket dog ikke lykkedes. Endelig Justitsminister Zahles Forslag 1929 (Forsl. 3), i Hovedsagen som Forsl. 2 med stærk Hensyntagen til Folketingets Arbejde. Det er dette, der nu er blevet til Lov. Tilsidst bør det nævnes, at Rigsdagen har øvet en ikke ringe Indflydelse paa Lovens endelige Form*).

En ydre Sammenligning med Loven af 1866 viser en stor — for nogle — maaske overraskende stor Lighed mellem Rammerne. Loven af 1866 havde 31 Kapitler og et 32. om Ikrafttræden m. v. Loven af 1930 har 29 Kapitler og en Ikrafttrædelseslov, et Pulterkammer for Overgangs-Ophævelses-, Erstatningsbestemmelser, m. m. m. L. af 1866 havde i sine nævnte 31 Kapitler 304 Paragraffer. L. 1930 har 305.

Det Forsøg, der af Torp blev gjort paa i dansk Ret at indføre en Sondring mellem Forbrydelser og Forseelser, og at give Bestemmelserne om de sidste i en særlig Lov, fandt vel Tilslutning hos et Flertal af den sidste Kommission, men hverken hos de skiftende Ministre eller fra nogen Side paa Rigsdagen. De af Kommissionens Mindretal (Glarbo, Krabbe, U. III, Motiverne Sp. 5—7) givne, væsentlig praktiske Grunde imod Delingen i to Love har sikkert været afgørende for, at man paa dette Punkt bliver staaende ved det gamle — og gode. Vi har altsaa fremdeles kun een almindelig borgerlig Straffelov, som ganske vist

*) Skønt man ikke skal maale aandeligt Arbejde skæppevis, kan det dog maaske have en Smule Interesse at se, at der af Folketingsudvalget i Foraaret 1929 var udarbejdet en Beretning med ialt 294 Ændringsforslag, deraf hele Udvalget 105, hvilke sidste næsten alle, foruden en Del andre af de stillede Forslag, indarbejdedes i Zahles Forslag, til hvilket der dog ved 2. Beh. stilledes 168 Ændringsforslag, deraf 101 af Udvalget, hvilke ligesom alle Flertalsforslag vedtoges. I Landstinget stilledes ved 2. Beh. 86 Ændringsforslag, der for den overvejende Dels Vedkommende gennemførtes.

i 1928 (Forsl. 2) mistede Betegnelsen »almindelig«, skønt den ved sin Bestemmelse i § 2 om, at Lovens Kapitler 1—11 er dens almindelige Del, hvor ikke andet er bestemt*), finder Anvendelse uden for Straffeloven, netop tilsigter i endnu højere Grad end L. 1866 at være den almindelige Straffelov.

Denne Bestemmelses Virkninger er iøvrigt lidt vanskelig at overse; helt uden Betænkelighed er den ikke. Folketingets Udvalg gør i sin Betænkning opmærksom paa, at det vil være nødvendigt fremtidig ved Udarbejdelse af Særlovgivningens Straffebestemmelser at have denne Regel for Øje. Udvalget fremsætter i denne Forbindelse en Henstilling, der burde være — men desværre ikke er — overflødig, nemlig, at de paagældende Ministerier paa dette Omraade vil samarbejde med Justitsministeriet.

For den allerede bestaaende Lovgivnings Vedkommende, har det jo af gode Grunde været umuligt at have Reglen for Øje. Det er derfor ikke usandsynligt, at der vil vise sig Disharmonier her, men der er intel andet at gøre, end at søge disse afhjulpne ved en Revision af Særlovgivningens Bestemmelser. Bestemmelsen har i hvert Fald den gode Side, at den ved en klar og bestemt Regel afløser den bestaaende Usikkerhed.

Paa et andet Omraade blev det, efter langvarige Drøftelser, opgivet at forsøge i Straffeloven at formulere en Regel med almen Gyldighed, nemlig Reglen om Nødværge og Nødret. Torp havde i sit Udkast (II) formuleret Reglen saaledes, at Nødværgehandlingen var retmæssig. Nødretsreglen havde en tilsvarende Formulering. Udkast III og Forslag 1 og 2 stillede sig paa samme Standpunkt. Men i Folketingsudvalgets Beretning foresloges det af henholdsvis

*) En almindelig Undtagelse findes i Lovens § 19, hvorefter Reglen, at Uagtksomhed kun straffes, hvor der haves særlig Hjemmel derfor, ikke gælder uden for Straffeloven.

et Flertal og af hele Udvalget, at begrænse saavel Nødværge som Nødretsreglen til at afgøre Spørgsmaalet: strafbar eller ej. Trods denne Begrænsning voldte Formuleringen af Nødretsreglen store Vanskeligheder. Saaledes som denne nu foreligger i § 14: »En Handling, der ellers vilde være strafbar, straffes ikke, naar den var nødvendig til Afværgelse af truende Skade paa Person eller Gods, og Lovovertrædelsen maatte anses for at være af forholdsvis underordnet Betydning« — er den formuleret af Professorerne Ussing og Krabbe, men kun som et subsidiært Forslag. Principalt indstilledes, at Reglen helt udgik, som overflødig.

Man var i Udvalget i og for sig ikke uenig i Betragtningen, men ansaa det dog — ikke mindst af Hensyn til Lægdommerne — for ønskeligt, at bevare en udtrykkelig Regel i Loven.

Det har været Koncipisternes Tanke, at der i den sidste Sætning, foruden den naturlige Henviisning til Forholdet mellem det truede og det ofrede, tillige skulde ligge en vis almindelig Begrænsning m. H. t. de Retsgoder, som det overhovedet kan være straffrit at ofre. Men inden for Udvalget var man af den Opfattelse, at det kunde være straffrit at ofre selv de højeste Retsgoder, Menneskeliv, naar de i Forhold til det, der søges reddet, maa erkendes at være af »forholdsvis underordnet Betydning«. En Baad med 2 eller 3 Mand maa kunne ofres for at redde et Skib fuldt af Passagerer f. Eks. Lykkeligvis volder Nødretsreglen i Praxis ikke mig bekendt tilsvarende Vanskeligheder. Det kan let tænkes, at der vil komme til at gaa mange Aar, før Praxis bliver stillet overfor Valget mellem de to Opfattelser.

Som det var at vente, har Tilregnelighedsspørgsmaalet givet Anledning til langvarige Drøftelser og talrige Ændringer af de herhen hørende Paragraffer. U. III mødte med 3 Formuleringer. En stillede sig paa det lægevidenskabelige Standpunkt (Goll, Torp), og fulgtes af Forslag 1.

Forslag 2 stillede sig paa det af Olrik givne Grundlag, og dette blev det sejrende. Paa Vejen havde Loven dog af Folketingets Flertal været formet væsentligt i Overensstemmelse med det af det største Mindretal (Glarbo, Johansen, Krabbe) indtagne Standpunkt, der lægger Vægten paa Strafmodtageligheden.

Dette Kriterium synes dog mindre velvalgt. Straffen er faktisk virkningsløs — som Loven ogsaa paa visse Punkter forudsætter det — for en Række Personer, af hvilke nogle utvivlsomt er abnorme, andre ligesaa utvivlsomt normale. Atter andre vil af Lægevidenskaben i Dag blive erklæret for sindssyge, medens de maaske om 20 Aar ikke vil blive betegnede saaledes. Grænsen for Sindssygdom trækkes jo, som det er erkendt i hvert Fald af visse yngre Sindssygelæger, ingenlunde ens af alle og til alle Tider. Men efter den nu forladte Formulering, skulde den paa Grund af Sindssygdom upaavirkelige gaa ind under Paragraffen, den »normale« upaavirkelige derimod have sædvanlig Straf. Som Reglen nu foreligger i § 16 formet af Olrik: »Straffri er Handlinger, foretagne af Personer, der er utilregnelige paa Grund af Sindssygdom eller Tilstande, der maa ligestilles dermed, eller Aandssvaghed i højere Grad«, siger den, at Spørgsmaalet, om Straf i disse Tilfælde skal anvendes, »beror paa en Art social Vurdering, om Gerningsmanden i aandelig Henseende falder indenfor eller udenfor et vist Normalbegreb i Samfundet«. En saadan Vurdering er det vel i Virkeligheden der foregaar i det Øjeblik, da en Nævning skal besvare det Spørgsmaal, Loven retter til ham: Skyldig?

At Sindssygelægens Erklæring vil faa en meget betydelig Indflydelse ved Afgørelsen er lige saa sikkert som, at Hensynet til Strafmodtageligheden spiller ind med stor Vægt. Men hverken det ene eller det andet af disse Momenter er det ene afgørende.

Der har fra alle Sider været Enighed om, at langt de fleste Tilfælde vil faa den samme Afgørelse, hvilken For-

mulering der saa' var blevet valgt, men i enkelte Tilfælde kan det baade for Individ og Samfund blive af stor Betydning, om den ene eller den anden er den gældende. Derfor de haarde Kampe, der nu for Lovens Vedkommende er sluttede, forhaabentlig for en Aarrække.

Om de Personer, de saakaldte nedsat tilregnelige, for hvilke den saa ofte og saa haardt angrebne § 39 i Lov 1866 ubetinget hjemlede nedsat Straf, gives Reglerne nu i § 17. Forudsætningen er, at der er Tale om en »varigere Tilstand«. Overensstemmende med Interneringsloven er en Abnormitet, der alene giver sig Udslag paa det seksuelle Omraade, medtaget.

Retten afgør nu først, om den paagældende kan anses egnet til Paavirkning gennem Straf, eller, om Sikkerhedsforanstaltninger efter § 70 bør anvendes. Her synes Kriteriet »paavirkelig« velanbragt. Det almindelige vil i Tvivlstilfælde formentlig blive, at Straf forsøges — eventuelt paa den i Paragraffen nævnte særlige Anstalt. Denne Anbringelse kan iøvrigt forandres af Fængselsnævnet*). Finder Fængselsledelsen derimod, at Straffens Udtaaelse virker skadelig eller er unyttig, kan Sagen paany forelægges Retten til Afgørelse af, om der skal fortsættes eller afbrydes. For nedsat Straf giver Paragraffen ingen Hjemmel, og det er vel nok tvivlsomt, om der ikke kan tænkes Tilfælde, hvor en saadan vilde være paa sin Plads. Det, der var Fejlen ved den gamle Bestemmelse, var jo den ubetingede Nedsættelse.

De forbigaaende abnorme Tilstande kan vel tænkes at være saadanne, at Utilregnelighed fastslaas, men det hyppigste vil være, at § 85 (Affektforbrydelser) eller § 84, St. 4 finder Anvendelse med Følge: Strafnedsættelse eller Straffrihed. Om en enkelt af de forbigaaende Tilstande, der har Indflydelse paa Tilregneligheden, nemlig Beruselse,

*) Dette bestaar af en Dommer som Formand, Direktøren for Fængselsvæsenet, en i Psykiatri uddannet Læge og en eller flere Personer, der deltager i Forsorgsarbejdet for unge Personer eller for løsladte Fanger (Ikrafttrædelsesloven § 12).

findes i § 18 den nye Regel, at »Beruselse udelukker ikke Anvendelse af Straf, medmindre Gerningsmanden har handlet uden Bevidsthed«, hvorved man forstaar ikke blot den Bevidstløshed, der praktisk taget kun muliggør Undladelsesforbrydelser, men ogsaa en saadan Grad af Beruselse, at den paagældende er »fra Vid og Sans«, som Motiverne i U. III siger.

Har han drukket sig Mod til for at begaa Forbrydelsen eller med Bevidsthed om, at han i beruset Tilstand er tilbøjelig til at begaa Forbrydelse som den foreliggende, kan denne tilregnes ham som forsættlig eller uagtsom. Men ellers bliver han at straffe efter § 138, der ligeledes er en ny Bestemmelse, hvis første Stykke sætter Straf for den, »der forsættlig eller ved grov Uagtsomhed bringer sig i beruset Tilstand. . . . hvis han i denne Tilstand udsætter andres Person eller betydeligere Formueværdier for Fare«. Under Behandlingen i Folketinget rejstes fra enkelt Side Spørgsmaalet om at begrænse Reglens Gyldighed til offentligt Sted, hvilket dog sikkert vilde have været urigtigt. Med Straffen *kan* der — for forfaldne *skal* der — forbindes Afholds-paalæg efter § 72.

I denne Forbindelse kan det nævnes, at Fængselsfanger, svækkede af Drikfældighed, efter § 37 I. kan overføres midlertidigt eller for Resten af Straffetiden til Arbejdshus; de for dette gældende almindelige Regler om Løsladelse finder ikke Anvendelse paa dem (§ 63³). Iøvrigt kan efter § 62⁴ Arbejdshus altid, og allerede ved første Dom anvendes i Stedet for Fængselsstraf, naar en til Drik forfalden begaar Forbrydelse under Paavirkning af Spiritus.

Den der efter §§ 16 eller 17 gaar fri for Straf, kan bl. a. anbringes paa en Afvænningsanstalt, hvis dette skønnes hensigtsmæssigt (§ 70¹).

Endelig kan en drikfældig Person, der skal straffes, anbringes paa Afvænningsanstalt el. lign. i indtil 18 Maanedre (ved Gentagelse 3 Aar) § 73. Det kan ske straks efter Dommen, hvis Straffen er betinget, eller efter dens Udstaa-

else. Der skal ikke ske nogen Nedsættelse i Straffen af denne Grund.

Alt i alt tør det siges, at L 1930 stiller adskilligt virksomme Midler til Raadighed for Domstolene mod de under Alkohols forbigaaende eller vedvarende Indflydelse værende Forbrydere, end man tidligere havde.

Den, der i Medfør af §§ 16 eller 17 gaar fri for Straf, undergives, hvis »det af Hensyn til Retssikkerheden skønnes fornødent«, efter § 70 »andre Foranstaltninger«. Disse kan gaa lige fra Forbud imod Ophold et bestemt Sted — f. Eks. for visse seksuelt abnorme i eller ved Parker, Badeanstalter o. l. — til Anbringelse paa Sindssygehospital, Aandsvageanstalt eller særlig Forvaringsanstalt.

Det er jo ikke mindst for Sædelighedsforbrydernes Omraade, at dette har Interesse. Den Adgang, der ved Interneringsloven skabtes til at indespærre paa ubestemt Tid de Forbrydere, der erfaringsmæssigt uimodstaaeligt drives af en Abnormitet, der kun giver sig Udslag paa dette Punkt, til Gang paa Gang at forgribe sig paa Børn, er saaledes bevaret. Interneringsloven føltes i sin Tid som et dristigt Skridt. Det tør vel siges, at ingen dansk Kriminalist nu efter de faa Aars Erfaring vilde undvære dette Vaaben.

Fra Interneringsloven er bevaret Reglen om, at der, hvis Indespærring finder Sted, skal beskikkes den paagældende en Værge, der skal drage Omsorg for, at Opholdet paa Anstalten (Hospitalet) ikke bliver længere end nødvendigt. Baade Værge, Paatalemyndighed og Anstaltsledelse kan tage Initiativ til, at Retten faar Sagen forelagt til Afgørelse af Spørgsmaalet om Løsladelse. Der er altsaa gjort, hvad der kan gøres, for at den internerede ikke skal blive glemt, og han vil aldrig mangle et fast (archimedisk) Punkt uden for Anstalten, hvor han kan søge Støtte.

Indtræder varig Sindssygdom o. l. efter Gerning, før Dom, afgør Retten, om Straf eller eventuelt Sikkerhedsforanstaltninger skal anvendes (§ 71).

I den foran nævnte § 19 fandtes endnu i Forslag 2 en Definition af Begrebet Uagtsomhed, og i en foregaaende Paragraf en Definition af Begrebet Forsæt; de gik begge ud i Forslag 3 overensstemmende med Folketingets Ønsker tilligemed en Række Definitioner i en daværende § 3 af Begreber som: Nærmeste, Vold, fremmed Ting m. v.

Lovens 4. Kapitel: **Forsøg og Medvirken** er et af de Omraader, hvor en meget betydelig Simplification har fundet Sted. Af alle de indviklede Regler om Meddelaglighed i Lov 1866 er intet tilbage. I § 23 siges det, at den »givne Straffebestemmelse omfatter alle, der ved Tilskyndelse, Raad og Daad har medvirket til Gerningen«. For de lavere Grader gives en Adgang til Strafnedsættelse, ligesaa for extranei. Paa lignende Maade er Domstolene frit stillede ved Bedømmelsen af Forsøg. Der kan gives fuld Straf, og der kan gives Nedsættelse uden Begrænsning (§ 21).

Hvor højere Straf end Hæfte ikke kan idømmes, bortfalder dog ubetinget Straf for Forsøg, en Regel, mod hvis absolute Karakter iøvrigt meget vægtige Indvendinger rejstes paa Rigsdagen.

Om Straffrihed p. Gr. af Tilbagetræden fra Forsøg og Medvirken findes Regler i §§ 22 og 24.

Ialt 4 korte klare Paragraffer, sikkert en meget betydelig Lettelse for Praktikerne — og for Studenterne.

5. Kapitel: **Paatalen** giver ikke Anledning til mange Bemærkninger.

Offentlig Paatale er selvfølgelig Normalen. Privat Paatale (og betinget offentlig) forældes 3 Maaneder, efter at den berettigede har faaet Kundskab om Gerningsmanden (§ 29).

For Lovovertrædelser, begaaede af Personer mellem 15

og 18 Aar, kan Tiltale frafalde mod Værgeraadsforsorg (§ 30).

6. Kapitel: **Straffene** er naturligvis et af Lovens interessanteste, vel nok det, der sammen med 8. Kapitel i stærkest Grad giver Udtryk for den Udvikling, der er sket i Tiden 1866 til 1930.

Det er naturligt at nævne i første Række, at Dødsstraffen er afskaffet. Ikke fordi det i Praksis betyder meget, Dødsstraffen er siden 1866 kun eksekveret 4 Gange her i Landet, senest i 1892. Den er altsaa faktisk gaaet af Brug. Den fandtes ikke i noget af Forslagene, og ingen af Partiernes officielle Ordførere gjorde sig til Talsmand for dens Bevarelse — eller vel rettere Genindførelse. Det er ogsaa belegnende, at Debatten i 1866 for en væsentlig Del drejede sig om Dødsstraffen, medens den nu spillede en ret underordnet Rolle, men det maa dog bemærkes, at der i begge Ting samledes betydelige Mindretal for dens Bevarelse, og at dens Bortfald sikkert var et Hovedmotiv for de faa Medlemmer (2 à 3 i hvert Ting), der ved den endelige Afstemning om Loven afholdt sig fra at stemme. Loven vedtoges iøvrigt eenstemmigt i begge Ting.

Som en paa en vis Maade karakteristisk Ting kan det nævnes, at der i Aar, efter at Lovrevisionen har staaet paa i 25 Aar, er dannet en Forening til Dødsstraffens Bevarelse. Denne Forening agiterer paa Grundlag af en Paastand om, at de grove Forbrydelser er i en voldsom Stigen her i Landet i de seneste Aar. Kriminalstatistikens Tal siger noget andet, nemlig at Sædelighedsforbrydelsernes og Voldsforbrydelsernes Tal udgør en faldende Procent af samtlige anmeldte Forbrydelser, og at de stiger langsommere end Befolkningstallet.

Indførelse af operative Indgreb i Kønsskirtlerne som Straf eller Straffesurrogat overfor visse mandlige Sædelighedsforbrydere drøftes i Motiverne til Forslag 1, men har ingensinde fundet Plads, hverken i Udkast, Forslag eller Ændringsforslag.

Medens Lov 1866 endnu kendte korporlige Straffe: Ris for Børn, Rotting for unge Mennesker*) og for Straffanger, kender Lov 1930 ingen Legemsstraffe, end ikke som Disciplinærstraffe overfor Fanger (§§ 47 og 68)**).

Fortabelse af Embede, Bestilling og Valgret er ligeledes gaaet ud som Straf, men kan indtræde som Følge af begaaet Forbrydelse (Kap. 9). I visse Tilfælde kan Embeds- eller Erhvervs-Fortabelse træde i Stedet — helt eller delvist — for Straf (§ 87).

Lov 1930 kender kun to Straffarter: Frihedsstraffe og Bøder.

I Stedet for det hidtidige simpelt Fængsel og det aldrig i Praksis anvendte Statsfængsel træder: Hæfte, der ikendes fra 7 Dage til 2 Aar (§ 44). Efter §§ 109 og 117 kan dog Hæfte anvendes i indtil 16 Aar for de i Kapitterne 12 og 13 omhandlede Statsforbrydelser. Det udstaas normalt i Enrum, og Fangerne kan indenfor Fængselsordenens Rammer skaffe sig Forplejning, Arbejde for egen Regning og Udstyr af Cellen. Et for Fangen passende Arbejde kan eventuelt paalægges ham mod Vederlag (§ 44).

I Stedet for Straffarbejde (Tugthusarbejde og Forbedringshusarbejde) og Fængsel paa Vand og Brød og Fængsel paa sædvanlig Fangekost træder nu Fængsel, der kan idømmes fra 30 Dage til 16 Aar eller paa Livstid.

Som nye Former indføres: Ungdomsfængsel, der anvendes paa Personer mellem 15 og 21 Aar, om hvem Retten antager, at varige opdragende og uddannende Foranstaltninger vil være formaalstjenlige (§ 41). Det idømmes ikke paa Tid men varer fra eet til tre Aar, undtagelsesvis fire (§ 42).

Dernæst Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring, der ikke er optaget i 6. Kapitel, men har deres særlige Kapitel 8. De idømmes begge i Stedet for Straf. For begge

*) Disse Straffe afskaffedes ved Loven af 1. April 1911 § 15².

**) Legemsstraf som Disciplinærmiddel i Straffeanstalterne er allerede nu praktisk taget ude af Brug.

Vedkommende sker Idømmelsen paa ubestemt Tid. Fra Arbejdshus kan Løsladelsen tidligst ske efter 1 Aars og skal ske senest efter 5 Aars Forløb (§ 63). Fra Sikkerhedsforvaring kan Løsladelsen tidligst ske efter 4 (i Gentagelsestilfælde 8) Aars Forløb, og skal ske efter 20 Aars Forløb, medmindre Fængselsnævnet anser Løsladelsen for betænkelig, i hvilken Fald Landsretten kan forlænge Tiden med 5 Aar ad Gangen. Denne Mulighed for at beholde den endnu farlige Forbryder ud over de 20 Aar er skabt i Folketinget. Man fandt det paa den ene Side urigtigt, at man efter de 20 Aars Forløb skulde være nødt til at slippe løs paa Samfundet en Forbryder, om hvem det maaske med Sikkerhed kunde siges, at han vilde forbryde sig grovt inden kort Tid. Paa den anden Side var man betænkelig ved at fjerne enhver Tidsgrænse, bl. a. fordi det ganske naturligt maatte gøre Domstolene endnu mere ængstelige for Anvendelsen af Bestemmelsen, end de paa Forhaand maa antages at ville blive, derfor indskødes dette, at Sagen ved saaadan Forlængelse skal forelægges Landsretten til Afgørelse.

Der stod paa Rigsdagen en haard Kamp om, hvorvidt Tugthus skulde bevares eller ikke. Forslag 1 havde anordnet Fængsel fra 14 Dage til 8 Aar, Tugthus fra 4 til 15 Aar eller paa Livstid. Af de 15 Medlemmer i Folkelingsudvalget 1929 ønskede 7 denne Ordning medens 7 foreslog Fængsel fra 30 Dage til 3 Aar, Tugthus fra 4 Aar og op-efter (med 1 Aars tvungen Løsladelse paa Prøve). Det femtende Medlem ønskede ikke Tugthus og var her i Overensstemmelse med 3. Kommissions store Flertal og med Forslag 2 og 3. Da der ikke kunde opnaas Enighed mellem de to store Grupper, blev Resultatet, at Tugthus ikke findes i Loven. Dette Resultat, der ved første Øjekast kan synes besynderligt, er det næppe ved nærmere Betragtning. Overensstemmelsen begrænsede sig væsentligst til Navnet, Ordningen var iøvrigt ret forskellig, og der var i Virkeligheden i begge Grupper en udbredt Usikkerhed overfor Spørgsmaalet, om det var rigtigt at bevare Tugthus.

De fire grovere Former for Frihedsberøvelse, som Loven hjemler, har visse Fællestræk. Til alle er knyttet Arbejdspligt, Disciplinen hævdes i alle med i Hovedsagen samme Midler. Som et meget vigtigt Moment maa mærkes, at Løsladelse paa Prøve kan finde Sted fra dem alle: fra Fængsel naar $\frac{2}{3}$ af Straffetiden og mindst 9 Maaneder er forløbet (§ 38), fra Ungdomsfængsel, Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring efter henholdsvis 1, 1 og 4 (8) Aar. Prøvetiden er for Fængsel Resten af Straffetiden dog mindst 2 Aar, for Ungdomsfængsel indtil 4 Aar, for Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring henholdsvis 1 og »mindst 2« Aar. Vilkaarene for Løsladelse paa Prøve er i det hele ens. Den løsladte sættes under Tilsyn af en Person eller Institution, hvis Paalæg han skal overholde, ligesom han skal »føre et straffrit og ordentligt Liv«. Individuelle Vilkaar kan tilføjes.

Lovens System for Frihedsstraffe fremgaar formentlig af det sagte, men skal kort resumeres. Overfor de unge søger man længst muligt at undgaa Straf. Overfor de forskellige Udviklingsstrin anvendes Værgeraadsforsorg, Ungdomshjem, Ungdomsfængsel med sin Fængselsafdeling for særlig vanskelige Fanger (§ 43³). Eventuelt kan anvendes den betingede Domfældelse, der omhandles i 7. Kap.

Fængsel vil blive den store Skuffe. Spændende fra 30 Dage til Livstid vil det naturligvis komme til at rumme Straf af ret forskellig Karakter, der i Virkeligheden ikke vil have meget andet end Navnet fælles. Dets mere langvarige Former vil naturligvis komme til at ligne det nuværende Strafarbejde, men der er i Loven, paa hvis Grundlag en kgl. Anordning for hver af Strafarterne skal bygge, givet Mulighed for en individualiserende Behandling i højere Grad end tidligere.

Overfor de mere besværlige end farlige Recidivister, de karaktersvage Løsgængere, Bellere, Plattenslagere, Smaalyve: Arbejdshuset. Overfor de *) »erhvervs- og vanemæssige

*) Ordet »farlig«, der fandtes i Folketingets Affattelse af Loven, udgik med Rette i Landstinget, det er ikke en Betingelse, at den paagældende skal være farlig for Person.

Forbrydere« endelig den Institution, hvorom der vil komme til at staa Rædsel, Sikkerhedsforvaringen — paa i Virkeligheden helt ubestemt Tid. Det er en Betingelse for Anvendelsen, at Hensynet til Samfundets Sikkerhed findes at kræve Anbringelsen. Iøvrigt kræves at den paagældende har været dømt een Gang for Sædelighedsforbrydelse eller to Gange iøvrigt og at han har hensiddet tilsammen mindst 2 Aar i Fængsel eller Arbejdshus.

Hvor megen praktisk Betydning Sikkerhedsforvaringen vil faa, er naturligvis vanskeligt at sige. Det afhænger for en væsentlig Del af Domstolenes Mod til at betræde den ny Vej. Men det maa dog vist erkendes, at den Forventning man fra visse Sider har næret om her at have faaet et Vaaben, der særlig vil finde Anvendelse paa grovere Sædelighedsforbrydere, neppe vil blive opfyldt. De farligste af disse og navnlig de tilbagefaldende vil i Reglen vise sig at være abnorme og vil derfor blive internerede efter § 79. Og selv om man staar overfor en tilbagefaldende normal Sædelighedsforbryder, kan hans Forbrydelse saa siges at være vanemæssig? Det maa erkendes at være tvivlsomt, men det maa dog vel være berettiget at sige, at vanemæssig i denne Forbindelse neppe kan betyde mere end »havende Tilbøjelighed til«.

For de professionelle Stortyve o. l. vil dette Punkt ikke volde Vanskelighed. Her kommer Tvivlen til at dreje sig, om hvorvidt Samfundets Sikkerhed kræver Anvendelsen af Sikkerhedsforvaring. Ogsaa her er Betingelsen stillet skarpt. Dette er utvivlsomt rigtigt. Samfundet bør ikke uden tvungende Nødvendighed gaa til at berøve et Medlem Friheden paa ubestemt Tid, men paa den anden Side bør Domstolene ikke vige tilbage for at bruge dette skarpe Vaaben, hvor de staar overfor en Mand, overfor hvem de mere almindelige Korrektiver har vist sig virkningsløse; dette kræver Hensynet til Samfundets Sikkerhed.

Om Bødestraffen har der staaet haarde Kampe for og mod Dagbødssystemet. Den sidste Kommission var delt. Forslag 1 havde Dagbod, Forslag 2 ikke. Forslag 3 havde Dagbod dog kun for Overtrædelse af Straffeloven og kun, hvor Bøden idømtes eller vedtoges i Retten, og: at den langt overvejende Del af Bødesager skulde afgøres uden Dagbod. I Landstinget gik denne sidste Rest ud, efter at man paa anden Maade havde søgt at sikre, at der ved Bødens Fastsættelse toges Hensyn til den skyldiges Formueforhold; thi derom var alle enige, at dette Hensyn bør toges i højere Grad end det hidtil er sket.

Bødens Mindstebeløb er 4 Kr. (§ 51) Straffeloven kender nu intet Bødemaksimum. L. 1866 havde 4000 Kr. Endnu mere betydningsfuldt turde det være, at Ikrafttrædelsesloven i § 6 ved Folketingets Beslutning fik et saadant Indhold, at alle i Lovgivningen uden for Straffeloven fastsatte Størstebeløb for Bøder bortfalder i alle Tilfælde, hvor Paakendelse ved Dom ikke er udelukket.

Hermed er der givet Domstolene fuldstændig fri Bane for i ethvert Tilfælde at fastsætte en virkelig følelig Bøde.

I øvrigt bør som en fortrinlig ny Bestemmelse fremhæves § 50², hvorefter Bøde som Tillægsstraf til anden Strafart kan idømmes ved Lovovertrædelser, der skyldes Vindesygge.

Bøder kan inddrives ved Udpantning (§ 52³). Hvor dette ikke giver Resultat — eller ikke forsøges — bliver den ubetalte Bøde at afsone ved en af Domstolen fastsat Forvandlingsstraf af Hæfte eller Fængsel. Ved andre Bøder afsones efter en Skala (§§ 53—55).

7. Kapitel: **Betingede Straffedomme** indeholder kun lidet, men forholdsvis ret betydende Nyt.

Grænsen for den Straf, hvis Udtaaelse betingelsesvis kan udsættes, er sat op til 2 Aars Hæfte, 1 Aars Fængsel.*)

*) Ved Affektforbrydelser gælder slet ingen Grænse, § 85².

Prøvetiden, der nu altid er 5 Aar, bliver fremtidig efter Domstolens fri Valg fra 2 til 5 Aar. Tilsyn skal normalt anordnes, men kan undlades. Det er vist ikke usandsynligt at dette sidste, der nu er Reglen her i Landet, ogsaa vil vedblive at være det. Det er erfaringsmæssigt saare vanskeligt at finde Folk, der er egnede og villige til at føre Tilsynet, og udøves det ikke taktfuldt og forstandigt, kan det let gøre mere Skade end Gavn.

8. Kapitel: **Arbejdshus og Sikkerhedsforvaring** er tidligere omtalt.

9. Kapitel: **Andre Retsfølger af den strafbare Handling.** Tidligere er omtalt §§ 70—73.

Der er her kun Grund til at gøre nogle Bemærkninger om § 78, der indfører den i dansk Ret hidtil ukendte Ordning, at det ved Straffedommen udtrykkeligt afgøres om, og for hvor lang Tid den dømte skal miste sine borgerlige Rettigheder. Det kan ske for et bestemt Tidsrum ikke under 5 Aar eller for bestandig. Virkningen indtræder først med endelig Døm.

Det er en Betingelse, at den paagældende er fyldt 18 Aar og dømmes til Fængsel (Ungdomsfængsel medregnes ikke) Arbejdshus eller Sikkerhedsforvaring og, at Handlingen findes at være »i den offentlige Mening vanærende«.

Der gjordes i Folketinget vægtige Indvendinger gældende mod den Ordning, at Frakendelse aldrig kan ske, hvor kun Hæfte eller Ungdomsfængsel idømmes, og det er vel ogsaa tvivlsomt, om der ikke burde være Adgang til at frakende borgerlige Rettigheder, hvor det drejer sig om en Person, der undgaar Straf efter § 17 f. Eks. fordi han lider af seksuel Abnormitet, og som ikke interneres.

Virkningen af Frakendelsen er, at den paagældende mister Retten til offentlig Tjeneste eller Hverv, Valgret og Valgbarhed, til at virke i visse autoriserede Næringsvirksomheder, til Pension o. l.

Rettighederne kan generhverves ved »Æresoprejsning«, som man tilsidst enedes om vedblivende at kalde denne Akt. Der skal være forløbet mindst 5 Aar fra Straffens Udstaaelse. Den, der søger, har frit Valg mellem at gaa til Domstolene eller til Justitsministeriet. Denne Ordning blev truffet, fordi det paa den ene Side var klart, at det rationelle var at lade Domstolen afgøre Spørgsmaalet, som foreslaaet i U. III, medens det paa den anden Side maatte erkendes, at det for den, der skulde have Glæden deraf, kunde blive en meget blandet Glæde, naar han for en Domstol skulde have Minder om den gamle Sag fremdraget.

Faar han Afslag det ene Sted, kan han først efter to Aars Forløb henvende sig det andet (§ 97).

10. Kapitel: **Straffens Fastsættelse** indeholder Udmaalingsregler, Betingelser for Gentagelsesvirkning, o. l., herunder den udmærkede ny Bestemmelse i § 82: Findes nogen at have udøvet en eller flere Forbrydelser erhvervs- eller vanemæssigt kan, for saa vidt intel andet er bestemt, Straffen forhøjes med indtil det halve, i Gentagelsestilfælde indtil det dobbelte.

I §§ 84 og 85 findes nogle lige til det sidste stærkt omstridte Bestemmelser.

I den første nævnes 9 forskellige Omstændigheder der kan bevirke Strafnedsættelse f. Eks. Overskridelse i Nødværge- og Nødret, oprørt Sindsstemning fremkaldt ved retstridigt Angreb eller grov Fornærmelse. Under 7) nævnes, at Gerningsmanden, efter at den straffbare Handling er fuldbyrdet, frivillig har afværget den ved Gerningen forvoldte Skade.

I Paragraffens 2. Stykke hjemles for de første 6 Tilfælde fakultativt fuldstændig Strafbortfald, naar »iøvrigt formildende Omstændigheder« foreligger.

Striden stod nu om hvorvidt Tilfældet under 7 skulde med under denne Regel, hvad man fra en Side holdt paa under Hensyn til, at det ved Bedragerier ofte vilde være

muligt, naar Straffens Bortfald kunde stilles i Udsigt, at naa til, at Slægtninge eller Venner af Gerningsmanden vilde skaffe de bedragne en Erstatning, der kunde være af allerstørste Betydning for dem, og som ellers ikke vil kunne naas.

Fra anden Side holdt man paa, at Bestemmelsen i Lov 1866 § 254, hvorefter Straf bortfalder, naar den, der har gjort sig skyldig i simpelt Forbrug af betroede Midler, erstatter Beløbet, inden Dom gaar i første Instans, har virket som en Klassebestemmelse, der har ført til, at Bedragerne af Overklassen, der har gjort sig skyldig i meget betydelige Bedragerier, er slupne for Tiltale til stor Skade for Retsbevistheden. Omend dette maa erkendes, er der dog næppe Tvivl om, at § 254 har hjerget talmæssigt mange mange flere, smaa og virkelige frelseverdige Bedragerne. Den sidste Mening blev alligevel den sejrende, vel bl. a. fordi det ved Hjælp af Lovens Bestemmelser om Berigelsesforbrydelser vil være muligt at naa til Straffefrihed i alle de Tilfælde, hvor Gerningsmanden virkelig er værdig dertil. I § 287 gives nemlig Hjemmel for Strafnedsættelse og under særligt formildende Omstændigheder Bortfald af Straf for alle Berigelsesforbrydelser, undtagen Roveri, naar Forbrydelsen ber af særlig ringe Strafværdighed paa Grund af de Omstændigheder, hvorunder Handlingen er begaaet, de tilvendte Genstandes eller det lidte Formuelabs ringe Betydning, eller af andre Grunde.

Der bliver ganske vist nogle Tilfælde tilbage, hvor den skadelidte gaar Glip af sin Erstatning, fordi Forbryderen maa erkendes at være i høj Grad strafværdig, men det er dog vist berettiget at lade dette sidste Hensyn overveje Hensynet til Muligheden for at skaffe Erstatning, saaledes som Loven nu gør det.

I § 85 hjemles Strafnedsættelse for Affektforbrydelser (hvor Maksimum er Hæfte eventuelt Straffefrihed), nemlig naar Handlingen er begaaet under Indflydelse af stærk Sindsbevægelse o. l. eller andre Omstændigheder, der for-

ringer Strafværdigheden saaledes, at den foreskrevne Straf »vilde være uforholdsmæssig haard«. Striden stod her om, hvorvidt selvforskyldt Beruselse ubetinget skulde udelukkes eller — undtagelsesvis — kunde tages i Betragtning. I Landstinget enedes man tilsidst om en Affattelse, hvorefter selvforskyldt Beruselse kan føre til Strafnedsættelse, men kun under særligt formildende Omstændigheder og kun, hvis den paagældende ikke tidligere har været straffet for en lignende strafbar Handling som den nu foreliggende eller for Overtrædelse af § 138 (Beruselse, der medfører Fare for andre).

Reglerne om Sammenstød, Tillægsstraf, Afkortning paa Grund af udstaaet Varetagtsarrest o. s. v. er der næppe Grund til at dvæle ved.

11. Kapitel: **Bortfald af den strafbare Handlings Retsfølger.**

Med Hensyn til Reglerne om Forældelse af Paatale er der maaske Grund til at nævne, at det har voldt meget Besvær at finde en blot nogenlunde tilfredsstillende Formulering af Reglen i § 92³ om Lovovertrædelser uden for Straffeloven. Det hedder nu at hvor »særlige Regler om Forældelse ikke er givet, afgør Retten, dersom Belingelserne for Forældelse efter de nævnte Bestemmelser (o: §§ 93 og 94) er til Stede, om Strafansvaret kan bortfalde«.

Det maa erkendes at Reglen ikke giver Domstolene nogensomhelst Vejledning. Den er da ogsaa kun taget som den forholdsvis mindst utilfredsstillende. Spørgsmaalets Afgørelse for de enkelte Love er herefter overladt Praxis.

Forældelse indtræder ikke uden særlig Hjemmel, hvor der er Tale om Skattesvig o. l.

Embedsforbrydelser, for hvilke Strafansvaret overstiger Bøde, forældes ikke.

Løvrigt er der 3 Frister: 2, 5 og 10 Aar, hvilket sidste gælder hvor Maksimum er Fængsel i 6 Aar, o: at bl. a. alle Tyverier, ogsaa grove, falder ind under Reglen, men derimod ikke de grove Bedragerier o. l., ejheller Røveri.

Efter 10 Aars Forløb finder Paatale af uforældelige Forbrydelser kun Sted efter Justitsministeriets Beslutning.

Ikendt Straf fuldbyrdes efter 10 Aars Forløb kun efter Justitsministeriets Beslutning, efter 5 Aar er Bøde, Hæfte og Fængsel indtil 1 Aar bortfaldet.

Reglerne om Æresoprejsning er tidligere omtalt.

Det vil af det foregaaende ses, at Straffelovens almindelige Del paa en lang Række af Punkter indeholder nye Regler af stor Betydning. Det er Hovedindtrykket, at disse Bestemmelser muliggør en lempeligere Behandling af de unge og debuterende Forbrydere saavel som af dem, der forser sig under særlig undskyldende Omstændigheder.

Paa den anden Side giver den Domstolene Mulighed for paa langt skrappere Maade end nu at slaa til paa de erhvervs- og vanemæssige Forbrydere, og giver en Mulighed for langvarig Internering af de mest ondartede og farligste Forbrydere, mod hvilke et Samfundets Nødværge er paa sin Plads.

Til den foran omtalte ydre Overensstemmelse svarer, for særlig Dels vedkommende, i nogen Grad en indre f. s. v. som det maatte erkendes, at de ved Loven af 1930 fastlagte Forandringer i det strafbares Omraade er at regne for smaa og forholdsvis lidet betydelige Grænseforskydninger sammenlignet med de store Omraader, hvis Grænser lades uberørte, men inden for hvilke der ganske vist er sket betydningsfulde Forandringer i den Vurdering, der giver sig Udtryk i Strafbarhedens Betingelser og i Strafferammens Højde. At Grænseforskydningen ikke er større, er jo en naturlig Følge af, at det Samfund, der gav sig selv Loven af 1930, med fuld Respekt af sket Udvikling paa snart sagt alle Omraader, dog maa erkendes at hvile principielt paa samme moralske, økonomiske og forfatningsmæssige Grundlag som Samfundet af 1866.

Ejendommeligt er det i øvrigt, at alle 3 Udkast er langt

stærkere i at udvide end i at begrænse det straffbares Omraade, skønt dog de to sidste helt igennem er prægede af nogen Mistillid til den særlig straffende Retshaandhævelses Virkningsfuldhed.

Det er som allerede antydnet meget faa af de af L. 1866 opstillede Forbrydelsesbegreber, der er gaaet ud i L. af 1930: Hor (Ægteskabsbrud), forargeligt Samliv, Omgængelse mod Naturen*), Barnefødsel i Dølgemaal, Duel og Negerhandel. Der stilledes paa Rigsdagen Ændringsforslag sigtende til at bevare Straf for alle disse Forhold undtagen Duel og Negerhandel, men der samledes kun faa Stemmer derfor. Det er nu kun Historie, og der er ikke paa dette Sted Grund til at opholde sig derved, men det bør dog erkendes, at de Tal, der dermed forsvinder af Kriminalstatistiken, er meget lave.

Ulige interessante for Praktikerne er Grænseudvidelserne og Forandringer indenfor Grænserne. Det skal nu forsøges i det følgende at give en Oversigt over de væsentligste Punkter, paa hvilke særlig Del skiller sig fra den gældende Lov.

12. Kapitel: Forbrydelser mod Statens Selvstændighed og Sikkerhed.

§ 102. Misligholdelse under Krig (eller truende Udsigt dertil) af Kontrakt der vedrører de af Staten i den Anledning truffne Foranstaltninger.

En og anden kunde maaske mene her at slaa overfor et Barn af Krigstidens Erfaringer. Dette er dog ikke helt rigtigt. Bestemmelsen fandtes allerede i U. I, omend begrænset til Kontrakter om Krigsmagtlens Forsyning. Dens mere almindelige Form, der skyldes Folketingsudvalget er tydeligt præget af den Erfaring, der blev gjort under Kri-

*) Efter § 230 er det kun den, der for et saadant Forhold modtager Betaling, der straffes. Det er tvivlsomt om Paragraffen her efter ikke burde været flyttet fra Kap. 24 (Kønssædelighed) til Kap. 22 (Betleri og skadelig Erhvervsvirksomhed).

gen, at det kan komme til at paahvile Staten at sørge for Samfundets Forsyninger paa næsten alle Omraader.

§ 104³ der fastsætter Straf for den, der forsættligt eller uagtsomt overskrider Bestemmelser eller Forbud, som i Henhold til Lov maatte være givet til Værn for Statens Forsvars- eller Neutralitetsforanstaltninger eller til Gennemførelse af dens Forpligtelser i Henhold til Folkeforbundspagten i Anledning af mellemfolkelige Stridigheder, er tildels et Barn af Efterkrigstiden. Dens sidste Led er formuleret af Udenrigsministeriet foranlediget af en Forespørgsel fra Folketingsudvalget, om der var Grund til i Loven at optage en Bestemmelse rettet mod den, der maatte krænke Danmarks Folkeforbundsforpligtelser. Man ønskede for Tiden ikke at gaa videre, da de herhen hørende Spørgsmaal ved Drottelser inden for Folkeforbundet har vist sig meget vanskelige. Det er meget faa Lande i Europa der overhovedet har Bestemmelser paa dette Omraade.

Der førtes iøvrigt paa Rigsdagen ret haarde Kampe om Kapitel 12, som man fra een Side ønskede rensat for enhver Antydning af, at Danmark kunde komme i Krig eller i hvert Fald i en saadan kunde have en Forbundsfælle, ligesom man ønskede Strafferammerne meget betydeligt nedsatte. Fra anden Side modsatte man sig dette, idet man hævdede, at der trods al Fredsvenlighed og Fredsvilje fra Danmarks Side dog vedblivende er en Mulighed for, at Krigen kan skylle ind over Landet og videre, at selve Folkeforbundspagten medfører Muligheden ja Sikkerheden for, at Danmark i den Stilling vil i hvert Fald formelt have Forbundsfæller. Denne Opfattelse sejrede i Landstinget og har naturligvis medført, at Forandringerne fra det bestaaende er betydeligt mindre, end de var i Folketingets Afsættelse. Krigstidens Erfaringer har præget den allerede nævnte § 104, der forbyder Offentliggørelse af visse militære Foranstaltninger, og §§ 105—106 der sætter Straf for den, der sætter fremmed Efterretningsvæsen i Stand til at virke paa dansk Grund eller medvirker til fremmed Stats Krænkelse af Danmarks Neutralitet.

Det 13. Kapitel: **Forbrydelser mod Statsforfatningen og de øverste Statsmyndigheder** blev Skuepladsen for en Række Kampe, hvis Omfang stod i omvendt Forhold til deres Betydning.

Man kæmpede om, hvorvidt Ministeren skulde nævnes særlig i § 113² ved Siden af Kongen eller den, der til enhver Tid fører Regeringen, Rigsretten og Højesteret. U. III havde her »Statsraadet, naar det fører Regeringen« i Stedet for Ministrene, der indsattes i Forsl. 1, gik ud i Forsl. 2, men kom sejrrigt igen. Det tør vel siges, at Ministrene her er kommet i fint Selskab.

Ogsaa Spørgsmaalet, om Dronningen, Enkedronningen og Tronfølgeren skulde have en særlig Beskyttelse, udover hvad der kunde naas ved offentlig Paatale, hvor saadan ellers ikke finder Sted, har været stærkt drøftet. Resultatet blev at de fik den.

Det bør dog maaske lige nævnes, at U. I og II begge havde en ny Bestemmelse om Straf for offentlig Forhaanelse af den danske Stat og dens Flag eller andet anerkendt Nationalmærke svarende til den, der i § 108 er givet fremmed Stat. U. III og alle Forslagene udelod denne Bestemmelse jvf. Mot. i U. III Sp. 227—28. Værnet skal herefter søges i den offentlige Mening, der dog som § 108 viser ikke paaregnes at kunne slaa til overfor de Krav, der af internationale Hensyn maa stilles overfor fremmede Stater og deres Flag.

14. Kapitel: **Forbrydelser mod den offentlige Myndighed og Orden.**

§ 119 sætter Straf for »den som med Vold eller Trusel om Vold overfalder nogen, hvem det paahviler at handle i Medfør af offentlig Tjeneste eller Hverv, under Udførelsen af Tjenesten eller Hvervet eller i Anledning af samme...« Den Begrænsning af Kredsen af de beskyttede, i Forhold til den nuværende Tilstand, der maatte følge af den i U. II og III og Forslag 1 og 2 givne Affattelse af Bestemmelsen

er overensstemmende med den Stilling et Mindretal af Kommissionen (Krabbe) tog (U. III Mot. Sp. 231) og Folketingets Udvalgs Beretning Ændringsforslag 172, bortfaldet i Forslag 3 og dermed i Loven. Det er mere den offentlige Paatale og Adgangen for politimæssig Indgriben, der er lagt Vægt paa, end Straffens Størrelse.

I U. II Mot. Sp. 128 nævnes det at Jagtbetjente i tysk og østerrigsk Ret i denne Henseende er ligestillede med Statens Tjenestemænd. De seneste Aars talrige voldsomme Overfald fra professionelle Krybskytters Side paa disse Folk kunde maaske i og for sig nok have givet Anledning til at overveje, om ikke U. I havde Ret, naar det paa dette Punkt fulgte med.

I § 122, der sætter Straf for den, der bestikker en i offentlig Tjeneste virkende, for at formaa ham til pligtstridig Handlemaade, er den Bestemmelse udgaaet, hvorefter det ogsaa skulde være strafbart at byde f. Eks. en Sovevognskonduktør Drikkepenge til Gengæld for en Villighed, der ikke var pligtstridig. Bestemmelsen, der var genoptaget i Forslag 3 udgik i Folketinget tilligemed den modsvarende Bestemmelse for Tjenestemanden i § 144. Den sidste Bestemmelse er nu ganske neutral overfor Spørgsmaalet pligtskyldig eller ikke, det fordres kun at han skal være »uberegtiget« til »Gaven eller Fordelen«. Paatalemyndigheden vil sikkert forstaa at drage en fornuftig Grænse.

§ 123 sætter Straf af Fængsel 6 Mdr. til 3 Aar for »flere Fanger der udstaar Frihedsstraf eller hensidder i Arbejdshus eller Forvaringsanstalt og som aftaler at undvige i Fællesskab«. Bestemmelsen er indsat i Landstinget, et Led i Bestræbelsen for at skaffe større Sikkerhed for Strafanstaltternes Personale. Den blotte Aftale er tilstrækkelig, unægtelig en kraftig Forskydning af Undvigelsens Fuldbyrdsesmoment, hvilket sidste jo ganske vist efter Lovens Forsøgsregler ikke spiller den afgørende Rolle som tidligere, i hvert Fald teoretisk.

Til de stærkt omstridte Paragraffer hører § 128. Den forbyder nu ubetinget Hvervning til fremmed Krigstjeneste her

i Landet. I U. III og Forslag 1 og 2 var Strafbarheden betinget af at det skete »uden Regeringens Tilladelse«. Et Flertal af Folketingsudvalget ønskede disse Ord slettede. De udgik derfor i Forslag 3 og dermed i Loven. Megen praktisk Betydning har det ikke.

§ 129 indeholder en ny Bestemmelse om Straf for den, som uberettiget giver offentlig Meddelelse om Valghandlinger (navnlig Rigsdags- og Kommunalvalg).

§ 132 er ligeledes en ny Bestemmelse, der sætter Straf for uberettiget Brug af Uniformer o. l.

15. Kapitel: **Forbrydelser mod den offentlige Orden og Fred.**

Bemærkelsesværdig er den i § 134 skete Omredaktion af den i Lov 1866 § 104 indeholdte Regel om den »paa offentligt Sted forsamlede Mængde« der ikke efterkommer Øvrighedens Paabud om at skilles. Nu taler den overensstemmende med Grundlov $\frac{5}{6}$ 1920 § 87 om »Opløb«.

En lille ny Bestemmelse indeholder § 135 om blind Allarmering af Politi, Brandvæsen, Ambulance.

I § 136 kommer vi atter til en ny Bestemmelse, et af de ikke faa Punkter, hvor Mindretallet Krabbe fra sidste Kommission har sejret, her ved en Bestemmelse, der sætter Straf af Hæfte eller Fængsel indtil 2 Aar for den, »som uden derved at have forskyldt højere Straf offentlig tilskynder til Forbrydelse«. Trods den stærke Kritik, der af Kommissionsflertallet rejstes mod Bestemmelsen, er den efter at være optaget i Forslag 1 gaaet uanfægtet gennem Rigsdagen.

§ 137 udvider den Beskyttelse, der i Lov af 1866 alene gaves for Gudstjeneste til at omfatte enhver lovlig offentlig Sammenkomst. 1. Stykke taler om at »forhindre«.

2. Stykke, der taler om at »forstyrre« offentlig Samling af Rigsdag, Kommunalbestyrelse o. l., er nyt, men svarer i nogen Grad til Bestemmelser i U. I og II. I Folketingsudvalgets Beretning findes under Nr. 179 et Mindretalsforslag gaaende ud paa at betinge Strafbarheden af, at en af Forhandlingslederen givet Formaning til Ro ikke var efter-

kommet. Forslaget fastholdtes ikke senere og var ogsaa urigtigt.

§ 138, der sætter Straf for den, der forsættigt eller ved grov Uagtsomhed hensætter sig i beruset Tilstand og derved udsætter andre for Fare, er omtalt under almindelig Del.

§ 140: Blasfemibestemmelsen, hører til de stærkt omstridte. Den tilsvarende Bestemmelse i Lov 1866 har kun yderst sjældent fundet Anvendelse. Nogen stærk Trang til dens Bevarelse, er der saaledes ikke Tale om. Men den havde baade i sidste Kommission og i Folketinget et Mindretal bag sig og sejrede i Landstinget. Det er vel heller ikke i Nutiden helt utænkeligt, at Kredse, der er paavirkede af den i Rusland herskende Aand, kunde finde paa at vise deres Foragt for Religion under en, endog for den almindelige Sømmelighedsfølelse, saa stødende Form, at en Straf vilde være vel anbragt. At Paatale kun finder Sted, hvor en klar offentlig Interesse kræver dette, er sikret ved den i Landstinget tilføjede Bestemmelse, at Paatale kun finder Sted efter Rigsadvokatens Paabud.

Ogsaa §§ 142 og 143 indeholder nye Bestemmelser, begge af forholdsvis ringe Betydning, begge Undladelser, nemlig af i visse kritiske Situationer at yde den hvem offentlig Myndighed tilkommer Bistand, og af at oplyse Omstændigheder, der bestemt taler for, at en for en Forbrydelse sigtet eller dømt er uskyldig.

Kapitel 16: **Forbrydelser i offentlig Tjeneste eller Hverv.**

§ 144, den passive Bestikkelsesbestemmelse, er allerede tidligere omtalt.

§ 145¹ rammer i sin nuværende Skikkelse, der stammer fra Forslag 2 (§ 144), kun den uberettigede Opkræven eller Modtagen af Skat, Afgift, Kendelse, der sker for privat Vindings Skyld. Helt klar er Formuleringen iøvrigt ikke. Sker det alene til Fordel for det offentlige, et ikke meget praktisk Tilfælde, falder det ind under § 155.

Bortset fra § 144 stod Striden for dette Kapitels Vedkommende væsentligst om §§ 156 og 157. § 156 handler om den, som nægter eller undlader at opfylde Pligt som offentlig Tjeneste eller Hverv medfører, eller at efterkomme lovlig tjenstlig Befaling. § 157 handler om grov eller gentagen Forsømmelse eller Skødesløshed i samme Forhold. Det, hvorom Kampen stod, var, om Indhavere af Hverv, der hviler paa offentlige Valg (Rigsdagsmænd, Kommunalbestyrelsesmedlemmer o. l.) skulde rammes af disse Bestemmelser. Man var fra alle Sider enig om, at der maatte kunne tænkes Forhold, navnlig for Kommunalbestyrelsesmedlemmer, hvor der var vist en saadan Pligtforsømmelse, at Strafansvar maaske kunde være paa sin Plads, men paa den anden Side blev det med stor Styrke fremhævet, at et Strafansvar lagt oven paa det økonomiske Ansvar, som i de seneste Tider gentagne Gange har vist sig at kunne blive effektivt og betydeligt, vil gøre det endnu vanskeligere, end det allerede er, at faa egnede Personer til at paatage sig disse ret byrdefulde og ulønnede Hverv. En tilsvarende Betragtning havde naturligvis ikke samme Vægt for Rigsdagsmænds Vedkommende, men paa den anden Side traadte her den Betragtning frem med stor Vægt, at her var en almindelig strafferetlig Forfølgelse upraktisk og uværdig. Man enedes derfor om Tilføjelsen: Uden for disse Bestemmelser »falder Hverv, hvis Udførelse hviler paa offentlige Valg«. I Folketingsudvalgets Betænkning bemærkes, at Udvalget forudsætter, at Spørgsmaalet om Straf for Pligtforsømmelse i kommunale, paa offentlige Valg hvilende Ombud overvejes ved Udarbejdelsen af de herhen hørende Love.

17. Kapitel: Falsk Forklaring og falsk Anklage.

Den sidste Kommission delte sig paa Spørgsmaalet, om der skulde sættes en særlig strengere Straf for det Tilfælde, at en falsk Forklaring blev bekræftet med Ed, i to lige store Mindretal. Det Mindretal (Goll, Olrik, Torp) der holdt

paa, at dette burde være Tilfældet, blev det sejrende. Alle 3 Forslag sluttede sig hertil, og der stilledes intet Ændringsforslag under Behandlingen paa Rigsdagen.

Iøvrigt er dette Kapitel et af dem, der med færrest Forandringer er gaaet gennem Rigsdagen. Der er kun Grund til at nævne, at Forslag 1 overensstemmende med U. II og III (Forseelsesloven henhv. § 12 og 10) havde Bestemmelsen i § 162 formuleret saaledes: »Den som ellers for eller til en offentlig Myndighed afgiver urigtig Erklæring om Forhold, angaaende hvilke han er pligtig at afgive eller vedkommende Myndighed er pligtig at modtage Forklaring straffes . . .«

Forslag 2 udelod det sidste Led med den Begrundelse, at Rapportforklaringen, der maa antages at blive dette Leds væsentligste Indhold, efter den Maade, hvorpaa den ofte bliver til, ikke egner sig til en saa kraftig Beskyttelse, der maaske som Refleksvirkning vilde faa, at Rapportforklaringer tillagdes en Værdi som Bevismidler, som Forholdene ved deres Tilblivelse ikke berettiger til jvf. iøvrigt Troels Jørgensens Afhandling i nærværende Tidsskrift 1925 S. 334—38.

Der stilledes intet Ændringsforslag paa dette Punkt.

18. Kapitel: **Forbrydelser vedrørende Penge.**

Lovens Bestemmelser adskiller sig fra L. 1866 navnlig derved, at den ligestiller Eftergørelse, Forfalskning og Udgivelse §§ 166 og 167. Dernæst er der i § 170 optaget en Regel (første Gang i Forslag 2), der sætter Straf for »den, som uden Hjemmel i Lovgivningen forfærdiger, indfører eller udgiver paa Ihændeleveren lydende Forskrivninger, der fremtræder som bestemt til i snævrere eller videre Kredse at benyttes som Betalingsmiddel Mand og Mand imellem eller som maa forventes benyttet paa denne Maade«. Ex tuto er senere tilføjet, at Reglen ikke gælder fremmede Pengesedler.

Bestemmelsen er et ganske morsomt Eksempel paa, at

man ogsaa i Nutiden kan føle Trang til kasuistisk Lovgivning; thi det er klart for alle, at det, der ligger bag denne Regel, er den ubehagelige Erfaring man gjorde, da en Fører for en af de i Sønderjylland i en vis økonomisk kritisk Periode hurtig opblomstrende og lige saa hurtigt hensygnende Bevægelser pludselig fandt paa at lave sine egne Penge. Man stod uden Midler til at standse ham — og dette ønskede man naturligvis ikke gentaget. Om Bestemmelsen nu nogensinde vil blive andet end et historisk Monument er vel yderst tvivlsomt.

19. Kapitel: **Forbrydelser vedrørende Bevismidler.** I denne — relativt — korte Oversigt er det ikke muligt at optage Diskussioner. Det skal derfor kun ganske kort nævnes, at der under Lovens Behandling paa Rigsdagen udkom et Værk: Dr. juris Hartvig Jacobsen: Dokumentforbrydelser, der særlig var af Interesse for dette Kapitel, og at dette Værk for saa vidt satte et Spor, som der i Forslag 2 gaves en ny Definition af Begrebet Dokument (§ 170) nemlig: »en skriftlig med Betegnelse af Udstederen forsynet Tilkendegivelse, der er tjenlig til at benyttes som Bevis i Retsforhold«. Definitionen faldt ikke sammen med den i det nævnte Værk givne, men var dog præget af Værkets Synspunkter.

Folketingsudvalget foretrak imidlertid (Beretning: Ændringsforslag 191) den i Forslag 1 givne Definition, der var i Overensstemmelse med den af Kommission II (med Undt. af Prof. Torp) foretrukne: en skriftlig med Betegnelse af Udstederen forsynet Tilkendegivelse, der enten fremtræder som bestemt til at tjene som Bevis eller bliver benyttet som Bevis for en Rettighed, en Forpligtelse eller en Befrielse for en saadan«. Denne er nu den i Lovens § 191 optagne.

Den adskiller sig fra den af Torp ønskede navnlig derved, at den overensstemmende med U. I »fastholder Betegnelsen af Udstederen som det formelle Kendetegn, der

adskiller Dokumenter fra Mærker«. Den medfører, at Mærkefalsk er optaget som en særlig, mindre farlig Forbrydelse med lavere Strafferamme (§ 176).

Kapitlet betyder i Forhold til L. 1866 en Udvidelse af det som Dokumentfalsk strafbares Omraade, idet der foruden Misbrug med uægte Dokumenter er medtaget Tilsni-gelse af en Mands Underskrift paa et Dokument af andet Indhold, end han forudsætter.

Endvidere er i Kapitlet, der i Forsl. 2 fik sin nuværende Overskrift (det hed i U III Dokument- og Mærkefalsk, i Forsl. 1 var tilføjet Varefalsk) medtaget dels Brug af et ægte en Person angaaende Dokument som vedrørende en anden, § 174, dels Undertrykkelse af Bevismidler, § 178, dels intellektuelt Falsk, dog kun, hvor der er Tale om Boger, som den paagældende er pligtig at føre, eller Lægeattester o. l., § 175.

Endvidere er optaget fra Stempellov og Postlov Straffebestemmelser for den, der eftergør eller forfalsker Stempel- eller Frimærker eller gør Brug af tidligere benyttede Mærker, § 177.

20. Kapitel: Almenfarlige Forbrydelser.

Dette Kapitel er med en enkelt Undtagelse gaaet omtrent uforandret gennem Rigsdagen. Alle Forslag stillede sig m. H. t. Brandstiftelse paa det Standpunkt, der i sidste Kommission var indtaget af Mindretallet Glarbo, Krabbe, Olrik, hvorefter Kapitlets Bestemmelse i det hele er holdt langt nærmere den i L. 1866 givne praktiske Udformning end i U. I og II og den af Mindretallet Goll, Johansen, Torp givne Formulering, der som bekendt var en følgeriglig Gennemførelse af Synspunktet: Forvoldelse af Almenfare som det for disse Handlingers strafferetlige Behandling næsten ene afgørende.

Formuleringen i Lovens §§ 180—182 adskiller sig fra L. 1866 bl. a. derved, at Opregningen af de saakaldte Brandstiftelsesobjekter (L. 1866 § 280) er bortfaldet, ligesom Lo-

ven har udeladt den særlige Regel i L. 1866 § 283, der rykkede Fuldbgyrdelsesmomentet frem til det Øjeblik, »der er opstaaet Ild i den Genstand, hvis Antændelse udgør Forbrydelsen, uden Hensyn til, om den har grebet mere eller mindre om sig«.

Iøvrigt bygger Loven paa den fra L. 1866 kendte Grund, at Forvoldelsen af Ildsyaaden er Straffegrundlaget, og den in concreto dermed forbundne Fare faar Betydning ved Strafadmaalingen. Følgen heraf er, at der, hvor saadan Fare ikke er til Stede, og ejheller Hensigt at besvige Assurance o. l., sondres mellem Forvoldelse af Ildebrand i egne og i andres Ting.

Lignende Synsmaade er anlagt overfor de almenfarlige Forbrydelser, der bestaar i Forvoldelse af Skibbrud, Jernbanesammenstød o. l. I de herhen hørende Bestemmelser §§ 183 og 185 indsattes i Landstinget en saa hypermoderne Ting som »Spredning af skadevoldende Luftarter«. Den sidste Paragraf betegner en Udvidelse f. s. v. som den — under sædvanlige Betingelser — straffer Undladelse af Afværgelse af slig Ulykke.

En i Straffeloven ny Bestemmelse indeholdes i § 189, der fastsætter Straf for Falldholdelse og Udbredelse af uegnede Lægemidler.

Som Kapitlet forelaa i U. III indeholdt det endelig en Bestemmelse om Kvaksalveri, men Folketingsudvalget naaede til Enighed (Beretningen Ændringsforslag Nr. 194) om at lade den udgaa, idet der fra den nedsatte Kommission angaaende Lægers Retstilling fremkom en Henstilling herom. Et Mindretal paa 5 Medlemmer havde ønsket at ændre Bestemmelsen saaledes, at Straf alene anvendtes, »saafremt der ved Behandlingen tilføjes Patienten kendelig Skade«. Ændringsforslaget er Udtryk for en i visse Befolkningskredse ret udbredt Uvilje overfor Myndighedernes Indskriden mod visse kloge Koner — og navnlig Mænd. — Det maa ventes, at der vil komme til at staa en varm Strid om den Ordning, der skal afløse den nuværende. Men nu

ventes der altsaa paa Kommissionen, en ikke helt ukendt Situation.

21. Kapitel: **Forskellige almenskadelige Handlinger.**

Med Hensyn til dette Kapitel er der kun Grund til at nævne, at den fra U. I til Regeringsforslagene overgaaede Sondring mellem Mishandling af Dyr og anden uforsvarlig Behandling af Dyr er udgaaet og det hele slaaet sammen under een strengere Strafferamme. Grunden var den, at man frygtede at Domstolene vilde være betænkelige ved at fastslaa, at »Mishandling« havde fundet Sted, og at den de grovere Forhold tiltænkte strengere Behandling derfor kun meget sjældent vilde blive virkeliggjort. Man er herved vendt tilbage til U. II og III.

22. Kapitel: **Betleri og skadelig Erhvervsvirksomhed.**

Der er næppe nogen Bestemmelse i den foreliggende Lov, der har været underkastet saa mange Omformninger som § 197 om Betleri.

Hvert Udkast og hvert Forslag har haft sin Formulering: 6 forskellige, og desuden forelaa der i Folketingsudvalgets Beretning 3 og i dets senere Betænkning endelig den 10. Formulering, som blev den, hvormed man slog sig til Ro; dermed er ikke sagt, at det er den bedste. Den første, der straffede den »der betler paa offentlig Sted eller fra Hus til Hus«, synes i og for sig at give en praktisk, let haandterlig Regel, der forbundet paa den ene Side med den strengere Straf for dem, der anvender Kunstgreb eller truende Optræden og for vanemæssigt Betleri, paa den anden Side med den i Praksis fastslaaede Regel, at der første Gang ikke straffes men advares, ogaa vilde føre til et fornuftigt Resultat.

At de lige nævnte Principper skulde lægges til Grund derom var der i og for sig Enighed, men Udformningen voldte som sagt uhyre Besvær. Snart fremhævedes de enlig boendes Skræk for Tvangsbetterne, snart de omvan-

drende arbejdsvillige men arbejdsløse Personers ulykkelige Stilling. Nu lyder Reglen saaledes:

»Den, som imod Politiets Advarsel gør sig skyldig i Belleri, eller som efter tidligere at være dømt for eller inden Retten at have modtaget Advarsel for Belleri, Løsgænger, Sædelighedsforbrydelse, Vold eller Berigelsesforbrydelse eller efter af Politiet at have modtaget Advarsel eller Paalæg efter §§ 198 eller 199 gør sig skyldig i Belleri Fængsel indtil 6 Maaneder.

Er Handlingen foretaget af Nød og ikke udøvet vanemæssigt er Straffen Hæfte og kan under særligt formildende Omstændigheder bortfalde. Man maa sikkert erkende, at den ikke vil afskære fra at straffe nogen Beller, som det er ønskeligt at ramme.

I §§ 198 og 199 indeholdes Bestemmelsen om Løsgænger. Løsgænger er defineret som Lediggang enten saaledes, at der er Grund til at antage, at den paagældende ikke søger at ernære sig paa lovlige Vis (199) eller saaledes, at Lediggangen er vanemæssig og selvforskyldt og medfører, at det offentlige maa forsørge ham selv eller dem, han er pligtig helt eller delvist at underholde. Det er altid en Betingelse for Straf, at der forud er givet Advarsel (198) eller Paalæg (199) om at søge lovligt Erhverv. Som saadant anses ikke Spil, Utugt eller Understøttelser fra Kvinder, der ernærer sig ved Utugt. En i U. III givne Tilføjelse om, at Politiet yderligere paa Forhaand individuelt kunde udelukke visse mistænkelige eller ukontrollable Erhverv, som var optaget i Forsl. 2, er udgaaet. Den vil nok blive savnet af de Praktikere, der faar med disse Sager at gøre, og den gik neppe nogen for nær.

I § 202 findes en fra visse Sider stærkt angrebet ny Bestemmelse, der sætter Straf for den, der erhvervsmæssigt udnytter andres Ukyndighed, Uforstand eller Uerfarenhed til at forlede dem til Spekulationsforretninger. En Tilføjelse, der fandtes i U. III og Forsl. 2, »der ikke hører med til deres Næringsvej« er gaaet ud. Den kan for-

mentlig undværes. Domstolene vil sikkert være meget utilbøjelige til at forudsætte Ukyndighed o. s. v. hos den, der driver en Næringsvej, hvori Spekulationsforretninger indgaar.

§ 205 finder vi atter en af de ny og stærkt omstridte Bestemmelser: Den fastsætter Straf for den, der i Strid med derom givne Bestemmelser gør sig en Næringsvej af at udforske private Livsforhold.

Virksomheden som privat Detektiv er ikke fra nogen Side ombølget med Sympati, Spørgsmaalet var kun, om det skulde ordnes ved Straffeloven, som foreslaaet i U. I (§ 340) og Forsl. 1 (§ 208), eller ved særlig Lov.

Som Bestemmelsen nu er formuleret, henviser den i Virkeligheden Ordningen til særlige Bestemmelser, der da sikkert maa udformes bl. a. under Iagttagelse af det Hensyn, der var fremhævet i U. I og Forsl. 1, nemlig, at det skal dreje sig om Forhold, der er det almindelige Erhvervsliv uvedkommende, hvorved de forskellige Erhvervsgrenes Oplysningsbureauer undtages. Som andre Eksempler paa Virksomhed af beslægtet Art, der utvivlsomt bør være lovlige, kan nævnes Stormagasinerne Inspektioner til Værn mod Butikstyve og Jernbanernes do. mod Kupétyve.

Som en ny, men neppe meget praktisk Bestemmelse kan endelig lige nævnes § 206, der sætter Straf for den som i Erhvervsøjemed anvender Svig til at forlede nogen til at udvandre.

23. Kapitel: Forbrydelser i Familjeforhold.

Disse Forbrydelser er i det hele Genstand for en betydelig mildere Bedømmelse end efter L. 1866.

Reglerne om Bigami findes i § 208. De adskiller sig fra L. 1866 ved en betydelig Nedsættelse af Straffen navnlig af dennes Minimum og derved at den tidligere ugifte ikke straffes for Fortsættelse af et bigamisk fra denne Parts Side i god Tro indgaaet Ægteskab. I Landstinget genind-

sattes en Bestemmelse, hvorefter ogsaa grov Uagtsomhed straffes, hvilket vel nærmest er medtaget af Hensyn til de Vanskeligheder, der ofte vil være ved at bevise Forsæt, et iøvrigt ikke helt tiltalende Lovgivningsmotiv.

Hvis Ægteskabet paa Grund af det lidligere i Mellemtiden stedfundne Opløsning, ikke kan omstødes (Ægteskabsloven § 42) kan Straffen gaa ned til Hæfte, for den tidligere ugifte helt bortfalde.

I § 209 er medtaget en i U. I og II optaget, i U. III udeladt ny Bestemmelse om Straf for Ægteskab, der p. Gr. af Slægtskab skal eller Svogerskab kan omstødes.

Det er alene Indgaaelsen af Ægteskabet, der rammes her. Et Blodskamssamleje i Ægteskabet rammes tillige af de nedenfor nævnte Bestemmelser.

Ogsaa for Blodskam er Strafferammernes Mindstemaal nedsat meget betydeligt, §§ 210 og 211. Eksempelvis kan nævnes, at den strengeste Ramme, nemlig for den, der har Samleje med Slægtning i nedstigende Linje, efter L. 1866 § 161 var Strafarbejde 4—10 Aar, nu Fængsel 6 Mdr. — 6 Aar, dog hvis den anden Part er under 18 Aar, 1—10 Aar. Den sidste er i saa Fald straffri, ligesom ved Samleje mellem Søkende den, der ikke er fyldt 16 Aar.

Samleje mellem Personer, der er saa nær besvoglede, at Ægteskab er forbudt, straffes ligeledes. Derimod er den i L. 1866 § 163 hjemlede Straf for Blodskam mellem illegitimt besvoglede udgaaet.

I § 213 er den i Værgeraadsloven af 1922 § 81 første Gang opdukkende Bestemmelse om Straf for den der vanrøgter sit Barn, udvidet til at omfatte Ægfælle, Forældre og andre nært samlevende Personer; ogsaa »nedværdigende Behandling« er medtaget, saavel som Unddragelse af Forsøgelses- eller Bidragspligt, naar Nød følger deraf.

Der lod sig vel anstille nogle Betragtninger over den Udvikling, der har ført til, at Straffelovens Gærde omkring

Ægteskabsinstitutionen gøres saa meget lavere, medens man paa den anden Side kaster den offentlige Undersøgelses Søgelys ind over de i § 213 omhandlede Forhold, dog saaledes begrænset, at Tiltale bortfalder paa den forurettedes Begæring, men en saadan Betragtning vilde ligge uden for denne Artikels Ramme.

24. Kapitel: **Forbrydelser mod Kønssædeligheden** rummer en Række Udvidelser og som allerede tidligere nævnt enkelte Begrænsninger af det strafbares Omraade.

Om Voldtægt findes Bestemmelsen i § 216. Fængsel mindst 1 Aar, under særdeles skærpende Omstændigheder paa Livstid. Altsaa, som rimeligt er, Lovens strengeste Straf. Paragraffen betyder for et vist Omraade en Skærpelse af Straffen.

Den i L. 1866 optagne Sondring mellem berygtet og uberygtet Kvinde, der ikke mindst under Nævningsager kunde berede Ofrene en sjælelig Tortur, er lykkeligvis bortfaldet, hvormed ikke skal være sagt, at det nævnte Moment ikke vedblivende har Betydning for Strafudmaalingen; men Bevisførelsen maa formentlig fremtidig kunne begrænses til at angaa Gerningsmandens Forudsætninger m. H. t. den Kvinde, han angriber. Lavere Straf indtræder nu, hvis »Kvinden forud har staaet i mere varigt kønsligt Forhold til Gerningsmanden«.

Den i U. III givne Regel, hvor Ordene »mere varigt« ikke fandtes, var langt lettere at arbejde med. De er optagne i Forsl. 1 efter Forbillede fra U. II og har siden staaet uanfægtet.

Efter denne Bestemmelse vil normalt den Ægtemand være at bedømme, som maatte begaa »Voldtægt« mod sin Hustru. U. II havde m. H. t. samlevende Ægtefæller den i og for sig uangribelige Regel, at Paatale kun kunde finde Sted efter Hustruens Begæring samtidig med, at Separation forlangtes. Men Bestemmelsen har ikke været savnet i Tiden siden 1866, saa man kan altsaa klare sig uden den. U. III

udelød den, men Forsl. 1 havde i Stykke 2 en Bestemmelse: Er en Handling svarende til den i St. 1 omhandlede Forbrydelse begaaet mod Gerningsmandens Hustru er Straffen Fængsel: højst 8 Aar. Bestemmelsen gav da Anledning til megen Debat; men udgik i Forsl. 2, uden at nogen har forsøgt at genoplive den.

Meget praktisk er Tilfældet ikke, men der faldt dog netop, medens Folketinget behandlede Loven, en Dom, U. f. R. ^{150/1929}, hvorved en Mand, der i en Række Tilfælde ved Anvendelse af Vold havde forskaffet sig Samleje med sin fraseparerede Hustru paa hendes Bopæl, domtes efter §§ 185 210, altsaa ikke for Voldtægt, men for ulovlig Tvang i Forbindelse med Blufærdighedskrænkelse.

Med Hensyn til § 219 bør det lige nævnes, at der sættes Straf for den ved »Fængsel . . . Sindssygehospital . . . lignende Indretning ansatte eller tilsynsførende, der har Samleje med en der optagen Person«. Det sidste Ord indsattes af Folketingsudvalget, hvorved ogsaa mandlige Fanger og Patienter beskyttes, en for moderne Tankegang ejendommelig Indrømmelse til Kravet om Kønnenes Ligeberettigelse. Det vil i og for sig være muligt efter denne Bestemmelse at straffe en Gangpige paa et Sindssygehospital, der er forført af en mandlig Patient. Meget praktisk Betydning faar denne Gestus forhaabentlig ikke.

Til de meget omstridte hører § 220, den saakaldte »Paschaparagraf«, der sætter Straf for den, som ved groft Misbrug af en Kvindes tjenstlige eller økonomiske Afhængighed skaffer sig Samleje udenfor Ægteskab med hende.

Det maa erkendes, at Bestemmelsen ikke er helt ufarlig, den kan misbruges; men paa den anden Side forekommer der ved Teatre, Stormagasiner o. l. under Tiden saadanne Misbrug, at det kan være ønskeligt at give et kraftigt Værn derimod. Hvad Misbrug af Paragraffen angaar, er enhver jo Herre over at undgaa at komme i Situationen.

Efter § 222 straffes ubetinget Samleje med Barn (altsaa ogsaa Dreng) under 15 Aar. L. 1866 havde her 12 Aars

Grænsen, medens Beskyttelsen for Pigebørn 12—16 Aar var afhængig af Forældrenes Paatalebegæring, et Forhold, der ganske vist undertiden medførte lidet tiltalende økonomiske Transaktioner.

Forførelse af en Person under 18 Aar til Samleje er efter § 223 St. 2 strafbar, naar der foreligger »groft Misbrug af en paa Alder og Erfaring beroende Overlegenhed«. Fra Praktikeres Side er der rejst skarp Kritik mod de 18 Aar, man fandt 16 (L. 1866) tilstrækkelig. Noget berettiget er der utvivlsomt i Indvendingen, men paa den anden Side vil Beviset for »groft Misbrug« sikkert blive saa vanskeligt, at det vel er et Spørgsmaal, om Bestemmelsen i Virkeligheden yder større Beskyttelse end den nugældende.

I alle Tilfælde, hvor efter det foregaaende Samleje er strafbart, straffes efter § 224 ogsaa anden kønslig Omgængelse, men med lavere Straf.

Kønslig Usædelighed mellem Personer af samme Køn straffes for det første i de Tilfælde, hvor Samleje mellem Personer af samme Køn vilde kunne straffes, for det andet, hvor den ene er under 18 Aar (dog ikke hvor de er omtrent jævnaldrende), dernæst, hvor en Person under 21 er forført under Belingelser som ovenfor nævnt efter § 223.

Endelig straffes efter § 230, den der modtager Betaling for saadan Usædelighed. Ogsaa denne Bestemmelse hører til de meget stærkt omstridte. Et meget stort Mindretal ønskede paa dette Punkt at bevare L. 1866, der ubetinget straffede Omgængelse mod Naturen.*) Begrundelsen var den, at der, al lægevidenskabelig Teori til Trods, synes at foreligge praktiske Beviser for, at Homoseksualitet kan smitte, og brede sig fra en enkelt til en Kreds af Personer, og at man ved Reglens nuværende Formulering beskytter Smittebæreren. Fra anden og meget sagkyndig Side fremhævedes, at Bekæmpelsen af den mandlige Prostitution vilde blive uhyre vanskeliggjort, hvis begge Parter skulde straffes.

*) Dog var der intet Ønske om Straf for Omgængelse med Dyr

Ogsaa Kapitlets Uagtsomhedsbestemmelse i § 226 var Genstand for megen Strid. Fra en Side ønskede man en Udvidelse, men det maa vist hilses med Tilfredshed, at Uagtsomhed efter Bestemmelsen nu kun straffes, hvor den har Hensyn til bestemte objektive Kendsgerninger f. Eks. Alder o. l.

Kapitlet indeholder endvidere Straffebestemmelser for Rufferi, hvid Slavehandel med en Aldersgrænse for Kvinder: 21 Aar, som voldte nogen Debat, Alfonseri og uterligt Forhold, der krænker Blufærdigheden eller giver offentlig Forargelse.

Endvidere bør det nævnes, at den i sin Tid saa stærkt omstridte Bestemmelse fra L. 1906, den saakaldte »Oktoberlov, om Utugtserhverv er bevaret uforandret i § 233.

Herefter straffes den, der opfordrer til Utugt paa en saadan Maade, »at Blufærdigheden krænkes, offentlig Forargelse gives eller omboende forulempes.«

I § 234 findes en i det hele med den internationale Konvention stemmende Regel om Udbredelse af pornografiske Skrifter o. l.

Endelig maa som en i Straffeloven ny Bestemmelse nævnes, at der efter § 236 kan gives normale Personer, der straffes for visse Sædelighedsforbrydelser, Tilhold svarende til det for abnorme Personer foran omtalte, om ikke at indfinde sig i bestemt angivne Lokalteter, Skove, Badeanstalter o. s. v. Den paagældende kan hvert 3. Aar forlange Spørgsmaalet om Tilholdets Opretholdelse paakendt ved Retten.

25. Kapitel: Forbrydelser mod Liv og Legeme.

I dette Kapitel drejede svære Kampe sig om det saakaldte Medlidenhedsdrab. I Forslag 1 fandtes til Bestemmelsen om nedsat Straf for den, der dræber en anden efter dennes bestemte Begæring (nu Lovens § 239), knyttet en Bestemmelse om Straffrihed, naar Handlingen foretages »for at befri en haablos syg for svære uafvendelige Lidelser«.

Den fandtes ikke i Forslag 2 og 3, genindsattes i Folketinget, men udsattes atter i Landstinget og dermed af Loven, hvilket formentlig maa betegnes som en stor Lykke.

I Forbindelse hermed bør det nævnes, at Hjælp til Selvmord ubetinget er strafbar; hvis egennyttige Bevægrunde efter strengere Ramme.

Straffen for uagtsomt Manddrab, der efter Lov 1866 var højst 2 Aars Forbedringshusarbejde, kan nu stige til Fængsel i 4 Aar, hvilket med Automobilismens Udvikling sikkert er paakrævet.

Iøvrigt har Striden her navnlig staaet om Fosterdrab og Barnemord. Strafnedsættelserne for disse to Forbrydelser er vel nok Lovens mest drastiske og dristige.

Efter Loven 1866 var Straffen for Fosterfordrivelse Strafarbejde 8 Mdr. — 8 Aar, nu efter § 242 Hæfte i 7 Dage til Fængsel i 2 Aar, men under formildende Omstændigheder kan Straffen bortfalde, og den forældes paa 2 Aar.

Hjælperen straffes betydeligt strengere: Fængsel: 14 Dage til 4 Aar, under skærpende Omstændigheder 8 Aar, og hvis det forbryderiske Indgreb er sket uden Kvindens Samtykke 2 til 12 Aar.

Efter dette er Fosterdrab for Kvinden selv praktisk taget straffrit. Det maa paaregnes, at det vil blive overordentlig vanskeligt at faa et Nævningeting til at dømme. Der foreligger iøvrigt allerede en Dom der, endnu under den gamle Lov, peger bestemt i denne Retning. Tiden vil vise, om dette virkelig er til Gavn for Samfundet. Det maa være tilfaldt at tvivle.

For Barnemord satte Loven af 1866 Straf af 2 til 12 Aar, dog kun for det uægte Barn, en Begrænsning som alle er enige om at forlade. Straffen er nu nedsat til Fængsel 14 Dage til 4 Aar, alene betinget af, at Drabet sker under eller straks efter Fødslen og, at det maa formodes, at Moderen har handlet i Nød, af Frygt for Vanære eller under Paavirkning af en ved Fødslen fremkaldt Svækkelse, Forvirring og Raadvildhed. Disse Betingelser, navnlig den

sidste kan praktisk taget altid formodes at være til Stede og kunde derfor være udeladt, hvorved man paa den anden Side maaske vilde løbe den Risiko, at en energisk Forsvarer vilde kunne trække Nævningene med til en fuldstændig Frifindelse under Paaberaabelse af, at disse Forhold ikke omtaltes i Loven.

Et væsentligt Motiv for Nedsættelsen har jo været den lange Række af Nævningekendelser, der i klar Strid med Loven har frikendt Modre, der har dræbt deres Børn, utvivlsomt fordi en Straf af 2 Aar findes for høj. Det skal nu erkendes, at Strafferammen i Loven 1930 i og for sig er tilstrækkelig. Spørgsmaalet er, om de ulovlige Nævningefrikendelser nu vil høre op. Der er desværre Grund til at frygte, at det ikke vil ske.

Den tidligere Regel om Barnefødsel i Dølgemaal er udgaaet, derimod lykkedes det i Landstinget at gennemføre en Bestemmelse, nu Lovens § 251, der siger, at den Kvinde, der ved sin Barnefødsel paa uforsvarlig Maade udsætter Barnet for alvorlig Fare, straffes med Hæfte ikke under 60 Dage eller med Fængsel indtil et Aar.

Straffen kan nedsættes eller bortfalde, hvis Barnet lever uden at have taget Skade.

Denne Bestemmelse har formentlig bevaret det værdifulde i den ældre Bestemmelse, omend Strafferammen, da den jo sikkert sjældent vil blive brugt, hvor Barnet er ubeskadiget, er noget lav.

Efter § 252 straffes den, der for Vindings Skyld, af grov Kaadhed eller paa lignende hensynsløs Maade volder nærliggende Fare for nogens Liv og Førlighed. Straffen er den samme som for uagtsomt Manddrab, nemlig Fængsel indtil 4 Aar. Det fremhæves i Motiverne U. III, Sp. 348, at der kan være Tale om Sammenstød mellem disse Regler. Bestemmelsen maa kunne finde Anvendelse paa visse hensynsløse Automobilister.

Med Hensyn til de forsætlige Legemsangreb maa det være tilstrækkeligt at nævne, at det i L. 1866 opstillede

System med Graduering af Straffen endogsaa paa Grund af hændelige Følger af en Voldshandling er opgivet, nu kræves det altid, at Følgen i hvert Fald skal kunne tilregnes som uagtsom.

Iøvrigt er Inddelingen den kendte: Legemskrænkelser, Legemsbeskadigelse og grov Legemsbeskadigelse.

26. Kapitel: **Forbrydelser mod den personlige Frihed.**

For Forbrydelsen ulovlig Tvang § 260 er der sket en Udvidelse af det strafbares Omraade, idet denne kan realiseres, ikke blot ved Vold eller Trusel om Vold, men bl. a. ogsaa ved Trusel om betydelig Skade paa Gods, eller om Fremsettelse af Sigtelser, der enten er usande eller benyttes til Fremtvingelse af noget, der ikke kan anses tilbørligt begrundet ved det Forhold, Truslen angaar.

Frihedsberøvelse (§ 261) falder i en simpel og en kvalificeret Form; medens U III straffede grov Uagtsomhed ved begge Former, har Loven (efter Forslag 1) kun medtaget den kvalificerede.

Denne Begrænsning er den eneste Ændring i Kapitlet i Forhold til U. III.

27. Kapitel: **Freds og Ærekrænkelser.**

Ogsaa dette Kapitel rummer en Række Udvidelser af det strafbares Omraade, bl. a. er ved Siden af Krænkelser af Brevhemmelighed sat Forbud mod »uden rimelige Grunde« at skaffe sig Adgang til andres Gemmer. De fremhævede Ord er tilføjede i Folketinget. Privatlivets Fred har ligeledes faaet en udvidet Beskyttelse.

Endvidere er der Straf efter betinget off. Paatale for at røbe Privatlivet tilhørende Hemmeligheder, som man i Kraft af offentligt Hverv er blevet vidende om, medmindre Udtalelsen er pligtmæssig eller tjener til berettiget Varetagelse af almen Interesse eller af eget eller andres Tary. Begrænsningerne er unægtelig saa kraftige, at Frifindelse ikke synes svær at opnaa.

Ogsaa for Husfreden er der givet udvidet Beskyttelse,

navnlig ved Opstilling af kvalificerede Tilfælde, med højere Straf og offentlig Paatale, nemlig hvor den indtrængende har været bevæbnet, eller tidligere straffet for grovere Vold eller, hvor flere trænger ind o. s. v.

I § 265 indeholdes en ny Bestemmelse som dog kun fastslaar, hvad man i Praksis har indført, nemlig at den, der forfølger en anden f. Eks. med skriftlige Henvendelser, af Politiet kan gives Tilhold om at ophøre, og i Overtrædelsestilfælde straffes. Betinget offentlig Paatale.

Endelig indeholder § 266 en Bestemmelse om Trusel, der er »egnet til hos nogen at fremkalde alvorlig Frygt for eget eller andens Liv, Helbred eller Velfærd«. Offentlig Paatale. Det var Kommissionens Tanke, at Undsigelsesparagraffen i L. 1866 hermed skulde være overflødiggjort, men paa Rigsdagen følte man sig ikke sikker herpaa, og Landstinget indsatte den derfor i § 75. Efter denne kan forebyggende Foranstaltninger eventuelt Internering bringes til Anvendelse mod den, der undsiger en anden.

Bestemmelserne om Ærefornærmelse afviger paa en Række Punkter fra den nugældende Ordning, men kan af Pladshensyn kun omtales ganske kort.

Sondringen mellem Sigtelser og Ringeagtsytringer er bevaret, men Grupperingen er ændret. Det er fremdeles en skærpende Omstændighed, at Fornærmelsen gives større Udbredelse. Nyt er det, at strengere Straf gives for Bagvaskelse o: Sigtelse mod bedre Vidende.

Sandhedsbevis er principielt tilladt og medfører Straffrihed, dog ikke naar den fornærmede m. H. t. det paa-sigtede Forhold har genvundet sine borgerlige Rettigheder. Er han frikendt for Forholdet, tilstedes Sandhedsbevis ikke, og ejheller, hvis en Sigtelse allerede ved sin Form er utilbørlig, og der kun paastaas Straf for denne Form. Denne Bestemmelse hører til de omstridte. Den fandtes i U I og U III, udgik i Forsl. 1 og 3, men genindsattes i Landstinget. Den synes en naturlig Konsekvens af den private Paatale og af Reglerne om Krænkelser af Privatlivets Fred.

Mortifikationsinstituttet, der ikke fandtes i U III, er genindsat af Folketinget § 273 Stk. 1, dog kun for Sigtelsers Vedkommende, hvilket synes en god Ordning, der harmonerer godt med Adgangen til, paa den dømtes Bekostning, at faa offentliggjort Dommen. En kort klar Konklusion har adskillig bedre Betingelser for at blive læst og forstaaet af Offentligheden end nogle mulig vidtløftige og indviklede Præmisser.

Straf kan bortfalde i Retorsionstilfælde og skal bortfalde, hvor Sigtelse er fremsat i god Tro, naar den paa-gældende enten har været forpligtet til at udtale sig eller har handlet til berettiget Varetagelse af almen Interesse eller af eget eller andens Tarv. Mod den sidste Regel har der gjort sig stærke Betænkeligheder gældende, »berettiget Varetagelse af almen Interesse« kan naturligvis fortolkes saa vidt, at ogsaa ret utilladelig Journalistik dækkes deraf, men der dog ingen Grund til tro, at Domstolen ikke skulde kunne træffe den rigtige Grænse.

Paatalen er, hvor intet særlig er bemærket foran, almindeligvis privat; fornærmet Tjenestemand o. l. kan dog forlange offentlig Paatale overfor visse grove Sigtelser.

28. Kapitel: **Berigelsesforbrydelser** kunde fortjene en hel Artikel for sig; thi paa intet andet Omraade er Forandringerne saa gennemgribende som her. En blot nogenlunde fyldig Gengivelse vilde kræve alt for megen Plads. Kun nogle ganske faa Hovedpunkter skal derfor fremhæves.

Kapitlet indeholder i §§ 276—84 Definitioner af Berigelsesforbrydelserne, nemlig: »Tyveri«, »ulovlig Omgang med Hitlegods«, »Underslæb« (tidligere Bedrageri), »Bedrageri«, »Mandatsvig« (ny, i Udkast og Forslag kaldet: Utroskab), Afpresning, Aager (i Hovedsagen ny), »Skyldnersvig« (i Udkast og Forslag: »Besvigelse af Fordringshaver) og »Hæleri«. I § 288 defineres Røveri.

Samtlige disse Definitioner, som det her vilde føre for

vidt at gennemgaa, er, bortset fra de to Navneforandringer, gaaet uforandrede gennem Rigsdagen fra U. III, dog er der i § 276 givet en Definition af rørlig Ting, der i U. III fandtes i § 3, men som er omformet saaledes: Med rørlig Ting sidestilles her og i det følgende en Energimængde, der er fremstillet, opbevaret eller taget i Brug til Frembringelse af Lys, Varme, Kraft eller Bevægelse eller i andet økonomisk Øjemed«. Denne Definition er et — første — Forsøg paa at give en Formulering tilstrækkelig elastisk til at kunne omfatte ikke blot den stedfundne tekniske Udvikling, men ogsaa den, der kan ventes. Til dette sidste sigter særlig Ordene: »i andet økonomisk Øjemed«. U. III havde følgende: »enhver til Frembringelse af Lys, Varme eller Bevægelse fremstillet eller opbevaret Kraft«. Det sidste Ord er erstattet med »Energimængde« som formentlig mere stemmende med Teknikernes Terminologi. Med Ordene »taget i Brug« er særlig tænkt paa Naturkræfter: »Vandløb, Vandfald«. Man er gaaet ud fra, at disse Ord ogsaa kan ramme f. Eks. det Tilfælde, at et Vandløb, der er beslaglagt med Energiudnyttelse for Øje, paa uberettiget Vis tappes under Vejs.

Aager straffedes tidligere kun for saa vidt angik Udlaan i fast Ejendom. Nu er den Udvikling, der begyndte paa civilretlig Grund med Aftaleloven $\frac{8}{5}$ 1917 § 31 og videreførtes med Huslejeloven, ført over paa Straffelovens Grund. For Aager straffes »den som udnytter nogens Nød, Enfoldighed, Uerfarenhed eller et overfor ham bestaaende Afhængighedsforhold til i en Retshandel at opnaa eller betinge en Ydelse, der staar i aabenbart Misforhold til Modydelsen«.

Forslag 1 havde fra U. I medtaget et Begreb »Rapserie« — Smaatyverier, der havde en Del Stemning for sig i Folketinget, men dog tilsidst udelodes, væsentlig ud fra den Betragtning, at Straffebestemmelserne som de nu foreligger rummer al fornøden Adgang til mild Behandling af disse Tilfælde og, at Opstillingen af det særlige Begreb blot

vilde medføre Paatale af en Række Tilfælde, der ellers vilde gaa fri.

I Rigsdagsbehandlingsens sidste Faser gjordes af Professor Vinding Kruse et interessant Forsøg paa at faa Begrebet ulovlig Omgang med Hittegods slettet. Det forsvaredes imidlertid med megen Energi af Professor Krabbe og blev staaende og bevarede ogsaa sin særlige Strafferamme, der dog har samme normale Maksimum som den almindelige.

Samtlige øvrige Berigelsesforbrydelser undtagen Aager og Røveri er nu sammenfaldet under een Ramme, § 285, nemlig Fængsel indtil 2 Aar, i Gentagelsestilfælde 3 Aar. Straffen for Aager kan gaa ned til Hæfte og stige til Fængsel i 2 Aar.

I kvalificerede Tilfælde kan Straffen for dem alle, undtagen ulovlig Omgang med Hittegods, stige til 6 Aar, for Bedrageri, Underslæb, Mandatsvig og Skyldnersvig til 8 Aar, et tydeligt Udtryk for den Forskydning i Vurderingen af det indbyrdes Forhold mellem Tyveri og Bedrageri, som har fundet Sted siden 1866. Kriminalstatistikkenes Tal viser iøvrigt, at Bedragerierne talmæssigt set kun følger Trop. Det er Bedrageriernes Omfang og Bedragerens sociale Position, der har skabt det almindelige Indtryk af Nødvendighed af en kraftigere Reaktion.

For Bagatelsager kan Straffen gaa ned til Hæfte eller Bøde eller helt bortfalde. Se iøvrigt Bemærkningen foran om § 84 (Strafnedsættelse).

Røveri straffes med Fængsel 6 Maaneder til 10 Aar, i kvalificerede Tilfælde 16 Aar.

Saaledes som disse Regler nu foreligger, betegner de paa Svigagtighedens Omraade en Udredning og Klaring samt en betydelig strengere Vurdering. Iøvrigt en betydelig Simplifikation navnlig derved, at den i Praksis meget vanskelige Grænse mellem Tyveri og Bedrageri nu bliver uden praktisk Betydning for Strafudmålingen, ligesom den ofte unaturlige Grænse mellem simpelt Tyveri og Indbrudstyveri med de i L. 1866 meget forskellige Minima. Endelig

er den automatiske Stigning for Tyveri i Gentagelsestilfælde faldet bort. Der er ingen Tvivl om, at dette Kapitel, der jo ubetinget vil blive Lovens almindeligst anvendte, af alle Kriminalister vil blive hilst med Glæde og følt som en betydelig Lettelse.

29. Kapitel: **Andre strafbare Formuekrænkelser** indeholder en Række interessante og tildels nye Bestemmelser.

Her skal nævnes, at Straffen for Brugstyveri under Hensyn til Automobiltyveriernes hastige Vækst er sat op til Fængsel i 2 Aar (U. III: 6 Mdr.)

Endvidere er man efter langvarige og besværlige Forsøg paa at opnaa Enighed om Formulering af Bestemmelsen om Selvtægt vendt tilbage til L. 1866: »Den som ulovligt tager sig selv til Rette, straffes med Bøde.«

Prof. Vinding Kruse, der i sit seneste Værk Ejendomsretten særlig har undersøgt disse Spørgsmaal, anbefalede subsidært denne Løsning, hvormed den i det hele rigtige Praksis bevarer sin Værdi.

I § 296 findes en ny Bestemmelse, der sætter Straf for løgnagtige Meddelelser, hvorved Prisen paa Varer, Værdipapirer o. l. kan paavirkes — endvidere for urigtige og vildledende Meddelelser m. H. t. Aktieselskaber o. l. (Regnskaber, Prospekter, Anmeldelser o. l.

I § 298 findes omhandlet bl. a. Hotelbedrageri.

I § 299 bl. a. en ny og vigtig Bestemmelse angaaende Returkommission. Den vil, om det saa tør siges, afhjælpe et længe dybt følt Savn.

Endelig findes i § 304 Bestemmelser mod Misligheder i Tilfælde, hvor Afgørelsen af Formueanliggender træffes ved Afstemning.

De tidligere i L. 1866 optagne Regler om Fortabelse af Arveret og om Erstatning for Skade forvoldt ved strafbar Handling findes nu i Ikrafttrædelseslovens 4. Kapitel.

Idet jeg afslutter, kan jeg ikke undlade følgende: Disse Bemærkninger vil for den, der nøje har fulgt de forskellige Udkast, Forslag og Udvalgsbetænkninger, ikke rumme noget Nyt, men det er min Tro, at der uden for denne stærkest interesserede Kreds findes en videre Kreds, der af en eller anden Grund har ventet, til Resultatet forelå, og det er mit Haab, at denne Kreds af foranstaaende vil kunne faa et vist foreløbigt Indtryk af de ved Loven skete Ændringer.

Fængselsreformen i Norge.

Av HARTVIG NISSEN.

Direktør for Botsfængslet.

»I en fornuftig ordning av straffullbyrdelsen ligger en av lovgivningens viktigste opgaver og måskje bent frem tyngdepunktet i straffelovgivningen.« — Utkast til straffullbyrdeslov for det tyske rike. 1927.

Slaverier og tukthus var det mange av i Norge for en hundrede år siden. De var vel hverken bedre eller verre enn sådanne anstalter flest rundt om i Europa. Det var i allfall virkefelt nok for de ideer om bedre ordning av straffanstaltene som var reist i Europa og Amerika i begynnelsen av 1800-tallet.

Norge var så heldig i den unge stadsfysikus i Kristiania, senere professor, dr. med. *Fredrik Holst* å ha en mann som — ved siden av å øve en meget betydelig innflydelse på ordningen av medicinalvesenet — også hadde både åpent øie for nødvendigheten av en omordning av straffanstaltene og fængslene og evne til å slå til lyd for sine ideer. Tilløp til reformkrav var nok fremsatt også av andre. Men det første kraftige inlegg for en fullstendig omordning av hele vårt fængselsvesen blir reist av Holst i 1823 i hans bok »Betragtninger over de nyere Britiske Fængsler, især med Hensyn til Nødvendigheden af en Forbedring i Fangepleien i Norge«, bygget på hans iakttagelser under en også i annet øiemed foretatt studiereise til forskjellige land i Europa. Her kreves bl. a. at alle våre straffanstalter måtte avløses av nye og tidsmessige bygninger. Da så den store Straffanstaltkommission blev nedsatt i 1837, blev Holst selvsagt medlem av kommissjonen. Efter offentlig opdrag foretok han i 1838 påny en lengere utenlandsreise for å sette sig inn i forskjellige europeiske lands straffanstaltforhold. Hans

beretning herom fikk den største betydning for kommisjonens arbeide. Holst har i det hele utvilsomt øvet en vesentlig innflydelse på den fortrinlige og meget omfattende innstilling som kommisjonen avgav i 1841.

Kommisjonen gjorde gjeldende synsmåter og brukte en begrunnelse som i store trekk har sin gyldighet den dag idag, skjønt det er gått nitti år siden innstillingen blev skrevet. Kommisjonen fant de da bestående straffanstalter aldeles uskikket til å opfylle sit øiemed, foreslo dem nedlagt og erstattet med syv »botsfengsler«, bygget på enrumssystemet. Loven om Botsfengslet av 1848 og opførelse av det nuværende Botsfengsel (åpnet 1851) er resultater av kommisjonens virksomhet. Men dermed slanset straffanstalt-reformen. Det var tatt et skippertak som skaffet Norge en efter datidens forhold meget tidsmessig straffanstalt og det på et i forhold til de fleste andre europeiske land tidlig tidspunkt. De fleste av de gamle straffanstalter er efterhånden nedlagt. Men landsfengslet på Akershus brukes idag som for hundrede år siden. De forbedringer det i tidens løp har undergått, har ikke i vesentlig grad forrykket den dom over det som Straffanstaltkommissionen avsa allerede i 1841.

Efter den bare stykkevis gjennomførte straffanstaltreform slo myndighetene inn på en omordning av de lokale fengsler. På dette område blev en tidsmessig reform virkelig gjennomført. Loven om fengselsvesenet av 1857 og opførelsen i de følgende år av alle de mange distriktsfengsler, bygget på cellesystemet, var et stort løft som efter datidens straffelovgivning, fangetall og samferdselsforhold ga oss en helt moderne ordning av det lokale fengselsvesen.

Men forholdene er ikke de samme i 1930 som i 1860. De lokalfengsler som var tidsmessige for 70 år siden, svarer ikke lengere helt ut til nutidens krav. De vilde dog ikke ha vært så værst, hvis de bare hadde vært store nok. Men de har nu så altfor liten fangeplass. Det er ikke bare 70 års økning i rikets folkemengde og et allerede derav

økende fangetall som spiller inn. Men forandringer i straffeloven av 1842 og gjennomførelse i 1905 av straffeloven av 1902 har ledet til meget kortere straffer og ikke minst for den store hovedmasse av de dømte som tyvene utgjør. Og herav har fulgt en forskyvning i fangetallets fordeling mellom centralfengslene og lokalfengslene: parallelt med den ringere tilgang til straffanstaltene er gått en stadig økende tilgang til lokalfengslene.

Efterat lokalfengselsreformen var vel i havn, blev det i de følgende år påny gjort forskjellige forsøk på å bedre straffanstaltsforholdene. Men noget av større betydning lykkedes det ikke å gjennomføre.

Nogen samlet lov om vårt fengselsvesen fantes ikke. Utkast til en fullstendig fengselslov blev utarbeidet av Straffelovkommisjonen av 1885, hvis formann var riksadvokat *Bernh. Getz*, og hvorav fengselsvesenets chef, ekspedisjonschef *Fr. Woxen* blev medlem. På grunnlag av dette utkast bygget Woxen fengselsloven av 31. mai 1900. Herved var lagt den nødvendige grunnvold for en tidsmessig omordning av vårt fengselsvesen. Allerede høsten 1900 gjennomførte Fengselsstyret store forandringer i fangebehandlingen i landsfengslene, bl. a. ved innførelsen av løslatelse på prøve. For å bringe loven i overensstemmelse med den nye straffelov av 1902, som efter nogen utsettelse blev satt i kraft fra nyttår 1905, blev fengselsloven av 1900 avløst av fengselsloven av 12. desember 1903. Og med hjemmel i denne lov blev så fra 1. april 1904 gjennomført en meget betydningsfull forandring av vårt lokale fengselsvesen: mens dette hittil hadde ligget under amtene og bykommunene, gikk alle lokalfengslene fra nevnte dag over til Statens forvaltning. Fra da av har disse mange fengsler vært undergitt en felles og fagkyndig ledelse, hvorved bl. a. blev oppnådd, at disse fengslers tjenestemenn blev ansatt efter fengselsmessige hensyn og for de mere overordnede posters vedkommende rekruttert fra en etat av utdannede fengsels-

menn, istedetfor som så ofte før å velges blant ansøkere som aldrig hadde hatt noget med fangebehandling å gjøre.

Allerede straks fengselsloven av 1900 var vedtatt, satte Woxen igang forberedelsen av planer til nytt landsfengsel for menn og for kvinner. Tegninger til fengslet blev utarbeidet, beregnet på en bestemt eiendom nær Oslo. Men de nødvendige bevilgninger var ikke å få. Det blev besluttet at bygning av nytt landsfengsel fikk vente til Staten med hjemmel i fengselsloven hadde skaffet nytt tvangsarbeidshus til avløsning av de gamle kommunale arbeidsanstalter. Dette blev fulgt. Woxen lot planlegge og fikk penger til opførelse av Opstad tvangsarbeidshus for menn på Jæren med store udyrkede, men dyrkbare vidder. Dette var knapt ferdig, før Woxen atter tok op landsfengselsplanen i 1915. Man kom så langt at eiendommen Alfaset i Østre Aker, nær Oslo, med sit store gårdsbruk blev kjøpt til fengsels-tomt. Nye tegninger til et landsfengsel for menn på denne eiendom blev utarbeidet. Men så blev det atter stopp. Det blev avsatt 1½ million kroner til det nye fengsel (riktignok senere indradd i statskassen igjen!). Men det kom ikke til nogen beslutning om opførelsen av fengslet. Byggeomkostningene var steget så voldsomt under verdenskrigen, at man fikk avvente billigere byggetider. Krigen sluttet. Men nu hadde Staten ikke penger til å bygge fengsel for. Saken blev dog ikke opgitt. Samtidig med at Straffelovkomiteen blev besluttet nedsatt i 1920, blev det også besluttet å nedsette en komité til å planlegge omordning av vårt fengselsvesen. Denne kunde ikke nedsettes, sålenge Straffelovkomiteen ikke hadde avgitt sin innstilling, — man måtte først se om den foreslo forandringer i selve straffesystemet. Dens innstilling kom i 1925. Kgl. proposisjon om forandringer i straffeloven blev fremsatt i januar 1927. Hverken komiteen eller proposisjonen foreslo forandringer i straffesystemet. I februar 1927 blev så nedsatt en komité til å foreslå omordning av vort fengselsvesen, den såkalte Fengselsreformkomite. Til medlemmer av komiteen blev opnevnt

Fengselsstyrets daværende chef, ekspedisjonssjef *Arne Omsted*, tidligere direktør for Oslo kretsfengsel *Segelke Thrap* og forfatteren av denne artikkel. Komiteen avgav sin innstilling til Justisdepartementet 31. mars 1930.

Uavhengig av Fengselsreformkomiteen hadde ekspedisjonssjef Omsted allerede i 1926 tatt opp spørsmålet om en særlig behandling av den kriminelle ungdom. Etter loven om forsømte barn av 1900 kunde vergerådene ta sig av barn under 16 år. Det var i årenes løp gang efter gang reist krav — ikke minst av fengselsmenn og andre kriminalister — om at grensen måtte heves til 18 år. Det var kommet så langt at Barnevernskomiteen av 1915 — hvorav bl. a. Woxen var medlem — hadde tatt opp forslag herom. Kirkedepartementet, som saken hører under, fremsatte også forslag derom. Men det har hittil ikke vært mulig å få denne aldeles nødvendige og ikke minst i kriminalistisk henseende meget viktige reform gjennomført. Det er dog utsikt til at dette kan lykkes i 1930.

Da det nødvendigvis bare kunde bli et tidsspørsmål, når vergerådene skulde kunne ta sig av barnene like til 18 årsalderen, bygget Omsted sit forslag om særlig behandling av unge forbrydere på denne forutsetning. Fengselsstyrets arbeide med denne sak, hvortil skolehjemsbestyrer *F. W. Landmark* og nærværende artikels forfatter blev tilkallt som sakkyndige, ledet til at Justisdepartementet i januar 1928 fikk fremsatt kgl. proposisjon til lov om opdragende behandling av unge lovovertrедere, som blev vedtatt av Stortinget og sanksjonert av Kongen 1. juni 1928.

Loven er foranlediget ved den betraktning at et av de aller viktigste ledd i det kriminalpolitiske arbeide er å motarbeide ungdomskriminaliteten. Den vanlige behandling av de unge, stadig tilbakefalne tyveknekter er i Norge en rekke småstraffer, som allfor sent går over til straff som er lang nok til å bringe dem inn i Botsfengslet, men også da regelmessig på allfor kort tid til å kunne undergi dem en formålstjenlig behandling, som jo er blitt yderligere

vanskeliggjort ved den fengselstrening de allerede har fått gjennom en rekke frugtesløse opphold i lokalfengslene. Da det ansåes håbløst å få domstolene inn i en annen straffutmåling, som på et tidlig tidspunkt kunde hjemle en formålstjenligere, opdragende behandling i Botsfengslet, fant man det nødvendig å gå en omvei for å få orden i disse ting. Det er det den nye lov vil gjøre, — når den bare blir satt i kraft!

Det blev ved forberedelsen av saken lagt vekt på at de påtenkte lovbestemmelser ikke blev tatt inn i straffeloven, men utformet som en egen lov. De forholdsregler som tilsiktet bragt i anvendelse, var ikke straff, og det vilde være til skade for saken, om disse forholdsregler i det almindelige omdømme blev opfattet som straff, hvilket lett vilde bli tilfellet, hvis reglene om dem blev gitt i straffeloven.

Efter loven av 1928 skal retten, når den idømmer en person som har fylt 18, men ikke 23 år, straff av fengsel for en eller flere forbrydelser, og den ikke bestemmer at fullbyrdelsen skal utsettes, overveie om der under hensyn til domfeltes fortid, karakter og livsførsel er grunn til å anta at han trenger en opdragende påvirkning i en arbeidsskole for å holde sig fra å begå nye forbrydelser, og at sådan påvirkning vil være formålstjenlig. I bekreftende fall bør retten i dommen gi påtalemyndigheten bemyndigelse til å anbringe domfelte i en arbeidsskole. Skjer sådan anbringelse, bortfaller den idømte straff. I arbeidsskolen undergis elevene sådan behandling som kan utvikle deres arbeidsevne og fremme deres moralske og fysiske utvikling. Undervisningen skal omfatte et utvalg av praktiske arbeidsgrener. Elever som er skikket for det, skal i så stor utstrekning som det er mulig, gis faglig opplæring. Ved siden herav gis der dem sådan annen undervisning som finnes tjenlig. Eleven kan beholdes i arbeidsskolen i inntil 3 år, ved utløpet av hvilken tid han blir å utskrive på prøve. Hvis hensikten med behandlingen antas opnådd, kan han be-

sluttes utskrevet på prøve før utløpet av 3-årsfristen. Det kan tillates en elev å bli på skolen inntil et halvt år utover den fastsatte tid for å fortsette eller avslutte sin utdanning. Ved utskrivning på prøve er prøvetiden 3 år. Innen denne tid kan han i tilfelle tas inn igjen i arbeidsskolen for inntil den gjenstående del av innsettelsestiden eller for inntil ett år, om resttiden er kortere eller — vel å merke — om han er utskrevet ved innsettelsestidens utløp.

Vi setter i Norge stort håp til denne lov. Vi har den tro at den skal bli et virksomt middel mot ungdomskriminaliteten og dermed også et middel til å begrense antallet av tilbakefallne i de eldre årsklasser.

Ved denne lov var trukket op visse forutsetninger for Fængselsreformkomiteens arbeide. Den måtte gå ut fra både at landsfængslene vilde få ferre unge fanger enn nu, når den nye lov hadde virket nogen år, og at loven i det hele vilde lede til mindre tilgang til landsfængslene også av residivister.

Den situasjon som forøvrig forelå for Fængselsreformkomiteen, var i korthet denne: Akershus landsfængsel må med sit omfattende fellesskap og sine gamle uhensiktsmessige bygninger anses ganske uskikket som tidsmessig fængsel. Det samme gjelder i fremtredende grad et anneksfængsel til Oslo krets fængsel, som i en nødsstund blev »midlertidig« innredet i 1901 i en leiet lagerbygning. Fængslene og Arbeidshuset for Kvinner optar en stor og meget kostbar tomt midt i Oslos centrum og er med sine gamle bygninger ikke tilfredsstillende. De to landsfængsler for menn, Botsfængslet og Akershus, er ganske overfylte, så at mange fanger som efter reglene skulde vært der, må sone straffen i lokalfængslene. Disse to landsfængsler har tilsammen bare halvparten av det antall celler som de skulde ha efter fængselsloven. Lokalfængslene er i høi grad overbelagte. I de 25 år 1904/05—1928/29 er tilgangen til landsfængslene og lokalfængslene steget fra

15800 til 20000 fanger årlig tiltrods for den sterkt økede bruk av betinget dom og av betinget undlatelse av påtale. Samtidig er det daglige middeltal i lokalfengslene steget fra 301 til 804. Stillingen er derfor ganske fortvilet, ikke bare hvad plassen angår, men like meget med tanken på hvorledes denne sammenstuvning motvirker en rasjonell, formålstjenlig fangebehandling, — i lokalfengslene er stadig mange enmannsceller belagt med både to og tre fanger. Samtidig har vi av forskjellige grunner omtrent 100 fangeplasser mindre enn for bare en 10 år siden.

Det er mot denne bakgrunn vi bør se de forslag som Fengselsreformkomiteen har fremsatt.

Fullbyrdelsen av frihetsstraffene hviler, fremhever Fengselsreformkomiteen, på tre hovedpillarer, hvorav den ene ikke kan svekkes uten fare for å skade det hele byggverk, nemlig 1) de bærende ideer som legges til grunn for fangebehandlingen, 2) bygningene som må planlegges i overensstemmelse med de vedtatte grundtanker og 3) tjenestemennene som alt efter den måte de fyller sin opgave på, avgjør om straffullbyrdelsens arbeide skal bli vellykket eller forfeilet.

Fangebehandlingens rygggrad dannes av de tre ledd: 1) anbringelsesmåten (enrum-fellesskap), 2) det progressive system (klassesystemet) og 3) løslatelsen på prøve. Med denne rygggrad er forbundet 4) fangebehandlingens øvrige virkemidler, som bidrar til å fremme dens formål og gi den hele virksomhet plan og liv.

Efter å ha gjennomgått hvilken rolle cellen spiller i den senere tids nyordninger og forslag innenfor en rekke fremmede land, og herunder særlig gjort rede for hvad det i Sverige og Danmark er skrevet herom av kommisjoner og enkeltmenn, tror Fengselsreformkomiteen å kunne uttale at tidens strømning går i retning av å fjerne både fra cellestraffen og fra fellesstraffen de ulemper som enhver av dem kan føre med sig. Der åpnes adgang til et visst fellesskap for cellefangene og til en viss isolasjon av fellesfangene.

Bevegelsen går åpenbart i retning av å utviske den gamle forskjell mellom straff i enrum og straff i fellesskap.

Komiteen bygger på fangenes individuelle avsondring som fangebehandlings bærende grunntanke. Fengslet må såvidt mulig hindre at den ene fange virker skadelig på den annen, og at dårlige fanger river ned det som fengslet måtte ha bygget op av godt hos andre. Den nyere tids fremheven av at det ved fangebehandlingen bør tas sterkt individuelle hensyn, gir kravet på fangenes innbyrdes avsondring øket styrke. Hertil kommer at det ved forskjellige modifikasjoner er meget lettere å motvirke farene ved cellebehandlingen enn ved behandlingen i fellesskap, at cellebehandlingen føles som en velgjerning av de bedre fanger, at fellesskapet med dets behageligheter ettertraktes av de dårligste fanger og derfor bidrar til å utviske straffens alvor nettop for dem som særlig burde føle det, og at de hvis løsen nu er »bort fra cellen« ensidig har for øie farene ved cellebehandlingen, mens de overser at disse er mindre enn farene ved fellesbehandlingen.

Den gjeldende lov bestemmer i § 17 bl. a. at fengselsstraff skal utstås helt i enrum i de to første år og om det finnes tilrådelig inntil i det hele 4 år. Lengere enn 4 år kan enrum ikke anvendes, medmindre fangen samtykker deri eller fortsatt avsondring finnes påkrevet på grunn av fangens farlighet eller av andre særlige grunner. Ellers skulde fangen efter de nevnte frister gå over til fellesskap.

Det skal først bemerkes at denne 30 år gamle lovbestemmelse aldrig har vært satt i kraft, ganske enkelt fordi Norge den dag idag har i sine landsfengsler for menn bare halvparten av det antal celler som loven forutsetter.

Det nu foreliggende forslag går ut på at fengselsstraff som avsones i lokalfengsel, regelmessig som hittil skal utslås helt i enrum. Men for landsfengslene heter det at »fangene skal i almindelighet under hele straffetiden ha hver sin celle, hvor de tilbringer natten og hviletidene. Efter nærmere regler — — — kan fellesskap mellom fangene tillates

under arbeide, gudstjeneste, foredrag, undervisning, legemsøvelser og bevegelse i fri luft, når de har vært i landsfengsel i 3 måneder. Hvis fangens helbredstilstand, sinnstilstand eller andre særlige forhold gjør det påkrevet eller fengslets tarv krever det, kan det avvikes herfra. Utover 2 år kan fangen ikke arbeide i enrum uten lægens samtykke, og utover 4 år ikke uten eget samtykke, eller hvis fortsatt avsondring finnes påkrevet på grunn av fangens farlighet eller anvendes av sundhetshensyn eller som refselse eller straff eller av andre særlige grunner. Fangens samtykke er bindende for et år».

Cellen gis herved både en utvidet og en innskrenket anvendelse sammenlignet med den ordning som har fått uttrykk i fengselslovens § 17, utvidet forsåvidt som det oppstilles som et regelmessig ufravikelig krav at enhver fange under hele straffetiden skal ha sin egen celle til opholdsrum om natten og i hviletidene, innskrenket forsåvidt som man i en viss utstrekning åpner adgang til fellesskap under arbeide og under enkelte andre forhold. Tross den store vekt det legges på å hindre samkvem mellom fangene, må det nemlig innrømmes at det er adskillige tilfeller hvor det av forskjellige grunner kan være riktig å lempe på den helt gjennomførte adskillelse. Så begrenset omfang fellesskapet gis, er risikoen for skadelig påvirkning redusert til et minimum.

Den minstetid som fangene skal også arbeide i enrum, er med en viss begrensning knyttet sammen med det progressive system, således at de regelmessig skal arbeide i enrum i 1. klasse. Det må legges vel merke til at de fanger som er kommet op i 2. klasse, ikke skal, men kan tas til arbeide i fellesskap og det bare efter et omhyggelig utvalg. Derved undgår man å være forpliktet til å sette over i fellesarbeide fanger som ikke passer der, f. eks. fordi de er upålitelige eller øver dårlig innflydelse på andre fanger, og opnår man å gjøre arbeide i fellesskap til et lokkende mål, som bare nås ved god flid og god opførsel.

Efter det her antydede system blir det ikke plass for de særlige begreper straff i enrum og i fellesskap. De to fullbyrdelsesmåter er knyttet så nøie sammen at »fullbyrdelsen av fengselsstraffen bare skjer på én måte, et mellemssystem, hvorunder man på den ene side drar sig til nytte fordelene både ved cellen og ved fellesskapet og på den annen side søker å undgå de føleligste ulemper ved disse fullbyrdelsesmåter«. Såvidt det kan ses vil denne ordning gi fengslet en friere adgang enn noget av de andre land, hvis ordning er studert, til å velge den behandlingsmåte, enten i helt enrum eller delvis i enrum, delvis i mere eller mindre omfattende fellesskap, som fengslets ledelse finner mest formålstjenlig for en individuel fangebehandling. En sådan frihet i behandlingsmåten betyr, uttaler komiteen, »en stor fordel for løsningen av fengslets opgave. Men man er fullt klar over at den skjerper kravene til fengslets ledelse. Den gjør ledelsens arbeide vanskeligere, men også mere tilfredsstillende«.

Likeoverfor den nu faktisk bestående ordning, hvorunder fangene i Akershus behandles i fellesskap, i Botsfengslet efter et stort sett helt gjennomført enrumssystem, betyr den foreslåtte ordning en betydelig, men høist påkrevet skjerpelse av straffen for dem som nu settes inn i Akershus, men åpner samtidig adgang til en lempeligere behandling av flertallet av dem som settes inn i Botsfengslet.

Fangebehandlingen bør ordnes så at man såvidt mulig opmuntrer det aktive tiltak hos fangen. Man må gi dem noget å arbeide for, noget å strebe efter. Fangene må med andre ord behandles efter et progressivt system. Det foreslås nu ganske omfattende forandringer i den ordning av klassesystemet som har vært gjeldende i våre landsfengsler i lange årrekker. Ut fra den opfatning at fangebehandlingen bør gis såvidt mulig opdragende formål, vilde det være en feil å knytte de virkemidler som har likefrem karakterdannende og andre pedagogiske formål til klassesystemet, således som det er gjort i enkelte land og fore-

slått i utkastet til tysk straffullbyrdelseslov. De virkemidler som fengslet rår over i dette stykke, »må i sin fulle utstrekning tas i bruk fra første stund av, ikke settes inn med full kraft først når tiden er gått og løslatelsen nærmer sig«. Etter dette må all undervisning, lesning, utnyttelse av fritiden, deltagelse i gudstjeneste, adgang til å høre foredrag og musikk være uavhengig av klassene. Ut fra samme betraktning bør — i motsetning til vår gjeldende ordning — reglene om brevveksling med og besøk av fangens pårørende ikke optas i klassereglene.

Efter nugjeldende regler øker lengden av opholdet i klassene i en viss grad med antallet av tidligere straffe i landsfengsel. Dette har ledet til at mange fanger ved løslatelsen ennå er i 1. klasse, således over halvparten av dem som blev løslatt fra Akershus i 1925—1926. Klassesystemets evne til å virke disiplinerende og psykisk beroligende blir således nu slett ikke nyttiggjort ved behandlingen av et meget stort antal av de fanger, hvor det nettop har en oppgave å løse. I virkeligheden blir mere enn 50 % av de mange ganger straffede i Akershus ikke behandlet efter noget klassesystem.

Mens vi efter gjeldende ordning har faste terminer for lengden av opholdene i klassene, hvorved den som har tilstrekkelig lang tid, kommer forholdsvis tidlig op i høieste klasse, men så i stor, ofte den største del av straffen ikke har nogen stigning å se hen til, foreslås det nu at opholdet i klassene skal stå i et visst matematisk forhold til lengden av den straff som skal avsones i landsfengslet. Det foreslås 3 ordinære klasser. Opholdet i 1. klasse skal være $\frac{1}{6}$ av fengselsopholdet (dog mindst 2 mdr. for dem som ikke har vært i landsfengsel før og mindst 4 mdr. for de andre), $\frac{2}{6}$ i 2. klasse (dog minst henholdsvis 4 mdr. og 8 mdr.), hvorefter i 3. klasse blir å avsone $\frac{3}{6}$ eller resten av straffen. For dem som er i landsfengsel for første gang, regnes et fengselsophold av over 4 år for 4 år, for de andre regnes et fengselsophold av over 6 år for 6 år. Fanger som ikke

har vært i landsfengsel før, og som skal være i landsfengslet i minst 4 år, kan flyttes op i en belønningsklasse, når de har vært i 3. klasse i nogen tid og deres forhold under hele fengselsopholdet har vært særdeles godt.

Løslatelse på prøve bør efter komiteens mening være det progressive systems slutning. Da fengselsloven av 1900 innførte løslatelse på prøve i Norge, blev den ordnet efter et system som da ikke var almindelig, men i en beslektet form bare fantes i England. Mens det vanlige var at prøveløslatelsen skulde være en belønning for dem som opførte sig godt og antokes å ville bestå prøven, bestemte den norske lov at »den som av idømt straffarbeide har utstått $\frac{2}{3}$, dog minst 6 mdr., blir å løslate på prøve, medmindre hans forhold i fengslet eller andre særlige omstendigheter gjør løslatelsen utilrådelig eller ham dertil ufortjent«. Løslatelse på prøve skulde således være et regelmessig og integrerende ledd i fangebehandlingen, som skulde komme også de tvilsomme tilgode. Det er nettop for dem at prøveløslatelsen har sin største betydning som et hjelpemiddel til å holde dem på rett vei. Den truende reststraff, tilsynet i prøvetiden og de andre særlige vilkår (f. eks. alkoholforbud) er en god støtte i gjenreisningsarbeidet for de fleste løslatte. Vår 30-årige erfaring har vist, hevder komiteen, at Norge slo inn på den rette vei, da vi valgte denne form for løslatelse på prøve. Etter å ha gjennomgått ordninger og forslag fra nyere tid i flere land og herunder uttalt sig mot den ordning med både en fakultativ og en (ved lengere straffer) obligatorisk løslatelse på prøve som er foreslått av den svenske straffelovkommission i 1923, finner komiteen så meget mere grunn til å holde fast ved det hos oss innførte prinsipp, som det ene land efter det annet nu har slått inn på den samme vei.

I den tankegang at løslatelsen på prøve først og fremst skal være et middel til å holde fangen på rett vei efter løslatelsen, ligger også dens begrensning. Den skal ikke brukes, når den ikke antas å ville få betydning for å hindre

tilbakefall. Den fange som man har så liten tiltro til at man antar at han vil begå ny forbrydelse tross relstraffen og tross tilsynet og andre vilkår, han skal ikke løslates på prøve. Fengslet plikter å beskytte samfundet mot ham så lenge som dommen gir det adgang dertil.

Efter våre gjeldende regler skal det særdeles meget til for å opnå løslatelse på prøve for 2den gang. Dette stemmer ikke med den grunnidé som ordningen er bygget på og foreslås ophevet, i overensstemmelse med de synsmåter som er gjort gjeldende av den svenske straffelovkommisjon og i den nylig vedtatte nye danske straffelov.

Beregningen av de to tredjedeler bygges nu på den idømte straff. Da varetekstfradragene ofte er meget store, vil fangene mangen gang kunne løslates på prøve efter bare nogen få måneders ophold i fengslet. Denne ordning er ikke rimelig. Det foreslås derfor den forandring at tiden for løslatelse på prøve — likesom klassesystemets terminer — skal beregnes efter den tid som skal sones i landsfengslet. Derved opnåes også å kunne flette løslatelsen på prøve inn i det progressive system. Når fangene kan komme op i 3die klasse efter $3/6$ av tiden og løslates på prøve efter $4/6$, vil de således — iallfall ved de noget lengere straffer — ha vært nogen tid i tredje (høieste) klasse før de løslates på prøve.

Løslatelse på prøve foreslås noget utvidet, bl. a. for å opnå adgang til sådan løslatelse for de ganske mange som kommer inn på 6 måneder uten varetekstfradrag eller med ganske lidet fradrag, idet lovens § 21 foreslås gitt følgende form:

»Den som er idømt fengsel i mindst 6 måneder og som efter fradrag av varetekt skal avsone mindst 5 måneder, blir å løslate på prøve, når han har avsont $2/3$ av den efter varetekstfradraget gjenstående straffetid, dog mindst 4 måneder, medmindre det finnes grunn til å anta at han ikke vil opfylle betingelsene for løslatelse på prøve (herunder å føre et ordentlig liv), eller andre særlige omsten-

digheder gjør løslatelsen utilrådelig eller hans forhold i fengslet gjør ham ufortjent til sådan løslatelse. — — «

Vi skal så nevne enkelte av de andre fangebehandlings-spørsmål, som komiteen har tatt op.

Hvad fangenes arbeide angår, kan komiteen ikke tilråde at arbeidsdriften omlegges i retning av fabrikkdrift, men anbefaler arbeidet i de nye landsfengsler anlagt i det vesentlige på samme måte som i de nuværende, altså som håndverksdrift. For de fanger som skal arbeide i fellesskap, blir det da å opføre verksteder, ikke fabrikklokaler, men naturligvis med det maskinelle utstyr som moderne håndverksdrift bruker.

Mens fangene i Botsfengslet nu trekker frisk luft vanligvis i enkeltmanns luftestråler og fangene på Akershus under fullt samvær i grupper, foreslås den forandring at fanger som ikke helt ut er enrumsfanger, — hvilke siste vedblivende bør bruke luftestråler — skal trekke frisk luft ved rask marsch under kommando.

Det anbefales videre å legge megen vekt på utnyttelsen av fangenes fritid, bl. a. med eksempel av Danmark, å la besøk hos fangene under visse nærmere forutsetninger utføre også av andre enn fengslenes tjenestemenn (en ordning som i nogen grad har vært prøvet ved Botsfengslet med forbillede i den engelske »National Association of Prison Visitors«). Komiteen tar bestemt avstand fra »selvstyresystemet«, som har vært prøvet i Amerika og i nogen grad er innført i Preussen ved forordningen av 7. juni 1929 om det progressive system. For det første forutsetter ordningen et så fritt og saa vidtgående samkvem mellom fangene eller en større del av dem, som finnes ganske forkastelig. Men dernest finnes det idémessig helt uriktig både å la fanger bli andre fangers foresatte og å la fanger øve innflydelse på andre fangers skjebne. Straffen stifter et forhold mellom statsmyndigheten, representert ved fengslet, og den enkelte fange. Han finner det ganske selvfølgelig at fengslets tjenestemenn er hans foresatte. Men

han må med rette kunne protestere mot å få en annen fange til sin overordnede. Han må med full føie kunne be sig fritatt for å ha mere med de andre fanger å gjøre enn høist nødvendig.

Hvad refselsler angår skal merkes at legemlig refselse foreslås ophevet (således som også i Danmark). Den har ikke været brukt i våre landsfengsler i de sidste 10 år og i Oslo kretsfengsel ikke siden 1893. »Disiplinen må nu«, mener komiteen, »kunne kreves opretholdt uten brutale refselsler«.

Et godt utstyrt sykehus for mannsfanger foreslås opført i forbindelse med det nye landsfengsel for menn. I samråd med lægen ved Botsfengslet, overlæge *Johan Scharf-fenberg*, foreslår komiteen at det i forbindelse med sykehuset innrettes en mindre avdeling for behandling av abnormalt fanger. Komiteen fremholder sterkt den store, ja likefrem uundværlige hjelp som fengslene ved behandlingen både av varetektsfanger og straffanger og fremforalt ved fullbyrdelsen av lengere fengselsstraffer har i psykiatrisk utdannede fengselslæger.

Hvad det i de siste menneskealdre er utrettet for å holde fengselsvesenet på høiden, har for bygningenes vedkommende »vesentlig innskrenket sig til forberedelse av reformplaner til hvis gjennomførelse de fornødne midler ikke har vært å opnå. Hvis man nu, efterat vårt fengselsvesen i så mange år er forsømt, vil bringe det i forsvarlig skikk, vil det derfor trenges et ordentlig løft.«

Som forutsatt også i de seneste reformplaner foreslås Akershus landsfengsel og annekstfengslet i Grønsen 5 og 7 nedlagt og Botsfengslet gjort til en avdeling av kretsfengslet i Oslo ved siden av fengslet i Møllergarten 19. Det foreslås bygget et nytt landsfengsel for menn på Alfaset i Østre Aker, der som nevnt allerede i 1917 er kjøpt til dette øiemed. Dette fengsel var før planlagt for 400 fanger. Landsfengslene har nu mere enn 500 mannsfanger. Komiteen finner ikke å kunne anbefale det bygget for mere enn 300.

»Med de korte straffetider som gjennomgående anvendes hos oss, og med den derav følgende raskere omveksling av belegget enn vanlig i utlandets store straffanstalter, er det nemlig i et så stort fengsel (som på 400—500) ikke mulig for direktøren og de øvrige overordnede tjenestemenn å vinne det personlige kjennskap til hver enkelt fange som den individuelle fangebehandling forutsetter«. Det kunde da bli spørsmål om å bygge to nye landsfengsler for menn. Dette kunde ha forskjellige fordeler, særlig at man da kunde opretholde den fordeling av fangene man har nu i Botsfengslet (yngre fanger og folk som ikke har vært i landsfengsel før) og i Akershus (de langt komne, oftest noget eldre fanger). Men av forskjellige grunner finner komiteen bare å burde foreslå ett nytt landsfengsel for menn. For å skaffe plass til landsfengselsfangene foreslås en desentralisasjon, idet fanger som er idømt minst 6 måneder, men som ved straffavsoningens begynnelse har igjen efter varetektsfradrag mindre enn 8 måneder, skal sone straffen i kretsfengslene i Oslo, Bergen, Nidaros og Bodø. Man slipper da å transportere til Oslo fanger med disse kortere straffetider og får samtidig grunnlag for en bedre fangebehandling i landsfengslet. Det nye fengsel foreslås ikke bygget i den vanlige korsform, men som et fengsel med parallelle fløier, forbundet med en korridor, hvorved opnås å skaffe cellene mere sollys og en bedre gruppering av fangene enn korsformen eller det enfløiede system (den store fengselsblokk) tillater.

Fengselsloven forutsetter at de straffanger som ikke settes inn i landsfengslene, fortrinnsvis burde settes inn i ferre, men større og bedre utstyrte kretsfengsler. Denne riktige tanke har ikke hittil kunnet gjennomføres. Komiteen finner at den nu bør realiseres for kretsfengslene i Oslo, Bergen, Nidaros og Bodø, som jo skal opta en del av landsfengslenes fanger, samt for kretsfengslene i Drammen og Stavanger, idet det foretas en sådan konsentrasjon, at fanger med en straff av over en måned, men under 6 måneder samles

fra visse distrikter i disse 6 kretsfengsler, som også forøvrig må bli ganske store og vel utstyrte. Kretsfengslet i Oslo skal som nevnt bestå av Møllergaten 19 og Botsfengslet. I Bergen foreslås bygget et helt nytt fengsel på 120 celler, i Nidaros erstattes de tre nuværende fengsler med et nytt fengsel på 100 celler, i Bodø erstattes det nuværende fengsel med et nytt på 35 celler, i Stavanger avløses de to nuværende fengsler av ett nytt på 45 celler og i Drammen bygges et nytt fengsel for 55 fanger.

Det er her forutsatt at den subsidiære fengselsstraff oppheves, idet det alene settes fengselsstraff for den motvillige undlatelse av å beriktige ilagte bøter. Komiteen har i 1927 gjort forestilling til Justisdepartementet derom. Den proposisjon som nu er fremsatt i saken, går ikke på langt nær så langt i det stykke som komiteen har foreslått. Blir den subsidiære fengselsstraff ikke avskaffet for boteavsonere, må det skaffes yderligere nesten 200 celler, nemlig et helt nytt fengsel på 100 plasser i Oslo, mens resten fordeles på de fem andre nævnte fengsler.

Kvinneanstalten (i Oslo) foreslås flyttet til en tomt i eller i nærheten av Oslo, hvorved »tuktthustomten« kan frigjøres såsnart den nye kvinneanstalt er bygget. Den nuværende forening av landsfengsel for kvinner, arbeidshus for kvinner fra hele riket og lokalfengsel for kvinner fra Oslo og omegn foreslås opretholdt.

Komiteen fremhæver sterkt den avgjørende betydning det har for straffullbyrdelsens formål at fengslene fra øverst til nederst har velskikkede tjenestemenn. »Man kan grunnlegge fangebehandlingen på de beste ideer, man kan opføre de mest tidsmessige fengselsbygninger. Men man når allikevel ikke målet uten samtidig å legge minst like stor vekt på å sikre sig de rette mennesker til fengselstjenesten«. I denne forbindelse anbefaler komiteen at det søkes istandbragt særlige utdannelseskurser for fengselstjenestemenn.

Videre behandler komiteen forsorgen for løslatte fanger og anbefaler her opprettelsen av oplagelseshjem

eller arbeidskolonier til midlertidig opholdssted for løslatte som ikke har annet arbeide å gå til, idet man foreslår at verneforeningene skaffes tilstrekkelige midler til at å ta sig av denne meget viktige opgave.

Man vil kanskje savne at Fengselsreformkomiteen ikke har drøftet spørsmålet om behandlingen av de fanger som tas i forvaring efter straffelovens §§ 39 og 39 a, som blev vedtatt ved lovforandringen av 22 februar 1929. Sammenhengen hermed er den at forvaringsfangene som oftest vil bli ført over i tvangsarbeidshus, når den egentlige straff er utståt. Men spørsmålet om mulige omordninger av tvangsarbeidshusene lå utenfor komiteens mandat. Imidlertid har man selvfølgelig ved beregningen av landfengslenes fangetall måttet ta hensyn til den innflydelse som de nye forvaringsregler vil få, såvidt som dette har vært mulig i den korte tid de nye lovbestemmelser har vært gjeldende — knapt et år da komiteen avleverte sin innstilling.

Det vil nok gå noen år innen det nye landsfengsel for menn kan tas i bruk. Det er et spørsmål om ikke forvaringsbestemmelsene til den tid kan ha skapt et så stort antall forvaringsfanger at disse nye lovbestemmelser da kommer til å øve større innflydelse på antallet av ordinære fanger enn fengselsreformkomiteen fant å burde gå ut fra. Loven har nemlig bl. a. den bestemmelse at hvis retten »finner grunn til å anta at tiltalte påny vil begå« nogen av de i § 39 a opregnede forbrydelser, hvorunder vel å merke er en så almindelig forbrydelse som grovt tyveri, så skal den beslutte at tiltalte, efter at straffen helt eller delvis er avsonet, skal holdes i forvaring så lenge det finnes påkrevet, dog således at forvaringen ikke uten rettens samtykke må fortsettes ut over en av den fastsatt lengstetid, som gjerne blir satt til 5 år.

Allerede nu, altså i bare vel et år, er forvaringsreglene kommet til anvendelse på omkring 60 menn. Når disse

etterhånden går over til forvaring, kan det i løpet av få år bli et stort antall menn som behandles på den måte. Det er ingen grunn til å tro at tilgangen av forvaringsfanger vil bli mindre i de nærmeste år enn den har vært hittil.

5 mai 1930.

*Fra Universitetets psykiatriske Laboratorium
og Kommunehospitalets Nerve-Sindssygeafdeling.*

PATOLOGISKE SVINDLERE¹⁾.

Af Aug. Wimmer.

I mange af de Svindleraffærer, som nuomstunder synes at skulle blive et Led i vor daglige Avislæsning, virker de begaaede kriminelle Handlinger saa overvældende dumdrigt, saa »fantastiske« og letsindigt opbyggede, at den mere prosaiske og lovlydige Borger ofte spørger, om den paagældende Svindler nu ogsaa kan have været »vel forvaret« i Hovedet. Desværre vil Retspsykiatrien kun i en mindre Række Tilfælde kunne bekræfte denne Formodning; ogsaa paa dette Punkt maa der tilstaaes den normale Immoralitet en meget bred Margin. Den »patologiske Svindler«²⁾ udgør kun en mindre Gruppe indenfor den saare store Skare Svindlere, hos hvem let gennemskuelige, »altfor menneskelige« og normale Motiver ligger bag Lovovertrædelserne. Hvor grandiose og »fantastiske« disse end er, er dog hermed paa Forhaand intet Indicium givet i Retning af det patologiske.

En blot nogenlunde gennemført eller gennem længere Tid dreven Svindel forudsætter en vis intellektuel Præstation. Det er derfor naturligt nok, at vi blandt de patologiske Svindlere kun undtagelsesvis træffer den mere udtalt Aandsvage eller den egentlige Demente (arteriosklerotisk, senil, paralytisk Demens f. ex.). Saadanne Individuers Forsøg paa Svindlerier er i Reglen ret sølle, daarligt gennemtænkte og

1) Fortsættelseskursus for Embedslæger, November 1929.

2) Begrebet »Svindel« her taget i mere populær Betydning; juridisk vel nærmest de kriminelle Handlinger, der falder ind under Straffelovens §§ 251 (253), 268, 269.

udførte eller omvendt, f. ex. hos Paralytikere, saa ovenud barokke eller naive, at Sagens rette Sammenhæng hurtigt opdages. I Retspsykiatrien faar vi derfor væsentlig at gøre med relativt faa Typer af patologiske Svindlere, af hvilke de to vigtigste skal skildres i det følgende.

1. *Den manio-depressive Svindler.*

Den »Overvirkksomhed« af hele Sjælelivet, som den *maniske* (opstemte) Fase i den manio-depressive Psykose medfører, aabner gennem mange sygelige Psykomekanismer Vejen til Lovovertrædelser.

Manikernes »Virketrang« eller Geskæftighed, hans forhøjede Selvfølelse, hans Lyssyn indtil patologisk Letsind osv. udvisker ofte hans Forstaaelse af mit og dit. Opfyldt af sine Planer og Projekter og fast overbevist om sin Succes, viger han ikke tilbage for en »Foruddiskontering«, der objektivt-juridisk kommer til at tegne sig som et Bedrageri eller som Svindel.

Det ligger i Sagens Natur, at saadanne Lovovertrædelser svarende til Sygdommens Periodicitet kommer til at tegne sig faseagtigt og som homologe Recidiver, med mellemliggende socialt og kriminelt »rolige« Perioder, medens Patienten saa til andre Tider bliver »uvan«, som en Hustru udtrykte det, disponerer mere eller mindre vildt, indlader sig paa de mest hasarderede »Forretninger«, stifter Gæld, sælger væk af ubetalt Varelager, udsteder Vexler uden fornøden Dækning, o. a. m.

Diagnosen er i saadanne Tilfælde ret klar, ligesaa Sammenhængen mellem Sygdommen og Lovovertrædelserne. Vanskeligere bliver Diagnosen imidlertid i de Tilfælde, hvor de maniske Faser tegner sig som Forstærkning af en habituelt opstemt Grundtilstand. Saadanne Personer har Omgivelserne tit nok vanskeligt ved at opfatte i deres sygelige Særart, de gaar for at være »exalterede«, »Sangvinikere« o. lign., men egentlig ikke sindssyge. De faar derfor oftest Loy til at løbe Linen ud; og naar vi

endelig faar dem til Observation, har de i Reglen en længere Række Straffe (for mere eller mindre homologe Lovovertrædelser) bag sig — og Ry som »uforbederlige Svindlere«. Endnu større Vanskeligheder møder os, hvor vi faar at gøre med den

habituelle Hypomani.

Det drejer sig her om en konstitutionel sjælelig Væremaade, som mere eller mindre konstant særtegner Individet gennem hele eller det meste af dets Livsløb, som dets særlige »Temperament« eller »Naturel«. Der er altsaa Tale om en Tilstand i Modsætning til de mere tidsbegrænsede manio-depressive »Sygdomsanfald«. Men Forskellen er dog kun en relativ: den habituelle Hypomani (Opstemthed) viser sig tit at forbinde de enkelte Faser (»Sygdomsanfald«), disse være nu mere maniske eller mere depressive. Og selv om den habituelle Hypomani i Princippet er en vedholdende Tilstand, saa ser vi dog ofte nok Svingninger i den.

Symptomatologisk tegner den habituelle Hypomani sig som en afdæmpet Genspejling af den klassiske Mani.

Ogsaa disse Individuer er »for højt gearede«, med en abnormt forhøjet »vital Turgor«, røbende sig paa alle Sjælelivets Omraader.

De er meget talende eller snarere for veltalende og snakkesalige: »Han har et Snakketøj!«, udtrykte Konen til en saadan Person sig. De er »vidtløftige«, springske i deres Tale og Tankegang, vil gerne »have et Ord med i Laget«, gøre sig bemærkede, charmere og interessere, men virker hurtigt trættende. De snakker løs med Kreti og Plethi, kan holde Foredrag eller »diskutere« i Timevis og med den første den bedste, der gider høre paa dem. De taler sig »varme«, højrostede, bliver let »dominerende«. Andre Gange virker de pjattede eller pjankede, »som et stort Stykke af et Barn«, ved deres hurtigt retningskiftende Snak; de kan være Sladrehanke eller bagtaleriske.

De er fulde af vidtflyvende Planer og Projekter, genegne til Overdrivelser, Pralerier — eller Logne; svulmer ofte af betydelig Selvglæde og Selvsikkerhed, af straalende Optimisme og Vovemod. »Han ser stort paa det«, »er langt forud for sin Tid«, »intet er ham grandios nok«. Den hypomane »laver ovenud store Forretninger«, »skal reformere hele den danske Staalindustri«. Som en Paarørende sagde: »Han kan ikke begrænse sig til at se fornuftigt paa en Ting; hans Hjerne er overbelastet med store Planer — det hele kører tilsidst rundt for ham«. Og han springer hurtigt fra én Idé til en anden, om muligt end mere »grandios«¹⁾.

Selv om den habituelle Hypomaniker sjældent er egentlig ubegavet eller virker imbecil, saa er hans Begavelse dog meget ofte kun gennemsnitlig; en Del er dog godt eller særlig godt begavede. Men Tankeløsheden kompromitterer i væsentlig Grad deres gode Begavelse: De er »Overflademennesker«, ogsaa i intellektuel Henseende, hurtigt interesserede, men ligesaa hurtigt trættede eller distraherede af andre Interesser, begejstres let for en Sag, men sætter sig sjældent grundigere ind i den, løber tit for en halv Vind. Deres Erindring er upaalidelig, deres aandelige Selvarbejde lunefuldt, stemningspræget, let paavirket af Suggestioner, deres Indsigt ofte mangelfuld, deres Omdømme og Slutten overfladisk indtil det paafaldende naive, de er tilbøjelige til »Kortslutninger«; deres Forudseenhed og Overlæg brister ofte, atter og atter løber de sig, alene af disse Grunde, Stager i Livet.

Deres »Tempo« er forceret, deres Medmennesker synes dem at »arbejde for langsomt, er ubegavede«; om en af mine Patienter hedder det: »Han kunde aldrig holde en Stilling ret længe; den skulde strax reformeres«. Hypomanen er en »urolig Sjæl«, er altid paa Tæerne, futter om og er geskæftig alle Vegne, ogsaa, hvor han intel har at gøre,

¹⁾ Begejstres ogsaa let for andres »Ideer« og kan ogsaa derved lokkes ud i tvivlsomme eller kriminelle Foretagender.

synes altid selv, at han har »lynende travlt«, men faar i Virkeligheden kun meget lidt — værdifuldt — udrettet¹⁾. Han er nysgerrig, indblandende, »har en særlig Eyne til at rode sig ind i alt muligt«, hedder det om én. Selvglad og selvsikker som han er, bliver han let anmassende, hoven, med sin »private Mening« om alt og alle, kommer i Klammeri med Folk, bliver stædig, kritiserende og retshaverisk, drillesyg, uforskammet og ubehersket eller gaar over til Voldsomheder. En af mine Patienter jagede Kunderne væk fra sin Forretning med sit hovne Væsen.

Hans Grundstemning er dog gennemgaaende lys, »han er et Solskinsmenneske, absolut Optimist, gaar altid og synger, ler sig gennem Verden«. Han lever i Nuet — og i sine Planer, har Appetit paa Livets store og smaa Glæder, er ofte temmelig forfængelig af sin Person, ynder smukke Klæder, gaar til Frisør flere Gange ugentlig, kan være excentrisk eller endda »original« i ydre Fremtræden. Han elsker en munter »Vennekreds« — uden dog at være altfor kræsen i sit Valg, er ofte ivrig Kafégænger, har Ord for »Gemytlighed«, er tit en søgt Selskabsbroder, produktiv Bordtaler eller Lejlighedsdigter, spiller efter Gehør osv., vellidt paa Grund af sin konstante Oprømthed, sin »Aabenhed« og Tilgængelighed og Meddelsomhed, han er en »genemsigtig« Natur, med Hjærtet paa Læben, medsvingende med Omgivelsernes Stemning, let begejstret, kan gaa ind i Folk med Træsko, besnakker dem, blænder dem og lokker dem dybt ind i sine vovelige Foretagender: »Folk tror paa ham, han har jo Fantasi, han tror selv paa det, han kan jo arrangere alt, saa det ser saa udmærket ud«. Flere af mine Hypomaner betegnede sig selv som »Verdensmænd«; Utvungetheden, Uforbløffetheden har de faaet i Modergave — mange bliver derfor ogsaa — for saa vidt! — udmærkede »salesmen« —; men Utvungetheden stiger let til Paa-

1) »Egentligt har han aldrig bestilt noget rigtigt«, sagde en Hustru engang om Manden — efter 35 Aars Ægteskab!

gaaenhed, Frækhed, Taktløshed, Vovetheder eller Sjofelhed. Andre Gange virker deres stærke Selvoptagethed og gennemskinnende Egoisme efter en Tid frastødende paa deres Omgivelser.

Hypomanens Ideal er tit at være »smart«, at »lave en forfærdelig Masse«, ret ubekymret om det endelige Resultat, begyndende paa en frisk, hver Gang hans Luftkasteller ramler sammen. I Dispositioner som i Vaner er han »flot«: »Han har ikke Begreb om Penge«, hed det jo om en Patient. Han bruger omgaaende, hvad han tjener — eller kan faa Fingre i, lader Biler vente i Timevis udenfor sin Bopæl, smider Tusinder væk paa en enkelt Restaurationsaften, bruger langt over de Midler, der stilles til hans Disposition, f. Ex. til Repræsentationsudgifter: »Han kan ikke holde sig indenfor de Grænser, som Folk sætter for hans Udgifter«. Paa dette som paa andre Punkter bukker hans Moral stadig under for hans Lyster: »Han er sindssyg for at faa Penge«, »slaar« den første, den bedste, han kan faa fat i, plyndrer hensynsløst Hjem, Kone, Børn, Slægtninge¹⁾. Han er patologisk letsindig, i høj Grad bestemt af sine egoistiske Begær; hans altruistiske Følelser har ofte ikke tilstrækkelig Gennemslagskraft. Og dog hører man tit nok fra de Paa-rørende Ytringer som: »Han er en god Mand af Hjærte«; »han er ikke ond, men dum paa en Maade, tror alt gaar godt, til han sidder midt i en Smøre«.

Hypomanens Evne til følelsesmæssig Udsvingen lader ham ogsaa svinge sympatisk medfølelse med. Han vil gjerne være god mod Omgivelserne, lade dem »leve«, som han selv ønsker at leve, men hans Medfølelse ophører ofte med den udløsende Situation, efter Formlen »ude af Øje« osv. Han selv kommer alligevel først — eller f. Ex.

¹⁾ En af mine Patienter, hvis Hustru ved en lille Konfekt-Forretning saa nogenlunde kunde holde Nøden fra Hjemmet resp. underholde Manden, misrekommanderede Konens Forretning overfor hendes Kunder — med Anbefalen af »egne Fabrikata«, som selvfølgelig kun eksisterede paa Papiret.

hans Elskerinde: »Han har altid Penge nok tilovers for Elskerinden, kan ikke give hende Gaver nok, men til Hjemmet er der aldrig noget tilovers«, ytrede en forslidt Kone, der just havde maatte slide Huslejen sammen.

Det forjagede Tempo, det »patologiske Letsind«, præger Hypomanens hele Livsbane og Livsresultat med forhastede og barokke Handlinger, Skiften fra Stilling til Stilling¹⁾, en Livsbane ud og ind og op og ned, Plumpen fra den ene Letsindighed til den anden, let Gliden ind i et overvælttes Alkoholbrug, der navnlig tidligere ofte endte i kronisk Alkoholisme, eller i erotisk-sexuelle Debaucher, ofte ret grovkornede. Eller hans Hvileløshed fører ham ud paa Rejser eller ind i en simpel, hensigtsløs Omflakken; enkelte Hypomaner, mest fra lavere sociale Lag, ender som Vagabonder (*Willmanns, Siefert*).

Hvad der imidlertid især bringer disse Individuer til at kæntre paa Livets Sejlads resp. fører dem ud over Lovens Grænser, er den før nævnte patologiske Letsindighed. De foruddiskonterer altfor let det »sikkert forventede Udbytte af deres mere eller mindre fantastiske Planer og Forehavender, mangler i høj Grad Overblik over det, de hovedkuls styrter sig ind i, stopper intet Øjeblik op i ædruelig Tøven overfor Resultatet, haaber fortrøstningsfuldt paa Succesen, det store Lod i Lotteriet og indser ikke, eller kun momentvis, det saa ofte kriminelle i deres Tagen-Forskud paa forventet Efterbevilling: »Gaar det galt, kan han nok indse sin Fiasco, men ikke hvori Fejlen ligger«, hedder det om en af mine Patienter. Og en anden, med adskillige Synder paa sin Samvittighed, svarede naivt: »Havde jeg tjent de Penge, saa var der jo ikke sket noget!« Denne »sangvinske Mindreværdighed« (*v. Deventer*) denne overoptimistiske Trækken Vexler paa Fremtiden faar dem til at rode sig ind i alskens uheldige »Forretningsdispositioner«, Plattenslagerier, Bedra-

¹⁾ En af mine Patienter havde paa 32 Aar sat 24 Forretninger overstyr!

gørier, falske Checkhistorier osv., og for mange bliver der Tale om en fremadskridende social Nedgang, gennem forskellige kriminelle Affærer og Straffe, en dérouté, der kan føre dem indenfor Fattiggaardens Mure, naar de ikke havner paa Sindssygehospitalet¹⁾.

Selv om den Hypomanes Paarørende snart opdager, at han er for højt gearet og hvert Øjeblik gaar over Gevind, kan det dog, netop fordi det drejer sig om en habituel Tilstand, et »Naturel«, være svært nok at faa dem overbeviste om dets sygelige Natur og faa dem til at gribe ind, inden der sker (flere) Ulykker. Og ogsaa Dommeren har naturligvis sine Tvivl i saa Henseende.

Det maa strax indrømmes, at der fra det »hypomane Temperament« som fra andre konstitutionelle Psykopatier er jævne Overgange til det saakaldte Normales Omraade.

Men i de blot lidt mere udtalte Tilfælde af habituel Hypomani vil vi dog som oftest være i Stand til at stille Diagnosen paa en sygelig Tilstand.

I Tilfælde med udtalt psykotiske Faser vil vi naturligvis ikke tøve med ogsaa at betegne den habituelle, intervallære Tilstand som »virkelig Sindssygdom«. Anderledes, hvor vi alene har den habituelle Hypomani. Hvor denne dog er stærkere udtalt, svarende til det just opridsede Billede, har vi dog sikkert Lov til at sidestille den med »virkelig Sindsygdom«. Ogsaa af praktisk-juridiske Grunde: Den blot nogenlunde stærke habituelle Hypomani gør sin Mand »strafuegnet«, upaavirkelig for Straf, hvad mine Erfaringer med disse, tit mange Gange straffede »Svindlere« har belært mig tilstrækkeligt om. Saadanne Patienter kan muligvis pacificeres

1) Ovenstaaende Skildring gaar først og fremmest paa den mandlige Hypoman. Hos Kvinder vil ofte en vis Produktivitet paa det erotisk-sexuelle Omraade præge Billedet, med energisk Koketteri, skiftende »Forlovelser« eller liaisons eller ganske hensynsløse og »skandaliserende« sexuelle Udskejelser, event. Gliden ud i Prostitutionen.

ved Behandling paa Sindssygehospital for lang Tid, maaske for hele Livet.

Overfor de lette og letteste Tilfælde, der glider over mod det Normale, maa vi være tilbageholdne i vort Skøn. Personlig tror jeg ikke saa forfærdelig meget paa Nyttens af Straf her; men netop fordi det er »lette«, maaske endda »quasi-fysiologiske« sjælelige Tilstande, vil vi tøve med at tale om »virkelig Sindssygdom« og indrømme Dommeren Muligheden for Paavirkelighed af Straf.

Den anden Hovedtype af patologiske Svindlere er baade retspsykiatrisk og rent psykopatologisk meget interessant:

2. Den mytomane Psykopat (den degenerative Fantast).

Typen er første Gang udførligere skildret af *Delbrueck* (1891) som »den patologiske Løgner«; Typens afgørende sjælelige Brist betegnede D. med det noget uhaandterlige Ord »Pseudologia phantastica«. Let forståeligt har derfor *Dupré's* Betegnelser »*Mytomanie*«, Mytomaner¹⁾ faaet langt lettere Indpas i den psykiatriske Terminologi, i hvert Fald i fransk- og engelsktalende Lande. *Birnbaum* taler om de »degenerative Fantaster«.

Den mytomane Psykopat, Mytomanen, har som de fleste andre Psykopattyper sine dybeste Forudsætninger i Nedarvningen; i hans Slægt findes ofte Sindssygdomme, Psykopatier, Selvmord, Alkoholisme, Kriminalitet osv., som det fremgaar af Litteraturens som ogsaa af mine egne Observationer²⁾. Om en af mine mindreaarige Mytomaner, hvis Fader selv var af Typen, hed det, at der »altid havde været en Løgner i Familien«.

Selv om Anlægget saaledes oftest er medfødt og kan træde

¹⁾ Af *μυθοζ* og *μανία*.

²⁾ Yderligere se mit Arb. »Sindssygdommenes Nedarvning«, Kbhvn 1929.

meget tydeligt frem allerede i Barndommen¹⁾, holder det sig dog andre Gange mere eller mindre latent, for først at »slaa igennem« f. Ex. ved Puberteten; herom mere senere. I det hele maa det fremhæves, at her, som hvor Talen er om andre psykopatiske Fremtoningspræg, spiller Kaarene en betydelig billeddannende og skæbnebestemmende Rolle²⁾

Mytomanens kliniske Billede bestemmes overvejende af de paagældende Individens abnormt virksomme og anarkisk luxurierende Indbildningskraft. Mytomanen naar aldrig ud over det normale Barns »age of fancy« (*Sully*); hans Fantasi, der har bevaret Barnefantasiens plastiske Tydelighed og Styrke, gaar hvert Øjeblik paa egen Haand, løber løbsk og voldlager ham. Bevidst, halvbevidst eller ubevidst, har han en uimodstaalig Tilbojelighed til Forfalskning af Virkeligheden.

Hovedaarsagen hertil er dels den abnorme Letvakt-hed, dels den mangelfulde associative Sammenføjning (Forankring) af Mytomanens Forestillinger (Erindringsbilleder).

Mange Mytomaner har fra Barnsben meget svært ved at opleve, se og høre osv. »ædrueligt«. Indtrykkene vækker et Mylder af passende og upassende Associationer, der dels distraherer, saa selve Indtryksopsamlingen bliver forkastet, mangelfuld, dels forskyder Indtrykket, Oplevelsen osv. ved Tilføjelse af Træk, der ikke har deres tilsvarende i Virkeligheden. Vi faar her den illusionære Mistydning eller Forvanskning. Af det læste, set, horte, oplevede fastholdes især det, der »taler til« Mytomanens Fantasi (og Følelser, herom senere), det iøjnefaldende, pittoresque, sensationelle, osv. Mytomanens Fantasi digter

¹⁾ Illustrerende Sygehistorie i mit Arb. »Degenererede Børn«, Kbhvn. 1909, S. 183.

²⁾ Mytomanien ses vel nok oftere hos Kvinder end hos Mænd og fortrinsvis i den yngre Alder: omtrent Halvdelen af *Krapelins* Patienter var under 25 Aar.

om paa Virkeligheden. Moderen til en af mine mytomane Dreng udtrykte dette saaledes: »En Stol har for ham aldrig været en Stol, men en Hest eller noget lignende«. Og om en anden af mine unge Mytomaner hedder det: »Han vil gøre alt større og bedre, end det er i Virkeligheden; ser han een Hest, kommer han hjem og fortæller, at han har set ti«. — En ung kvindelig Mytoman beskrev mig denne Hang til Omdigten og fantastisk Udmalen saaledes: »Stod hun over for en eller anden Person, grebes hun af en Trang til at skildre sine Oplevelser »smukkere og interessantere« end de virkelig havde været« — »hun blev som to Personer, levede sig ganske ind i det«, — ganske ligegyldig for, om hendes Skrøner var letgennemskuelige eller ej.

Mytomanens Erindringskapital, der kun brudstykkevis eller forvansket afspejler Virkeligheden, giver ved den løse Sammenføjning af Erindringsbillederne rig Mulighed for talrige, mere eller mindre fantastiske og virkelighedsfjerne Nykombinationer. Og disse Fantasifostre møder ikke som hos det normale, »realistisk« indstillede Menneske Kontrollen og Bremsningen fra fastliggende, klare og virkelighedsafspejlende Erindringskomplexer. Sine fantastiske Nykombinationer oplever Mytomanen med samme Styrke, Tydelighedsgrad og »Oplevethedsfølelse«, som var de virkelighedsafspejlende; Grænsen mellem Fantasi og Virkelighed flyder ud for ham. *Redlich's Patient* afslutter sin »Levnedsbeskrivelse« med den karakteriske Sætning: »hoffentlich habe ich, so wahr als möglich, alles erzählt«.

Mytomanens Erindringstroskab er da altid suspekt; han bliver hvert Øjeblik et Bytte for Erindringsillusionen eller Erindringshallucinationen, den ganske frie Fantasiproduktion.

En væsentlig Side af Mytomanens Sjæleliv er nu netop hans overvættede Trang til Dagdrømmeri, til at lade sig opsluge af sin Fantasi, enten denne saa er sat i Bevægelse udefra eller indefra, og til at lade disse Fantasiens

»opdigtede Kendsgerninger« træde i Stedet for Virkeligheden og bestemme hans Handlingsliv.

En Del Mytomaner lever deres egentlige Liv — dvs. det, som skænker dem, hvad Virkeligheden ofte nægter dem —, i deres Fantasis vexlende Æventyr og Romaner¹⁾ »Alkymisten Fantasi« strør med gavmild Haand sit Guld ud over deres Drømme, og Virkelighedens barske Vind naar ikke ind i deres Fantasis Aladdinshule. Om flere af mine Mytomaner hed det, at de allerede som Børn helst legede alene; og med Aarene glider ikke faa af disse Mytomaner mere eller mindre langt bort fra Virkeligheden og ind i Fantasteriets »taagede graa«, kapsler sig af fra Omverdenen, autistiske og aandeligt isolerede fra Omgivelserne, levende et lykkeligt Liv i en Fantasiverden, som de kun nødigt lader sig lokke ud af²⁾.

Man taler i disse Tilfælde om »patologisk Dagdrømmeri« (*Heilbronner*), »les rêveurs morbides« (*Borel & Robin*). En ung Kone skildrede mig meget levende sine farverige Dagdrømme, hvori hun saa sig selv i »straalende Selskaber«, »pragtfulde Toiletter«, konverseret og kurliseret af »skønne Herrer, »selv saa smuk« (hvad desværre ikke helt var Tilfældet med hende i Virkeligheden). I dette, som i de fleste andre Tilfælde, tegner Dagdrømmen sig klart som en »Ønskeopfyldelse i Fantasien«, en Flugt fra Virkelighedens Krav, ud fra virkelig eller indbildt »Undermaalerfølelse«, de lamme Ambitioners Genvej til Lyksalighed eller Stor-

¹⁾ One's real life is so often the life that one does not lead (*Oscar Wilde*).

²⁾ *Dromard* bruger Udtrykket »l'opium de la rêvasserie«. — Smlgn. *Agnes v. Krusenstjerna* »Tonys läroår« (Stockholm 1921, S. 324): »Det är det oansvarigas land, där alla hänsyn kastas, där drömmarna komma så nära, att vi tycka oss kunna gripa dem ... Mitt liv kan aldrig synas mig riktigt hopplöst jag kan ta et steg tillbaka och dimmorna och de böljande drömsløjorna svepa strax in mig och täppa till ögon och öron, så att jag icke mer plågas av den yttre världen«. (Udhævelserne af mig.)

hed. Og Drømmeriet tillader Mytomanen at sætte sig ud over Virkelighedens generende Kendsgerninger: I den omtalte Kvindes »straalende Selskaber« optraadte hendes Ægtemand aldrig¹⁾.

Retspsykiatrisk langt vigtigere end disse »daadløse Drømmere« er den aktive Mytoman, der stræber at omsætte sine Fantasterier, sin Fabuleringen, sin Trang til Selvhævdelse, til at spille en Rolle, sin Forslugenhed paa Tilværelsens Solskin i Ord eller »Daad«, og som derfor hvert Øjeblik uhjælpeligt tørner mod Virkelighedens Prosa. Hans Erindringsutroskab, hans Fabuleringen, hans talrige fantastiske Projekter, hans Ageren i forskellige »Roller« kommer ofte nok til — objektivt — at virke som Løgnagtighed, gemene Pralerier, Svindel eller Bedrageri o. lign.

I deres almindelige Adfærd er disse aktive Mytomaner væsentlig forskellige fra de passive Mytomaner. Og naar de saa ofte senere hen i Livet bliver en saa stor Skuffelse eller Sorg eller Skam for deres Paarørende, er Grunden ikke mindst den, at de fra deres tidligste Aar syntes at »love saa godt«, og at man først lidt efter lidt, belært af smertelige Erfaringer, opdager, hvilke golde Pragtblomster de i Virkeligheden er.

De imponerer jævnlig som kvikke, opvakte, fornøjelige, paafaldende »vaagne« overfor Omverdenen, tilsyneladende interesserede, videbegærlige, hurtigt »med«. Men en nøjere

1) At Drømmerierne saa ofte har en »erotisk-sexual« Farvning, er et simpelt Udslag af den menneskelige Natur. — Det skal strax fremhæves, at Dagdrømme ogsaa kan træffes hos Personer, der i øvrigt staar med begge Ben i Virkeligheden, som Forretningsfolk, Videnskabsmænd osv., men som blot — som Kompensation for en eller anden Brist i deres Livsresultat, for en eller anden Livsløgn — har deres lille private Fantasibelligdom, deres »chateaux en Espagne«, som de nu og da søger Tilflugt i, indtil momentant Tab af Kontakt med Virkeligheden (*Féré*). Endelig kan Hyperfantasien, »Bravaden«, »Praleriet« osv. være en normalpsykologisk Raceejendommelighed, som *Alphonse Daudet* saa ypperligt har skildret det i sin »Tartarin fra Tarascon« og sin »Nabob«.

Undersøgelse viser oftest, at »Videbegærligheden«, »Interessertheden« langt mere er en overfladisk Nysgerrighed, at deres Opmærksomhed i Virkeligheden er vanskelig koncentreret, let trættet, hurtigt slippende. Ogsaa at deres Opfattelse er forhastet, upaalidelig, partiel eller forvanskende indtil det næsten ukendelige. Deres Interesser er hurtigt fødte og lige saa hurtigt døde; Mytomanen er et »Øjeblikkets Barn«.

Vi har allerede i det foregaaende afledet disse Brist i de mere enkle, men for Sjælelivets Opbygning fundamentale sjælelige Virksomheder ud fra Mytomanens altfor frodige og vagabonderende Fantasi, og dér ogsaa fremhævet, hvorledes Hyperfantasien kompromitterer hans Erindring. Det samme gælder naturligvis hans aandelige Fordøjelse og det derpaa hvilende aandelige Selvarbejde. Dette er altid mangelfuldt mere eller mindre udvendigt, en løs, upersonlig Sammensvejsning uden den »personlige Note«, som man i Virkeligheden møder saa tidligt i det normale, velbegavede Barns sjælelige Ontogenese. Disse »livlige« Mytomaner tager oftest mærkelig lidt personlig Stilling til deres Oplevelser, man mærker ingen rigtig aandelig Modning eller virkelig sjælelig Opdragelse gennem Oplevelserne, de bliver ofte ved at være »Eftersnakkere«, kritikløst optagende Døgnets Meninger, i høj Grad suggestible overfor Paavirkninger fra Omgivelserne, som de er autosuggestible for deres Fantasis Produkter; herom mere senere.

Men allerede som Børn og end mere som Voxne evner de tit nok at dække over deres indre Hulhed og manglende sjælelige Dybde: De kan »snakke sig fra Tingene«, med en Ordstrøm eller med Floskler eller fantasifulde Skrøner dække over deres Mindreviden og manglende Forstaaen. De er jævnlig »slagfærdige«, kan allerede som Børn udvikle en hel Dialektik. Deres »livfulde« Fremstilling imponerer til den mindrevidende. De har fremfor alt ofte »Dristigheden«, lader sig ikke gaa paa, tynges ikke af deres Uvidenhed: »Han kan snakke med om alt muligt«, sagde

en Mor til mig — ikke uden en vis Stolthed! De fleste har desuden en vis Trang til at »snakke med«, naar deres Fantasi er sat i Bevægelse, til at brillere, vise sig aandfulde, interessante; de kan ofte virke i høj Grad »charmerende«. Denne »Snakkesalighed« er jævnlig noget af det første, Forældrene eller Omgivelserne faar Øjet op for, en Snakkesalighed, der — tidvis — kører løs uden Stands, som en snurrende Grammofonplade, automatisk; »ils s'enivrent, pour ainsi dire, en parlant«, hedder det hos den gamle franske Psykiater *Campagne*.

Deres Begavelse er gennemgaaende midt imellem, ikke sjældent dog under Middel. Noget direkte Forhold mellem Intelligensniveauet og deres Hyperfantasi er der ikke; det forekommer mig endda tvivlsomt, om Mytomanernes Fantasi virkelig er saa »rig«, som det synes: Selv den ellers meget ubegavede eller debile Mytoman kan producere meget fantastiske Historier; og det samme ses nu og da hos udtalt Aandssvage. Det er da maaske mere Løsheden i hans Forestillingsliv, der ligger bag Mytomanens Fantasiproduktioner.

Med den forstærkede Fantasivirksomhed hænger ogsaa sammen mange Mytomaners kunstneriske Talenter — Digten, Malen, Sang, Spillen Musikinstrumenter osv. Endnu mere deres Theaterinteresser, men faa af dem naar alligevel ret langt paa de skraa Brædder; en virkelig Uddannelse i et eller andet kunstnerisk Metier driver de færreste det til. Ikke faa har »Sprogtalent«, lærer hurtigt fremmede Sprog gennem Øret, men deres Syntax, deres Ortografi osv. vedbliver ofte at være primitiv.

En forbløffende Evne har de ofte til at tilegne sig en betydelig ydre pli, til ogsaa rent »udvortes« at spille deres Rolle, saa Omgivelserne i hvert Fald først senere aner Uraad. Ogsaa her hjælpes de af deres fantastisk-frodige Indlevelsessevne.

Den aktive Mytomans Forhold overfor Omgivelserne bliver først og fremmest kompromitteret ved hans Løgnagtighed, hans Svindlerier, osv.

Det er dog her allerøftest psykologisk at tale om »Løgnagtighed« osv. i Ordets almindelige Betydning. Den normale Løgn er en tilsigtet, bevidst Forfalskning af Kendsgerninger eller en ganske fri »Opfindelse« i en bestemt, egoistisk Hensigt. Mytomanens »Løgn« er »simply a lying, that is wholly disproportionate to any discernible end in view« (*Cyril Burt*). Den er uvilkaarlig, ubevidst, spontan, ofte uinteresseret indtil det paafaldende »upersonlige«, Udslag af en uimodstaaelig »prurit inventif« (*Dupré*)¹⁾. Mytomanens »Løgne«, hans Pralerier og Fabuleringen og fantastiske Projekter osv. faar derfor ofte Omgivelserne til at studse; man undres over det manglende egoistiske Motiv, over den forbløffende Færdighed og Naivitet, hvormed Skrønerne serveres: »Hun ser aldrig saa frejdig ud, som naar hun lyver«, sagde Moderen til en mytoman lille Pige til mig. Om en anden af mine Patienter hedder det: Han lyver sig fra alt, men paa en saa naiv Maade, at han giver sig den ene Blottelse efter den anden«. Og en tredje af mine Mytomaner »blev rasende, naar Brødrene lo af hans Historier²⁾.

At Mytomaner ogsaa kan lyve bevidst, egoistisk, mere eller mindre udpenslet og udspekuleret, skal selvfølgelig ikke benægtes. Mytomanen holder jo af at vise sig, gøre sig interessant, er ofte selvglad og selvfølende, har endelig tit nok al Anledning til at søge Ly efter sine gale Streger i en Løgn. Begærighed, Hævn-gærrighed, sideløbende moralske Defekter osv. kan selvsagt faa ham til at udnytte sin produktive Fantasi til f. Ex. ondsindede Denunciationer (mytomanes malignes, *Dupré*). Men her som f. Ex. ved den mytomane Simulation af Sygdom ser man ofte nok, at hvad der begynder som helt- eller halvbevidst Fantasipro-

¹⁾ Det samme gælder ikke sjældent for det normale Barn; som *H. Vogt* udtrykker det: »Dem Kinde scheidet sich die Welt nicht auf dem Wege von Wahrheit und Lüge, sondern auf dem Wege von Ernst und Spiel«.

²⁾ Smlgn. *Peer Gynt* ved Bryllupet.

duktion hurtigt tager Magten fra Patienten og bliver automatisk, en uimodstaaelig Autosuggestion, saa Mytomanen »bliver sin egen Nar« (*Dupré*¹⁾).

Dette automatiske i Mytomanens »Løgnagtighed« kan ikke nok som betones: »Jeg kan sætte mig for ikke at lyve, med ét saa er jeg lige oppe i det igen«, sagde en af mine Patienter²⁾. En anden udtalte: »I Øjeblikket tror jeg selv paa Historierne — de hjælper mig saa godt ud over Øjeblikkets Genvordigheder«. En tredje (Tillf. 7) fortalte: »As soon as I meet somebody socially higher than I, then I get that feeling, that demon feeling, a feeling, that I cannot define, that I want to be the man — or more«. *Borel & Robin* beskriver en ung Kvinde, der forlangte at Forældrene behandlede hende som »Dronning af Spanien«, og som til Lægerne udtalte: »Dans le fond, je savais bien que ce n'était pas vrai. J'étais comme un enfant qui joue à la poupée et qui sait bien que sa poupée n'est pas vivante, mais qui veut s'en persuader Cela m'amusaît, et puis peu à peu, cela fut malgré moi c'était un rêve que je vivais«³⁾.

Mytomanens fantastiske Produkter — det væresig »uskyl-dige« Dagdrømme, Pralerier, Skrøner, Projekter af mere eller mindre uvederhæftig Art til direkte Svindlerier osv. — vil alleroftest vise sig at være fødte af hans Følelisesliv, katatype, hvad enten der saa er Tale om udefra eller indefra vakte Følelsesbevægelser. Mytomanens aabenbare

1) Smlgn. *Shakespeare*, *Tempest* I 2: » . . . made such a sinner of his memory, to credit his own lies«.

2) Ypperligt er denne automatiske Gliden ind i Fantasteriet fremstillet i *Peer Gynt*, i Scenen i III Akt, hvor *Peer* er ved at tømre sig Hus i Barskogen (Øksen synker; han ser frem for sig): »Gildt skal det bygges« osv.

3) Udhævelserne af mig. — Den asteniske Dagdrømmer *Salavin* i *Duhamel's* »Confessions de minuit« udtrykker Automatismen godt i Ordene: »Souvent je suis en plein travail . . . et, tout à coup, crac, j'ai à peine le temps de sentir que mon âme change d'allure et me voilà dans une autre vie«.

eller dulgte Ønsker, hans Idealer, hans virkelighedssky Stræben, hans »Stormandstrang« osv. lever sig ud i hans Ord, hans Fabuleringen, hans Dagdrømme eller hans øre Projekter og Foregøglinger for ham selv som for andre. Skuffelsen asparerer han med nye Drømme, nye Projekter; hans uovervindelige Optimisme lader ham se straalende Fremtidsperspektiver og med største Lethed sætte hen over Virkelighedens Forhindringer. Han har en usvigelig Tro paa sin Lykkestjerne, paa, at der, som Mr. *Micawber* udtrykker det, »vil vise sig noget i Kulfaget«. Om en af mine Patienter sagde Moderen: »Han tror altid, at der skal flyve stegte Duer ind i Munden paa ham, at alt vil blive saa storartet. Han regner altid med store Tal«.

Mytomanens Fantasi sættes i høj Grad i Svingninger ved udefra kommende Indtryk, ved Heterosuggestioner. En »Antydning«, et halvt Løfte o. lign. bliver for ham let til en bombefast Forvisning en f. Ex. en glimrende Fremtidsstilling, paa hvilken han omgaaende trækker Veksler, ofte i Ordets bogstaveligste Betydning. Hører eller læser han om noget stort og straalende og fornemt, giver det ham let Idéen til en ny fantastisk Roman, til en indbildt Drømmetilværelse med mere eller mindre uheldige uadgaaende Handlinger. Hans abnorme Evne til Medsvingen, til fantastisk Indføling i Situationer, virkelige eller fiktive, i forskellige menneskelige Skikkelser muliggør hans Digten sig ind i disse forskellige »Roller«¹⁾. *Bonhoeffer* taler om mange Degenereredes »Labilität des Persönlichkeitsbewusstseins«. Ofte faar man det Indtryk, at Mytomanen overhovedet ikke har nogen »Personlighedsbevidsthed«, men at han Livet igennem lever i en fortsat Række »Roller« og egentlig aldrig er helt sikker paa, hvem han egentlig er²⁾.

1) En af *Stemmermann's* Patienter fik Idéen til sin Rolle som »Søkaptajn« fra Adressebogen.

2) Smlgn. de skønne Ord i *Peer Gynt* (Akt V.): »Du dejlige Sol, du har sloset med — dine lysende Stærk i en folketom Hytte ... Ejeren, siger de, var aldrig hjemme«.

Saaledes forstaar vi ogsaa den Lethed, hvormed der ofte kommer udstrakte tilbagegribende Erindringsforfalskninger med »Afstammingsdelir«, saa Mytomanen optræder som underskudt Greve- eller Kongebarn, præsumptiv Arving til uhyre Formuer osv.

Letforstaaeligheder det overordentlig ofte den lystbetonede, ude- eller indefra stammende Følelse, der sætter Mytomanens Fantasi i Virksomhed; men, som alt nævnt, kan den ulystbetonede Følelæssvingning faa samme Virkning, udløsende en Flugt bort fra Virkeligheden, en Undvigen denne gennem Dagdrømmen eller andre Fantasifostre.

Temaet, det indefra eller udefra fødte, kommer snart direkte, utilhyllet, let gennemskueligt frem i Mytomanens Drømme og fantastiske Projekter osv.; andre Gange mere »maskeret«, som vi ser det ved f. Ex. de psykogene Delirier.

Mytomanens sjælelige Totaludrustning, hans Fantasirigdom, Følelæssstyrke, Intelligensgrad, Tilgængelighed for ydre Suggestioner, Arten af hans »Komplekser« vil naturligvis blive afgørende for Righoldigheden af hans fantastiske Produktioner: Mere kortlivede »Indfald«, »Smaanoveller«, mere stabile, maaske aarsvarige »Romaner«.

Hos Born er Mytomanien tit ret spagfærdig: En af mine Smaapiger pralede med, at hendes Fader brugte saa megen Brillantine til Haaret, at »hele Sengen lugtede«, og at Moderen »havde slidt 4 Ris op paa hende«.

En 21-aarig, ugift Kontordame havde været mytoman fra 15. Aar; vistnok stærkest paa Menstruationstiderne.

Hendes Drøm gik for en stor Del i Retning af at blive Skuespillerinde, foruden paa anden Fornemhed. Hun fabulerede livligt om en Ansættelse ved Filmen, rendte meget i Teatret, »indstuderede« Roller, læste mange Romaner, fortalte at hun var Datter af Professor R., at hendes Moder var Skuespillerinde X, at hun selv skulde forloves og giftes, bildte Moderen ind, at hun havde udmærkede Pladser, medens hun i Virkeligheden ingen havde, men om Morgen gik fra Hjemmet for at flakke om paa Gaderne, til »Kontortiden« var forbi. I en tidligere Plads havde hun en Dag fortalt, at Moderen var død, og havde lejet hendes

Lejlighed ud til en Kammerat paa Kontoret, m. m. m. »Men hun fortæller saa troværdigt«, sagde Moderen.

Senere begyndte hun at besøge Magasinerne, med store Varebestillinger, udgivende sig for Professor R.'s Datter, men søgte ikke at faa noget ud af sine »Bestillinger«.

Mytomanens Grundstemning præges ofte af den samme »Farveskift«, som særtegner hans Forestillingsliv; han er ofte meget stemningslabil. Til Tider euforisk, lystseende, »oppe«, lader han sig let slaa ned, for lige saa hurtigt at svinge op igen. »Han kan gaa en Dag og være saa sort og saa med ét bliver han glad og synger og ler af alt«, hed det om en af mine Patienter. Denne Stemningsuligevægtighed er dels reaktiv. Mytomanen er ogsaa i denne Henseende et »Produkt af Hændelsen«; han svinger med Omgivelserne, let bedrovet med sine Medmennesker, men navnlig let glad med dem, hurtigt begejstret for deres Ideer, for en »Sag«, navnlig naar han har underkastet den en større eller mindre Omredaktion i sin Fantasi.

Men hans Stemningsudsving er ogsaa i høj Grad endogent betingede. Hans Følelsesliv og hans Fantasiliv indgaar i en højst uheldig *circulus vitiosus*. Hos mange Mytomaner er der i det hele ingen dominerende Grundstemning, men alene veksellende Følelsesudsving: »Han har intet Følelsesliv, kun Stemninger«, var det Udtryk, som en Kone engang brugte om sin mytomane Mand. Tit formaar Mytomanens Fantasi at gejle hans Følelser langt stærkere op, end den reelle Oplevelse, der endda kan lade ham næsten kold, i hvert Fald til han faar den transponeret for sin Fantasi. Derimod evner han i høj Grad at svælge i tilfantaserede »Følelser«, at tale eller drømme sig rørt, begejstret osv., saa han tit gør Indtryk af Følelsesforlorenhed¹⁾.

En hyppig Form for reaktiv Stemningsudsving er de

¹⁾ En af mine Mytomaner, der havde plyndret Forældrene til Skjorten, brølede med dybt rørt Smørtenor og Taarer i Øjnene religiøse og Kærlighedssange til Klaveret herinde.

depressive, sjældnere efter virkelige Sorger, som Mytomanen har en misundelsesværdig Evne til hurtig at affinde sig med, hyppigere, naar hans Luftkasteller ramler sammen eller Tampen paa anden Maade brænder. Han kan saa ganske labe Hovedet, give sig over som et Barn i laarestrømmende, halvsentimental, dygtig selvynkende Jamren, med Løfter om Bød og Bedring, med sort »Livslede«, Selvmordstanker, dystre Trudslar om eller melodramatisk arrangerede Selvmordsforsøg, i Reglen med lykkelig Udgang. Aftenen derpaa er saa det hele glemt igen, og han er — som en af mine Patienter — den muntreste blandt de muntre ved Bedstemoderens Fødselsdagsgilde. — Andre Gange gør Mytomanen sig usynlig, paa mere eller mindre lange Eskapader, som ofte bliver hans sædvanemæssige Svar paa Modgang. Det er allerhyppigst »mnestiske fugues«, uden virkelig Bevidstomtaagning, med noget summarisk Erindring, men uden virkelig (lakunær) Amnesi.

Den aktive Mytomans Handlingsliv og hele Livsresultat bliver et adækvat Udtryk for hans sjælelige Brist. »Han har altid været usand og levende i Fantasiën, har forsøgt alle mulige Ting, som bare endte med Forvirring og Ulykker. Hele hans Liv har været én Løgn og Sorg for hans Nærmeste; men han tror alt selv, hvad den stakels Hjerne oplinder«, hedder det i en ulykkelig Moders Brev til mig.

I Mytomanen er der ingen »Grundighed«, han kan ikke »kaste Anker«, naar han naar til Skelsaar og Alder. »Han mangler de almindelige Betingelser for at blive en Borger i Samfundet; han bliver en Bohême«, sagde en Moder om sin Son. Der paakommer ham alt for ofte en stærk, pladskiftende Uro, han trænger hyppig til Forandring, løber Gang paa Gang efter sin Fantasis Lygtemænd, har tusinde dødfødte Fremtidsplaner og gigantiske Flyvegriller, men er ikke Beslutningens eller det maalbevidste og udholdende Arbejdes Mand, ynder i høj Grad at opsætte, udskyde, »afvente«, har sin meste Energi paa Læben. Han er ikke

»solvent« overfor Livets Krav. Han har ikke Evner til Selvføring, er holdningsløs og retningskiftende i al sin Færd. »Han mangler Pligt og Ansvarsfølelse, har altid nok af Fordringer til andre, vil altid have til givende, men har aldrig forstaaet, at han skulde gøre noget«, sagde Hustruen til en af mine Patienter. Han er ofte tillige doven, nøjes med en Similibeskæftigelse, som Hjalmar Ekdal i »Vildanden«, og lever i Virkeligheden som Snylter, som Drone i Kuben. Overalt og altid har han en misundelsesværdig Evne til at »skyde Kravet fra sig«; han er det modsatte af »kontant«, har et rigt Forraad af Undskyldninger, Udflugter, Fraser, Løgne eller især Anvisninger paa Fremtiden¹).

Han er i Virkeligheden ofte et stort Stykke af en Egoist, med Appetit paa Livet, først og fremmest tænkende paa sig selv, maaske ikke direkte tilsidesættende altruistiske Hensyn, men saare let glemmende dem eller indløsende ogsaa den Slags Krav med fagre Ord og Løfter. Hans Altruisme er i hvert Fald jævnlig mere episodisk, indfaldsmæssig, Udtryk for hans momentane Rørthed, eller et Udslag af hans let vakte Forfængelighed og Trang til at give Partiet som Grand-seigneur eller Velgører. Men som oftest er det ogsaa her Skillemønt han betaler med. »Han har altid nok af store Ord og varme Tanker, saa man skulde tro, han var det bedste Menneske i Verden; men hjemme har vi aldrig mærket noget til hans Hjærtevarme eller Goddædighed«.

Hans moralske Renlighedssans er sjælden videre udviklet, ogsaa her kan han »snakke sig fra« Tingene, kaste et forskønnende Slør over sine smaa eller store Sjofelheder, sine Plattenslagerier, sin hensynsløse Udbyttten af Kone eller andre Paarørende. Han bukker let under for sin Livsappetit, for sin letsindige Optimisme, sin Tro paa, at »det nok klares«, »senere«, »paa en eller anden Maade«. Han gaar blot ud paa at faa det til at »rulle« i Nuet.

¹) Smlgn. Peer Gynts »Bare vent til jeg faar gjort — noget — noget rigtig stort!«

Efter det foregaaende kan det ikke undre, at Mytomanen, med hans øre Ambitioner og misforstaaede Selvfølelse, hans mangelfulde Pligtfølelse og moralske Holdningsløshed, hans patologiske Letsindighed og fantastiske Projektmageri og Trang til at spille en Rolle, tit nok, efter Aars omtumlede Sejlads paa Livets Hav, ender i Skibbrudet. Vi genfinder ham paa Samfundets Overdrev, i Vagabondernes Hær, paa Sindssygehospitalet, nu og da paa Udvandreraskibets Dæk¹⁾. Men desværre ofte ogsaa foran Dommerens Skranke: Der er maaske Tale om Kassemangel, en eller flere falske Vexler, Hotelbedragerier, bedrageriske Forretningsdispositioner af forskellig Art osv. osv., kort sagt Svindlerier, hvis Omfang, Art og Farlighed varierer efter den mytomane Fantasis Vingefang — og Omgivelsernes Godtroenhed eller mere eller mindre bevidste Udnyttelse af Mytomanen.

Et uhyggeligt stort Antal Mytomaner kommer i Konflikt med Loven; af *Kraepelin's* Patienter var de 76—78 % straffede, én endda 76 Gange; en anden havde faaet Tid til at begaa 500 ensartede Bedragerier²⁾. Ti det er karakteristisk for den mytomane Svindler, at han næsten altid er Recidivist og i Reglen med homologt Recidiv.

Naar den mytomane Svindler saa længe — og ofte saa grundigt — kan dupere sine Medmennesker, ligger det ikke alene i hans personlig-»charmerende« Egenskaber og i hans Fantasis betagende Rigdom, men ogsaa i den mærkværdige flair, hvormed han kan opsøge sine Ofre, snart udnyttende deres Lettroenhed eller Uvidenhed, snart deres Snobberi, snart deres Pengebegær osv. En af mine Mytomaner havde saaledes blanket en skikkelig, alderdomssløvet Urte-

¹⁾ Som Regel vender han dog prompte tilbage fra Fremtidens Land til de hjemlige Kødgryder.

²⁾ Hertil dog at erindre, at det ved et saadant Klinikmateriale drejer sig om et ret ensidigt Udvalg.

kræmmer af for alle hans Sparepenge — til Fordel for et *perpetuum mobile*-Projekt¹⁾.

Den mytomane Svindlers Repertoire er meget omfattende: De mere spagfærdige Smaabedragerier og Smaasvindlerier, fra Haanden og i Munden, de større »Forretningsforetagender«, Kommissionsforretninger, Forsikrings-selskaber, »Verdensfirmaer« af mere eller mindre grandióst Omfang o. l. Eller »filantropiske« Sammenslutninger, hvis Profit gaar i Mytomanens egen Lomme. Endnu oftere lever Mytomanen højt paa en eller anden af sine »Roller«, som underskudt Grevebarn, Generalson, mere eller mindre æglefødt Descendent fra regerende eller afsatte Fyrstehuse, præsumptiv Arving til store Formuer osv. Eller han optræder som udenlandsk Baron eller Pengefyrste eller »Opfinder«, »Prof., Dr. jur.«, Læge, maaske som »Opdagelsesrejsende« el. lign. *Longard's* Patient svindlede sig gennem forskellige Klostre som »Munk« — »han havde en Længsel efter Klosterlivet«. *Wendt's* Patient studerede som Greve ved forskellige tyske Universiteter. Enkelte mytomane Kvinder svindler i Mandsdragt; nu og da synes der at være Tale om pervers Sexualitet resp. Transvestitisme (Forklædningstrang). Dog, de mere »farveprægtige« Former af mytoman Svindel bliver sjældnere, mere episodiske; Mdm. *Humbert* tilhører allerede Historien, og en Type som *Cagliostro* vilde vel være utænkelig i vor Tid. Derimod tilhører den mytomane Ægteskabssvindler alle Tider; blandt sine øvrige fantasiprægede Egenskaber har Mytomanen ogsaa tit en betydelig »erotisk Genialitet«; og med

1) *Risch* fortæller meget morsomt, hvorledes en af hans mytomane Svindlere — efter Afsløringen — alligevel imponerede sine Ofre, som besøgte ham paa Hospitalet: »Achtungsvoll nahmen sie seine Ratschläge in Empfang. Man hatte den Eindruck, dass sie sich, wenn er wieder käme, zum zweitenmal dupieren lassen würden«.

hele sin élan er han velegnet til ogsaa at bedaaere Kvinderne, i hvert Fald af en vis Type¹⁾).

I min egen Kasuistik indgaar væsentlig Typer af »mindre Format«.

Den følgende Patient er derimod mere af »Verdensformat«, har mere Duften af den kosmopolitiske, »dramatiske« Svindler.

Det var en 32-aarig »Ingenieur«, paa Afdl. i 1906, arresteret for en Række Svindlerier i en af vore Provinsbyer: Omfattende Hotelbedragerier og Besvigelser mod de Handlende, bl. a. med falske Checks.

Farfader, Fætter paa fædre Side sindssyge.

Født i Holland, velhavende Hjem; daarlig i Skolen (doven?), Sprogtalent, beleven-charmerende Væsen. Meget skiftende Livsstillinger: Plantagebestyrer paa Java, »Maskiningenieur« og Operasanger i Amerika, foruden hans rent mytomane Livsstillinger (se senere). Talrige, ret ensartede Svindelaffærer i forskellige Lande, straffet i Amerika, frifundet paa Grund af Utilregnelighed i Tyskland.

Fra 15. Aar har han vist uheldigt sjæleligt Præg: Meget »løgnagtig«, kunde ikke fortælle de simpleste Ting uden at lave om paa dem, besmykke dem: »Jeg kunde starte med den bedste Hensigt af Verden, men et Øjeblik efter var jeg midt inde i det«, sagde han selv. Pralerier, fantastiske Fremtidsdrømme, ingen Energi, blot »Snakken« om Projekterne, aldrig holde paa Penge, tidlig kolossal Gæld.

Den rent svindleriske Del af hans Livsbane tegner sig faseagtigt. Periodevis kunde han arbejde ganske flinkt og stadigt og være ret ædruelig i sit hele Væsen. Men saa begynder han at gaa Amok, faar »Storhedsvanvid«, opgiver sin Stilling, »der venter ham en langt mere glimrende«, bliver geskæftig, snakkende, overvættes pralende, fuld af de mest løbske Planer, begynder — mod Sædvane — at drikke stærkt og starter saa paa sine Rejser, der har fort ham gennem store Dele af Nordamerika og talrige europæiske Lande. Han optræder under en eller anden fornem

¹⁾ Ved min Undersøgelse af et Par mandlige Kvaksalvere har jeg faaet det Indtryk, at en mytoman Komponent var medvirkende: Trangen til at optræde som Læge; den ene var mislykket medicinsk Kandidat; begge læste de og »gjorde Optegnelser« fra medicinske Tidsskrifter eller af populære Lægebøger.

Titel, kalder sig ved den fornemme Del af sit Dobbeltnavn (von S...), lever paa en meget stor Fod i de eleganteste Hoteller, bestiller Masser af Beklædningsgenstande, Smykker osv. hos de Handlende, betaler med falske Checks, slaar Penge, hvor det er ham muligt, forsvinder fra Hotellerne uden at betale, osv. Under denne Grandseigneur-Tilværelse ynder han at insinuere sig hos fornemme Personer, giver Knippelmiddage for dem, vil sidste Gang i N. have inviteret Ministre og kongelige Prinser, er ogsaa paa andre Maader overordentlig gavmild overfor sine Omgivelser.

Om en mytoman Fase skal sættes ind, synes ofte at afhænge af, om en eller anden ydre Oplevelse sætter hans Fantasi i Svingninger. Om det sidste Anfald, der begyndte i New York Novbr. 1905, forklarede han selv spontant følgende: »Sometimes, I get tired of my work. If I don't meet anybody who is socially higher than I, then all rests well. As soon as I meet somebody socially higher than I, than I get that feeling, that demon feeling, a feeling that I cannot define, that I want to be the man — or more«. Ved denne Lejlighed¹⁾ mødte han en Baron, introducerede sig selv som Baron — »and then started the phantasies«. Han opgav sin Plads, »because people knew about his real position«. Han slog om sig med Penge, bestilte Varer paa Kredit, trakteredede tilhøjre og tilvenstre, fordi han vilde vise Folk, at han var Baron, uden Hensyn til Midlerne. Efterhaanden gaar alt i ét for ham: »I really believe in my own lies; I don't realise the danger«.

Hans Anfald plejer at afsluttes, naar han f. Ex. i nogen Tid ikke har haft Lejlighed til at møde de paagældende fornemme Personer, eller naar han har faaet en Nats rolig Søvn; han vil saa vaagne op helt »klar«, føler Trang til at redressere, vil hver Gang af sig selv være gaaet til Politiet, »trænger til at tale ud som et lille Barn«. Ogsaa denne Gang tilstod han strax sine Meritter. Erindringen for det under Anfaldet passerende er i det højeste defekt med Hensyn til Detailler.

Foruden disse Anfald ogsaa — siden 15. Aar — hysteriske (»affektepileptiske«) Krampeanfald.

Differentialdiagnosen overfor den normale Svindler kan volde ikke ringe Vanskelighed. Her maa vi først huske, at Mytomanien næsten aldrig er det eneste psykopatiske Træk hos disse Individuer. Mytomanen maa ses i

¹⁾ Ikke uden Betydning er det maaske, at han paa Grund af et Benbrud i nogen Tid havde været henvist til Sengens Ensomhed og Fantasier.

hele sin biologiske Særart, med sine arvemæssige Forudsætninger, sine ejendommelige biologiske Svingninger, Arten af sin fantastiske Produktivitet osv., for man tør hævde hans sygelige Betingethed. Ogsaa i hans kriminelle Adfærd vil han oftest adskille sig haandgribeligt fra den normale (amoralske) Svindler. Mytomanen »improviserer« for meget til ret længe at kunne holde den gaaende; hans løbske, stadig følelsesledede Fantasi lokker ham altfor ofte ud i det uoverlagte, barnligt-uforudseende, naivt-optimistiske, han løber sur i sine egne »Projekter«, hans Svindlerier bliver »usystematiserede« indtil det konfuse. Han forbløffer ved den »Aabenhed«, hvormed han svindler og undlader at tage selv de simpleste Forsigtighedshensyn. Hans »Plattenslagerier« bliver let et Orgie af Løgne, selvmodsigende, selvødelæggende. Mange af hans Handlinger virker ganske »uforstaaelige« ved deres tilsyneladende Mangel paa fornuftigt resp. »egoistisk« Motiv, som en misforstaaet beau geste: En af *Hennebergs* Patienter vilde købe 10,000 Teaterbilletter til gratis Uddeling til Berlins Befolkning. Det forstaaes derfor let, at den mytomane Psykopats svindleriske Foretagender saa ofte kun har en kort Levetid, Dage, Uger, sjældnere Maaneder; saa slaar Lovens Arm ned paa ham. Mytomanen improviserer og røber sig; den normale, bevidste Svindler er paa sin Post (*Stemermann*). Han har ikke alene en virkelig Opfindsomhed og Kombinationsevne, men han er klar over sit Maal og sine Midler, forudser, afpasser sin Handlen efter »Konjunkturernes«, husker sine egne Ideer og Planer, er »Realist« med Sans for Kendsgjerninger, med gode Nerver overfor den kritiske Situation, med tilstrækkelig Hensynsløshed og Jærnvilje til at kunne gennemføre Svindlerierne gennem Aar eller Aartier. Ogsaa han har naturligvis sin »Fantasi«, sin »Grossmannsucht«, men tøjet, hans køligtegoistiske Forstands Tjener. Og han er ofte selverkendende til det kyniske.

At der kan tænkes Overgange, har vi alt antydnet i det

foregaaende, og er jo ikke andet end, hvad vi ved fra andre Psykopattyper. I de konkrete Tilfælde gælder det da for os om, hverken at dække en normal, samvittighedsløs Svindler med en hasarderet Diagnose, men paa den anden Side heller ikke at overse den sjælelige Abnormitet, som kan ligge bag »Svindleriet«.

De strafmæssige Konsekvenser af vor Diagnose: »mytoman Svindler« maa selvsagt blive forskellige. Hvor vi væsentlig har at gøre med en mere ensformig Grundtilstand, vil Dommeren næppe i første Omgang give Slip paa Straffen; og efter disse Individets øvrige Paa-virkelighed vilde det ogsaa være vovet at hævde, at de generelt er uegnede til Straf. Ved stadig Recidiveren vil man vel opgive Straf som haablos og gaa til en »Forvaring« under en eller anden Form og for længere Tid.

Som Regel tør vi naturligvis ikke stemple Mytomanen som »egentlig sindssyg« i Lovens Forstand. Men visse af disse Individets fantastiske Eruptionsfaser tegner sig dog saa markante, med et saadant Præg af sjælelig »Automatisme«, af et *délire d'imagination* (*Dupré*), at jeg i visse Tilfælde ikke vilde betænke mig paa at side-stille dem med andre Former af »forbigaaende Sindssygdом«; jeg minder her om »Ingenieuren«.

[Litteratur se Ugeskr. f. Læger 1930 Nr. 2, 5, 6.]

Norsk lovgivning om sikringsmidler mot farlige forbrytere.

Av byråchef i Justisdepartementet KRISTIAN HANSSON.

Den norske straffelov hadde også for forandringen i 1929 bestemmelser som hjemlet visse sikringsforanstaltninger mot farlige forbrytere. Efter lovens § 65 kunde en person som hadde gjort sig skyldig i flere fullbyrdede eller forsøkte forbrytelser (av grovere art) holdes i fengsel utover straffetiden, dog ikke lenger enn det tredobbelte av straffens lengde og ikke mere enn 15 år. Vilkåret for en slik forvaring var at lagretten (juryen) hadde svart ja på et spørsmål om den skyldige måtte anses særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velferd. Denne bestemmelse vakte en viss opsikt da straffeloven blev vedtatt i 1902. Og forsåvidt med rette som der på den tid neppe var mange tilsvarende bestemmelser i andre lands straffelover (bortsett kanskje fra U. S. A.). § 65 fikk imidlertid ikke stor praktisk betydning. Den er bare blitt brukt 3 ganger.

I straffelovens § 39 hadde man en annen sikringsbestemmelse som tok sikte på personer som på grunn av utilregnelighet eller forminsket tilregnelighet måtte anses farlige for rettssikkerheten. De forføininger som i såfall stod til rådighet var anvisning av eller forbud mot et bestemt oppholdssted eller anbringelse i sinnssykeasyll, kur-, pleieanstalt eller arbeidshus i henhold til nærmere administrative forskrifter. Heller ikke denne bestemmelse fikk nogen særlig stor anvendelse i praksis, omenn langt større enn § 65.

Fra 1. januar 1905, da straffeloven trådte i kraft og inntil utgangen av 1924, var ialt 23 menn og 1 kvinne besluttet innsatt i arbeidshus i henhold til denne bestemmelse. De forholdsregler som blev satt i verk efter § 39 kunde opheves av Justisdepartementet, når forfoiningen efter innhentet lægeerklæring ikke lenger ansæes nødvendig.

At de nevnte bestemmelser fikk så liten praktisk anvendelse, har flere årsaker, som det her ikke er plass til å komme nærmere inn på.

Det var derfor naturlig at Straffelovkomiteen av 1922 kom til å beskjeftige sig med spørsmålet om nye og mere brukbare lovregler på dette område. I sin innstilling (av 1925) har komiteen også utførlig behandlet spørsmålet om sikringsmidler og de prinsipper eventuelle nye bestemmelser bør bygge på. Komiteens forslag blev lagt til grunn for den senere behandling av loven og er i sine hovedtrekk gjennomført i den forandring av straffeloven som blev vedtatt 22. februar 1929 og som trådte i kraft 23. mars s. å. Lovteksten er inntatt i en oversikt over fengsels- og tvangsarbeidsvesenet i Norge i 1929 (Nord. Tidsskrift for Strafferet 1930, side 144 flg.). Den nye lovs regler omfatter to hovedgrupper av forbrytere: § 39 gjelder sinnssyke eller bevisstløse og personer med mangelfullt utviklede eller svekkede sjelsevner. § 39 a. tar særlig sikte på de folk som man pleier å regne til kategorien »vaneforbrytere«. § 39 b. gir nærmere regler om rettergangen og overlater til Kongen å gi de nærmere administrative forskrifter som måtte trenges.

Sinnssyke og halvtabnorme (§ 39). For å kunne anvende sikringsmidler mot disse personer opstiller loven 2 vilkår:

1. at der er begått en handling som rammes av et straffebud.
2. at det er fare for at gjerningsmannen påny vil foreta en slik handling.

ad 1. Er handlingen begått under en forbigående nedset-

telse av bevisstheten eller av en person med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner eller i bevisstløshet som er en følge av selvforskylt rus, skal den være straffbar etter de almindelige regler i straffeloven. Er det en sinnssyk eller bevisstløs person som har utført handlingen, må den være av den art, at den vilde vært straffbar om den var blitt begått av en tilregnelig person. At handlingen er av denne beskaffenhet må fastslåes av domstolen etter de vanlige rettergangsregler.

ad 2. Det faremoment som gjerningsmannen må fremby for å begrunne sikringsmidler, må henge sammen med den sjelstilstand hvorunder han har handlet. Der må være en viss årsakssammenheng mellom denne tilstand og muligheten for nye straffbare handlinger. Hvis en mann f. eks. har begått forbrytelsen i selvforskylt rus, må mannens tilbøielighet til å beruse sig være av en viss symptomatisk karakter. Man må kunne regne med at han igjen vil beruse sig og herunder komme til at begå nye straffbare handlinger. Domstolen må altså gjøre sig op et skjønn om den faregrad som gjerningsmannens tilstand, hans optreden og handlemåte måtte fremby for fremtiden. At dette ikke alltid vil være så lett sier sig selv. Og retten må her kunne kreve omfattende og nøiaktige opplysninger for sin bedømmelse av gjerningsmannen. Som regel vil der jo foreligge uttalelser om dette spørsmål bl. a. fra sakkyndige læger. Men domstolen er ikke bundet herav. Den skal avgi sin egen selvstendige vurdering. I lagmannsrettssaker tilligger denne avgjørelse lagretten (juryen).

Domstolens myndighet til å beslutte sikring eller avslå en begjæring herom er forskjellig eftersom det dreier sig om en handling av mer eller mindre grov karakter. Etter § 39 punkt 1 er det tilstrekkelig at der foreligger en handling som rammes av et straffebud, likegyldig av hvad art. Det er derfor naturlig at loven her har overlatt til rettens skjønn om sikringsmidler skal anvendes. Etter punkt 2 skal retten derimot treffe beslutning om sikringsmidler,

når gjerningsmannen frembyr fare for å kunne utføre en rekke grovere forbrytelser som nærmere er opregnet. Denne opregning omfatter en rekke forskjellige grupper, således grovere almenfarlige forbrytelser som forøvelse av brann, etc., de fleste sedelighetsforbrytelser, visse forbrytelser mot den personlige frihet, drap og grovere legemsskade, fosterfordrivelse (av andre enn moren), grovt tyveri, utpresning og ran samt grov skadetilføielse. I disse tilfeller har retten bare å avgjøre hvorvidt der foreligger en fremtidig fare for slike handlinger fra den tiltaltes side. Kommer retten til et bekræftende resultat forsåvidt, må den beslutte sikringsmidler anvendt.

De forføiinger som står til rådighet, er opregnet som en rekke alternativer i § 39 punkt 1, litra a—f. Det er en temmelig rik variasjon å velge mellom, fra de mildere forholdsregler som alkoholforbud, opholdsforbud m. v. til de strengere som innsetning i arbeidshus eller fengslig forvaring. Loven gir som rimelig er ikke anvisning på hvilke midler bør komme til anvendelse overfor de forskjellige grupper av personer. Avgjørelsen herav kan treffes av retten, om den finner grunn til det, men kan også overlates til påtalemyndigheten, når rettens beslutning omfatter flere alternativer. Det er adgang til å bruke flere forføiinger samtidig, og det sier sig selv at dette ofte vil være både praktisk og nødvendig, når det gjelder de mere lempe- lige sikringsmidler, som f. eks. privatforpleining og opholdsforbud. Her vil det kunne være nyttig å pålegge vedkom- mende alkoholforbud og kanskje også stille ham under politiopsikt eller tilsyn. Om bruken av de sikringsmidler som består i anbringelse i kur- eller pleieanstalt, sinns- sykeasyl, arbeidshus etc. er det gitt nærmere regler i Justisdepartementets forskrifter av 23. september 1929, og av 27. januar 1930, (se herom Nord. T. f. Str. 1930 s. 146 flg.).

En viktig regel har man i bestemmelsen om at retten i beslutningen skal fastsette en lengstetid for sikrings- midler. Utover denne lengstetid kan forføiingen ikke op-

retlholdes uten at saken påny har vært forelagt domstolen, og den har gitt sitt samtykke. Loven inneholder ingen begrensning av det tidsrum som retten kan fastsette som lengstetid. Den står i så henseende helt fritt. I en dom som nylig blev avsagt av Oslo byrett over en sinnssyk sedelighetsforbryder, blev lengstetiden satt til 20 år. Det var imidlertid en sak av mere ekstraordinær art (drap av en liten pike). I de normale tilfeller vil lengstetiden efter den praksis som hidtil foreligger, bli langt kortere, som regel fra 3 til 5 å 6 år. I en rundskrivelse til Riksadvokaten har Justisdepartementet fremhevet at tiden ikke bør settes for kort. Særlig fordi det regelmessig vil vise sig praktisk å kunne foreta en forsøksvis innstilling eller lempning av den trufne forfoining. Departementet mener at en prøvetid under 5 år som regel vil være for kort og ikke svare til hensikten.

Myndigheten til å opheve, bytte eller gjenopta et sikringsmiddel er tillagt Justisdepartementet. Dette er således et av de punkter, hvor loven avviker væsentlig fra straffelovkomiteens utkast. Komiteen hadde nemlig foreslått at disse avgjørelser (ved siden av endel andre) skulde legges til et særlig organ, »fengselsretten«, som den enstemmig foreslo opprettet. Komiteen la megen vekt på at en slik domstol blev opprettet, og at den blev organisert slik at den vilde komme til å nyte stor tillit. Fengselsrettens opgave skulde være å vareta samfundets berettigede krav på beskyttelse, samtidig som den også skulde vise den humanitet som måtte være forenlig med dette formål. Med hensyn til rettens sammensetning antydet komiteen at man kunde nøie sig med 3 (eventuellt 5) medlemmer. Den ene av disse burde være en dommer som tillike skulde være rettens formann. Det annet medlem var forutsatt å skulle være Fengselsstyrets chef eller en representant for påtalemyndigheten. Det tredje medlem (eller øvrige medlemmer) burde opnevnes blandt almindelige borgere. Justisdepartementet fant ikke å kunne slutte sig til komiteens forslag

om å oprette en egen fengselsrett. Departementet uttaler herom i proposisjonen at en slik domstol ikke vil medføre nogen særlig fordel, bl. a. fordi den som følge av de store avstander i vårt land i stor utstrekning vilde bli nødt til å bygge sine avgjørelser på skriftlige innberetninger fra de lokale myndigheter og uttalelser av personer som ikke kunde være tilstede. Stortinget fulgte forsåvidt departementet og nogen fengselsrett blev ikke opprettet. Det vilde selvsagt føre for langt — og ligger også utenfor hensikten med denne oversikt — å drøfte hvorvidt de her nevnte avgjørelser bør overlates administrasjonen eller legges til en domstol eller et annet selvstendig organ. Det kan neppe bestrides, at det rent prinsipielt er adskillig som taler for å legge disse viktige avgjørelser til et organ utenfor administrasjonen. Og de grunner som departementet har anført mot en slik ordning, kan neppe erkjennes å være nogen avgjørende innvending. På den andre siden er det utvilsomt så at de betenkeligheter som har vært fremholdt mot å legge denne myndighet i administrasjonens hånd, er sterkt overdrevne og i realiteten lite holdbare. Det kan trygt hevdes at faren for at administrative myndigheter ved disse avgjørelser skulde la sig lede av andre enn strengt saklige hensyn, er så minimal at den kan settes helt ut av betraktning som praktisk realitet. Og den omhyggelige og samvittighetsfulle prøvelse som administrasjonen undergir saker av denne art, er sikkert ikke mindre enn den en domstol eller et annet organ vilde kunne anvende. Den ordning som loven har etablert i Norge, må derfor kunne betegnes som fullt tilfredsstillende. At den er billigere og enklere enn f. eks. en domstolsbehandling er ialfall ingen innvending mot dens brukbarhet.

Det materiale som Justisdepartementet får å bygge på ved spørsmål om ophevelse eller innstilling vil naturligvis være forskjellig efter arten av de sikringsmidler som er anvendt i hvert tilfelle. Loven sier at der som regel bør innhentes erklæring fra sakkyndig læge, det vil si en læge

med kyndighet i psykiatriske spørsmål. I de forskrifter som er utferdiget, har departementet fremhevet at der fortrinsvis bør skaffes erklæring fra læger som er opnevnt som faste sakkyndige i psykiatriske spørsmål, når det gjelder anbringelse i kuranstalt, arbeidshus eller fengslig forvaring. Ved siden av disse lægeerklæringer vil det da bli innberetninger og uttalelser fra vedkommende anstalter, fra tilsynsførende, politiet etc. som man får å bygge på. Spørsmålet om ophevelse eller ombytning av den trufne forføining skal efter de nevnte forskrifter forelegges Justisdepartementet hvert år med de nødvendige erklæringer. Derved vil man altså til stadighet stå i kontakt med de personer som er anbragt på denne måte og kunne avpasse sikringen efter de behov som måtte melde sig til enhver tid og for hver enkelt.

§ 39 punkt 6 inneholder en særregel for sinnssyke som er anbragt i asyl uten at spørsmålet om sikringsmidler har vært behandlet. Bestemmelsen vil få anvendelse på sinnssyke som begår en »straffbar« handling og derefter blir anbragt i asyl efter den almindelige sinnssykelovgivning uten at sak reises om bruk av sikringsmidler. Videre rammer bestemmelsen alle sinnssyke som hadde begått en slik handling og som var anbragt i asyl før loven tråtte i kraft. Før disse sinnssyke kan skrives ut av asylet, skal påtalemyndigheten varsles. Hensikten er den å gi påtalemyndigheten anledning til å reise sak om anvendelse av sikringsmidler, hvis den finner grunn til det. Sådant sak kan efter § 39 b. 1. reises sålenge adgangen till å anlegge straffesak ikke er foreldet. Men påtalemyndigheten må treffe sin avgjørelse temmelig hurtig. Den sinnssyke kan nemlig ikke holdes tilbake i asylet utover 3 måneder efter at asyldirektøren har gitt varsel om utskrivningen.

Normale — tilregnelige. § 39 a. Mens § 39 gjelder lovover-tredere som er utilregnelige eller personer med såkalt ned-satt tilregnelighet, tar § 39 a. sikte på en annen gruppe,

nemlig de i strafferettslig henseende normale (tilregnelige) forbrytere. For å kunne rammes av § 39 a. må tiltalte ha gjort sig skyldig i flere forsøkte eller fullbyrdede forbrytelser av den grovere type. Opregningen av disse svarer omtrent til den fortegnelse som finnes i § 39. 2. med nogen få variasjoner. Bestemmelsen vil altså først og fremst få anvendelse på alle som tidligere er straffedømt en eller flere ganger etter de nevnte straffebud, og naturligvis særlig overfor den kategori som har gått ut og inn i fengslene gjennom årrekker, de egentlige vaneforbrytere. Dernæst vil § 39 a. også kunne brukes overfor den som har forøvet to eller flere av de nevnte forbrytelser, selvom vedkommende ikke tidligere er domfelt. Forsåvidt går loven videre enn de fleste fremmede lover og lovutkast, som regelmessig krever tidligere domfellelse for å kunne anvende sikkerhetsforvaring.

Det sikringsmiddel som § 39 a. gir anvisning på, er forvaring. På hvilken måte denne forvaring skal skje uttaler loven sig ikke om. Det er overlatt til Kongen å gi nærmere regler også om dette. Forvaringen vil i praksis måtte få karakteren av en internering fortrinsvis i en lukket anstalt. Det riktige vilde selvsagt være å anbringe disse forvaringsfanger i en særlig anstalt, innrettet for dette formål. Da man for tiden ikke har nogen slik anstalt til rådighet i Norge, er det overlatt fengselsstyret å avgjøre hvor forvaringen skal skje. Det er sannsynlig at det blir Opstad tvangsarbeidshus som kommer til å ta imot disse forvaringsfanger i den nærmeste tid fremover.

Vilkåret for å anvende forvaring er — ved siden av det objektive: at der er begått flere forbrytelser — også at retten etter en subjektiv vurdering av gjerningsmannen »finner grunn til å anta at han påny vil begå nogen forbrytelse av de her nevnte slags«, d. v. s. som nevnt i opregningen. Er begge disse vilkår tilstede, har retten plikt til å beslutte sikring. Den kan isåfall ikke nøie sig med

bare å idømme straff. Som efter § 39 er det i lagmannsrettssaker lagretten som skal avgjøre om der foreligger nogen slik fare. På samme måte skal retten også her fastsette en lengstetid utover hvilken forvaringen ikke må fortsette uten rettens samtykke.

For personer med mangelfullt utviklede eller svekkede sjelsevner inneholder § 39 a. 2. en supplerende bestemmelse om at der istedenfor straff og forvaring efter punkt 1. kan anvendes sikringsmidler av den art som er nevnt i § 39. Denne bestemmelse kunde forsåvidt synes overflødig som man antagelig vilde hatt tilstrekkelig hjemmel til slike sikringsmidler efter § 39 punkt 2. Som loven imidlertid nu lyder, må den antagelig forståes slik at § 39 bare tar sikte på personer som har begått en straffbar handling av den nevnte art, mens § 39 a. 2. kommer til anvendelse, når disse personer (med mangelfullt utviklede eller svekkede sjelsevner), har begått flere forbrytelser. Derved blir der formellt et skille i selve lovhjemlen eftersom vedkommende har begått en eller flere straffbare handlinger. Reelt får det dog ingen betydning — bortsett kanskje fra adgangen til å ilegge straff, hvad jeg senere skal nevne.

Lovens bestemmelser om adgangen til å bruke sikkerhetsforvaring skiller sig særlig i ett punkt vesentlig fra Straffelovkomiteens utkast. Komiteen hadde nemlig — ved siden av det forslag som svarer til lovens § 39 a. — i samme § foreslått inntatt en rekke bestemmelser, hvorefter forvaring skulde beslattes alene på helt objektive vilkår, nemlig når vedkommende tidligere var domfelt for forbrytelser som nærmere var opregnet. For tyveri, underslag, heleri (og et par andre forbrytelser) krevet komiteen, at vedkommende skulde være straffet minst 6 ganger før eller minst 3 ganger og med tilsammen minst 3 års fengsel. For de øvrige straffbare handlinger (sedelighetsforbrytelser, drap, ran m. v.) skulde en tidligere dom være tilstrekkelig for å begrunne forvaring. Retten kunde også gi disse regler anvendelse når domfelte hadde sonet straff efter utenlandsk

dom for en handling som vilde vært straffbar efter de opregnede straffebud. Justisdepartementet fant imidlertid i tilslutning til et mindretall i komiteen at disse bestemmelser gikk for vidt og tok dem ikke op i proposisjonen. Departementet mente at komiteens forslag til post 2 (som altså er blitt lov) var tilstrekkelig for behovet, når den bare blev anvendt.

Sikring og straff. Spørsmålet om der i forbindelse med sikringsmidler skal idømmes (og sones) straff, er overordentlig vanskelig å løse på en måte som tilfredsstiller de forskjellige hensyn som melder sig. Vanskeligheten ved å foreta en avgrensning henger sammen med at straff og sikring efter sin art og sitt formål er forskjellige, samtidig som de i adskillig utstrekning faller sammen, særlig i den praktiske utformning og efter den måte de opfattes på av dem som rammes. Ut fra en streng prinsipiell betraktning kan en si at sikring er en reaksjon mot lovbrøyteren som ikke har noget med straff å gjøre. Den har stort sett et annet formål, krever tildels andre vilkår og rettes for en del mot personer som straffen erfaringsmessig ikke har virket på. Fra et mere praktisk synspunkt kan en si at der er liten reell forskjell mellem straff og de strengere arter av sikringsmidler, særlig forvaring, men også anbringelse i arbeidshus og kuranstalt. Videre at en straffavsoning i mange henseender kan by gunstig anledning til å lære en person å kjenne og derigjennem bli av betydning for valget av sikringsmiddel. Til dette kommer, at den store almenhet vanskelig vil forstå og anerkjenne en lovhemlet fritagelse for straff, særlig for grovere forbrytelser.

Hvorvidt man vil bruke straff og sikring i forening og som innbyrdes supplerende reaksjoner eller om de skal holdes strengt ut fra hverandre, vil stort sett avhenge av hvilken betydning man vil tillegge disse to grupper av hensyn. Saken er som en kan vente, løst forskjellig i de enkelte land. Det vil her føre for vidt å komme nærmere

inn på de forskjellige sider av spørsmålet. Så meget mer som jeg mener at man ut fra en generell argumentasjon ikke kan betegne den ene løsning som »riktig« og den andre som »uriktig«. En mellomvei — som er anvendt bl. a. av den svenske lov av 22. april 1927 — er å idømme straff, men ikke la den fullbyrde.

Den norske lov kombinerer straff og sikring både overfor de halvtabnorme (som går inn under § 39) og de tilregnelige forbrytere (§ 39 a.). Loven inneholder ingen uttrykkelig bestemmelse om dette for den første gruppe. Det er alene uttalt som en forutsetning (§ 39 post 5) at straff kan ilegges. Hvorvidt straff i det enkelte tilfelle skal idømmes, må avgjøres efter straffelovens almindelige regler herom. Efter disse må retten ilægge straff, når den tiltalte har begått en straffbar handling, medmindre denne er foretatt i sinnssykdom eller bevisstløshet, som ikke er en følge av selvforskyldt rus. (Er dette siste tilfelle, kan straffen dog under særdeles formildende omstendigheter nedsettes under det bestemte lavmål, hvis ikke den skyldige har beruset sig med det forsett å utføre handlingen). Alle andre — også de såkalte mindre tilregnelige eller halvtabnorme — må således idømmes straff, når de blir kjent skyldig, medmindre påtalemyndigheten har reist sak uten å påstå straff i henhold til lovens § 39 b. Er straff ilagt har Justisdepartementet efter loven adgang til å bestemme at straffen helt eller delvis skal falle bort, når sikringsmidler blir anvendt. For de normale forbrytere sier § 39 a. at han »efterat straffen helt eller delvis er avsonet skal holdes i forvaring«. Loven forutsetter altså uttrykkelig at disse personer ikke bare blir idømt straff, men at de også soner den, ialfall delvis, før de blir anbragt i forvaring. Det minste kvantum straff som må sones, er en tredjedel. Når dette er skjedd, kan Justisdepartementet beslutte vedkommende overført til forvaring, hvis det foreligger grunn til det. Som foran antydnet er der innløpet den eiendommelighet i loven, at retten overfor en

halvtabnorm person, som har begått flere forbrytelser, kan anvende sikring efter § 39 istedenfor straff og forvaring efter § 39 a. Nogen slik adgang til å undlate å illegge straff har retten derimot ikke, når den tiltalte bare har begått en straffbar handling, forutsatt at gjerningsmannen ikke har handlet i sinnssykdom eller bevisstløshet og påtalemyndigheten ikke har anlagt sak efter § 39 b. uten å påstå straff. Denne forskjell får dog ingen praktisk betydning all den stund departementet har herredømme over straffavsoningen for de halvtabnorme. Nogen fast praksis med hensyn til når straffen skal falle bort og når den bør sones, har jo ennu ikke kunnet utvikle sig. Det kan dog nevnes at de tilfeller som hittil er avgjort, går i den retning at man lar straffen falle bort, når der anvendes sikringsmidler av strengere art, f. eks. anbringelse i arbeidshus. Derimot har departementet vært mindre tilbøielig til å la straffen falle bort, når det er spørsmål om en mildere form for sikring, f. eks. privatforpleining. Det lar sig selvsagt ikke gjøre å følge nogen fast bindende regel i alle tilfeller, men det er all grunn til å tro at praksis på dette punkt vil gå i den antydede retning.

Løslatelse på prøve. Den kombinasjon av straff og sikring som loven har etablert, fører naturlig til at særlig forvaringen må ses i nær sammenheng med straffen. Formålet er jo å verne samfundet mot nye forbrytelser fra domfelle. De forholdsregler som treffes mot ham, skal derfor prinsipielt ikke være strengere og ikke vare lenger enn dette formål krever. Finner den ansvarlige myndighet at mannen efter å ha utstått sin straff ikke frembyr vesentlig fare for å skulle begå nye forbrytelser, er det ikke bare uriktig, men også urasjonelt å holde ham i forvaring. Ut fra denne betraktning har loven gitt Justisdepartementet adgang til å løslate en domfelt på prøve, når den idømte straff er avsonet eller når den straff han har utstått og forvaringen tilsammen har vart minst så lenge som den idømte straffe-

tid. Departementet kan sette forskjellige vilkår for prøven, således f. eks. anwise eller forby ham et bestemt opholdssted, stille ham under politiopsikt eller tilsyn, forby bruk av alkohol etc. Disse innskrenkninger svarer til en del av de forføininger som lovens § 39 gir anvisning på overfor de halvtabnorme. Prøvetiden er 5 år. Hvis den løslatte ikke i denne tid har forøvet nogen forsetlig forbrytelse og forøvrig overholdt vilkårene, blir løslatelsen endelig. Han kan ikke lenger anbringes i forvaring i henhold til den oprindelige dom.

Det sier sig selv at der vil bli vist stor forsiktighet med å løslate de personer det her gjelder, på prøve. Men det er en utvilsom vinning at adgangen er der. Om ikke annet vil muligheten av å kunne opnå prøveløslatelse øve en gunstig psykisk virkning på disse fanger. Og bare det vil være av betydelig verdi.

Rettergangsregler. Påtalemyndigheten kan reise sak om sikringsmidler overfor sinnssyke eller halvtabnorme uten å påstå straff. Dette vil særlig bli av betydning når det er spørsmål om sinnssyke som har begått forbrytelser, men kan også tenkes å bli anvendt overfor andre i særlige tilfeller. Vilkåret er dog at adgangen til å reise straffesak ikke er foreldet. Derimot har det ingen betydning om en tidligere forfølgning f. eks. er innstillet. Heller ikke er det nødvendig at der foreligger påtalebegjæring fra nogen fornærmet. Når domstolen beslutter at sikringsmidler skal anvendes eller når den avslår en begjæring fra påtalemyndigheten herom, skal dette skje ved dom. En slik dom kan avsies av alle straffedomstoler, altså såvel av herreds- og byrett som av lagmannsrett og i tilfelle av Høiesterett. Hvor saken skal reises, avgjøres efter de vanlige regler herom i rettergangsloven. Har påtalemyndigheten anlagt sak efter § 39 b. uten å påstå straff, skal dog saken i alle tilfeller innbringes for herreds- eller byrett.

Om Reform af Erstatningsreglerne for Fængsling m. v.

AF TROELS G. JØRGENSEN.

I Tidsskriftets forrige Aargang fremsatte jeg S. 255—66 nogle Bemærkninger om Grundsætningen om Erstatning for uforskyldt Fængsling. Dette Æmne blev omtrent samtidig taget op til Drøftelse i det af Justitsministeriet under 7. Juni f. A. nedsatte Udvalg, der havde til Hverv at foreslaa Ændringer i Retsplejeloven. Nu foreligger Udvalgets Betænkning, og den kan ventes at ville afgive Grundlag for Reformforslag ogsaa paa dette Punkt, hvorfor jeg paany skal gøre denne Sag til Genstand for Omtale.

Betænkningen oplyser, at man især har rettet sin Opmærksomhed paa to Mangler ved Rpl.s Ordning nemlig dels Lovens Formulering af de erstatningberøvende Omstændigheder dels Lovens snævre Omfang. Efterat Rpl. havde gjort Erstatningsretten til Reglen, hvorfra Undtagelse dog var at gøre i Tilfælde af Bevisets ugunstige Stilling, maatte det virke ubehageligt paa den erstatningsøgende og maaske uskyldigt sigtede at faa den Dom paa sig, at han faldt ind under Undtagelsen. Naar dette S. 14 siges at komme i Strid med den Grundsætning, som af »Hensyn til Borgernes Beskyttelse nødvendig maa fastholdes, at den, hvis Skyld ikke tilstrækkelig kan godtgøres, i alle Retninger maa behandles som uskyldig,« forekommer Forholdet mig dog at være for stærkt udtrykt, hvilket ogsaa røbes ved den følgende Sætning: »Som en Konsekvens heraf maa det ogsaa anses, at Skaden ved en Strafforfølgning negative Forløb snarere maa bæres af det Offentlige selv end

af den Privatmand, som den maaske ganske uskyldigt er kommet til at gaa ud over.« Det er nemlig, som det fremgaar af det følgende, slet ikke Betænkningens Hensigt at drage denne Konsekvens af nævnte rigtige Grundsætning. I denne ligger da heller ikke mere end, at den ikke-overbeviste ikke skal have sin materielle Stilling positivt forringet, hvilket ejheller sker ved, at han ikke opnaar en Godtgørelse, der absolut ikke maa tillægges den skyldige, og hvis Tildeling derfor maa gøres afhængig af Bevisets Stilling. I Dommens Udtalelse om, at der er begrundet Formodning om hans Skyld, ligger der rent logisk ingen Kritik af hans Handlemaade, men i Opinionen virker den saaledes, og Problemet er altsaa, naar det formuleres rigtigt, at borttage denne særegne Ulempe ved den iøvrigt uforandrede materielle Regel, at Erstatning ikke gives, naar Bevisets Stilling er væsentlig ugunstig for den erstatningsøgende. Udvalgets Forslag til Imødegaaelse af den nævnte Ulempe er indeholdt i følgende Formulering af Erstatningsreglen: »Ligeledes kan Erstatning nægtes eller nedsættes, naar der i hans Forhold iøvrigt foreligger særlige Omstændigheder, der taler mod at tilkende Erstatning eller dog fuld Erstatning.« Det udtales nemlig herom S. 15, at denne Bestemmelse »vil gøre det muligt at undgaa en Tilkendelse af Erstatning i Tilfælde, hvor den vilde stride mod almindelig Retsfølelse, uden dog, som efter den nu gældende Regel, at sætte en Plet paa den frifundne ved udtrykkeligt i Dommen at udtale, at der er begrundet Formodning for, at han er skyldig.«

Problemet søges altsaa løst ved at omplante det fra Lovgivningen til Domstolene. Disse skal have Magt til — hvis de dertil finder Grund — at tillægge Bevisets ugunstige Stilling Indflydelse til Skade for Berettigelsen til Erstatning. Denne Problemløsning stiller selv en hel Del nye Problemer, og jeg frygter for, at Betænkningen, der slet ikke diskuterer Muligheden for en direkte Løsning af vort Problem, derved, som Holberg siger, staar i Fare for at falde fra

Seylla udi Charybdin. Det er sikkert rigtigt, at der bør gives Domstolene frie Hænder, hvor Afgørelsen med Rette beror paa Tilfældenes konkrete Omstændigheder. Nyere Lovgivning erkender dette, og det sætter f. Eks. sit Præg paa de moderne Straffelove. Men ligesaa sikkert er det, at moderne Lovgivning stræber hen mod saa vidt muligt at formulere Retsregler, der kan afgive Retningslinier for de retsanvendende Myndigheder. Enevældens administrative Begreber om Naadessager omdannes til forvaltningsretlige Begreber, hvis Elementer kan diskuteres juridisk. Ogsaa Retterne bør væsentligst være lovanvendende Myndigheder, og der vilde for Retsstaten ikke være vundet meget ved at flytte Enevælden fra Administrationen over til Domstolene. En Sammenligning med den nuværende Lov viser, hvilke særlige forhen lovordnede Tilfælde der nu foreslaas henlagt til Retternes diskretionære Afgørelse. I Rpl. § 792 var der 4 saadanne Underregler om Erstatningens Bortfald nemlig 1) ved begrundet Formodning om Skyld, 2) ved Frilindelse paa Grund af en Tilregnelighed udelukkende mangelfuld Sjælstilstand, 3) ved indenfor 3 Aar liggende Afsoning med Strafarbejde for vanærende Handling og 4) ved Sigtedes urigtige Forhold, der har foranlediget Fængslingen og ikke kan undskyldes med Frygt, Forvirring eller Misforstaaelse. Af disse Grupper foreslaas kun den sidste lovfæstet — iøvrigt med Adgang til at nøjes med en Nedsættelse af Erstatningen. Her tilføjes saa forklarende, indskudt mellem to Streger: »saasom naar han har forsøgt at undvige eller fjerne Gerningens Spor eller paavirke andre til urigtig Forklaring eller har afgivet usandfærdig Forklaring.« En saadan supplerende Opregning er nu næppe nødvendig, og om Sigtedes usandfærdige Forklaring med Føje bør nævnes i denne Sammenhæng, tvivler jeg for Resten paa; § 780 Nr. 2 a, b og c nævner ikke denne Foranledning til at fængsle. De tre øvrige Underregler er altsaa forsvundne, og som allerede nævnt er det Hensigten at benytte den ovennævnte Nyformulering til at praktisere Underregel Nr. 1. At det

ogsaa er Hensigten at praktisere Underregel Nr. 2 og 3, fremgaar af det videre Indhold af Betænkningen S. 15, hvor det om Regel Nr. 3 hedder, at efter Flertallets Mening vil enhver Særregel, gaaende ud paa altid at give visse tidligere straffede Personer en ringere Stilling med Hensyn til Retten til Erstatning, kunne medføre uretfærdige Resultater i det enkelte Tilfælde, hvorfor man tilsigter at opnaa konkret rimelige Resultater ved Hjælp af den foreslaaede mere elastiske Regel. Endvidere erkendes det, at der vel regelmæssig ikke ved Frifindelse paa Grund af Utilregnelighed bør tilkendes Erstatning, men der antages dog her at maatte gælde tilsvarende Betragtninger som i det andet Tilfælde.

Naar jeg læser den foreslaaede Regel, forekommer det mig for det første tvivlsomt, om dens Udtryk — »naar der i hans Forhold iøvrigt foreligger særlige Omstændigheder, der taler mod at tilkende Erstatning eller dog fuld Erstatning« — virkelig kan rumme alle Tilfældene af begrundet Formodning om Skyld. En Persons »Forhold« kan være hans Handlen og Undladen eller de Livsforhold, han staar eller har staaet i. Naar begrundet Formodning om Skyld opstaar ved flere Vidners Forklaring om, at A. er set udføre en Volds- eller Sædelighedsforbrydelse, skønnes dette derimod ikke sprogrigtigt at kunne betegnes som »særlige Omstændigheder i A.s Forhold«. Jeg ser bort fra saadanne Tilfælde, hvor A.s Adfærd er oplyst at have været mistænkelig; Bevistvivlen kan f. Eks. dreje sig om A.s Identitet. Har jeg Ret i denne Opfattelse, svarer Resultatet af Reglens Omredaktion altsaa ikke til Motivet, der kun var at undgaa de ubehageligt lydende Nægtelser af Erstatning men ikke at gøre materielle Forandringer.

En anden ret nærliggende Betragtning synes det at være, at Underregel Nr. 4 om Sigtedes egen Foranledigen af Fængslingen ligesaa vel som de andre Underregler kunde være strøget som selvstændigt Led i Formuleringen. Dette er dog kun en Indvending ud fra Forslagets eget Synspunkt.

Efter min Opfattelse er det nemlig afgjort en legislativ Forringelse, at man stryger Underreglerne.

Her maa jeg dog straks bemærke, at jeg som ved tidligere Lejligheder udtalt med Glæde vilde se Reglen om de forhen straffedes Udelukkelse fra Erstatning strøget som ganske forkastelig. Her kunde man paaberaabe den i Betænkningen udtalte Grundsætning om at behandle den som uskyldig, hvis Skyld ikke er godtgjort, thi hermed harmonerer det ikke materielt at behandle den forhen straffede som mistænkelig, uagtet al virkelig Mistanke mod ham er hævet. Den Mistanke, som den paagældendes kriminelle Fortid giver rimelig Støtte for, vil jo ifølge Reglen om den begrundede Formodning om Skyld altid kunne komme i Betragtning ad Bevisvejen. Med Beklagelse ser jeg derfor, at Underreglens Bortfald ikke betyder Anerkendelse af den heromhandlede Erstatningsret som værende en af de borgerlige Rettigheder, der ikke forbrydes ved en vanærende Handling, hvilket Standpunkt dog allerede det under 25. Juni 1921 nedsatte straffeprocessuelle Udvalg var naaet til. Om Fortidsbrøden skal regnes som en »særlig Omstændighed i den erstatningsøgendes Forhold«, der gør Fradrag i hans Ret, ligger helt og holdent i Retternes Haand. Overfor den Opfattelse, der her har sejret, maa det fremholdes, at Tilddeling af Erstatning ikke er en Desavouering af de Mynigheder, der har fængslet. Endvidere at de Erstatningsnægtelser, der her bliver Tale om — efter de paagældendes sædvanlige økonomiske Forfatning næppe store Beløb — vil kunne sætte ondt Blod overfor Borgerskabet, som dette kommer til at bøde for, og daarlig forliges med Arbejdet for Genrejsning af tidligere straffede. Og endelig, at en Rettighed og en Bevilling er ikke det samme. Om Rettighed er der først fuldtud Tale, naar ikke blot Domstolsvejen staar aaben, men ogsaa Loven har tegnet Sagens Afgørelse tydelig op for Domstolen. Dette sidste mangler i dette Tilfælde, og den forhen straffede ved ikke, hvordan det behager Domstolen at se paa Sagen; Retten er jo nemlig

efter den foreslaaede Ordning rent og skært en Bevillingsmyndighed.

Med Hensyn til de paa Grund af Utilregnelighed frifundne giver den nye Regel altsaa Mulighed for efter Omstændighederne at tilstaa en dem forhen nægtet Erstatning. Jeg skønner her ingen Grund til ikke at opretholde den tidligere Nægtelse af Erstatning.

Ogsaa udenfor de 4 foran omtalte Underreglers Omraade giver den foreslaaede Regel en Adgang til at beskære en Erstatningsret, der efter nugældende Lov ikke kan formenes den uskyldigt fængslede. Betænkningen nævner S. 16 som Eksempler Bedrageri- eller Alfonserisigtelser, hvor Tiltalte forsætlig har bevæget sig lige til Grænsen for det strafbare, uden at der dog er ført tilstrækkeligt Bevis for, at han har overskredet denne Grænse, medens det derimod staar fast, at han har handlet i høj Grad letsindigt eller umoralsk. Hvis de Tilfælde, der tænkes paa, foreligger rene, altsaa hverken saaledes at der er begrundet Mistanke tilbage eller egen Foranledning af Fængslingen, ser jeg fra et Retsstandpunkt ikke noget Fremskridt i, at »moralske« Hensyn kan drages ind i Overvejelserne. Samfundet maa være bundet ved og tage Konsekvenserne af sine egne Love. Naar der i denne Henseende beroligende henvises til, at Nævninger eller Doms mænd tænkes at skulle medvirke ved Afgørelsen, kan jeg slet ikke være med, da dette i mine Øjne kun er et nyt Moment af Usikkerhed og Vilkaarlighed. De af mig ytrede Betæneligheder ved at lade Domstolene ordne hele Erstatningsæmnet uden nærmere Lovregulering men saa frit, at man f. Eks. vil anse dem for bemyndigede til at beskære Erstatningen af Hensyn til den erstatningsøgendes Straffeliste, kan ikke andet end stige, naar Fastsættelsen skal ske omkring ved Underretterne og altsaa uden at samles i et Centralorgan. Formentlig vilde Retssikkerheden være bedre tjent med, at Sagerne henlagdes til Justitsministeriet eller en anden administrativ Centralmyndighed. Domstolene hviler saa sandt ikke i sig selv, men henter deres Autoritet og Styrke hos Lovgivningen.

Endnu kun en almindelig Bemærkning inden jeg gaar over til det Spørgsmaal, som var Udgangspunktet, hvorledes de mistænkelige skal behandles. Mon det ikke vil være pinligt for Retten og ufornødent krænkende for den erstatningsøgende, naar Afslaget uden Henviſning til Loven men kun til Rettens eget Skøn, skal motiveres ved hans tidligere Vandel? Vil disse Sagers sande Karakter af Bevillingssager ikke overhovedet føre til, at Domsbegrundelserne kun gives som et løst Skøn over »samtlige Omstændigheder«?

Efter det foranstaaende skulde det næsten synes, at Udalget havde ladet sig inspirere af Goos' Opfattelse af Kravet som et »Billighedskrav«, jfr. anf. St. S. 256. Jeg mener derimod, at det som sket i Rpln. i størst muligt Omfang bør ordnes legislativt, saaledes at Ordningen af de typiske Tilfælde lægges fast overfor Befolkningen som lovundergivne og Skatteydere, overfor de fængslende Myndigheder og overfor de lokale retsanvendende Myndigheder. Ganske uforholdsmæssigt forekommer det mig at være at opgive dette Grundprincip for at opnaa den Effekt, at Domsbegrundelsen overfor de mistænkelige kan lyde mere skaansom. Og det saa meget mere, som dette Punkt lader sig ordne ved en kortfattet særlig Forskrift herom, jfr. anf. St. S. 258. Da Loven af 1888 gjorde Tildeling af Erstatning afhængig af, at Sagsøgeren godtgjorde, at han maatte antages at være uskyldig, fandtes det ikke stødende, naar en Dom udtalte, at han ikke havde ført dette Bevis. Fordi Rpl. nu — til Fordel for den erstatningsøgende — har paalagt det offentlige som Sagsøger at godtgøre, at der er begrundet Formodning om Skyld, kan der intet være i Vejen for at foreskrive, at Afgørelsen skal formuleres paa samme skaansomme Maade som før. Materielt skal det altsaa ligesom nu udtales, at Erstatningsret bortfalder, naar de fremkomne Oplysninger giver begrundet Formodning for, at den erstatningsøgende er skyldig i den Forbrydelse, hvorfor han var fængslet. Processuelt kan hertil simhelthen føjes: »Saadan Afgørelse træffes ved en Udtalelse om, at Bevisets Stilling ikke hjemler Erstatningsret«.

Hvad angaar det andet Æmne for Udvalgets Overvejelser, Udvidelsen af Erstatningsret til andre Indgreb end Fængsling, viser der sig det glædelige, at Udvalget er villigt til at følge det norske Forbillede om en saadan Udvidelse. Et Mindretal er betænkeligt ved her paa samme Maade som ellers efter vore Regler at give Erstatning ogsaa for Lidelse og Tort, idet der frygtes Sagsankæg, hvor ingen Formueskade tør paastaas at være sket, og hvor Resultatet derfor antagelig bliver negativt. Maaske den Mellemvej kunde betrædes at tilstaa Erstatning for Formueskade og kun i Forbindelse dermed for Lidelse og Tort. Erstatningsretten gives dog kun fakultativt og »efter Omstændighederne« og kun i Anledning af Foranstaltninger i Medfør af Rpl.s Kap. 67—69, § 777, Stk. 3, § 785 eller Kap. 73 (Besigtigelse, Beslaglæggelse, Ransagning, Tilsyn og Bevogtning i Hjemmet m. v. som Erstatning for Anholdelse eller Fængsling, Beslag paa Formue og Forbud mod Skrifter). Formaaltjenligheden af at fastholde disse Begrænsninger paa dette nye Retsomraade synes ikke at kunne afvises. Dernæst foreslaas udvidet Indførelse af Adgang til at begære Politimesterens Erklæring om, at Forfølgningen har manglet Grundlag og ikke været forskyldt ved Sigtedes eget Forhold. Forskellige processuelle Ændringsforslag lader jeg uomtalt.

Litteratur.

Harry Söderman og Ernst Fontell: Handbok i Kriminalteknik. Wahlström & Widstrands Förlag, Stockholm. Pris 35 Kr. hft.

De, der havde Kendskab til, at dette Værk var under Udarbejdelse, har sikkert alle imødeset det med Interesse som det første i sin Art i Skandinavien, og der er næppe nogen Tvivl om, at det vil udfylde et Savn, vel nok mere i sit Hjemland, hvor Politiet i Smaabyerne og paa Landet, saa vidt det kan forstaas, i langt højere Grad end her savner Kendskab til Kriminalteknik.

Her i Landet er det jo saaledes, at alle Politimyndigheder, saavel Embedsmænd som Betjentpersonalet, gennem Kursus paa Politiskolen faar, eller i hvert Fald har Lejlighed til at faa, tilstrækkeligt Indblik i dette Fag.

Experter bliver de ikke uddannede til, men det kan og bør de heller ikke.

Det bør netop være saaledes, at alle de vigtige Undersøgelser og Bedømmelser foretages af et Centralsted, et Laboratorium, med virkelig solidt uddannet Personale, der endda kun selv bør foretage de rent politimæssige Undersøgelser i egentlig Forstand, medens de videnskabelige Undersøgelser og Bedømmelser af f. Eks. retsmedicinsk eller kemisk Art overgives videre til Specialister paa det enkelte Omraade.

Een daarligt udført Undersøgelse, foretaget af en ikke tilstrækkelig uddannet Undersøger, med senere paavist forkert Resultat kan med eet Slag svække Tilliden til en ellers sikker og god Metode!

Bogen bør derfor af dens allerfleste Læsere benyttes med Varsomhed, som en Haandbog, hvor man kan se, hvad der kan udføres, og derfor, hvad man ved en kriminel Undersøgelse skal passe paa, men uden at man selv skal begynde at praktisere Metoderne.

I Forordet — Bogen er et anseligt Værk paa 675 Sider — siger Forfatterne, at de har ønsket at henvende sig til andre end Kriminalpolitiet, nemlig ogsaa til Dommere, Anklagere, Advokater, Tjenestelæger og de studerende ved de juridiske og medicinske Fakulteter.

Men herved faar Værket en svag Side.

Nogle af Afsnittene indeholder ikke meget mere end, hvad en dansk Politibetjent har faaet Undervisning i paa sit første Kursus paa Politiskolen, medens andre af Afsnittene er saa specifikke og omfattende saa vanskelige videnskabelige Metoder, at selv Forfatterne ikke tør gaa nærmere ind paa dem.

Nogle af Afsnittene er meget omfattende og udførlige, saaledes om Fingeraftryk 184 Sider, medens andre f. Eks. om Undersøgelser paa Gerningsstedet og om Skriftundersøgelser er ret kortfattede.

Det er saaledes en Bog, som næppe alle Læserne vil have lige megen Glæde af som Helhed, men paa den anden Side et Værk, som ikke blot Kriminalpolitiet men ogsaa de andre, som Forfatterne henvender sig til, vil have Interesse af hver paa sit Felt, og som de kan have Glæde af at have staaende for at slaa op i.

Bogen er inddelt i 14 Afsnit.

I 1. Afsnit gives Oplysninger om Kriminalpolitiets Organisation i Sverige og en Del andre evropæiske Lande, andet Afsnit omhandler bl. a. Fremgangsmaader ved Afhøring af Sigtede og Vidner, et kort Kapitel om Kriminalpsykologi og -psykiatri, et Kapitel om Kriminalistik, hvori Forfatterne viser sig som varme Tilhængere af Kretschmers Lære om Legemsbygning og Karakter, samt et Kapitel om svensk Forbryderslang.

3. Afsnit omtaler de Sagkyndige, Politiet i en Undersøgelse kan henvende sig til, 4. Afsnit omhandler almindelige Regler for Efterforskningen, saasom Bevogtning af Gerningsstedet, Anvendelse af Politihunde, Beslaglæggelse, Ransagning og Visitation, 5. Afsnit Optagelse af Rids og Fotografering.

I 6. Afsnit behandles Bertillons System og der omtales Fotografering af Lig og Udførelsen af »Ligtoilette«.

7. Afsnit har Overskriften »Kriminaltekniske Undersøgelsesmetoder«. Først gives en Oversigt over, hvad en »Mordkoffert« skal indeholde, derefter følger et Kapitel om Mikroskopi kortelig omhandlende Undersøgelser af Hjernesubstans,

Træ, Tobak og Tobaksaske og Støv, med Angivelse af Reagenserne til Paavisning af Jern, Bly og Kobber. Det næste Kapitel omhandler Mikrofotografering, hvorefter følger et Kapitel om Undersøgelser ved ultraviolette Straaler.

8. og 9. Afsnit omhandler Fingeraftryk dels som Identificeringsmiddel dels deres Betydning paa Gerningsstedet.

I det første Afsnit begyndes med Fingeraftrykkenes Historie og Fremgangsmaaden ved Optagelsen af dem, derefter følger en nøjere Redegørelse for de forskellige Registreringssystemer og en Omtale af Hakon Jørgensens og Collins' & Wentworth's Fjernidentificeringsmetoder.

I det andet Afsnit omhandles Fremgangsmaaden ved Optagelsen paa Gerningsstedet, Haand- og Fodaaftryk samt de forskellige Enfinger-Registreringssystemer.

10. Afsnit har den vidtspændende Overskrift »Forbrydelsens Spor«.

Forst behandles Blodspor, og herunder kommer Forfatterne ind paa Blodtypebestemmelserne. Derfler omhandles bl. a. Fodspor — her savnes Omtale af den udmærkede Metode til Aftrækning af indendørs Spor i eller med Støv eller Snavs*) — Cykle- og Automobilspor, Skaarspor — her mangler Fremgangsmaaden, naar Sporet kun fremtræder som Ridser f. Eks. i en Laaserigle —. Forfatterne slaar til Lyd for Registreringen af saadanne Spor, noget, der allerede i min Tid i 1923 blev indført i Københavns Opdagelsespoliti, samt for Oprettelsen af Centraler for saadanne Registreringer, et Forslag, der ogsaa blev fremsat her i sin Tid.

Derefter følger et stort Kapitel om Haar, for en væsentlig Del paa Grundlag af Marcelle Lambert og Professor Balthazard's store fortræffelige Værk, et Kapitel om Fjer og Dun, en kort Omtale af Støv og Snavs, og af Metoderne til Rekonstruktion af brændt Papir.

Derefter kommer et Kapitel om Identificering af Revolverkugler og -hylstre, uden at Balthazard's Metode, der dog har givet udmærkede Resultater, omtales, og endelig en kort Omtale af Bedømmelsen af Krudtstænk, et Emne, der i de senere Aar er skrevet adskilligt om i de forskellige udenlandske Fagskrifter.

11. Afsnit, der benævnes »De tekniske Indicier ved visse Forbrydelser«, omhandler først Spørgsmaalet Mord eller Selv-

*) Se dette Tidsskrifts 11. Aargang Side 238: »Undersøgelser paa Gerningsstedet« af S. Tage-Jensen.

mord, dernæst Mordbrand, Indbrudstyveri og Posttyverier.

I 12. Afsnit gives en Beskrivelse af Ædelstene og Imitationer deraf, 13. Afsnit omhandler »Mekaniske Skriftforfalskninger«.

Først omtales de meget vanskelige Blækanalyser, dernæst Fremgangsmaaden til Konstatering af Blækkets Alder, Opdagelse af Raderinger og Udvaskninger og et kort Kapitel om Blyantskrift.

Derefter følger en Omtale af Fremgangsmaaden ved Krydsninger af to Streger — her savnes i høj Grad Omtale af Dr. Locard's fortræffelige Metode, der ogsaa herhjemme har givet ikke saa faa gode Resultater i sin Tid*) — og en Beskrivelse af Undersøgelsen, naar Papiret, hvorpaa der er skrevet, er bukket sammen, samt om Kalkering og anden lignende Overførelse.

I 14. Afsnit endelig, hvis Overskrift er »Forfalsket og fordrejet Skrift«, gives en ret kort Oversigt over Fremgangsmaaderne ved den egentlige Skriftsammenligning.

Billedstoffet i Bogen skuffer en hel Del, det meste er set før. Og det er ikke særlig righoldigt. Hvad der savnes mest, er Illustrationer til de forskellige Regler og Metoder, hentede fra det daglige Liv.

Der er nu engang ikke noget, der fastholder Hukommelsen saa godt som et Billede fra en virkelig Sag, og dette har særlig Betydning her, hvor det drejer sig om en Haandbog, der er bestemt for Politimænd, der arbejder i Marken.

S. Tage-Jensen.

*) Se dette Tidsskrifts 12. Aargang, Side 158 ff. »Undersøgelser af forfalskede Dokumenter« af S. Tage-Jensen.

Mindre Meddelelser.

OVERVÆRGERAADETS STATISTIK FOR 1929.

I 1929 er der af Værgeraadene truffet Beslutning om 1023 Børns endelige Fjernelse fra Hjemmet (328 fra Hovedstaden, 319 fra Provinskøbstæderne og 376 fra Landdistrikterne). Ialt er der i Henhold til Værgeraadsloven af 1922 taget 6604 Børn under Værgeraadsforsorg, og af disse var 4523 endnu under Forsorg ved Udgangen af 1929. Af de i Henhold til den ældre Børnelov (1905) under Forsorg tagne Børn var ved Udgangen af 1929 endnu 901 under Forsorg, og det samlede Antal Børn under Forsorg udgjorde saaledes 5424. Forlængelse af Forsorg udover det fyldte 18. Aar er i 1929 besluttet i 414 Tilfælde (for de i Ungdomshjem anbragte eller derfra foreløbig udskrevne Elever vedvarer Forsorgen uden særlig Forlængelse til det fyldte 21. Aar, medmindre Værgeraadet efter Indstilling fra Forstanderen lader den ophøre tidligere).

E. O.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Tidsskrift for Retsvidenskab. Ny Række IX Hft. 1-2.
Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 21
Aargang. Hft. 4—6.
Rivista di diritto penitenziario. Anno I. Nr. 1.
Journal of the American Institute of criminal law and Criminology.
Vol. XX. Nr. 4, XXI. Nr. 1.
Karl Engisch: Untersuchungen über Vorsatz und Fahrlässigkeit im
Strafrecht, Berlin (Otto Liebmann) 1930.
American journal of police science. Vol. I. Nr. 1.
Fra Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 136—141.
Innstilling om en omordning av fengselsvesenet fra den av Justis
departementet d. 25/2 1927 opnevnte komité. Oslo 1930.
O. Hj. Granfelt: Straffrättslig häktning. 4. omarbet. uppl. Helsing
fors (Söderström & Co.) 1930.

Defensor legis. 1930 Nr. 3—4.

Nils Stjernberg: Kommentar till strafflagen Kap. 17-18. Andra omarbetade och utvidgade upplagen. Uppsala & Stockholm (Almquist & Wiksell i distribution) 1930.

Beretning om Straffanstalterne i Danmark i Finansaaret 1928-29. Med et Tillæg omhandlende Arresthusene og Tvangsarbejdsanstalterne. Udgivet af Direktøren for Fængselsvæsenet. København 1930.

Om Tvekampens Stilling i oldgermansk Rettergang, særlig dens Forhold til Gudsdommene. Af Hans C. Bruun. København (Levin & Munksgaards Forlag) 1930.

Juridisk Tidsskrift 1930. Hft. 2.

Svensk Juristtidning 1930, Hft. 3.

Tidskrift utg. af Juridiska föreningen i Finland, 1930, Hft. 2.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Bd. L. Hft. 6.

Oluf H. Krabbe: Borgerlig Straffelov af 15. April 1930 og Lov af s. D. om Ikrafttræden af Borgerlig Straffelov m. m. med Noter, Henvisninger og Sagregister. København (G. E. C. Gad) 1930.

Motiv och sinnelag.

En översikt över den vetenskapliga begreppsdiskussionen.

Av ARNOLD SÖLVÉN

Alltsedan *Beccaria*¹⁾ har frågan om brottsmotiven intagit en förgrundställning inom straffrätten. Till en begreppsbestämning söker man emellertid inom doktrinen komma egentligen först inemot sekelskiftet, närmast med anledning av det schweiziska strafflagsutkastets försök att i bestämda legala straffskärpnings- och straffnedsättningsgrunder beakta brottsmotivens olikvärdighet. Med utgångspunkt i detta strafflagsutkast skall i det följande en kort

¹⁾ *Dei delitti e delle pene*, 1764 (Über Verbrechen und Strafen, Übers. von M. Waldeck, Berlin 1870). Redan *Montesquieu* hade uppställt satsen om motsvarighet mellan brottsart och straffart. »C'est le triomphe de la liberté lorsque les lois criminelles tirent chaque peine de la nature particulière du crime. Tout l'arbitraire cesse; la peine ne descend point du caprice du législateur mais de la nature de la chose.» (Esprit de lois). Men medan *Montesquieu* närmast synes vilja bestämma straffets art efter arten av angreppsobjektet och i själva verket endast kräver en vidareutveckling av talionsprincipen, förfäktar *Beccaria* en differentiering av straffarterna efter rent subjektiva grunder. »Leibliche und schmerzhaftes Strafen dürfen nicht auf Verbrechen gesetzt werden, die — auf Stolz begründet — aus dem Schmerze selbst Ruhm und Nahrung ziehen: ihnen geziemt Lächerlichkeit und Ehrlosigkeit, Strafen, welche den Stolz der Fanatiker durch den der Zuschauer zügeln und durch deren Zähigkeit sich die Wahrheit selbst nur mit Hilfe langsamer und beharrlicher Anstrengungen befreien kann.» (Über Verbrechen und Strafen, s. 53).

översikt lämnas över de viktigaste inläggen i den teoretiska diskussionen fram till våra dagar.

Det andra schweiziska strafflagsutkastet 1896¹⁾ upptog i Allmänna delen bl. a. följande bestämmelser:

art. 38. Der Richter bemisst die Strafe, die auf das Verbrechen angedroht ist, nach der Schuld und berücksichtigt dabei die Beweggründe, das Vorleben und die persönlichen Verhältnisse des Schuldigen.

art. 39. Die Strafe kann gemildert werden: Wenn der Schuldige das Verbrechen aus achtungswerten Beweggründen begangen hat.

I en uppsats, *Die psychologischen Grundlagen der Kriminalpolitik*²⁾, 1896, underkastar *v. Liszt* citerade artiklar i utkastet en ingående kritik. Han återför artiklarnas vaga avfattning på avsaknaden av en genomförd motivsystematik, varförutan varje genomgripande legislativt försök måste sakna vetenskaplig grundval. Denna brist åter härrör ur bristen på en vetenskaplig bestämning av brottsmotivets begrepp. De olika betydelser, som tillagts ordet motiv i den tidigare kriminalistiska litteraturen, indelar *v. Liszt* i tre huvudgrupper: 1. Föreställningen av det åsyftade resultatet såsom ett tillskott av lustkänsla. 2. I stället för den driftuppväckande föreställningen den genom föreställningen uppväckta driften. 3. Den psykiska egenarten, försåvitt densamma, under inflytande av yttre incitament, är av natur att kunna bestämma gärningsmannens brottslighet.

¹⁾ Vorentwurf zu einem Schweizerischen Strafgesetzbuch nach den Beschlüssen der Expertenkommission, Berlin 1896 (Beilage zu Band VI der Mitteilungen der Internationalen kriminalistischen Vereinigung).

²⁾ I Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XVI, s. 477 cit. efter *Franz v. Liszt*, Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge Berlin 1905, II, s. 170 ff.

Ingen av de olika betydelser, som sålunda tillagts brottsmotivet, ger enligt *v. Liszt*s uppfattning en användbar kriminalpolitisk grundval. Med avseende å de båda första beteckningssätten gör han gällande, att varje försök till en vetenskaplig systematisering och värdeklassificering av resultatföreställningar och brottsdrifter måste leda till verklighetsfrämmande konstruktion. En föreställning saknar likaväl som en drift etisk eller social kvalitet, ingendera är i sig god eller dålig, rättsenlig eller rättsvidrig, social eller antisocial. Vidare: väl skulle i enstaka fall straffhotet kunna såsom starkare, hämmande motmotiv belaga föreställningen resp. driften dess motiverande kraft. Men de ojämförligt starkare och talrikare motmotiv, som straffverkställigheten är i stånd att inpräglade, kunna och böra ta sikte på hela personligheten för all framtid, icke endast på en enstaka föreställning eller driftyttring; deras verkningsobjekt kan icke vara motivet i denna bemärkelse.

En kriminalpsykologisk indelningsgrund erbjuder däremot enligt *v. Liszt* det tredje beteckningssättet. Han uppställer med detta såsom norm ett motivschema. Med utgångspunkt i en teknisk-juridisk brottsindelning söker han här komma fram till en motsvarande psykologisk indelning av förbrytarna. *v. Liszt* själv har emellertid under gången av sina utredningar funnit indelningen ohållbar och undvikit att upptaga den. Någon kriminalpolitisk betydelse — för bestämmande av straffets art och mått — har han aldrig tillmätt den. Ingen av de i schemat uppställda psykiska egenarterna driver med nödvändighet till brott. Det grövsta lättsinne likaväl som det djupaste medlidande kan ju taga sig praktiska uttryck utan att konstituera ett brott, sinnlighet, äregirighet, övertygelsetrohet, vinningslystnad t. o. m. omsättas i allmännyttig verksamhet. Och omvänt förmår inte ens det förnämaste sinnelag att erbjuda ett obetingat skydd mot en konflikt med rättsordningen. Också ur synpunkten av psykisk egenart utmynnar alltså kriminalpsykologin i den allmänna psyko-

login och kan endast undantagsvis påvisa en speciell brottslig egenart. — Större betydelse tillmäter emellertid *v. Liszt* en annan invändning mot det av honom uppställda schemat såsom kriminalpolitisk norm: omöjligheten att avge ett enhetligt värdeomdöme över var och en av de olika kategorierna. Inom de till varje särskild grupp hörande brotten kunna mångfaldigt nyanserade olikheter påvisas. Man må använda vilken som helst måttstock för sin värdering; indelningsgrunden ger oss aldrig enhetliga, inom sig slutna och mot varandra avgränsade värdeklasser. Straffart och straffmått kunna följaktligen omöjligt differentieras efter gärningens tillhörighet till den ena eller andra gruppen. Därmed är också motivet såväl i betydelsen av föreställning som drift och psykisk egenart av *v. Liszt* fränkänt allt värde såsom straffnorm. Var *v. Liszt* för sin del söker denna norm, bli vi i tillfälle att undersöka i det följande.

Sin kritik av det schweiziska strafflagsutkastet anknyter *v. Liszt* till ovannämnda begreppsutredning¹⁾. Till grund för de citerade artiklarna i detta utkast anser han ligga det tredje av de av honom schematiserade betecknings-sätten. En översikt av utkastets »bevekelsegrunder» visar, att dessa nästan undantagslöst låta sig inordna under *v. Liszts* motivschema, till vilket det emellertid saknar motsvarighet i fråga om icke mindre än halva gruppantalet, och i vilket dessutom jämväl de övriga kategorierna äro ojämförligt rikare differentierade än i utkastet. Grundfelet i detta finner emellertid *v. Liszt* varken i dess bristfälliga motivsystematik eller i det till grund för denna liggande motivbegreppets

¹⁾ a. a., s. 204 ff. En mot det schweiziska strafflagsutkastets svarande uppdelning av motiven efter individualetisk måttstock genomföres av *Garçon*. Men medan utkastet tillerkänt brottsmotivens olikvärdighet betydelse endast i fråga om straffmåttet, förordar *Garçon* en till uppdelningen anslutande differentiering av straffarterna. *Les peines non déshonorantes*, *Revue pénitentiaire*, 1896, s. 830.

oklarhet utan i den fullkomliga frånvaron av varje måttstock för bedömandet av bevekelsegrunden och därmed av brottslingen. Någon psykologisk grundval för kriminalpolitiken anser *v. Liszt* icke lagd genom detta strafflagsutkast.

Den första, legislativt och för motivlärans vidare utveckling fruktbara begreppsdefinitionen uppställles i den av *v. Liszt* inledda diskussionen av *Liepmann*¹⁾. Han förklarar begreppets iögonenfallande mångtydighet ur själva frågeställningen vid motivprövningen in casu. »Wir stellen im Strafrecht die Frage nach dem Motiv überall da, wo wir die Entstehungsgründe eines Verbrechens ausfinden wollen Es ist klar, dass wir den Entstehungsgrund einer strafbaren That entweder in der nächstgelegenen treibenden Veranlassung oder in den sie verursachenden, weiter zurückliegenden Gefühlen und Trieben erblicken, dass wir die That auf eine Verkettung äusserer Umstände . . . oder auf eine bestimmte vorübergehende oder bleibend gewordene Bewusstseinsstimmung zurückführen können«. Bestämthet kräves här i tvenne riktningar. Då för skuldbedömandet är nyanserande, huruvida de verkande motiven stå i ett blott episodiskt förhållande till gärningsmannens psyke eller i motsats härtill låta sig återföra på en konstant psykisk disposition²⁾, så kunna såsom motiv betecknas

¹⁾ *Moritz Liepmann*, Einleitung in das Strafrecht, Berlin 1900, s. 119 ff. Av tidigare under diskussionen uppställda definitioner må anföras dem av *Thomsen*, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XVII, s. 272 (»Motiv ist der Trieb, aus dem der Willensakt hervorgeht«), *Kraus*, ib. s. 467 (väsentligen anslutande till *v. Liszt*), *van Calker*, Strafrecht und Ethik, Leipzig 1897, s. 25 (»die Vorstellung des zu erreichenden konkreten Zweckes«) och *Rigaud*, De l'influence du motif en matière criminelle, Paris 1898, s. 8 (»la cause impulsive déterminante de l'acte«).

²⁾ Jfr *Thyrén*, Abhandlungen aus dem Strafrechte und der Rechtsphilosophie II, Über dolus und culpa, Lund 1895, s. 55. »Motive, welche . . . der Psyche zur zweiten Natur geworden sind, welche demnach bei dem betreffenden Menschen fortdauernd wirksam sind oder doch nur einen ganz minimalen äusseren Anlass brauchen um als Motive von bedeutender Stärke aufzutauchen, können

endast de enstaka psykiska företeelser, vilka varit verksamt bestämmande för den konkreta gärningen. Ty då vi för vårt skuldbedömande ställa dessa i förhållande till den konstanta psykiska dispositionen, är det icke ändamålsenligt att under motivbegreppet — jämte de in concreto verksamma faktorerna — hänföra även denna allmänna disposition. — Men även det sålunda bestämda begreppet är för vidsträckt. Till motiv i vetenskaplig mening kunna endast räknas sådana, vilka utlösa en gärningsmannens medveten verksamhet. Rent fysiologiska eller patologiska tillstånd (sjukdom etc.) kunna visserligen betraktas såsom uppkomstorsaker, till brottet medverkande faktorer, och betecknas även i vanligt språkbruk såsom motiv, men låta sig icke inordna under ett vetenskapligt motivbegrepp. — Efter denna ytterligare avgränsning definierar nu *Liepmann* motiv såsom »diejenige psychischen Erscheinungen, welche auf die zum Verbrechen führende Willensbethätigung im Bewusstsein des Handelnden eingewirkt haben, durch welche, mit anderen Worten, die Entstehung der deliktischen Willensbethätigung im Bewusstsein ihres Urhebers erklärt wird«. Bland motiven särskiljer *Liepmann* tre klasser: 1. avhållande motiv (fruktan, medlidande); 2. befordrande motiv (resultatföreställningen, reducerad upptäcktsrisk) och 3. avgörande eller huvudmotiv, de starkaste och utslagsgivande bland de befordrande motiven.

I ett föredrag över »Der Zweck als Straf- und Schuldmoment«¹⁾ 1900 tar *v. Lilienthal* upp frågan. Han söker komma

als Charaktermotive bezeichnet werden: ihre Totalität bildet eben den eigentlichen Inhalt des menschlichen Charakters. Motive dagegen, deren Aktualisation auf einem besonders starken transsubjektiven Reiz beruhen, welche demnach unter denselben Umständen annähernd in derselben Weise bei den meisten Menschen aktualisiert worden wären sind als Gelegenheitsmotive zu bezeichnen«.

¹⁾ Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XX, s. 440 ff.

till en begreppsbestämning av motivet såsom ändamålsföreställning. Allteftersom den brottsliga viljan länkes riktad på det materiella brottsresultatet eller på den genom detta förmedlade lustkänslan, särskiljer han »realer Zweck« och »psychischer Zweck« och definierar i enlighet härmed motivet såsom »der psychische Zweck«. »Der reale Zweck vermittelte den psychischen, d. h. die von dem Eintritt des realen Zweckes mittelbar oder unmittelbar erwartete Lustempfindung. Insofern diese Erwartung zum Handeln treibt, wird sie als Motiv bezeichnet, und so ist es nicht widersinnig Zweck und Motiv als Vorstellung des Zweckes zu identifizieren.«

Förklaringen till motivbegreppets styvmoderliga behandling i den tidigare straffrättsvetenskapen ser *Mayer*¹⁾ i det förhållandet, att de kriminalistiska teoretikerna dittills intresserat sig för det mänskliga handlandet endast såsom det, som inginge eller icke inginge i rättssatserna, vidare däri, att utforskandet av handlingsorsakerna måste te sig fruktlöst, så länge indeterminismen härskade suveränt. Endast övertygelsen, att den mänskliga handlingen liksom varje företeelse vore led i en ändlös kausal process, gäve möjlighet och mod att sysselsätta sig med dess orsaker, »ac si quaestio de lineis, planeis aut de corporibus esset«. »Darum ist auch der versöhnliche Geist, der verkündet, das Strafrecht bleibe das gleiche, ob es nun auf deterministischer oder indeterministischer Grundlage aufgebaut wird, schlecht angebracht.« Ett tredje hinder för motivbegreppets införande i den dominerande ställning i den straffrättsliga systematiken, som tillkommer det i dess egenskap av grundläggande kriminalistiskt begrepp, ser *Mayer* slutligen i doktrinen uppfattning av motivet såsom känsla eller karaktärs-egenskap, en definition, vars straffrättsliga utnyttjande stöter

¹⁾ *M. E. Mayer*, Die schuldhaftes Handlung und ihre Arten im Strafrecht, Leipzig 1901, s. 41.

på oöverbärliga svårigheter, i det att såväl känslor som karaktärsegenskaper på grund av sin obestämdhet trotsa en begreppslig precisering. Så uppfattat måste motivet såsom straffrättslig princip bli ofruktbart.

Till en egen begreppsbestämning kommer *Mayer* genom följande argumentering. Självakttagelsen lär envar, att såväl den enklaste som den betydelsefullaste handling framväxer ur en rad av föreställningar. Till en första definition av motivet kommer han genom att anknyta till denna för varje människa tillgängliga erfarenhet: »(Motive sind) Vorstellungen, die auf den Willen einwirken«. Föreställningen åter definierar *Mayer*¹⁾ med en från *Wundt* lånad formulering: »Unter einer Vorstellung wollen wir jeden Zustand oder Vorgang unserer Seele verstehen, den wir auf irgend etwas ausser uns beziehen, mag nun dieses Äussere als unmittelbar gegenwärtig gedacht oder nur auf ein früher gegenwärtiges oder selbst nur auf ein mögliches äusseres Objekt bezogen werden. Unter Vorstellungen verstehe ich also ebensowohl die Sinneswahrnehmungen, die auf direkter Erregung der Sinnesorgane beruhen, wie die Erinnerungen an solche Sinneswahrnehmungen, wie endlich beliebige Phantasiebilder«²⁾. Hela den kausala motivationsprocessen faller således med *Mayers* motivdefinition inom medvetandet. Där man icke kan tala om medvetande, kan man icke heller tala om motivation. Ytterligare följer av denna definition, att motivet — såsom föreställning — alltid härstammar från ett utifrån mottaget intryck: det kan alltså i sista hand återföras på ett yttre materiellt föremål, vilket vi upptagit i oss såsom föreställning.

Det specifikum, som tillkommer motiven i förhållande till föreställningar i allmänhet, är, att de utgöra på viljan inverkande föreställningar. »Sie setzen den Willen in Bewegung, sie sind Beweggründe.« Vad är det då för ele-

¹⁾ a. a., s. 38.

²⁾ Vorlesungen über die Menschen- und Tierseele, 2. Auflage, 1892, s. 15.

ment, som av föreställningen gör en inverkande föreställning, ett motiv?

Endast den föreställning, som tillika omfattar en förändring av det föreställda, kan utlösa en verksamhet. Endast i det fall, att något icke skall förbliva, sådant det är, föreligger en anledning att vara verksam. För att en föreställning sålunda skall utlösa en viljeakt, bli motiv, fordras, att föreställningsinnehållet är en förändring, positiv eller negativ.

Varje föreställning är ett tillstånd hos intellektet, en mer eller mindre klar bild, som vi inte i och för sig kunna tillskriva spontanitet. Förklaringen till föreställningens motivkraft kan alltså inte sökas hos föreställningen själv utan i den densamma beledsagande känslan såsom »der Zustand unserer Seele, der uns als Lust und Unlust bewusst wird«. ¹⁾ — Sin sålunda givna definition sammanställer *Mayer* med *Riehls* sats: »Soll eine Vorstellung zu einem Motive werden, so muss sie zuvor das Bewusstsein im Sinne von Lust oder Unlust erregen. Sie verdankt ihren Einfluss auf den Willen nicht ihrem gedanklichen Inhalte, sondern dem Gefühle, dass dieser Inhalt erweckt«. ²⁾ *Mayer* framhåller såsom det utmärkande för sin definition, i motsats till tidigare, dess betonande av motivets logiska struktur, i det i stället för den obestämda känslan satts den till sitt innehåll alltigenom bestämda föreställningen — känslan betraktas som del av denna endast i dess egenskap av initiativ. Varje motiv kan uppfattas »integrerande« — ur synpunkten av den föreställningen beledsagande känslan — eller »differentierande« — ur synpunkten av det objektiva föreställningsinnehållet. I det motsatta uppfattningssättet härutinnan bottnar motsatsen mellan den tidigare doktrinen och *Mayers* begreppsbestämning.

Bland motiven för en handling framstår alltid ett såsom

¹⁾ a. a., s. 39.

²⁾ Philosophischer Kritizismus II, 2, 235.

avgörande motiv, huvudmotiv. Där detta fullkomligt klart omfattar föreställningsinnehållet såsom en förändring, föreligger ett ändamål. En handlings ändamål är alltså dess på den yttre verkligheten projicierade huvudmotiv. Då ändamålet sålunda såsom realiserad föreställning utgör ett rent psykiskt fenomen, måste det nog skiljas från det materiella resultatet i och för sig.¹⁾

Ett obestriddigen mycket lärt inlägg i diskussionen är *Thomsens Untersuchungen über den Begriff des Verbrechensmotivs*,²⁾ varest författaren dels underkastar tidigare såväl straffrättsliga som civilrättsliga och filosofiska definitioner av motivbegreppet en ingående kritisk analys, dels gör begreppet till föremål för en självständig utredning. Han indelar i förra avseendet de egentliga, i logisk mening »äkta« definitionerna (definitioner, vilka också av logiken erkännas såsom sådana) — i motsats till oegentliga, i logisk mening »oäkta« definitioner, vilka logiken icke erkänner såsom definitioner, då de endast ange begreppets omfång — i fyra huvudgrupper, nämligen definitionerna av motivet såsom: 1. föreställning, 2. ändamål eller avsikt, 3. olust, drift, karaktärsegenskap eller dem framkallande orsaker (utom föreställningar) samt 4. vidsträcktare definitioner. Sin egen bestämning av begreppet ger *Thomsen* i följande satser.³⁾

»Die Motive eines Verbrechens sind die den Täter zu demselben hinführenden Triebe, Charaktereigenschaften und Absichten.« Föreställningen lika litet som »framkallande orsaker« i övrigt faller sålunda under motivbegreppet. Men

¹⁾ Till *Mayers* bestämning av motivbegreppet ansluter nu *v. Liszt*, som ju tidigare — se ovan — påtalat bristen på en vetenskaplig begreppsbestämning, med definitionen: »Die auf den Willen einwirkende Vorstellung des aus der Tat erwarteten Lustgefühls.« (Nach welchen Grundsätzen ist die Revision des Strafgesetzbuchs in Aussicht zu nehmen? Gutachten für den 20. deutschen Juristentag 1902. Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge, s. 384.)

²⁾ München 1902.

³⁾ a. a. s. 248 ff.

ngen brottshandling, inte ens den enklaste, kan förklaras ur ett enda isolerat motiv utan måste återföras på en hel motivkedja. »Motiv eines Verbrechens ist jedes Glied der Entwicklungskette eines Triebes bezw. einer Charaktereigenschaft bis an den Tatbestand dieses Verbrechens.« Vid ett urskiljande av de olika leden i denna motivkedja ur synpunkten av deras plats i kausalförloppet skiljer *Thomsen* åter på urmotiv och mellanmotiv. »Urmotive sind die den Täter zum Verbrechen bestimmenden Triebe bezw. Charaktereigenschaften. Zwischenmotive sind die von jenen Trieben bezw. Charaktereigenschaften bis an den Tatbestand des Verbrechens hinüberleitenden Absichten.« Med ännu en differentiering står *Thomsen* till tjänst! Han urskiljer nämligen bland mellanmotiven å ena sidan motiv, framsprungna ur en otillfredsställd drift resp. en otillfredsställd psykisk egenart, och motiv framgångna ur ett övervägande, å andra sidan motiv omfattande en psykisk effekt och motiv, som till objekt ha ett materiellt resultat. Han kommer i överensstämmelse därmed till en distinktion mellan psykiska och reala motiv. »Das psychische Motiv ist die auf den psychischen Erfolg, auf die Befriedigung des Urmotivs gerichtete Absicht. Die realen Motive sind die auf die realen Erfolge gerichteten Absichten.«

Till *Mayers* begreppsbestämning anknyter *Meissner*,¹⁾ som definierar motiven såsom »diejenige mit Gefühlen verbundenen Vorstellungen, die den Willen veranlasst haben.« Uttryckligen undantar *Meissner* såväl karaktärsegenskaper, vilka endast medelbart, genom föreställning, stå i motivationsförhållande till viljeakten, som drifter, vilka icke bilda självständiga grundelement för viljeakten utan först i förening med en föreställning få motiverande kraft, som ock slutligen ändamålsföreställningar.

I den senare litteraturen finna vi inte längre några själv-

¹⁾ *Otto Meissner*, Motiv und Gesinnung im Strafrecht, Diss. Strassburg 1903, s. 35.

ständiga begreppsutredningar. En mera ingående undersökning särskilt av »det utslagsgivande motivet» återfinnes dock hos *Friedrich*¹⁾. Han definierar brottsmotiven såsom »diejenige psychischen Strebungen, die rechtsrelevante Willensbethätigungen herbeizuführen streben». De utslagsgivande motiven utgöra i förhållande till motiven i vidsträckt mening »diejenige psychischen Strebungen, welche vermittelt der rechtsrelevanten Willensbethätigung einen über diese hinausgehenden psychischen oder physischen Erfolg zu erzielen streben».

Som tidigare framhållits avvisar *v. Liszt* motivet — såväl i betydelsen av föreställning som av drift och psykisk egenart — såsom kriminalpolitisk norm på grund av omöjligheten att över någon av kategorierna avge ett enhetligt värdeomdöme. *v. Liszt* söker i stället denna norm i förbrytarens ställning till rättsordningen, m. a. o. i hans rättsliga eller sociala sinnelag och i hans med detta givna större eller mindre farlighet för rättsordningen.²⁾ För frågan om straffets art och mått spelar den individuella kvaliteten av sinnelaget lika litet som motiven någon roll. Utslagsgivande är intensiteten av gärningsmannens brottsliga, d. v. s. antisociala sinnelag.³⁾

Med den kriminalpolitiska norm, *v. Liszt* — och efter honom principiellt samtliga kriminalsociologer — sålunda uppställer, förlorar det individuella värdeomdömet all betydelse. Det kommer enligt honom uteslutande an på sinnelagets sociala valör. Ur denna synpunkt definieras sinnelag fullt tillfredsställande såsom »ställning till rättsordningen».

Gällande Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich (1870) upptar i § 20 följande stadgande:

¹⁾ *Julius Friedrich*, Die Bestrafung der Motive und die Motive der Bestrafung, Berlin und Leipzig 1910, s. 81 ff.

²⁾ a. a. II, s. 191.

³⁾ a. a. II, s. 389.

»Wo das Gesetz die Wahl zwischen Zuchthaus und Festungshaft gestattet, darf auf Zuchthaus nur dann erkannt werden, wenn festgestellt wird, dass die strafbar befundene Handlung aus einer ehrlosen Gesinnung entsprungen ist«.

Vid alla brott, där dylikt alternativt straffbeläggande är tillåtet — en del politiska förbrytelser — fordras sålunda enligt § 20 ett fastställande av, huruvida den straffbara handlingen är framsprungnen ur ett vanärande sinnelag (ehrlose Gesinnung). Fastställes det, att handlingen icke framgått ur ett dylikt sinnelag, kan endast dömas till Festungshaft. (Vid motsatt resultat av bedömandet kan domaren ådöma tukthus — och med den legislativa grundtanke, som uppbär stadgandet, överensstämmer naturligtvis, att han även gör det — men har enligt paragrafens formulering även i detta fall möjlighet att döma till Festungshaft.) För sin tillämplighet i praxis förutsätter paragrafen en tolkning av uttrycket »vanärande sinnelag«, varför åter förutsättes en bestämning av sinnelagsbegreppet.¹⁾

Det förhållandet, att en och samma situation påverkar olika individer olika, hos den ene utlöser en viljeakt, blir positivt motiv, hos den andre blir negativt, motmotiv, lämnar en tredje oberörd etc., måste enligt Mayer²⁾ föra till den insikten, att utom motivet en andra faktor är kausal för det mänskliga handlandet, en faktor, som är bestämd av den handlandes individualitet. Denna faktor är karaktären, »jener Komplex von Eigenschaften eines Individuums, durch welchen wir uns die Tatsache erklären, dass verschiedene Individuen auf ein und dasselbe Motiv hin verschieden reagieren«. Dessa olika egenskaper — »karaktärsdrag« — äro enligt Mayer ingenting annat än »festgewordene Motive«,

¹⁾ På motsvarande sätt göra de flesta strafflagar, vilka upptaga custodia honesta, straffartens ådömande beroende av sinnelagets etiska kvalitet. Se *Arnold Sölvén*, Principerna för custodia honesta, Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1928, s. 246 ff.

²⁾ a. a., s. 49 ff.

föreställningar som, ständigt upprepade, hos individen erhållit konstans och därför disponera viljan i en viss riktning, d. v. s. göra individen benägen för handlingar, som äro följdriktiga i förhållande till dessa föreställningar.¹⁾ Karaktär är med ett ord viljeriktning.

Olika karaktärsegenskaper framträda inom olika verksamhetsområden. Kommer inom dem samtliga samma grundriktning till uttryck, bära alla en människas verksamhetsyttringar en oförtydbar individuell prägel, så tillägga vi en dylik individ det estetiska begreppet stil. Men även om de framträdande karaktärsdragen icke tillåta några slutsatser ifråga om grundriktningen, så räcka de alltid till en kausal förklaring av de bestämda handlingar, vid vilka de framträda. Ett dylikt komplex av karaktärsegenskaper, vilka framträda inom ett begränsat livsområde, sammanfattar *Mayer* i uttrycket *sinnelag*. Om icke annat framgår av sammanhanget, åsyftas alltid den moraliska kvaliteten, såsom förhållandet naturligtvis är ifråga om uttrycket vanhedrande *sinnelag*.

*van Calker*²⁾, som de lege ferenda förordar den till grund för stadgandet i Str. G. B. § 20 liggande principens konsekventa genomförande över hela brottsområdet³⁾, förstår

¹⁾ Jfr *Thyréns* särskiljande — ovan s. 5, not 2 — av tillfällighetsmotiv och karaktärsmotiv. Mot det senare uttrycket gör *Mayer* den berättigade anmärkningen, att det verkar förvirrande och riktigare ersättes med karaktärsdrag eller karaktärsegenskap.

²⁾ a. a. s. 25 och uppsatsen *Die Bestimmung der Strafart nach der Gesinnung, Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts, Allgemeiner Teil III*, s. 176 ff.

³⁾ Efter mönster av norsk rätt (strafflagen § 24). Så bl. a. även *Mayer*, a. a. s. 185 ff, *Meissner*, a. a. s. 63 ff, *Heine*, *Zur Reform des Strafrechts, Sozialistische Monatshefte*, 1903, s. 22 ff, *Allfeld*, a. a. s. 152 ff, från en i sina premisser mot *Garçons* — ovan, s. 4 — svarande ståndpunkt; principens utsträckning endast till »typiska» brottsgrupper föreslås av *Thyrén*, *Principerna för en strafflagsreform I*, s. 118 ff och *Goldschmidt*, *Strafen, Vergl. Darstellung, Allg. Teil IV*, s. 345; mot varje legislativt beaktande av sinnelagets etiska kvalitet såsom norm för valet av straffart uttala sig åter *Liszt*, a. a. II, s. 395 ff, *Liepmann*, a. a. s. 121 ff och *Die Reform des deutschen*

med sinnelag inbegreppet av de motiv, vilka för en människas handlingar äro regelmässigt bestämmande. En dylik regelmässighet förutsätter en i den handlandes psykiska egenart grundad resonans för de särskilda motiv, som sålunda inbegripas. Varje viljeakt är framkallad av ett motiv, en ändamålsföreställning, som tillfölje sin känslobetoning påverkar viljan i en viss riktning. Känslobetoningens art bestämmes av individens psykiska egenart. Alltefter styrkan av relationen dem emellan erhåller viljeriktningen bestämdhet. Vid full motsvarighet får den karaktären av konstant disposition. Sinnelag är nu denna »auf einem bestimmten Gebiet der Willensbetätigung gegebene relativ-konstante Willensrichtung, die individuelle Willensdisposition«. I fråga om begreppets avgränsning till karaktären ansluter *van Calker* till *Mayers* distinktion. Karaktären omfattar individens psykiska egenart i dess totalitet, sinnelaget är en yttring av denna egenart på ett bestämt mer eller mindre begränsat område.

I nära överensstämmelse med *Mayer* utvecklas begreppet även av *Meissner*.¹⁾ Föreställningar, vilka uppträda med särskild styrka och ofta upprepas, grunda en funktionell psykisk disposition, i kraft av vilken dessa föreställningar, så snart förutsättningarna för deras reproduktion äro för handen, återinträda i medvetandet och småningom förläna viljelivet en alltmer särpräglad inriktning och ge sinnelaget bestämdhet. Gentemot *van Calker* invänder *Meissner*, att det språkligt sett är oegentligt att här tala om sinnelaget såsom ett »inbegrepp av motiv«. Då med motiv förstås den känslodisposition, som in casu utlöser en viljeakt, kunna vi endast ifråga om det konkreta fallet tillägga föreställningar och känslor egenskap av motiv, men icke säga, att en individ i sitt handlande i allmänhet regelmässigt ledes av bestämda motiv.

Strafrechts, Hamburgische Schriften zur gesamten Strafrechtswissenschaft II, s. 123, *Guckenheimer*, Der Begriff der ehrlosen Gesinnung im Strafrecht, Hamburgische Schriften I, s. 102 ff.

¹⁾ a. a., s. 43 ff.

Även *Allfeld*¹⁾ upprätthåller distinktionen karaktär-sinneslag. Med karaktär förstår han liksom *van Calker* den psykiska egenarten i dess totalitet, med sinneslag en sida av densamma, »die psychische Eigenart eines Menschen, vermöge deren sein Wille auf Triebe bestimmter Art in gewisser Weise zu reagieren pflegt«. Förhållandet sinneslag-motiv bestämmer *Allfeld* åter på följande sätt. Motivet är närmast medel för prövning av sinneslagets art; av motivets beskaffenhet och styrka sluta vi till gärningsmannens sinneslag. Alltefter förhållandet dem emellan får motivet såsom kausalitetsmoment självständig eller osjälvständig betydelse. I de fall, då antingen den kausala förbindelsen mellan resultatet och den såsom med detsamma förbunden föreställda lustkänslan eller sammanhanget mellan föreställningen²⁾ och handlingen är ovanligt och motivet alltså icke tillfyllest förmår att förklara den brottsliga handlingen, saknar motivet självständighet; det tjänar endast — bland andra moment — att klargöra sinneslagets andel i brottet. Självständig betydelse åter får motivet i de fall, då det är av sådan styrka, att det är ägnat att utlösa en viljeakt i riktning mot det ifrågasvarande brottet, alldeles oavsett sinneslaget (exempelvis brott på grund av nödläge). Vi behöva här inte gå till sinneslaget för att få en förklaring till gärningen, motivets betydelse är i detta fall självständig, ej symptomatisk.

I anslutning till *Liepmann* — som dock själv icke formulerat någon bestämning av begreppet — definierar slutligen *Guckenheimer*³⁾ sinneslaget såsom »die psychische Eigenart des Täters, welche kausal auf die Willensbetätigung im

¹⁾ *Philipp Allfeld*, Der Einfluss der Gesinnung des Verbrechers auf die Bestrafung, Kritische Beiträge zur Strafrechtsreform IX, Leipzig 1909, s. 147 ff.

²⁾ Påpekas bör att även *Allfeld* biträder definitionen av motivet såsom föreställning, »die den Willen treibende Vorstellung des mit der Herbeiführung eines bestimmten Erfolges für den Täter verbundenen Lustgefühls« (a. a., s. 148).

³⁾ a. a., s. 84.

Bewusstsein des Handelnden gewirkt hat, aber zu seinem Gesamtempfinden nicht in einem episodischen Verhältnis steht, sondern dem Grundstock seines psychischen Verhaltens, dem Charakter, entstammt«.

* * *

Det kan knappast sägas, att den refererade diskussionen i mot dess utförlighet svarande grad bidragit att underlätta motivbegreppets legislativa utnyttjande. Förklaringen synes vara, att man mera föresatt sig att fastställa det logiskt hållbara än det legislativt användbara. Ett vetenskapligt fastställande av motivbegreppet förutsätter en psykologisk analys av viljeakten till genes och förlopp, en begreppslogisk precisering av de olika momenten av det psykiska, i brottet utmynnande kausalitetsförloppet. Ett infångande i en allmängiltig, klar terminologi av de många ovägbara, som här spela in, får lätt karaktären av konstruktion.

En bestämning av brottsmotivets begrepp avser icke en formallogisk definition utan endast att bringa begreppet in under en juridiskt användbar, d. v. s. ur synpunkten av dess rättsliga funktion adekvat formel. Ur denna synpunkt synes motivet i förhållande till övriga psykiska kausalitetsmoment erhålla bestämdhet i följande avseenden. Som motiv kunna endast de psykiska faktorer betecknas, vilka varit för det konkreta brottet speciellt och medvetet verksamma.¹⁾

Med kravet på motivet såsom en för det konkreta brottet speciellt verksam faktor falla utanför detsamma de egenskaper och dispositioner, som konstituera gärningsmannens sinnelag. *Thomsen* förväxlar här kausal och motiverande funktion. Brottet är en produkt av motiv och sinnelag såsom kausala faktorer, varvid kausalsammanhanget synes kunna bestämmas så, att till sinnelaget såsom latent psykisk

¹⁾ Jfr *Liepmann*, ovan s. 5.

disposition träder motivet såsom aktualiserande — »motiverande» — moment, utlösande en på brottet riktad viljeakt. De »psykiska faktorer», som kunna ifrågakomma, äro föreställningar och känslor, varvid är att märka, att en föreställning utan varje känslobetoning är lika otänkbar som en känsla utan beledsagande föreställning. Särskilt gäller naturligtvis detta om det regelmässigt avgörande motivet: ändamålsföreställningen.

Med kravet på motivet såsom en faktor medvetet verksam till framkallande av gärningsmannens handlande urskiljas åter alla faktorer, vilka väl kunna vara kausalitetsmoment men såsom sådana falla utanför gärningsmannens medvetande, särskilt fysiologiska och patologiska störningar. Utanför motivbegreppet falla dessa faktorer, därför att deras kausala funktion icke ifråga om imputationen kan tilläggas rättslig relevans. Likaväl som karaktärsegenskaper sådana som girighet, ärelystnad o. d. tilläggas de visserligen i det allmänna språkbruket egenskap av motiv. I båda fallen skulle emellertid en legislativ normering efter detta språkbruk leda till att motivet komme att mista sin bestämdhet i förhållande till övriga moment i det kausala förloppet och motivbedömandet därmed förlora sig i »psykoanalysens» ändlösa labyrint.

En bestämning av sinnelaget måste i första hand avse begreppets avgränsning i förhållande till motivet. Ur denna synpunkt synes det lyckligast formuleras såsom individens konstanta viljedisposition.

Såsom av den lämnade översikten framgår upprätthålles av flertalet författare en distinktion karaktär-sinnelag, varvid sinnelaget gentemot karaktären såsom den konstanta viljedispositionen i dess totalitet erhåller olika bestämdhet allt efter de olika områden av den enskildes liv den handling tillhör, om vars bedömande är fråga, varav åter skulle följa att sinnelaget i motsats till karaktären bleve föremål för en värdering efter för varje särskilt område specifika värde-mått. Distinktionen synes legislativt värdelös, även om den

teoretiskt låter sig försvara. För en legislativt ändamålsenlig avgränsning gentemot motivet såsom en för det konkreta brottet speciellt verksam kausalitetsfaktor gör definitionen av sinnelaget såsom konstant viljedisposition tillfyllest. Likaså synes man sakna anledning ingå på någon undersökning av »sinnelagets psykologi». Huruvida sinnelagets beskaffenhet i det särskilda fallet kan omedelbart återföras på den individuella psykiska egenarten eller är att betrakta såsom en produkt av individualitet och föreställnings- resp. driftliv, synes vara en fråga, som saknar straffrättsligt intresse.

Enligt den uppställda definitionen av motivet erhåller detta bestämdhet även i det avseendet, att det såsom kausal faktor är medvetet verksamt. *Guckenheimer* upprätthåller, såsom framgick av hans definition, även ifråga om sinnelaget samma fordran på gärningsmannen medveten kausalitet. En dylik fordran synes icke kunna uppställas. Sinnelaget faller under vårt medvetande endast såsom en allmän psykisk tendens eller disposition. En analys av medvetandet ger oss intet vid handen angående dess kausala funktion i förhållande till övriga kausalitetsmoment. Till en dylik kausal funktion sluta vi endast, emedan vi eljest skulle sakna möjlighet att förklara olika individers olika sätt att reagera för ett och samma motiv.¹⁾ Sinnelaget är med andra ord den princip, ur vilken vi förklara för oss det förhållandet, att detta motiv hos denne individ lett till just denna handling.

* * *

Den i och för sig mycket intressanta frågan om förhållandet mellan motiv och sinnelag såsom »skuldmoment», såsom objekt för den rättsliga värderingen, faller utom ramen för denna översikt. Med hänsyn till den ingående diskussion, för vilken problemet varit föremål inom den

¹⁾ Jfr *Mayer*, ovan s. 14.

här behandlade litteraturen, torde likväl ett angivande av själva problemställningen vara motiverat.

Prövningen av det subjektiva brottsrekvisitet kan ofta icke begränsas till ett isolerat fastställande av motivläget. Ett bedömande av de i det särskilda fallet verksamma motivens kausala funktion kan ofta endast ske under beaktande av deras förhållande till sinnelaget. Ett motiv är starkare ju större motstånd hos detta det har att övervinna för att framkalla brottet, svagare ju närmare dess känslöbetoning ansluter till sinnelaget. Affektbrotten erbjuda ett belysande exempel. Här grundar sig det mildare ansvarsbedömandet på ett beaktande av den utomordentliga känslöstyrka, med vilken motivet är utrustat. Affekten »sätter karaktärens veto ur kraft». Beaktandet av förmildrande omständigheter betyder likaså i många fall endast att de yttre inflytelser, under vilka den tilltalade blivit förbrytare, ge det väsentliga materialet för deliktets förklaring. De konkreta omständigheterna förklara detta fullständigare än gärningsmannens karaktär, utifrån vilken gärningen icke synes förklarlig. »Das Motiv entlastet, der Charakter belastet» (*Mayer*). Samma norm för ansvarsbedömandet kommer till uttryck bl. a. i särskiljandet av å ena sidan den akuta, å andra sidan den kroniska kriminaliteten och, beträffande den förra, i vissa fall vid valet mellan straff och skyddsåtgärd, vid villkorlig straffdom, vid särbehandlingen av åsiktsförbrytelser o. s. v. Genom sinnelagets beaktande vid motivprövningen göres ansvarsbedömandet beroende icke endast av det momentana viljeinnehållet utan därutöver även av gärningsmannes allmänna, relativ-konstanta viljeriktning.

Att dessa ensidigt specialpreventiva hänsyn praktiskt ofta måste vika för hänsyn av allmänpreventiv art är en annan sak. Även det objektiva brottsresultatet kan äga en symptomatisk betydelse, och det äger i varje fall en självständig betydelse, som icke kan undgå att kvalificera ansvarsbedömandet.

Nogle Bemærkninger vedrørende Frihedsstraffens Udstaaelse.

Af ERIK KAMPMANN, Direktør for Fængselsvæsenet.

Besvarelsen¹⁾ af den 2. Sections 1. Forhandlingsemne paa den i August 1930 afholdte Penitentiær-Kongres i Prag:

»Hvorledes bør indenfor de gældende Loves Rammer Bestemmelserne vedrørende Straffens Udstaaelse affattes, naar man tager det allerede nu anerkendte Princip om Fangernes moralske Oprejsning og Genindtræden i Samfundet til Udgangspunkt?

Vil dette Maal ikke fortrinsvis kunne naas:

- a) ved Medvirken fra private Personers Side under Straffens Udstaaelse;
 - b) gennem Valget af det Arbejde, der paalægges Fangen, og ved det Arbejdsvederlag, der ydes ham;
 - c) gennem saadanne Adspredelser (moyens de récréation), som i Betragtning af deres opdragende Værdi ikke kan antages at komme i Strid med Straffens Karakter?»
-

Den gældende Straffelov af $10\frac{1}{2}$ 1866 hjemler Anvendelse af følgende Straffe:

- 1) Dødsstraf, der dog ikke er fuldbyrdet siden 1892,
- 2) Frihedsstraffe, 3) Formuestrafte (Bødestraf og Konfiska-

¹⁾ Besvarelsen afgivet i Efteraaret 1929 inden Fremsættelsen af Justitsminister Zahles Straffelovsforslag, der d. 15. April 1930 ophøjedes til Lov.

tionsstraf) samt 4) Fortabelse af visse Rettigheder af offentligretlig Art (Valgrets- og Embedsfortabelse).

Straffeloven kender 2 Arter af Frihedsstraf: Strafarbejde og Fængsel.

Strafarbejde er enten Tugthusarbejde eller Forbedringshusarbejde. Tugthusarbejde idømmes paa Livstid eller paa visse Aar, ikke under 2 og ikke over 16, undtagelsesvis 24 Aar, og udstaas altid i Fællesskab. Forbedringshusarbejde idømmes fra 8 Maaneder til 6 Aar og udstaas normalt i Enecelle. I saa Fald indtræder en Afkortning i Straffetiden, hvorved dennes Minimum forkortes til 6 Maaneder og dens Maksimum til $3\frac{1}{2}$ Aar.

Fængselsstraf kendes i 4 Former, af hvilke den almindeligst anvendte er Fængsel paa sædvanlig Fangekost, der idømmes fra 2 Dage til 6 Maaneder.

Som en tredje Art Frihedsstraf — hjemlet ved andre Love end Straffeloven — maa nævnes Tvangsarbejde, der idømmes fra 12 Dage til 2 Aar og særlig finder Anvendelse som Straf for Løsgænger, Betleri, Rufferi, Alfonseri og lign.

Der findes 3 Slags penitentiære Institutioner: a) Straffeanstalter (4), der administreres af Staten, og i hvilke udstaas Strafarbejde (Tugthus- og Forbedringshusarbejde), b) Arresthuse (94), der anvendes til Udstaaelse af Fængselsstraf og desuden benyttes som Varetægtsfængsler, c) Tvangsarbejdsanstalter (14), i hvilke udstaas Tvangsarbejde. De sidste 2 Slags penitentiære Institutioner ejes og administreres af Kommunerne under Overtilsyn af Direktøren for Fængselsvæsenet.

Allerede i 1842 fastslog den fremragende Reformator af dansk Fængselsvæsen, Konferensraad, *Dr. phil. C. N. David*, at der ved Straffens Fuldbgyrdelse skal »sørges for, at Fangen ikke yderligere demoraliseres, men tværtimod ved en hensigtsvarende religiøs sædelig Opdragelse og en Oplæring i og Tilvænnelse af et nyttigt Arbejde sættes istand til efter udstaaet Straffetid at forlade Straffeanstalten med fastere Villie og bedre Evne til fremtiden at føre en redelig Vandel, og til paa en skikkelig (hæderlig) Maade at ernære sig og Sine«.

Forbryderens Rehabilitering (rehabilitation) har saaledes allerede gennem adskillige Slægtled været det bærende Princip i dansk Fængselsvæsen. Men de Veje, man ved Frihedsstraffenes Fuldbgyrdelse er gaaet for at naa dette Maal, og de Midler, man har bragt til Anvendelse, har selvfølgelig været forskellige efter de skiftende Tiders Opfattelse. I denne Henseende maa det betragtes som en Fordel, at vor forældede Straffelov kun indeholder meget faa positive Bestemmelser for Straffens Fuldbgyrdelse, saaledes at det har været muligt for dansk Fængselsvæsen i det store og hele at holde Trit med de nye Synspunkter, som Udviklingen har bragt frem med Hensyn til de Midler, som Straffuldbgyrdelsen kan og bør tage i sin Tjeneste for at naa det fra alle Sider anerkendte Maal: Forbryderens Rehabilitering.

Ad a). Medvirken fra Privatpersoners Side kan særlig tænkes under 2 forskellige Former, enten i Form af Tilsynsraad eller ved Enkeltpersoner. I de tyske »Grundsätze von 7. Juni 1923« findes Bestemmelser angaaende Tilsynsraad (Anstaltsbeiräte), hvorimod der i det af den tyske Rigsjustitsminister forelagte »Entwurf eines Strafvollzugsgesetzes von 9. September 1927« [foreslaas Beskikkelse af paalidelige Mænd og Kvinder som »Anstaltshelfern«. I England finder saavidt vides Medvirken fra Ikke-Fængselsmænds Side Sted saavel i Form af de saakaldte »visiting Committees« som i Form af enkelte Privatpersoner »Visitors«.

Tilsynsraad¹⁾ findes ikke ved Statens Straffeanstalter. Derimod findes en kommunal Tilsynsinstitution ved Varetægtsfængsler. Men da dette Tilsyn udtrykkelig er begrænset til Varetægtsfanger, falder dets Virksomhed udenfor Rammen af det foreliggende Emne. — Da der saaledes ganske savnes praktisk Erfaring paa dette Omraade i Danmark, maa jeg indskrænke mig til nogle almindelige Bemærkninger om Spørgsmaalet. Det Formaal, som tilsigtes opnaaet ved Ind-

¹⁾ Se Actes de Congrès Pénitentiaire International de Rome 1885, 1. Tome, Side 749—50.

forelsen af Tilsynsraad, er antagelig i Samklang med moderne Retsplejeprincipper at give Befolkningen Lejlighed til ogsaa paa Straffuldbyrdelsens Omraade at yde sin Medvirken og ved det Kendskab til Straffuldbyrdelsen, som erhverves af Raadets Medlemmer styrke Offentlighedens Tillid til Straffeanstaltsforvaltningen. Allerede i 1892 var Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af Kommissioner af Tillidsmænd til Behandling paa et fælles nordisk Penitentiaermøde i Oslo. Medens Indlederen, den daværende Generaldirektør for det svenske Fængselsvæsen *G. Fr. Almqvist*, mente, at saadanne Kommissioner under visse Forudsætninger kunde yde en gavnlig Medvirken ved Arbejdet for Fangernes sædelige og moralske Forbedring samt deres Genindtræden i Samfundet, idet den Modvilje, hvormed Samfundet nu modtager den løsladte Fange, skulde formindskes gennem Kommissionernes Mellemløst, ligesom han fremhævede, at Kommissionens blotte Tilstedeværelse og dens Medlemmers stadige Besøg i Fængslerne i de fleste Tilfælde vilde være tilstrækkelig til at fjerne enhver gyldig Anledning til Udsættelse over Fangebehandlingen, fremkom der fra anden Side stærke Betænkeligheder ved en saadan Institution, idet det fremhævedes, dels at saadanne Kommissioner let vilde virke forstyrrende paa Fængslets Ledelse, der alene maatte tilkomme dettes Forstander, hvis Færd bedst kontrolleres af sagkyndige Overordnede fra vedkommende Regeringsdepartement, dels at man ved at indføre et saadant uvedkommende Moment i Fangebehandlingen vilde udsætte hele Fangebehandlingen, som i Princippet nu til Dags stræber henimod en stærk Individualisering, og som derfor fordrer stor Forsiglighed og Kundskab fra de Personers Side, i hvis Hænder den er lagt, for at blive ørkesløs. Endelig fremhævedes det, at Kommissionens Opgave med Hensyn til Forsorg for Fangerne efter Løsladelsen var overflødig, idet denne Opgave allerede varetoges fuldtud af bestaaende Fængselsskaber.

Noget Krav fra Offentlighedens Side om Oprettelsen af

Tilsynsraad ved de danske Fængsler vides ikke at være fremsat, og nogen stærk Trang til saadanne Tilsynsraad er der næppe i Danmark. Paa den anden Side kan det ikke nægtes, at Tanken om Offentlighedens Medvirken ved Straffuldbyrdelsen naturligt opstaar som et Supplement til Lægfolks Deltagelse i den kriminelle Retspleje, som man i Form af Nævninger i visse kriminelle Sager fik indført her i 1919. Den væsentligste Indvending imod Tilsynsraad forekommer mig at være den Fare, der opstaar ved at Personer, der ikke er i Besiddelse af den fornødne Uddannelse og Kendskab til Fangernes Karakter og Mentalitet, let imod deres Vilje vil kunne virke forstyrrende i Stedet for fremmende paa Ledelsens systematiske og rationelle Arbejde med Hensyn til Fangernes Oprejsning. Her vil den trænede og praktisk erfarne Fængselsmand nødvendigvis have et betydelig Forspring fremfor Tilsynsraadets Medlemmer. Det er jo ikke uden Grund, at man nu til Dags fra alle Sider i saa høj Grad har pointeret Kravet om en grundig teoretisk og praktisk Uddannelse som Betingelse for Ansættelse som Fængselstjenestemand. Paa den anden Side kan man ikke helt se bort fra, at der i Fængslets Ledelse kan opstaa en vis Stivhed som Følge af det daglige vanemæssige Arbejde, saaledes at friske Øjne ude fra eventuelt vil kunne give Impulser til Gavn for Fangebehandlingen. Naar der opstilles de fornødne Kauteler, saaledes at Ledelsens Ansvar og Handlekraft ikke forflygtiges, vil Tilsynsraad under visse Forhold formentlig kunne virke gavnligt, og deres Oprettelse derfor være tilraadelig. Saafermt Tilsynsraad oprettes, bør derfor følgende iagttages:

1) Tilsynsraadets Sammensætning. Raadet bør bestaa af mindst 3 Medlemmer — alle udenfor Fængselstjenestemændenes Kreds. Ved Kvindefængsler bør i alt Fald Flertallet af Raadets Medlemmer være Kvinder. Ogsaa ved Fængsler for ganske unge Fanger vil det kunne være hensigtsmæssigt, at en Kvinde har Sæde i Raadet. — Til Medlemmer bør iøvrigt kun beskikkes Personer, der ved tidligere Virksomhed

paa et socialt eller andet offentligt Omraade har erhvervet sig en saadan Indsigt og Erfaring, at de maa antages at have fornøden Forstaaelse af Straffuldbyrdelsens Opgave. I det mindste et af Medlemmerne bør være en Person, der deltager i Forsorgsarbejdet for løsladte Fanger.

2) Beskikkelse af Tilsynsraadets Medlemmer bør foretages af vedkommende Regeringsdepartement (Fængselsvæsenets Overbestyrelse), der tillige beskikker Raadets Formand samt eventuelle Stedfortrædere.

3) Tilsynsraadets Medlemmer bør formentlig være ulønnede.

4) Tilsynsraadets Opgave bør være at medvirke ved Overvaagelsen af de for Fangernes Behandling gældende Forskrifter. Raadets Medlemmer skal som Følge heraf have Adgang til at besøge Fangerne og — om ønskes — samtale med dem i Enrum. Det bør indskræpes Raadets Medlemmer under saadanne Samtaler at vise stor Forsigtighed og navnlig afholde sig fra Ytringer, der af Fangerne kan opfattes som Løfte om Forandring i deres Kaar, saavel som fra enhver Ytring, der indeholder Kritik af Fængslets Styrelse eller Tjenestemænd.

5) Tilsynsraadet, der skal være en Støtte ogsaa for Fængslets ansvarlige Forstander, bør ikke have Ret til at give nogensomhelst Forskrifter med Hensyn til Fangebehandlingen eller Fængstets Administration overhovedet. Men Raadet bør alene, hvis det finder Anledning til Bemærkninger eller Udtalelser, henvende sig herom til Forstanderen og kun, hvis denne ikke mener at kunne tage Hensyn til Raadets Ønsker, lade Henvendelsen gaa videre til dennes Foresatte; dog kan der formentlig om mere almindelige Reformers i Fangebehandlingen rettes Henvendelse direkte til Overbestyrelsen.

Medvirken af Enkeltpersoner. Ved Oprettelsen af det første danske Fængselsselskab i 1843 havde Selskabet efter engelsk Mønster det Formaal dels ved Besøg i Fængslet og ved Uddeling af Bøger at virke til Fangernes Forbedring, dels paa enhver Maade at yde de løsladte Hjælp og Bistand. Men

efterhaanden som Staten ved sin Reformering af Fangernes Behandling i Fængslerne selv tog Forsorgen under Fængselsopholdet i sin Haand, blev Fængselsselskabets Opgave begrænset til den anden Side af Sagen, nemlig at fremme den løsladte Fanges Genoptagelse i Samfundet. (Det skal i denne Forbindelse indskudsviis tilføjes, at Staten nu ogsaa direkte tager Del i Forsorgsarbejdet for den løsladte Fange, idet der til 2 af de bestaaende Straffeanstalter er knyttet Tjenestemænd som Forsorgsmedarbejdere). Den Tilladelse til at aflægge Besøg i Fængsler, som vedblivende bestaar for Fængselsselskaber, har derfor udelukkende det Formaal for Øje at hjælpe Fangen paa Fode efter Løsladelsen. En hertil svarende Besøgstilladelse er meddelt Repræsentanter for andre sociale Institutioner, saaledes som »Frelsens Hær« og »Kirkens Korshær«; Tilladelsen er begrænset til Besøg hos de Fanger, hvis Løsladelse er forestaaende, idet man ikke har ment det rigtigt at give nogen Tilladelse til at udøve en direkte missionerende Virksomhed blandt Fanger, dels under Hensyn til, at en saadan ikke kan anses for særlig paakrævet, da der til Fængslerne er knyttet faste Præster, dels og særlig, fordi man har næret Ængstelse for at udsætte Fangerne for religiøs Propaganda. Til »Statens Kvindefængsel« har i mange Aar været knyttet en kvindelig, frivillig Medhjælper, som har udført et betydeligt Arbejde med Hensyn til Fangernes moralske Oprejsning, ligesom hun har været dem behjælpelig ved Løsladelsen. En saadan kvindelig, frivillig Hjælper har været ønskelig særlig af den Grund, at der til Kvindefængslet er knyttet en mandlig Præst, hvorved bemærkes, at Kvinder i Følge den gældende danske Lovgivning ikke kan blive ordineret som Præster.

Iøvrigt kendes ikke ved de danske Fængsler faste Besøgende. Bistand fra udenforstaaende ved Straffuldbyrdelsen ydes derimod i ikke helt ringe Omfang paa anden Maade gennem Foredrag for Fangerne af dertil egnede Personligheder. Endvidere følger man med Hensyn til Fangernes Forbindelse med Omverdenen nu andre Linier end tidligere,

da Fangerne kun fik Lov til at brevveksle med og modtage Besøg af deres nærmeste Paarørende. Dette er selvfølgelig stadig Hovedreglen, men man nærer ingen Betænkelighed ved ogsaa at tillade Fangerne Forbindelse med paalidelige Personer, saafremt en saadan Forbindelse skønnes at have Betydning for Fangernes Rehabilitering, enten fordi det styrker og hjælper dem under Opholdet i Straffeanstalten, eller fordi den paagældende er i Stand til at yde Bistand efter Løsladelsen til Opnaaelse af Arbejde eller paa anden Maade.

En videre Udvikling af Tanken om Privatpersoners Medvirken i Straffuldbyrdelsen vil formentlig være anbefalelsesværdig, naar der afstikkes bestemte Grænser for Virksomhedsomraadet. Gennem egnede Personligheder vil der kunne tilføres et Moment af Friskhed og en Berøring med Yderverdenen, som kun kan virke fremmende paa Straffuldbyrdelsens Formaal. Med Hensyn til det Omraade, som skulde anvises saadanne Besøgende, bemærkes, at der til Straffeanstalterne er knyttet lønnede Lærere, saaledes at den egentlige Klasseundervisning af Fangerne herigennem varetages paa fyldestgørende Maade. De Omraader, hvor Privatpersoners Medvirken vil være formaalstjenlig, er herefter:

1) Afholdelse af Foredrag, enten enkelte Foredrag eller korte Kursus over Emner, der er opdragende i dette Ords videste Forstand.

2) Bistand til Afholdelsen af Koncerter, eventuelt Forevisning af levende Billeder og anden Underholdning, der ikke er i Strid med Straffens Formaal og Opgave.

3) Eventuelt Aflæggelsen af Besøg hos Fanger. Beskikkelse af saadanne Besøgende bør dog ske med den største Varsomhed, og den bør kun gives til et Faatal af Personer for hvert enkelt Fængsels Vedkommende. Med Hensyn til de Besøgendes Kvalifikationer bør der stilles samme Krav som forannævnt til Tilsynsraadets Medlemmer. Og det maa staa Fangerne frit for at vægre sig ved at modtage saadanne Besøgende.

Ad b) Arbejdet i Statens Straffeanstalter er ved kgl. Anordning af 7. Marts 1913 ordnet saaledes, at Staten selv beskæftiger Fangerne ved Fremstilling og Reparation af Genstande til Statens eget Brug. Dette System (Regiesystemet), der afløste det tidligere Entreprenørsystem, har muliggjort en langt større Systematisering og en bedre Tilrettelæggelse af Arbejdet. En Mangel er det dog, at et meget betydeligt Antal Fanger maa sysselsættes ved enkelte Fag (Skrædderi samt Papir- og Trykkerivirksomhed), hvor Statens Forbrug er meget stort. Paa den anden Side er der en Del Statsarbejde, der i Følge sin Natur ikke kan udføres i en Straffeanstalt. Det er saaledes udelukket at beskæftige noget nævneværdigt Antal Fanger i Byggefagene (som Murere, Tømrere, Malere m. v.). Som Rettesnor for Straffeanstalternes Ledere har Justitsministeriet udtalt, at et af de væsentligste Formaal for Fangernes Sysselsættelse maa være — under fornøden Hensyntagen til Fangernes Anlæg og Oplæringsmuligheder, Straffetidens Længde, og Forholdene i en Straffeanstalt — gennem størst mulig Oplæring til et Erhverv at søge at gøre dem egnede til efter Løsladelsen at ernære sig paa lovlig Vis og saaledes skabe en Mulighed for at gøre dem til nyttige Medlemmer af Samfundet.

For Opnaaelsen af dette Formaal stiller der sig imidlertid adskillige Vanskeligheder i Vejen. For det første er den langt overvejende Del af straffede Personer saakaldte »Arbejdsmænd« d. v. s. Personer, der lever af tilfældigt Arbejde, Bude og lign., som ikke har lært noget Haandværk; og de forholdsvis faa, der angiver at have lært et Haandværk, viser sig ofte kun at have lært dette meget maadeligt. Dernæst lægger Straffetidens Kortvarighed ofte afgørende Hindringer i Vejen for en Oplæring. Af 1130 i Beretningsaaret 1928/29 løsladte mandlige Strafarbejdsfanger havde 473 eller ca. 42 pCt. kun hensiddet i Straffeanstalten i et Tidsrum af under 8 Maaneder, 724 eller ca. 64 pCt. under 1 Aar og kun 122 eller ca. 11 pCt. over 2 Aar. De fleste af disse Fanger vil det, ligegyldigt hvorledes Arbejdsundervisningen er tilrettelagt, være praktisk ugorligt at oplære

i et Haandværk. Endelig virker Straffens Udstaaelse i Enkeltcelle i mange Tilfælde hæmmende paa Oplæringen, idet det er umuligt for den tilsynsførende Mester at undervise Cellefanger paa samme Maade og med samme Resultat som, hvis han har Fangerne samlede paa et Værksted. Arbejdet paa fælles Værksteder virker ogsaa fremmende paa Oplæring derigennem, at det skaber en Mulighed for, at Fangerne kan lære af hinanden indbyrdes, ligesom det skaber en vis Konkurrence mellem Fangerne. For at fremme Fangernes Oplæring og Dueliggørelse er der ansat dygtige Haandværksmestre. Arbejdets Udførelse foregaar efter Nutidens Arbejdsmetoder ogsaa, hvor dette kræver Anvendelse af moderne Maskiner. Thi en Fange maa, for efter Løsladelsen at klare sig i det frie Erhverv, være fortrolig med de Maskiner og Redskaber, der sædvanligvis anvendes her. Man tilstræber endvidere i det Omfang, som er foreneligt med andre berettigede Hensyn i Fangebehandlingen, at lade Arbejdet foregaa i Fællesskab, selvom Fangen udenfor Arbejdstiden holdes isoleret i Enkeltcelle. Ved Arbejdet i disse Fælleslokaler bør Tilsynet med Fangerne — ogsaa i disciplinær Henseende — helst udelukkende føres af Mestrene.

Af allerstørste Betydning er en hensigtsmæssig Ordning af Fangernes Ducorer. Saadanne kendes i Danmark under 2 forskellige Former, der løber jævnsides med hinanden, nemlig dels som almindelige Arbejdsducorer, stigende med Klasseoprykningen, dels som Akkordbetaling. Overalt hvor det er muligt, fastsættes der Pligtarbejde for Fangerne. Udføres Pligtarbejdet tilfredsstillende, ydes der Fangen den for hans Klasse fastsatte Ducor. For Arbejdspræstationen udover Pligtarbejdet ydes der derhos Akkordbetaling svarende til Arbejdets Omfang. Akkordsystemet, der indførtes i 1913, har vist sig i høj Grad at fremme Arbejdet baade kvantitativt og kvalitativt. Der opstaar Kappestrid mellem Fangerne; de faar gennem den ydede Betaling Bevis for deres Arbejdes Værdi, og derigennem skabes ofte Interesse og Kærlighed

til selve Arbejdet. Disciplinen lettes, idet Fangerne, der er optaget af deres Arbejde, ikke har Tanke for eller Tid til Uregelmæssigheder. Den Frygt, man i Begyndelsen nærrede, for at Akkordbetalingen vilde forlede til Sjuskeri, har vist sig ubegrundet. At Arbejdet udføres koncentreret og uden Standsning, medfører, at Resultatet bliver smukkere og mere ensartet. Gennem Akkordbetalingen, der i ikke saa faa Tilfælde har kunnet stige indtil 1 Kr. om Dagen, sættes Fangen derhos i Stand til at opspare til sin Løsladelse et ikke helt ringe Beløb, der anvendt paa fornuftig Maade vil kunne være ham en værdifuld Hjælp for hans Genoptagelse i Samfundet.

Som Konklusion af foranstaaende Bemærkninger kan jeg anbefale dels at lade Arbejdet foregaa i fælles Værksteder i det Omfang, som er foreneligt med andre berettigede Hensyn i Fangebehandlingen, dels Indførelsen af Akkordbetaling som et egnet Middel til at oplære Fangerne til Flid og nyttigt Arbejde.

Ad c). Naar man sætter Straffens Formaal i Opdragelse af Fangerne til at føre et lovligt og ordentligt Liv, forekommer det mig givet, at alle herhen hørende Midler, som kan tjene dette Formaal og ikke kommer i Modstrid med Straffens Alvor, bør tages i Straffuldbyrdelsens Tjeneste. Dog bør alt, hvad der kan bidrage til hos Fangerne at nære Forestillingen om et særligt Fangesamfund (»Stat i Staten«), holdes ude. Idet jeg bortser fra den egentlige Klasseundervisning af Fanger i elementære Skolefag og lign., fra den Adgang til almindelig Læsning, der nu overalt gives Fangerne og fra Foredrag, om hvis Betydning jeg allerede foran har talt, skal jeg som de væsentligste af de Midler, som her kommer i Betragtning, nævne:

1) Musik. Sangundervisning meddeles Fangerne i alle Straffeanstalter baade som enstemmig Fællessang og i Form af flerstemmig Korsang af særlig egnede Fanger. Undervisningen er meget paaskønnet af Fangerne og anses for et fortrinligt Middel til deres aandelige Løftelse. Koncerter

med instrumental Musik og Sang af fremragende Kunstnere gives flere Gange aarlig i Straffeanstalterne. Musikkorps dannet af Fanger findes ikke. — Om Musikkens særlige Egnethed som Led i Fangebehandlingen hersker der næppe Tvivl. Musikken er formentlig i højere Grad end Foredrag i Stand til at gribe og løfte Størstedelen af et Fængsels Beboere. Selv det bedste Foredrag og den bedste Foredragsholder vil ikke være i Stand til at faa Tag i alle Fangerne. Derimod vil god Musik gribe praktisk talt alle i det mindste i nogen Grad. Enhver, der i et Fængsel har overværet en Koncert med virkelig god Musik, har set det dybe Indtryk, som en saadan efterlader hos det store Flertal af Fanger. En videre Benyttelse af dette Middel kan derfor anbefales, idet det er en Selvfølge, at al egentlig Døgnmusik udelukkes. Men iøvrigt mener jeg, at lodig Musik ogsaa af lettere Art har Værdi og Berettigelse. Endelig ser jeg intet til Hinder for, at man i Fængsler, hvor Fangerne behandles i Fællesskab, lader disse danne Musikkorps, som lejlighedsvis kan spille for Medfangerne.

2) Fangernes Beskæftigelse i Fritiden er vel nok et af de vanskeligste Spørgsmaal, som Straffuldbyrdelsens Praktikere staar overfor. Hvad der oprettes i Arbejdstiden og ved Undervisningen, kan let nedbrydes i Fritiden, særlig naturligvis i et Fællesfængsel. Fangernes Fritid bør derfor søges udfyldt, og dette gælder ikke mindst Søndagen. Foruden Undervisning, Foredrag, Koncerter, Gymnastik og Sport kommer her særlig i Betragtning Sløjd og andet Husflidsarbejde i forskellige Former. Saadan Fritidssysselsættelse har i en Aarrække været benyttet i de danske Straffeanstalter, men i mange Tilfælde ikke med det rette Udbytte, idet Fangerne har savnet Vejledning, et Forhold som nu søges rettet. Særlig i Fængslet for unge Fanger (»Nyborg«) søger man ved systematisk Vejledning af Fangerne at tilrettelægge dette Fritidsarbejde efter bestemte Linier; særlig anvendes Træsłøjd og Papsłøjd (bl. a. Husmodeller efter originale Arkitekttegninger). I Fællesfængsler tillades i Fritiden visse

Brædtspil saasom Skak, Dam og Domino, derimod ikke Kortspil. Kortspil bør vedblivende holdes ude. Til Fangernes Opmuntring har man endvidere i »Nyborg« indført Akvarier, indeholdende Fisk og Planter, og i alle Straffeanstalter kendes Fugle i Bur. — Tobaksrygning i Fritiden tillades i Fangekolonierne paa Heden, men ikke i selve Straffeanstalterne. Principielt ser jeg intet til Hinder for at give Fanger — særlig paa de højere Klasser — en vis begrænset Adgang til Tobaksrygning.

3) Diskussioner og Debatter (Klubaftener) kendes ikke i Danmark, men har, saavidt vides, været prøvet og med godt Resultat bl. a. i England. Emnerne vælges i Almindelighed af Fangerne selv med Styrelsens Approbation, og saadanne Diskussioner menes at virke aandeligt stimulerende paa Fangerne. — Naar fornøden Forsigtighed udvises med Hensyn til Emnevalg, vilde jeg ogsaa anse saadanne Debatter for et brugbart Led i Fangebehandlingen; selvfølgelig maa der gaas frem med Forsigtighed, særlig i Begyndelsen, indtil Fangerne lærer at iagttage de rette Former.

4) Friluftsidræt. Haandbold drives i »Horsens Straffeanstalt«, dels som et Led i Gymnastikundervisningen, dels om Søndagen. Fodbold er ogsaa prøvet, men fundet mindre egnet, dels paa Grund af de store Krav til Plads, dels paa Grund af en vis Evne til at virke ophidsende paa Gemytterne. Øvelse i Boksning, som drives i enkelte andre Stater, kendes ikke i danske Fængsler.

5) Aktuelle Foredrag og Fængselsavis. Begge disse kendes i de danske Straffeanstalter. Aktuelle Foredrag indeholdende en Oversigt over vigtigere Begivenheder i Ind- og Udland blev indført under Verdenskrigen og er siden fortsat omend ikke med samme Regelmæssighed som under Krigen. Ligeledes er der i en Aarrække af Fængselsvæsenet blevet udgivet en særlig Avis for Fangerne, indeholdende dels almindeligt belærende Stof (ogsaa af religiøst Indhold) dels i sammentrængt Form forskellige Nyheder fra Ind- og

Udland. De aktuelle Foredrag bør der formentlig tillægges betydelig Værd. Nyttens af en speciel Fængselsavis er derimod mere tvivlsom. Efter Erfaringer indvundne i Danmark er Fangerne dog gennemgaaende glade for Fængselsavisen. Det har været paa Tale at lade Fangerne selv skrive i Avisen, men Overvejelserne i saa Henseende er endnu ikke afsluttede. Almindelige Aviser fra det frie Liv tillades som Regel ikke i Straffeanstalterne, bortset fra de allersidste Dage inden Løsladelsen, idet man har ment, at det var af særlig Betydning, at Fangen ved Løsladelsen er à jour med de seneste Begivenheder, som hans paarørende eller andre eventuelt kunde tænkes at bringe paa Bane overfor ham. Spørgsmaalet er imidlertid, om det ikke er den naturlige Konsekvens af en Straffuldbyrdelse efter progressivt System, der jo særlig har til Formaal at opdrage Fangen til et Liv i Frihed, at lade Fangen henimod Slutningen af Straffetiden læse de samme Aviser, som han er vant til at læse paa fri Fod.

6) Lysbilleder og Film. Lysbilleder har gennem en Aarrække været anvendt i Straffeanstalterne i Forbindelse med Foredrag, og om Lysbilleders Berettigelse i saa Henseende kan der formentlig ikke herske Tvivl. Ogsaa Film bliver lejlighedsvis benyttet i Straffeanstalterne, omend endnu ikke i nogen stor Udstrækning. Belærende Film, hvad enten de forevises i Forbindelse med Foredrag eller en kort, i Filmen indarbejdet Tekst, forekommer mig at have samme Værdi og Berettigelse som almindelige Lysbilleder. Dramatiske og underholdende Film bør heller ikke udelukkes, men Emnet maa være afstemt i Overensstemmelse med Straffuldbyrdelsens Øjemed. Men almindelige Direktiver kan formentlig ikke opstilles, idet meget her beror paa et Skøn og nationale Forhold. Rent principielt kan jeg ikke se, hvorfor man ikke i Straffeanstalterne — ligesom i Folkeskolen — skulde kunne tage Filmen i sin Tjeneste som Opdragelsesmiddel.

7) Radiospredning. Radiounderholdning har ved flere

Lejligheder været anvendt i de danske Straffeanstalter. Naar det ikke indgaar som et almindeligt Led i Fangebehandlingen, skyldes det flere Aarsager. De Programmer, der udsendes er langt fra altid egnede. Og selv om Udsendelserne maatte være af Værdi, vil de ofte falde paa Tidspunkter af Døgnen, da Fangerne enten er beskæftigede ved deres Arbejde eller er gaaet i Seng. Principielt gælder om Radio det samme som nys sagt om Film. Jeg ser ikke nogen Grund til ikke at benytte ogsaa dette nye Middel. Men det maa fremhæves, at en Radioudsendelse, det være sig Foredrag eller Musik, savner den umiddelbare personlige Virkning paa Fangerne, som udgaar fra Foredragsholderen og Kunstneren, og den karakteropdragende Virkning af Radio vil derfor staa tilbage for de andre Midler. Belærende Udsendelser (teknisk Undervisning, Sprog m. v.) vil dog kunne anvendes ogsaa i Straffeanstalterne som i Folkeskolen. Og Radiokoncerter har deres Berettigelse som Erstatning for andre Koncerter, naar det paa Grund af det paagældende Fængsels Beliggenhed eller af andre Grunde volder Vanskelighed at faa fat i de fornødne Kunstnere til at give en Koncert.

8) Skuespil. I de danske Fængsler kendes Opførelsen af Skuespil ikke, hverken ved fremmede Kunstnere eller ved Fangerne selv. Medens jeg maa anse god Oplæsning (Recitation) ogsaa af Skuespil som et særdeles egnet Middel i Fangebehandlingen, nærer jeg Betænkelighed ved Opførelsen af Skuespil. At lade Fangerne selv indstudere Skuespil anser jeg i alt Fald for urigtigt, og andre Skuespilforestillinger bor i hvert Fald kun finde Sted ved meget sjældne Lejligheder. Selvfølgelig gælder det om, særlig under langvarige Straffe, at holde Fangerne oppe ogsaa aandeligt. Men da man har saa mange andre Midler at ty til, tror jeg, man vil kunne undvære Skuespil. Formentligt er det ogsaa langt fra alle Fanger, der under frie Forhold gaar i Teatret; særlig i vore Tider vil de i Almindelighed ty til Biografteatre. —

De foregaaende Bemærkninger tager naturligvis ialt væsentligt Sigte paa Fanger med lang eller længere Straffetid. Fanger med ganske kort Straffetid udstaar formentlig endnu i de fleste Lande Straffen i Enkeltcelle. Og i det hele vil det formentlig være rigtigst overfor saadanne Fanger ikke i for høj Grad at drage deres Tanker bort fra Selvfordybelse. Hertil kommer, at det progressive System ikke har den samme Betydning og Værdi med Hensyn til Korttidsfanger, og det har været min Forudsætning ved de foregaaende Bemærkninger, at de forskellige Former for Fangernes »Rekreation« skulde indarbejdes i det progressive System, som formentlig nu i alle Lande — omend under forskellige Former — anvendes for Fuldbyrdsen af Straf paa længere Tid. At sætte et principielt Skel i den her omhandlede Henseende mellem Begyndere og Recidivister er der formentlig ikke tilstrækkelig Anledning til. Rent faktisk vil den fornødne Forskel antagelig komme frem enten derigennem, at Recidivister rykker langsommere op gennem det progressive System eller derved, at Begyndere og Recidivister ikke afleveres til de samme Straffeanstalter. Mange af Begynderne vil imidlertid være unge Fanger, og for de unges Vedkommende vil der være Anledning til at strække sig noget videre end overfor ældre Fanger, navnlig saaledes, at der gives dem Adgang til paa et forholdsvis tidligere Stadium af Straffen at deltage i de forskellige Foredrag, Koncerter m. v. og muligvis ogsaa ved hyppigere Adgang til saadan Underholdning. At Indholdet og Karakteren af det Underholdningsstof, der bydes de unge Fanger, bør lempes efter deres Alder og Fatteevne, er en Selvfølge. Og særlig med Hensyn til unge Fanger gælder det, at den Omstændighed, at Indholdet af det, der bydes dem, foruden at bringe dem Bekæring ogsaa bringer dem en vis Glæde — eventuelt faar dem til at le — absolut ikke behøver at komme Strid med Straffens Alvor, idet en saadan Glæde netop vil kunne bidrage til at fjerne

megen Had og Bitterhed, som maaske sidder i Sindet. Kan man i Stedet fremkalde en Følelse af Taknemlighed mod Autoriteterne fra Fangernes Side, har man væsentligt bidraget til Straffuldbyrdelsens Maal: At gøre Fangen egnet til Genindtræden i Samfundet som en lovlydig Borger.

Fængselsvæsen.

Meddelelser om Dansk Fængselsvæsen 1929.*)
Ved ERIK KAMPMANN, Direktør for Fængselsvæsenet.

Med Hensyn til Pladsforhold og Fangebelæg bemærkes følgende:

A. Straffeanstalterne.

Mænd:	Fangebelæg:		
	Plads til:	31/12 1928	31/12 1929
Horsens Straffeanstalt	423	422	427
Annekserne i Amstrup og Bjerre	81	79	63
Kolonien i Kølsen	38	28	30
Vridsløselille Straffeanstalt	378	360	362
Nyborg Straffeanstalt	459	449	452
Tuberkulosesygehuset ved Nyborg Straffeanstalt	17	11	7
	1396	1349	1341
Kvinder:			
Statens Kvindefængsel	80	44	53

B. Arresthusene.

	Plads til:	Fangebelæg:			
		31/12 1928		31/12 1929	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.
København: Vestre Fængsel	480	257	0	221	0
» Nytorvs Arrest	72	0	24 ¹⁾	0	25 ³⁾
» Politigaarden	64	4	0	9	1
Øvrige Arresthuse (92)	1579	729	28	645	30
	2195	990 ²⁾	52	875 ⁴⁾	56

*) Meddelelserne, der forelæa allerede i Foraaret, fremkommer paa Grund af Pladsmangel i Tidsskriftet først nu. Red.

¹⁾ Endvidere hensad her 22 kvindelige Tvangsarbejdsfanger, der er medtaget nedenfor under C.

²⁾ Af disse afventede 88 Pladsledighed i Straffeanstalterne.

³⁾ Endvidere hensad her 17 kvindelige Tvangsarbejdsfanger, der er medtaget nedenfor under C.

⁴⁾ Af disse afventede 70 Pladsledighed i Straffeanstalterne.

C. Tvangsarbejdsanstalterne.

	Plads til:	Fangebelæg:			
		31/12 1928		31/12 1929	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.
Arbejdsanstalten					
»Sundholm« (København)	340 ¹⁾	69	0	53	0
Nytorvs Arresthus (Kbhvn.)	»	0	22	0	17
Øvrige Tvangsarbejdsanstalter (13)	284	126	1	111	3
	624	195	23	164	20

Vedrørende de i Arresthusene den 31. December 1929 hendsiddende 875 Mænd og 56 Kvinder og disses Fordeling i Aldersklasser m. v. meddeles følgende Oversigt:

Aldersfordeling	Varetægtsfanger		Afsonere af Fængselsstraf		Afsonere af Underholdsbidrag		Ialt	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
Under 16 Aar	0	0	0	0	0	0	0	0
16—21 Aar	37	3	52	9	5	0	94	12
21—40 Aar	220	11	293	27	95	0	608	38
40—60 Aar	58	3	89	3	19	0	166	6
60 Aar og derover	3	0	4	0	0	0	7	0
Ialt	318	17	438	39	119	0	875	56

De i Tvangsarbejdsanstalterne den 31. December 1929 hendsiddende 164 Mænd og 20 Kvinder fordeler sig saaledes efter Straffetidens Længde:

Straffetidens Længde	Mænd	Kvinder	Ialt
12—29 Dage	5	2	7
30—89 Dage	37	7	44
90—179 Dage	70	6	76
6 Maaneder—1 Aar	46	5	51
1 Aar og derover	6	0	6
Ialt:	164	20	184

¹⁾ Til Tvangsarbejdsanstalt benyttes siden 1/12 1922 kun een Bygning med Plads til 108 Fanger; en anden Bygning er udlejet til Staten til Forvaringsanstalt (Lov Nr. 133 af 11/4 1925). De kvindelige Tvangsfanger har siden 6/1 1926 hendsiddet i Københavns Kommunes Fængsler.

Som det fremgaar af foranstaaende Oplysninger disponerer Statens og Kommunernes Fængselsvæsen tilsammen over Plads til ca. 4300 Fanger. Den gennemsnitlige daglige Belægning i Statens 3 Straffeansfalter for Mænd var i Finansaaaret 1928/29 1342, i Statens Kvindefængsel 53 Fanger og i de kommunale Arresthuse 1164,37 Fanger. Pladsmanglen i Straffeanstalterne for Mænd har vedvaret ogsaa gennem hele Aaret 1929, men har dog været af noget mindre Omfang end i 1928, hvor den Størstedelen af Aaret holdt sig omkring 100. Ved Udgangen af 1928 var Antallet af »Ven-tere« 88, men steg efterhaanden, indtil det kulminerede medio Marts med 145, derefter faldt Antallet nogenlunde jævnt. Minimum naaedes medio Oktober med 47. Ved Udgangen af 1929 var Antallet 70.

I denne Forbindelse skal meddeles, at Justitsministeriet den 25. November 1929 til Politidirektøren i København og samtlige Politimestre har udsendt følgende Cirkulære angaaende Fremgangsmaaden med Hensyn til *Domfældte, der er paa fri Fod*:

Ved Justitsministeriets Cirkulærer Nr. 176 af 15. August 1917 og Nr. 145 af 14. August 1918, jfr. Cirkulære Nr. 145 af 10. Oktober 1927, angaaende Pladsmangel i Straffeanstalterne for Mænd er der aabnet Adgang til, at Mandspersoner, der er anset med Strafarbejde, og som hensidder i Arresthus for at afvente Pladsledighed i Straffeanstalt, kan blive løsladt saa lang Tid forinden Straffetidens normale Udløb, som svarer til den ved Pladsmanglen bevirkede Forlængelse af Opholdet i Arresthuset, for saa vidt de underkaster sig de i nævnte Cirkulære af 15. August 1917 fastsatte Vilkaar.

Denne Regel finder som anført kun Anvendelse paa Domfældte, der ved Dommens Afsigelse er undergivet eller senere bliver undergivet Varetægtsfængsel, medens den ikke finder Anvendelse paa Personer, der er paa fri Fod.

Da det imidlertid for saadanne Domfældte ofte kan være ubilligt, at der hengaar længere Tid, før de kan paabegynde Afsoningen, skal man i Tilfælde, hvor Domfældte fremsætter Anmodning om at maatte paabegynde Straffens Afsoning, anmode om, at der, forsaavidt Fængslingskendelse ikke kan foranlediges afsagt, maa blive givet vedkommende Straffeanstalt Underretning, for at den paagældende kan blive indkaldt til Aflevering til Straffeanstalten, saa hurtigt Forholdene tillader.

Samtidig anmodede man Inspektørerne for Statens Straffeanstalter for Mænd om at indkalde de i Cirkulæret ommeldte Domfældte, der er paa fri Fod, og som har fremsat Anmodning om at paabegynde Straffens Afsoning, til Aflevering til Straffeanstalten udenfor Tur, saa hurtigt Forholdene tillader det.

Det Spørgsmaal, der herved har fundet sin Afgørelse,

havde i 1917 og 1918, da de oprindelige Cirkulærer angaaende Foranstaltninger i Anledning af Pladsmanglen i Straffeanstalterne blev udstedt, ingen — eller i alt Fald kun ringe — praktisk Betydning, idet man kunde regne med som nogenlunde sikkert, at Personer, der idømtes en saa alvorlig Straf som Strafarbejde, var fængslede under Sagen. Men efter Retsplejelovens Ikrafttræden 1919 er Undtagelserne fra denne Regel blevet ikke helt sjældne, og det var derfor et Billighedshensyn overfor de paagældende Dømfældte at tilvejebringe en Løsning af dette Spørgsmaal.

Hvad Straffeanstaltternes Administration angaar, skal følgende bemærkes: Som oplyst i tidligere Aargange af nærværende Meddelelse, har man i Løbet af de senere Aar, for i nogen Grad at afhjælpe den i Straffeanstalterne for Mænd herskende Pladsmangel, oprettet 2 Annekser til *Horsens Straffeanstalt*, nemlig Annekserne i Bjerre og Amstrup med Plads til henholdsvis 29 og 52 Fanger. Da der til Horsens Straffeanstalt allerede i Forvejen er knyttet 2 Fangekolonier, nemlig Helaars-Kolonien i Kølsen Mergelleje og Sommer-Kolonien paa Heden, og da Administrationen af Horsens Straffeanstalt — dels paa Grund af Fangernes udstrakte Behandling i Fællesskab dels paa Grund af Fangekontingentets vanskelige Karakter — i Forvejen stiller særlig store Krav til Anstaltens Leder, har det vist sig nødvendigt at skaffe denne yderligere kvalificeret Medhjælp, hvorfor man har antaget en juridisk Sekretær til sammen med Viceinspektøren at bistaa ham ved Anstaltens omfattende Administration. Det er nærmest Tanken, at det skal overdrages den paagældende Sekretær at bistaa Inspektøren i de Anliggender, der vedrører Straffeanstaltens Kolonier og Annekser. Endvidere har Justitsministeriet under Hensyn til den betydelige Forøgelse af det Straffeanstaltens Leder paahvilende personlige Ansvar og Arbejde, som Administrationen af og Tilsynet med de fjernt fra hinanden beliggende Annekser og Kolonier medfører, indhentet Bevillingsmyndighedernes Approbation paa, at der tillægges denne et personligt Tillæg efter lignende Regler som de, der er gældende for de Overlæger ved Statens Sindssygehospitalet, hvem Afdelinger udenfor selve Sindssygehospitalet er underlagt.

Hvad dernæst angaar de for Fangerne gældende Reglementer og Bestemmelser skal først omtales,

at Direktoratet under 31. Marts 1928 har stadfæstet *nye Kostreglementer for Fangerne i Nyborg Straffeanstalt*, nemlig »Almindeligt Kostreglement«, »Reglement for Mellemkost« og »Reglement for Sygekost«. Paa Grund af, at forskellige Maskiner og Køkkenredskaber, som var nødvendige til Tilberedningen af nogle af de i Reglementerne anordnede nye Retter, af finansielle Grunde først kunde anskaffes i Løbet af Finansaaret 1928—29, traadte de nye Reglementer i deres fulde Udstrækning dog først i Kraft fra den 1. April 1929 at regne.

For Nyborg Straffeanstalt har hidtil været gældende i alt væsentligt de samme Kostreglementer som for de andre 2 Straffeanstalter for Mænd, nemlig Reglementerne af 15. Marts 1915 med senere Ændringer. Dog indførtes allerede fra Begyndelsen af Aaret 1923 efter Samraad med Sundhedsstyrelsen forsøgsvis for Nyborg Straffeanstalts Vedkommende enkelte ret betydningsfulde Ændringer i det gældende Kostreglement. Anledningen til disse Ændringer var en af Straffeanstaltens Læge gennem nogen Tid foretagen systematisk Undersøgelse af Fangernes Vægtforandring, ved hvilken det konstateredes, at et ret betydeligt Antal Fanger tabte i Vægt. Sagen blev forelagt Sundhedsstyrelsen, der anbefalede, dels at Kostreglementerne for Nyborg Straffeanstalts Vedkommende toges op til nærmere Undersøgelse gennem Universitetets hygiejniske Institut, dels at man straks gennemførte nogle midlertidige Ændringer i Kostreglementet. — Kostreglementerne findes trykt i »Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenet i Danmark« 1928, Side 35 ff. Endvidere vil der i Tilslutning til den foretagne Revision i den næreste Fremtid foreligge trykt en Beretning fra Universitetets hygiejniske Institut angaaende Bospisningsforholdene i Nyborg Straffeanstalt, indeholdende de Overvejelser og Forsøg, der er gaaet forud for de ændrede Kostreglementer. Til disse Publikationer tillader jeg mig at henvise Læsere, som maatte ønske mere detaljerede Oplysninger om disse Forhold. Angaaende Erfaringerne med de nye Kostreglementer er det selvfølgelig endnu for tidligt at udtale sig.

Som allerede meddelt i nærværende Tidsskrift for 1929 Side 209 indførtes i 1928 ved »Statens Kvindefængsel« foreløbige Kostreglementer, der i alt væsentligt er i Overensstemmelse med de nye Kostreglementer for Nyborg Straffeanstalt. Det maa herved erindres, at »Statens Kvindefængsel« efter Overenskomst med Københavns Magistrat tillige

leverer Forplejning til samtlige Fanger i Københavns kommunale Fængsler.

Ved »Statens Kvindefængsel« har Direktoratet forøvrigt efter Indstilling fra Inspektøren bifaldet, at de i Fængslet hensiddende Fanger, der er oprykket paa 2. Klasse, og hvis Forhold er tilfredsstillende, indenfor de for Benyttelsen af godskrevne Arbejdsducører fastsatte Grænser maa anvende et Beløb til hver Søndag at indkøbe en Kop *Kaffe*. I tidligere Tid havde de kvindelige Straffefanger Adgang til at købe Snustobak, men denne Adgang blev ophævet i 1913. I sin Indstilling henviste Inspektøren bl. a. til den for Mandsfangerne bestaaende Adgang til for deres Arbejdsducører at købe Skraatobak samt til, at det i Praksis tillades det ret betydelige Antal kvindelige Fanger, som arbejder i Køkkenet, daglig at nyde en Kop Kaffe, hvilket staar i Forbindelse med, at der fra Køkkenet sælges Kaffe til de i de kommunale Fængsler hensiddende Varetægtsfanger. For udenforstaaende maa det selvfølgelig se ud som en ringe Reform, men det samme kan næppe siges set fra Fangernes Synspunkt.

Antallet af *stegte Retter*, der som Regel bringer en baade hensigtsmæssig og af Fangerne paaskønnet Afveksling i Forplejningen, men som bl. a. af praktiske Grunde ikke hidtil har fundet Anvendelse i særlig stort Omfang ved Straffeanstalterne, er blevet forøget ved Tilladelsen til at anvende Fiskefrikadeller i Stedet for kogt Torsk. Ogsaa denne lille Reform har saavidt vides virket godt, hvorved bemærkes, at det er forbundet med praktiske Vanskeligheder at udlevere kogt Torsk i varm og appetitlig Stand i et saa stort Antal Portioner, som der her er Tale om.

Endelig skal m. H. t. Fangernes Forplejning hidsættes nedenstaaende 2 Udgifts-Oversigter. De der indeholdte Oplysninger er tilvejebragt bl. a. efter Anmodning af Universitetets hygiejniske Institut, som nu med hvert Kvartals Udgang gennem Direktoratet modtager Meddelelse om Straffeanstaltens gennemsnitlige Kostudgifter pro persona pr. Dag:

	Nyborg		Horsens	Vridsløselille	Statens Kvindefængsel
	Straffeanstalten	Tuberkulosesygeh.			
Finansaaret 1926-27	52,3	111,0	63,5	54,5	57,5
Finansaaret 1927-28	54,9	102,1	62,9	56,3	56,8
Finansaaret 1928-29	49,4	98,5	60,7	50,4	52,7

Kalenderaaret 1929:

	Januar Kvartal	April Kvartal	Juli Kvartal	Oktober Kvartal	Hele Aaret
Horsens Straffeanstalt	59,0	60,1	58,8	51,4	58,1
Vridsløselille »	48,4	46,7	45,3	46,6	46,8
Nyborg »	58,7	46,5	41,0	43,8	47,5
Statens Kvindefængsel	50,0	49,0	47,3	50,2	49,1

Angaaende *Klipning* af de mandlige Strafarbejdsfangers Haar og Skæg er der for Horsens Straffeanstalt, der rummer alle Tugthusefanger og de ældre Forbedringshusfanger, fastsat følgende Regler: Fangerne maskinklippes ved Indsættelsen i Straffeanstalten og derefter hver 8. Uge. Efter Oprykningen paa Tvangsstadiets 2. Klasse for Fællesfangers Vedkommende og 2. Klasse for Cellefangers Vedkommende tillades det Fangerne at faa Haaret klippet med Frisure. Fanger, der ved Indsættelsen i Straffeanstalten bærer Skæg, er fritagne for at faa Skæget afklippet, med mindre det skønnes paakrævet af hygiejniske Hensyn. For Vridsløselille og Nyborg Straffeanstalters Vedkommende er fastsat tilsvarende Regler, forsaavidt angaar Fangerne Adgang til at bære Skæg. Med Hensyn til Haarklipningen gælder for disse Anstalter, at Fangerne maskinklippes ved Indsættelsen og derefter hver Maaned, samt at Fangerne efter at være oprykket — for Vridsløselille Straffeanstalts Vedkommende paa 4. Klasse (overste Klasse) og for Nyborg Straffeanstalts Vedkommende paa Mellemstadiets 2. Klasse — faar Tilladelse til at faa Haaret klippet med Frisure, dog at der i alle Tilfælde gives dem Tilladelse til at lade Haaret klippe med Frisure fra 3 Maanedersdagen før Straffetidens Udløb.

Ved Skrivelse af 25. Juni 1929 har Justitsministeriet indført den nye Bestemmelse i de for Fangerne gældende Anordninger og Reglementer, at der i Overensstemmelse med § 7 i Lov af 7. August 1922 om offentlig Fred paa Folkekirkens Helligdage samt Grundlovsdagen gives alle Fanger Frihed fra Arbejde paa Grundlovsdagen (den 5. Juni) fra Kl. 12 Middag. Bestemmelsen var foranlediget ved, at det havde vist sig, at man ved de enkelte Straffeanstalter fulgte forskellig Praksis med Hensyn til Frihed paa den paagældende Dag, idet man ved et Par af Straffeanstalterne

uanset Reglementernes Bestemmelse herom, havde følt sig bundne ved den i Helligdagsloven indeholdte Regel.

Med Hensyn til Fangernes Sysselsættelse bemærkes: Siden Udstedelsen af den kgl. Anordning af 7. Marts 1913, efter hvilken Fangerne i Statens Straffeanstalter sysselsættes efter det saakaldte Regiesystem¹⁾, har der gentagne Gange, bl. a. ved Henvendelser til Rigsdagen fra *det frie Erhvervs Side*, været rettet temmelig kraftige Angreb paa Fængselsarbejdet paa Grund af den skadelige Konkurrence, som man forment, at dette paaførte det frie Erhverv. Senest er der saaledes gennem Haandværkerforeningen i København fra en Række Mester- og Svendeorganisationer m. v. rettet en Appel til Rigsdagen i Oktober 1928; og i Tilslutning til denne er der i Februar 1929 gennem den nævnte Forening rettet en Henvendelse til Justitsministeriet, i hvilken det bl. a. udtales, at Repræsentanter for en hel Række Organisationer havde været samlet til et Møde, hvor man enstemmigt havde besluttet en Henvendelse til Justitsministeriet med det Formaal, at Fængselsarbejdets Driftsøkonomi underkastedes en grundig Undersøgelse ud fra nationaløkonomiske Synspunkter. Denne Henvendelse foranledigede, at Justitsministeriet under 9. April 1929 nedsatte et Udvalg med den Opgave at undersøge den økonomiske Side af Arbejdet i Straffeanstalterne, saaledes at dette belyses ud fra almindelige, driftsmæssige Synspunkter. Til Formand for Udvalget beskikkedes Finanshovedbogholder H. Bjarne. Iøvrigt bestaar Udvalget af 4 Repræsentanter for det frie Erhverv, udpeget dels gennem Haandværkerforeningen, dels gennem Industriraadet, samt Lederen af Fængselsvæsenets Arbejdsdrift, Kontorchef V. Weibüll. Senere har man udvidet Udvalgets Opgave noget, idet Ministeriet tillige har anmodet Udvalget om ved sine Undersøgelser ogsaa at have sin Opmærksomhed henvendt paa, hvorvidt og i hvilket Omfang Arbejdet i Straffeanstalterne *udspecialiseres* mellem Fangerne, saaledes at disse indenfor de enkelte Fag kun oplæres i og sysselsættes ved specielle Dele af et Arbejde. Justitsministeriet udtalte i Forbindelse hermed overfor Udvalget, at et af de væsentligste Formaal for Fangernes Sysselsættelse efter Ministeriets Opfattelse maatte være gennem størst mulig Oplæring til et Erhverv

¹⁾ se bl. a. nærværende Tidsskrift for 1927 S. 128—30.

at søge at gøre dem egnede til efter Løsladelsen at ernære sig paa lovlig Vis og saaledes skabe en Mulighed for at gøre dem til nyttige Medlemmer af Samfundet. Ministeriet maatte derfor mene, at Udspecialisering af Arbejdet kun bør ske i et saadant Omfang, at den — under fornøden Hensyntagen til Fangernes Anlæg og Oplæringsmuligheder, Straffetidens Længde og Forholdene i en Straffeanstalt — ikke kommer i Modstrid med det angivne Synspunkt.

Som det vil vides fra tidligere Meddelelser¹⁾ sysselsættes efterhaanden et ikke helt ringe Antal Fanger ved *Maskiner*, navnlig fordi det af Oplæringshensyn er nødvendigt at anvende Maskiner i nogenlunde tilsvarende Omfang som i det frie Erhverv, da en Fange ellers ikke ved Løsladelsen vil have Nytte af det, han har lært i Straffeanstalten. Som Følge heraf er Straffeanstalterne ogsaa siden 1915 inddraget under Fabriktilsynet. Til yderligere Beskyttelse har man paa dertil given Anledning henledt Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynets Opmærksomhed paa, at adskillige af de Personer, der sysselsættes i Straffeanstaltens Værksteder, er mindre kendt med de derværende Maskiner, end Tilfældet er med Arbejdere i det frie Erhverv, og at det derfor er ønskeligt, at der ved Paabydelsen af Sikkerhedsforanstaltninger tages Hensyn hertil. Det er samtidig indskærpet Værkpersonalet paa disse Værksteder, at de ogsaa selv maa udvise fornøden Forsigtighed ved Arbejdet og ikke foretage saadanne Manipulationer ved Maskinerne, som er Fangerne forbudt.

Af de fra Straffeanstalterne modtagne Beretninger for Finansåret 1928/29 angaaende de derværende Fangers oplagte *Arbejdsfortjeneste* (Overarbejdspenge, Akkordbetaling m. v.) fremgaar bl. a., at der fra Statens Kvindefængsel løslodes 57 Fanger, der fik udbetalt i Arbejdspenge tilsammen 2.213 Kr. 11 Øre fra Horsens Straffeanstalt 217 Fanger, der fik udbetalt tilsammen 28.475 Kr. 08 Øre, fra Vridsløselille Straffeanstalt 413 Fanger, der fik udbetalt tilsammen 33.408 Kr. 56 Øre og fra Nyborg Straffeanstalt 544 Fanger, der fik udbetalt tilsammen 21.687 Kr. 42 Øre. Af disse Penge udbetaltes gennem Fængselsselskaber og lignende Institutioner ialt 8.284 Kr. 59 Øre.

Med Hensyn dernæst til Forsorgsvirksomheden for løsladte Fanger bemærkes: I Anledning af en Henven-

¹⁾ Se bl. a. nærværende Tidsskrift for 1927 Side 133-34.

delse fra Foreningen »Fængselshjælpen« blev der i 1926¹⁾ truffet visse Bestemmelser for at sikre, at Foreningen »Fængselshjælpen« straks ved Løsladelsen kom i Forbindelse med *Fanger, der er benaadede paa Vilkaar af*, at de i et nærmere bestemt Tidsrum underkaster sig Foreningens *Tilsyn*. I Forbindelse med disse Bestemmelser har man nu anmodet Straffeanstaltens Inspektører om ogsaa at drage Omsorg for, at der tilstilles Foreningen »Fængselshjælpen« Oplysning om Størrelsen af de af vedkommende Fange fortjente og de ham ved Løsladelsen udbetalte Arbejdspenge samt eventuelt andre Oplysninger, som maa anses for at være af Interesse for Udøvelsen af Foreningens Tilsyn, hvorved bemærkes, at Direktoratet med Hensyn til saadanne Fanger almindeligvis sender de i Direktoratet beroende Akter vedrørende den paagældende Benaadningssag til Gennemsyn af »Fængselshjælpen«. Samtidig har man bestemt, at vedkommende Straffeanstalts Inspektør snarest muligt efter at have modtaget Meddelelse fra Ministeriet om Benaadning af en Fange, der skal underkastes Tilsyn af »Fængselshjælpen«, bør gives dennes eventuelle Repræsentant ved Straffeanstalten Underretning om Benaadningen, saaledes at Repræsentanten saavidt muligt faar Lejlighed til at tale med Fangen forinden Løsladelsen. For saa vidt Løsladelsen ifølge Benaadningsresolutionen først skal ske til et senere Tidspunkt, kan denne Underretning dog udsættes, indtil Resolutionen forkyndes for Fangen, eller der kan gives Repræsentanten Paalæg om først at tale med Fangen til et nærmere bestemt senere Tidspunkt. Tilsvarende Regler vil selvfølgelig være at følge, for saa vidt en Fange underkastes Tilsyn af en anden Forsorgsinstitution end Foreningen »Fængselshjælpen«.

I denne Sammenhæng skal blot erindres om, at det efter det nugældende Akkordbetalingssystem sker hyppigere end tidligere, at Fanger ved Løsladelsen er i Besiddelse af et ikke ringe Beløb, som det i mange Tilfælde vil være i de paagældendes egen Interesse at hindre dem i at bruge paa unyttig eller endog for dem skadelig Vis.

Under 21. September 1929 har Justitsministeriet til en Række Statsmyndigheder udsendt følgende Cirkulære angaaende Diskretionspligt. »Da Justitsministeriet maa anse det for uheldigt, at der offentliggøres Meddelelser om

1) Se nærværende Tidsskrift for 1927 Side 137-38.

stedfundne Benaadninger, Løsladelser fra Straffeanstalter og Arresthuse, Æresoprejsninger samt Tiltalefrafald i Henhold til Straffelovstillæggets § 15, jfr. Lov Nr. 296 af 22. December 1928, skal man anmode D'Herrer om at drage Omsorg for, at der ikke under nogen Form gives Udenforstaaende Oplysninger om de ovennævnte Forhold«. En tilsvarende Diskretionspligt indskræpedes samtidig overfor »Fængsels-hjælpen«, Fængselsselskaber m. v.

Cirkulærets Udsendelse var bl. a. foranlediget ved, at der i Dagspressen var fremkommet nogle Meddelelser med Navns Nævnelse angaaende enkelte af de paa Grundlovsdagen i 1929 benaadede Fanger, hvilke Meddelelser maatte anses for meget uheldige saavel af Hensyn til den løsladtes Paarørende som af Hensyn til den løsladte selv, hvem de er egnet til at skade i hans Bestræbelser for Genoptagelse i Samfundet.

Med Hensyn til Fangers Indlæggelse paa Sinds-sygehospitaler skal meddeles, at Justitsministeriet i Anledning af et foreliggende Spørgsmaal om Overførelse til et kommunalt Sindssygehospital af en kvindelig Livstids-fange overfor Københavns Magistrat har udtalt, at Ministeriet af fængselsmæssige Grunde maatte nære Betænkelighed ved at tillade saadan Overførelse, medmindre der fra Hospitalets Side kunde gives Sikkerhed for, at Fangens Behandling paa Hospitalet skete under Hensyntagen til, at det drejede sig om en Fange, der afsoner Straf af Tugthus-arbejde paa Livstid, saaledes at hendes Ophold paa Hospitalet i saa høj Grad, som Forholdene tillader, bliver af tilsvarende Karakter som i Straffeanstalten. — I Anledning af en Besværing til Justitsministeriet over, at en mandlig Forbedringshusfange, der under Afsoningen i Vridsløselille Straffeanstalt var blevet indlagt som Patient paa St. Hans Hospital, under Opholdet der havde nydt en saa ukontrolleret Frihed, at han kunde formodes at være Fader til et Barn, som hans Hustru ventede sig, har Hospitalets Læge i en over Sagen afgiven Erklæring udtalt, at det ikke kunde anses for udelukket, at Paastanden om det omhandlede Paternitetsforhold var rigtigt, da Patienten ofte i Lighed med, hvad der tillades andre rolige, ufarlige Patienter, havde haft Besøg af sin Hustru, der havde haft Lejlighed til at foretage Spadsereture med ham paa Hospitalets Terræn. Justitsministeriet har herefter henstillet til Hospitalets

Styrelse, at der fremtidig for dettes Vedkommende følges samme Regler med Hensyn til Udgangstilladelse, som gælder for Statens Sindssygehospitalet, hvorefter der ikke gives dersteds anbragte sindssyge Fanger Udgangstilladelse uden Ledsagelse af en ved Hospitalet ansat Funktionær.

Med Hensyn til de kommunale Arresthuse skal meddeles følgende Oplysninger:

Ved Cirkulære af 20. Juni 1929 har Direktoratet paa dertil given Anledning henledt Arrestinspektørernes Opmærksomhed paa den i Justitsministeriets Cirkulære af 18. Juni 1901 indeholdte Forskrift angaaende *nyantagne Arrestforvareres Uddannelse i praktisk Fængselstjeneste*. Cirkulæret af 1901 indeholder dels Bestemmelser angaaende Optagelsen af Politiretsforhør til Oplysning om stedfundne Undvigelses fra Arresthuse dels forskellige Forskrifter til Modarbejdelse af Undvigelses. Angaaende det her omhandlede Punkt hedder det i Cirkulæret: »Af Hensyn til, at det er af stor Betydning for Arresttjenesten, at Arrestforvarerne have faglig Uddannelse, og at det af de optagne Forhør ikke sjældent fremgaar, at det har skortet Arrestforvarerne paa Iagttagelse af og Kendskab til endog elementære Regler for Tjenesten i et Fængsel, bør det, for saa vidt de paagældende ikke allerede tidligere have erhvervet fængselsmæssig Uddannelse, gores dem til Pligt enten før eller efter deres Ansættelse at gennemgaa et Par Maaneders Kursus i praktisk Fængselstjeneste i en Straffeanstalt under Forudsætning af, at de oppebære Lønning i Uddannelsesstiden.«

Et andet Cirkulære, der ogsaa tager Sigte paa Arrestforvarernes Uddannelse, omend paa et specielt Omraade, udfærdigedes af Justitsministeriet under 24. August 1929. I Cirkulæret, der henviser til et ældre Cirkulære af 1908, anmodes Politimestrene om i Fremtiden at drage Omsorg for, at de Arrestforvarere der optager *Fingeraftryk af de i Arresthuset indsatte Personer*, og som ikke tidligere har faaet fornøden Vejledning i Fremgangsmaaden herved, modtager saadan Vejledning i Centralbureauet for Identifikation i København. Det tillades ved Cirkulæret, at de dertil fornødne Udgifter afholdes af vedkommende Politikasse.

Det bemærkes dog, at det siden Oprettelsen af et for hele Landet fælles Statspoliti nu adskillige Steder er dette, der optager Fingeraftryk.

Spørgsmaalet om *Arrestforvarerbestillingens Forening med andet offentligt Hverv* — særlig Polititjeneste — trænger sig vedblivende paa ved de mindre og ganske smaa Arresthuse, hvor der enten ikke til Stadighed hensidder Arrestanter, eller hvor Arrestantantallet er ubetydeligt¹⁾. I Aarets Lob har man saaledes for saa vidt angaar et Par mindre Land-jurisdiktioner bifaldet, at Arrestforvarerstillingen forenes med Stillingen som Politibetjent, idet det dog samtidig er paalagt Arrestinspektøren at drage Omsorg for Arrestanternes behørig Bevogtning af en paalidelig Person, naar Arrestforvareren er oplaget af Polititjeneste. Endvidere har man i et Par mindre Købstæder tilladt, at Arrestforvarerstillingen forbindes med Stillingen som Reservepolitibetjent, idet dog Forudsætningen herfor har været, at det ikke paalægges de paagældende at gøre fast Polititjeneste, men kun ved særlige Lejligheder, saaledes at Polititjenesten ikke kommer i Kollision med Arrestforvarertjenesten.

Med Hensyn til *Arrestanternes Sysselsættelse* bemærkes dernæst: Afsoning af *Underholdsbidrag*, der i tidligere Tid normalt skete ved Fængsel paa Vand og Brød, sker siden de 2 Love af 27. Maj 1908 — indeholdende nogle Bestemmelser dels om Børn udenfor Ægteskab og disses Forældre dels om Hustruers og Ægtebørns Retsstilling — nu normalt ved Fængsel paa sædvanlig Fangekost. Undtagelsesvis kan Overøvrigheden dog vedblivende tillade Afsoning med Fængsel paa Vand og Brød, hvorhos Afsoningen forsaavidt angaar visse Personer, der har Børn udenfor Ægteskab med flere forskellige Kvinder, sker ved Tvangsarbejde.

Uagtet Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost siden den midlertidige Straffelov af 1. April 1905 har været forbundet med Arbejdstvang, har det hidtil været omtvistet, hvorvidt Personer, der afsonede Underholdsbidrag, var arbejdspligtige, hvorved dog bemærkes, at Arbejdspligten efter Forholdets Natur synes givet i alle Tilfælde, hvor Afsoningen sker ved Tvangsarbejde. I Praksis har det formentlig været saaledes i de fleste Arresthuse, at de paagældende Personer har arbejdet, men man har ikke alle Steder været klar over, hvorvidt Arbejdspligten kunde gennemtvinges imod de paagældendes Vilje. Da det maatte anses

¹⁾ Se ogsaa nærværende Tidsskrift for 1929 Side 220—21.

for ønskeligt at faa Spørgsmaalet bragt til Klarhed, forelagde Politidirektøren i København Spørgsmaalet for Justitsministeriet, der resolverede, at Ministeriet var enigt med Københavns Politi i, at Personer, der er hensat til Afsoning af skyldigt Underholdsbidrag med Fængsel paa sædvanlig Fangekost, i Henseende til Arbejdstvang under Fængselsopholdet maa sidestilles med Personer, der afsoner Straf af samme Art. Det bemærkes herved, at det i Motiverne til de paagældende Love ogsaa er forudsat, at Afsoning af Underholdsbidrag i de ommeldte Tilfælde er forbundet med Arbejdstvang.

I den nu vedtagne Lov om Ikrafttræden af Borgerlig Straffelov, stadfæstet af Kongen d. 15. April 1930 sammen med Borgerlig Straffelov, er det udtrykkelig i § 18, der omhandler Afsoning af Underholdsbidrag, slaaet fast, at den sker »efter Reglerne om Straf af Fængsel«. Ved den Formulering er enhver Tvivl om Arbejdspigten udelukket.

Angaaende *den med Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost forbundne Arbejdstvang* skal anføres følgende Afgørelse: En Arrestant, der under Opholdet i et Arresthus havde slugt forskellige Fremmedlegemer, blev hensat til Afsoning af en Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 40 Dage. I en samme Dag afgiven Erklæring udtalte Arresthuslægen imidlertid, at Arrestanten ikke kunde sættes til nogetsomhelst Arbejde, da det kunde befrygtes, at han vilde misbruge det ham udleverede Arbejdsværktøj og Arbejdsmateriale, og Politimesteren, der havde fundet det nødvendigt at suspendere den med den paagældende Strafafsoning forbundne Arbejdstvang, forespurgte derfor nu, om Strafafsoningen under disse Forhold kunde fortsættes. I sit Svar udtalte Direktoratet, at den Omstændighed, at det for at hindre, at Domfældte misbrugte Arbejdsredskaber og Arbejdsmateriale til Selvbeskadigelse, har været nødvendigt at berøve ham de nævnte Genstande, ikke er til Hinder for, at Strafafsoningen fortsættes. Men man henledte dog samtidig Opmærksomheden paa, om det ikke maatte være muligt uden Risiko at sysselsætte den paagældende f. Eks. ved Værkplukning eller Papirarbejde.

Da det maa anses for ønskeligt, at der i saa høj Grad som muligt følges ensartede Regler ved Arresthusene med Hensyn til Godskrivning af *Arbejdsducører til Arrestanterne* samt med Hensyn til Regnskab over Arrestanternes Arbejds-

ducører og andre Pengemidler, har Direktoratet under 15. November 1929 udfærdiget et Cirkulære til Amtmændene og Arrestinspektørerne, hvori bestemmes følgende:

Der bør for enhver Arrestant — med Undtagelse af Arrestanter, der arbejder for egen Regning — saavidt muligt fastsættes enten en bestemt Arbejdsakkord eller et dagligt Pligtarbejde, for hvilket der godskrives ham en fast Ducør. For Arbejder, hvor saadan Fastsættelse ikke kan ske, bør der godskrives Arrestanten en passende Arbejdsducør, der fastsættes snarest muligt efter, at det paagældende Arbejde er udført. Der bør gives Arrestanten Meddelelse om den fastsatte Arbejdsfortjeneste.

Der bør regelmæssigt, helst ugentlig, gives Arrestanten en Opgørelse, udvisende dels, hvilke Beløb der i den forløbne Periode er godskrevet ham i Arbejdsfortjeneste, dels hvilke Beløb der i Periodens Løb er ført til Udgift for ham til Indkøb af tilladte Smaafor nødenheder o. lign. Denne Opgørelse vil kunne udfærdiges paa en Afriyningblok med Kalkerpapir, saaledes at et Eksempplar af Opgørelsen udleveres Arrestanten, medens et andet opbevares af Arrestforvareren.

Forinden Afgangen fra Arresthuset bør der yderligere forelægges Arrestanten en samlet Opgørelse over hans Pengemellemværende med Arresthuset, hvilken Arrestanten vil have at forsyne med sin Underskrift til Godkendelse, hvorefter den bliver at opbevare i Arresthuset.

Saafernt der i et Arresthus allerede anvendes en efter Arrestinspektørens Skøn ligesaa betryggende, fra foranstaaende afvigende Fremgangsmaade, vil der intet være til Hinder for at vedblive hermed.

Forsaavidt det for en Arrestant indestaaende Beløb (Arbejdsducører + medbragte eller tilsendte Penge) maatte udgøre 100 Kr. eller derover, maa det anses for rettest, at det — eventuelt med Fradrag af et passende mindre Beløb til Indkøb af Smaafor nødenheder o. lign. — efter Arrestinspektørens nærmere Bestemmelse indsættes til Forrentning i en Sparekasse eller andet solidt Pengeinstitut.

Endelig skal man paa dertil given Anledning tilføje, at der overfor Arrestanter, der i Overensstemmelse med Justitsministeriets Cirkulærer Nr. 176 af 15. August 1917 og Nr. 145 af 14. August 1918 er hensat til Foranstaltning i Arresthusene¹⁾, bør følges samme Regler med Hensyn til Godskrivning af Arbejdsducører som for Arrestanter, der afsoner Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost.

I Forbindelse med sidste Stykke i Cirkulæret skal anføres, at Direktoratet i Anledning af en Forespørgsel fra en Arrestinspektør har udtalt, at Personer, der i Arresthusene afventer Plads i Straffeanstalterne ordentligvis bør have Adgang til at *indkøbe Skraa* i begrænset Omfang efter Arrestinspektørens Bestemmelse, dog saaledes at Udgiften

¹⁾ nemlig for at afvente Pladsledighed i Straffeanstalt.

hertil i Forbindelse med Udgifterne til andre tilladte Indkøb ikke overstiger Halvdelen af de den paagældende Arrestant godskrevne Arbejdsducører.

Arrestanternes behørig og hensigtsmæssige Sysselsættelse i Arresthusene giver iøvrigt ofte Anledning til ret betydelige Vanskeligheder, særlig naturligvis ved de mindre Arresthuse. Vanskelighederne kommer frem dels med Hensyn til Muligheden for at fremskaffe Arbejde, dels med Hensyn til Muligheden for Afsætningen af de i Arresthusene fremstillede Genstande. Iøvrigt gør ogsaa her Forholdet til *det frie Erhverv* sig gældende, idet Direktoratet efterhaanden ikke helt sjældent modtager Besværinger fra dette over den Konkurrence, som Arbejdet i Arresthusene formenes at paaføre enten visse bestemte Fag eller stedlige Næringsdrivende.

Sjælesorgen ved de kommunale Arresthuse varetages i Almindelighed gennem Sognepræsten paa det paagældende Sted, idet der dog til enkelte store Arresthuse er knyttet en særlig, honorarlønnet Fængselspræst. I Anledning af en Henvendelse fra »Kirkens Korshær« om Tilladelse til, at Repræsentanter for Korshæren faar Adgang til at besøge de i Arresthusene hensiddende Fanger, har Justitsministeriet efter Brevveksling med Kirkeministeriet meddelt Amtmændene og Arrestinspektørerne, at Ministeriet intet har at erindre imod, at der af Arrestinspektørerne gives 2 navngivne Medarbejdere — henholdsvis en Mand og en Kvinde — som Repræsentanter for »Kirkens Korshær« Adgang til at besøge de i Arresthusene hensiddende Fanger, dog med Forbehold af disses Ret til at vægre sig ved at modtage Besøg af Arresthuset uvedkommende Personer, og under Iagttagelse af de i Retsplejelovens § 784, 2) angaaende Varetagtsfangers Adgang til at modtage Besøg indeholdte Regler. Det er en Forudsætning, at Besøg ikke aflægges uden forudgaaende Henvendelse fra Repræsentanten til den Præst, hvem det gejstlige Tilsyn med de i det paagældende Arresthus hensiddende Fanger paahviler, ligesom det er en Selvfølge, at Repræsentanten maa underkaste sig de af vedkommende Arrestinspektør for Besøgstilladelsen iøvrigt foreskrevne Vilkaar. Med Hensyn til et af Korshæren fremsat særligt Ønske om Adgang for Repræsentanterne til at tale med Fangerne i Enrum henviste Ministeriet Hæren til gennem vedkommende Repræsentant i hvert enkelt Tilfælde

at forhandle med de lokale Myndigheder. I Skrivelsen til Arrestinspektørerne tilføjede man endelig, at Ministeriet vilde sætte Pris paa at modtage Indberetning om de paagældende Repræsentanters Virksomhed, saafremt den skønnes at være til Gavn for Fangerne, ligesom man udbad sig Meddelelse, dersom den skulde vise sig at medføre Ulemper.

Medens det for Straffeanstaltternes Vedkommende lige siden 1919 har været Regel, at Fangerne for Anstaltens Regning i rimeligt Omfang holdes forsynede — foruden med Negleborste og Sæbe — med *Tandbørste og Tandpulver*, har der ikke ved de kommunale Arresthuse været fastsat særlige Regler i saa Henseende. Der er imidlertid nu under 10. September 1929 udfærdiget saalydende Cirkulære til Amtmændene og Arrestinspektørerne:

»Efter at Direktoratet for Fængselsvæsenet fra samtlige Arresthuse har indhentet Oplysning om, hvorledes der i disse forholdes med Hensyn til Udlevering af Tandbørster — eventuelt Tandpulver, Tandpasta eller lignende — til Arrestanter, skal man henstille, at der i de Arresthuse, i hvilke saadanne eller mere omfattende Bestemmelser ikke allerede maatte være gældende, fremtidig følges den Regel, at der for Arresthusets Regning udleveres Tandbørste — eventuelt tillige Tandpasta — til de Arrestanter, der fremsætter Anmodning derom, og som ikke i Forvejen er i Besiddelse af en saadan eller i Arresthuset har beroende fornødne Midler til selv at bekoste Anskaffelsen.

Det tilføjes, at man gaar ud fra, at der i fornødent Omfang stilles Sæbe og Negleborste til Disposition for Arrestanterne.«

Efter en gennem mange Aar gældende Praksis, der gennetagne Gange er godkendt af Justitsministeriet, medregnes *Hospitalsophold* i Straffetiden, naar Indlæggelsen først finder Sted, efter at Straffens Afsoning er paabegyndt. I et særligt Tilfælde, hvor det drejede sig om Afsoning, dels af en i 1929 idømt Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 60 Dage, dels af en i 1927 idømt betinget Straf af lige Fængsel i 20 Dage, har Direktoratet imidlertid truffet en noget afvigende Afgørelse. Sagens Omstændigheder var følgende: Den 10. Maj 1929 hensattes Domfældte til Afsoning i paagældende Arresthus. Den 23. s. M. blev han indlagt paa et Hospital til Behandling for Kønssygdom, hvor han forblev indtil den 1. August. Hospitalsopholdet fra den 23. til den 30. Maj blev af Politimesteren medregnet i Straffetiden, saaledes at den betinget idømte Straf ansaas for afsonet. Domfældte gjorde imidlertid gældende, at hele Hospi-

talsopholdet maatte medregnes i Straffetiden, saaledes at ogsaa den ham senest idømte Straf maatte betragtes som afsonet. I Overensstemmelse med Anklagemyndighedens Indstilling resolverede Direktoratet, at Straffen af Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 60 Dage ikke under de foreliggende Omstændigheder kunde anses for afsonet, idet man dog samtidig bad Domfældtes Opmærksomhed henledt paa, at Spørgsmaalet efter hans Begæring i Medfør af Retsplejeloovens § 998 vilde kunne forelægges Retten til Afgørelse.

En i Københavns Vestre Fængsel hensiddende *Varetægtsfange* besværede sig til Justitsministeriet over, at det var blevet nægtet ham at faa udleveret nogle ham tilsendte Bøger, medmindre han arbejdede for Fængslet. Af Sagen fremgik, at det drejede sig om Bøger, hvis Udlevering i Medfør af Retsplejeloovens § 784, Stk. 4, er afhængig af Fængselsforstanderens Tilladelse, at alle Varetægtsfanger faar udleveret 1 — eventuelt 2 — Bøger ugentlig fra Fængslets Bogsamling, og at Varetægtsfanger der arbejder mindst 4 Timer daglig, faar udleveret de dem tilsendte Bøger, dog ikke udover 700 almindelige Bogsider ugentlig. Ministeriet svarede, at man ikke fandt Anledning til at ændre de ved Fængslet gældende Regler for Udlevering af tilsendte Bøger.

Med Hensyn til Afgørelser vedrørende *Fangers private Forhold* bemærkes, at Direktoratet i et Tilfælde har meddelt en i et Arresthus hensiddende Domfældt, der afventede Pladsledighed i Straffeanstalt, Tilladelse til i vedkommende Byraadssal at blive borgerlig viet til sin Forlovede, idet det dog i Tilladelsen tilføjedes, at der ikke burde indrømmes den paagældende nogen Lempelse udover den, der er strengt nødvendig af Hensyn til Ægteskabets Indgaaelse.

Omvendt har Direktoratet afslaaet et Andragende fra en Fanges Forældre om, at han, der afsonede en Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, maatte faa »Udgangstilladelse« for at deltage i Forældrenes Sølvbryllup.

M. H. t. *Nedlæggelse af Arresthuse* er der i Aarets Løb kun truffet en enkelt Afgørelse¹⁾, idet man har approberet, at Arresthuset i Skjern indtil videre ikke benyttes som saadant, og at Arrestanterne i Stedet for anbringes i Ringkø-

¹⁾ Se nærværende Tidsskrift for 1929 Side 222—223.

bing Arresthus. Arresthuset vil dog vedblivende blive brugt til Detentionslokale.

Med Hensyn endelig til de kommunale Tvangsarbejdsanstalter er der ikke i Aarets Løb sket Ændringer eller truffet Afgørelser af særlig Interesse. Bestemmelsen om Anvendelse af legemlig Revselse som Disciplinærstraf i disse Anstalter har heller ikke i det sidst afsluttede Beretningsaar d. v. s. i Tiden indtil den 31. Marts 1929 fundet praktisk Anvendelse.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform.
April—Juli 1930.

Ogsaa disse Hefter bringer en Række Artikler af russiske Forfattere. I April-Heftet redegør *Kamentzki* (nu i Berlin) for Psykiaternes Virksomhed ved Fængselsvæsenet i Moskau, hvor han har været Leder af den kriminologiske Klinik og Medlem af Kabinettet for Studium af Forbrydelse. Moskau har 8 Fængsler, hvoraf 1 for politiske Forbrydere og 1 for Kvinder, med et samlet Belæg af 6—7.000, samt flere Arbejdskolonier udenfor Byen og et Opdragelseshjem for unge Forbrydere. Dette Fængselsvæsen beskæftiger 14 Psykiatere, hvoraf 2 er Kvinder, saaledes at 6 kun gør praktisk Tjeneste ved Anstalterne, hvor de for de stores Vedkommende har daglig Konsultationstid, for de smaa 2—3 Gange om Ugen. Her undersøges Fanger, der fremstilles af Anstaltslægerne, hvorhos Fængselsledelsen raadfører sig med Psykiateren om Behandlingen af vanskelige Fanger. Men desuden paahviler det Psykiateren regelmæssig at inspicere Fangerne saaledes, at de alle bliver Genstand for hans Undersøgelse, og de, hvis Psyke er paafaldende, er under hans stadige Kontrol. Sker der f. Eks. med kort Mellemrum flere Selvmord i en Anstalt, kan der i den Anledning blive gjort Ansvar gældende mod vedkommende Psykiater. I en af Anstalterne er der indrettet en Afdeling paa 20 Senge med terapeutiske Installationer til Behandling af Fanger, der har vanskeligt ved at akklimatisere sig i Fængselslivet, eller som lider af lettere Fængselspsykoser, og denne Afsondring af urolige Elementer skal have virket godt til at modvirke Masseuroligheder paa Anstalten. Psykiaterens Arbejde med Fangerne gaar imidlertid langt videre, da han skal afgive sit Votum med Hensyn til Spørgsmaal om Ændring i Straffudstaaelsesformen for en Fange, hans foreløbige Løsladelse eller Tildeling af den »Orlov« paa kortere eller længere Tid, som kan tildeles enhver Straffefange for at besøge sit Hjem eller udføre Høstarbejde o. l. Anser Psykiateren en længere Observation for paakrævet, overføres Fangen til et »Institut for retspsykiatrisk Expertice« med

120 Senge, hvor 8 Psykiatere stadig arbejder som Klinikere. Her er Fangen uden Opsyn, kun udenfor Instituttet er der anbragt en bevæbnet Vagt, men i Lokalerne og Haven færdes han frit. Imidlertid savnes der endnu Midler til at beskæftige de dersteds indlagte, kun Aviser og et lille Bibliotek staar til Raadighed. Falder Skønnet ud til Utilregnelighed, indeholder det tillige Forslag til den paagældendes Anbringelse i en passende Anstalt med psykiatrisk eller opdragende Pleje. Paa Instituttet optages endvidere de Varetagtsfanger, som under Forundersøgelsen vækker Mistanke om aandelig Anomali. Det videnskabelige Centrum for den hele Virksomhed er »Kabinettet for Studium af Forbrydere og Forbrydelse«, bestaaende af Psykiatere, Sociologer, en Psykolog og en Anthropolog, der bearbejder Spørgeskemaer for alle, der optages i Kriminalfængslerne, angaaende Personlighed, Milieu og Fortid. Her til er for mere indgaaende Undersøgelser af Tilfælde, der synes at frembyde værdifuldt Materiale, knyttet en kriminologisk Klinik med Plads til 30, men ligeledes endnu uden Arbejdsmulighed for de indlagte, der til Gengæld faar almen Undervisning — bl. a. i Politik! — og iøvrigt læser, skriver Digte og opfører selvlavede Teaterstykker. Medlemmerne af Kabinettet gør iøvrigt selv Studier i Marken, gennemsøger Tyveknejper, offentlige Asyler, Prostitutionens Tilholdssteder og de Befolkningskvarterer, hvorfra visse Forbrydergrupper erfaringsmæssig udgaar. I de nævnte Institutter — som i de tilsvarende i andre russiske Byer — holdes der Forelæsninger og Kursus, der finder livlig Tilslutning af Jurister og Medicinere.

Tersiev (Moskau) skriver i samme Hefte om »die Bewertung ihrer Taten seitens der verurteilten Mörder« og bringer her Resultatet af sine Undersøgelser af, hvorledes 130 for Mord dømte Personer, der i Aarene 1922—28 udstod deres Straf i Moskvas Strafanstalter, selv bedømte deres Handling. Undersøgelsen gik ud paa at konstatere, dels om den paagældende nu forsvarede eller fordømte sin Handlemaade, dels ud fra hvilke Motiver han fældede en saadan Dom. Artiklen indeholder mange interessante Enkeltheder, bl. a. om den anvendte Methode for Undersøgelsen, som ikke kan refereres her. Kun nogle Tal skal nævnes af de Resultater, Forf. kom til: I 27 Tilfælde blev Angivelserne sat ud af Betragtning, fordi Kontrollen med deres Indhold viste deres Upaalidelighed. Af de resterende

103 viste 90 Fordømmelse af Gerningen, de 21 dog med Forbehold, medens 13 forsvarede Gerningen, 10 af dem dog med Forbehold, saaledes at kun 3 af hele Materialet betingelsesløst hævdede Handlingens Forsvarlighed i enhver Henseende. Men gaar man over til det andet Led i Undersøgelsen, nemlig hvilke Motiver der førte til Morderens Bedømmelse af sin Handling, ses det, at dette Motiv for de 87 var egoistisk og kun for 16 var altruistisk eller overvejende altruistisk betonet. Nærmere stiller det sig saaledes: Af de 90, der fordømte deres Gerning, blev 45 herved ledet af egoistiske Motiver (Følgerne for dem selv o. l.), 31 af egoistiske og altruistiske Motiver i Forening med Overvægt af de første, 8 af tilsvarende blandede Motiver men med Overvægt af de sidste, kun 6 af rent altruistiske Motiver. Af de 12*), der forsvarede Gerningen, fældede 10 denne Dom af egoistiske Motiver, medens altsaa 2 begrundede den altruistisk. Afhandlingen opløser yderligere disse Grupperinger i Undergrupper efter Motivets nærmere Indhold og ender med at betone, at Undersøgelserne jo er sket under Straffens Udtaaelse og intet kan vise med Hensyn til, hvilken Bestandighed disse Vurderinger fra den skyldiges egen Side af hans Gerning vil have, naar han har forladt Strafanstalten og er vendt tilbage til det almene Samfund.

»Frihed for Loke som for Thor« maa være det Motto, som har ført Redaktionen af *Monatsschrift* til uden Kommentar at optage (i Juliheftet) en Artikel af Prof. Anossow (Taschkent i Turkestan) om Forbrydelsesbegrebet i Sovjetruslands Straffekodex. Forf. vil imødegaa den gænsede Opfattelse, at Sovjets Forbrydelsesbegreb i sine Elementer hviler paa et fra den almindelige og tidligere ogsaa i Rusland gældende Strafferet ganske forskelligt og dermed uforeneligt Grundlag. Han citerer de Bestemmelser i Kodex, der definerer Begrebet Forbrydelse:

»Art 6. Som socialfarlig anses enhver Handling, som er rettet mod Sovjetordningen, eller som krænker den Retsordning, som gennem Arbejdernes og Bøndernes Magt er fastsat for Overgangsperioden til den kommunistisk Ordning.

Anm. En Forbrydelse foreligger ikke, naar en Handling vel formelt indeholder Elementerne efter en eller anden Artikel i denne Lovbogs specielle Del, men paa Grund af

*) Efter det foranstaaende var der 13.

sin Ubetydelighed eller Manglen af skadelige Virkninger taber sin farlige Karakter.

Art. 8. Naar en konkret Handling, som i Gerningsojeblikket efter Art. 6 var en Forbrydelse, paa Retsforfølgningens eller Domsafsigselsens Tid har tabt den socialfarlige Karakter, enten som Følge af Forandring i Straffeloven, eller paa Grund af Forandring i den socialpolitiske Omgivelse, eller naar Gerningsmanden paa nævnte Tidspunkt efter Rettens Mening ikke kan betragtes som socialfarlig, medfører denne Handling ingen samfundsbeskyttende Forholdsregel overfor Gerningsmanden.

Art. 16. Er en eller anden socialfarlig Handling ikke udtrykkelig forudset i denne Lov, saa bliver Grund og Grænse for Ansvar for denne Handling at bestemme efter de Artikler, som regulerer de med Handlingen mest beslægtede Forbrydelser.«

Lovbogen kender vel endnu Begreberne Tilregnelighed og Skyld, men i dens Forbrydelsesbegreb indgaar intet Krav i saa Henseende. Ordet »Straf« er ukendt og erstattet med Begrebet »Forholdsregler til Samfundsbeskyttelse«; Forbrydelse og Straf har tabt enhver moralsk Vurdering, idet Forbryderen ganske som den sindssyge behandles uden Tanke om Harme og Hævn. Farligheden som saadan er Forbrydelsens konstitutive Element. Utilregnelighed er kun Kriterium for, om den ene eller den anden Form for »Sanktion« skal anvendes. Hvad Begrebet Skyld angaar, er dette kun at anse som symptomatisk for et tilregneligt Menneskes Farlighed, idet den tilfældige socialskadelige Handling ikke indicerer Farlighed hos Individet og derfor ikke kræver nogen Sanktion. Ansvar for tilfældige Følger kendes derfor som Regel ikke. Men medens den »moralisk paabudte Gengældelse« saaledes er ganske udelukket af Straffelovbogen, staar denne iøvrigt ingenlunde fremmed overfor de etiske Problemer — Idéen om »Menneskeværdighed« er saaledes udtrykkelig udtalt i den.

Alt dette kan nu være, hvad det vil, omend Vesteuropa sikkert vil finde det ubegribeligt, at man mener at burde unddrage Repressionen mod Forbrydelsen den Støtte, som ligger i, at den af Befolkningsopinionen fordømmes som umoralisk. Men det, som udæsker Kritikken stærkt overfor Forf.s Udviklinger, er hans Forsøg paa at godtgøre, at de citerede Artiklers Bestemmelse af Retsstridigheden (Art. 6.

med Anm. og Art. 8.) og af Straffehjemlen (Art. 16.) ikke ligger saa overmaade fjernt fra eller dog ikke er væsensforskellige fra anden gældende europæisk Ret og nyere Straffelovsudkast. Man behøver her kun at sammenligne Art. 16, som tillader selv den mest partielle Analogi til et eller andet Lovbud i den specielle Del som Hjemmel for at straffe enhver ikke i Lovbogen omtalt Handling, som vedkommende Ret skønner »socialfarlig«, med f. Eks. den danske Straffelovs § 1, der kræver, at Handlingen »ganske smaa ligestilles med« et Forhold, hvis Strafbarhed er lovhjemlet. Art. 16 fornægter ganske Sætningen »nullum crimen sine lege«. Og hvad Retsstridighedsbegrebet angaar, synes det aabenbart, at Art. 6 og 8 muliggør dels at kriminalisere som »socialfarligt« alt, hvad der ikke passer Øjeblikkets Magthavere, repræsenterede i Domstolene, dels at lade de groveste Forbrydelser, begaaede af Meningsfæller overfor politiske Modstandere, gaa fri for enhver Reaktion fra Statsmagts Side med Hjemmel i de udhævede Ord i Art. 8. Dette synes man imidlertid ikke at have Blik for i Turkistan!

I en Afhandling i Hefte for Maj med Titel »Sozialpädagogische Betrachtungen zur Gefängnisarbeit«, der frembyder stor Interesse, slaar *Brandstätter* (Ichterhausen) fast, at Arbejdet i Strafanstalten maa indrettes paa at blive baade en indre og en reel ydre Værdi for Fangen. Medens man i ældre Tider nærmest opfattede selve Arbejdet i Anstalten som en Forøgelse af Straffen for den paagældende, blev man senere af den Opfattelse, at det skulde »vænne« Fangen til Arbejdsomhed, for at denne »Vane« kunde holde sig efter hans Løsladelse og bevirke, at han fremtidig kunde holde sig paa ret Køl i Samfundet. Men Indlevelsen i en Vane kræver dels en meget lang Tid og er dels ikke holdbar, naar de tvungne Livsforhold, under hvilke Vanen indøvedes, afløses af ubunden Frihed. Der maa derfor skabes en ny indre Indstilling til Arbejdet hos Fangen, det er en pædagogisk Opgave for dem, der ved Undervisning, Cellebesøg, Foredrag osv. skal søge at paavirke Fangen, at vække hos ham selv Forestillingen om Arbejdets Værdi for ham. Lettest ser Fangen denne Værdi fra et rent utilitarisk — egoistisk Synspunkt, nemlig som Middelet til gennem Arbejdsplejene at skaffe sig Ekstraforplej-

ning og lignende Goder i Straffetiden; Tanken om derigennem at støtte Familien ligger ham straks fjærnere, og Tanken om gennem denne Arbejdsfortjeneste at yde nogen Erstatning til den ved Forbrydelsen skadelidte er ham næsten altid ganske fjærn. Men foruden Arbejdets Nytte som Middel til at erhverve Goder for Fangen selv og for andre skulde man arbejde paa hos ham at fremkalde Glæden over det fuldførte Arbejde, Produktet. Dette støder imidlertid paa den Vanskelighed, at Arbejdet i Nutiden mest gaar ud paa en Del-Produktion, idet den enkelte Arbejder ikke fuldfører et samlet Produkt. Det gælder da om at aabne Fangens Blik for den samfundsmæssige Nødvendighed af, at alle samarbejder i Produktionen for at løse dennes Opgave og derigennem vække en social Samhørighedsfølelse hos ham. Lykkes det at skabe en saadan — stærkere eller svagere — Følelse, er herved opnaaet noget langt værdifuldere og holdbarere end en blot »Arbejdsvane«.

Men dernæst gælder det at udvikle Arbejdsdygtighed hos Fangen, og ved Valget af, i hvad Retning denne Arbejdsdygtighed skal søges udviklet, pointerer Forf. stærkt, at Ledelinjen her maa være, hvad der svarer til de sociale Krav, der opstaar efter Løsladelsen og skal søges tillæmpet for den løsladte gennem Forsorgsarbejdet, der tager ham under Armene. Ved Ordningen af Fangearbejdet maa der derfor selvsagt ikke først spørges om, hvilket Arbejde der vil give bedst Tilskud til Dækning af Anstaltsdriften, men ej heller ubetinget om, hvad Fangen selv føler mest Lyst til, eller hvad der er det sundeste for ham. Problemet maa være: hvilket Arbejde er det, som der er mest Udsigt til at faa ham igang med og bevare ham i som socialiseret, naar han kommer paa fri Fod? Her har Landmandsarbejdet længe med Urette været overvurderet, dels fordi det aldrig fra Anstalten kan drives med den Intensitet og under de Forhold, som det drives i den frie Bedrift, dels fordi det væsentlig kun vil blive Sæsonarbejde med alle dets økonomiske og moralske Mangler, som vil staa aabent i denne Branche for den løsladte Fange. Bedst vilde det være, om Fangerne kunde lære til Bunds et Haandværk; men dette vil jo forudsætte en Længde af Straffetiden, som kun vil gælde for et Mindretal. Derimod anbefaler Forf. Værkstedsarbejde af den Beskaffenhed, som vel ikke gør sin Udøver til »faglært«, men nærmest til »Specialarbejder«, en Arbejder, der er inde i det, som Arbejds mændene

paa Fabrikker og Værksteder i de forskellige Industrier maa kunne for at gøre Fyldest. Dette kan læres indenfor en kortere Tid og giver den relativt bedste Chance for Anbringelse i Arbejde ved Løsladelsen. Og den ofte tidligere fremhævede Fare ved, at Fangen skal leve i Byer med deres Fristelser og Fare for slet Selskab, afviser Forf. dels med, at Forholdene paa store Gaarde i Høstsæsonen næppe er bedre i moralsk Henseende, medens paa den anden Side Forsorgen for og Hjælpen til de løsladte altid vil være bedre organiseret og udrustet i Byerne end paa Landet. Ogsaa for Aandsarbejdere som Kontorfolk, Handelsmænd o. l. anser Forf. en saadan Beskæftigelse som den bedste, fordi den kan give dem en god Start med Chance for efterhaanden atter at arbejde sig op, medens han ikke ser stor Nytte i at beskæftige dem med Kontor- og Skrivearbejde i Fangetiden, da Udsigten til snart at faa dem ind i saadan Virksomhed, naar de bliver fri, under de nuværende Forhold paa Arbejdsmarkedet er yderst minimal. Fangens Uddannelse til et Arbejde, der kan blive et fremtidigt Fodstykke for hans Liv, maa begynde snarest mulig efter hans Anbringelse i Anstalten, for at man kan have den længst mulige Tid til Raadighed for den.

I Juli-Heftet skriver *Hirschberg* (München) en længere Opsats »Zur Psychologie des Wiederaufnahme-Verfahrens«. Med Udgangspunkt i det temmelig store Antal Sager i Tyskland i de senere Aar, hvor en Genoptagelses-Sag har ført til, at den tidligere domte nu er bleven frifundet — i mange Tilfælde desværre først efter at Straffen eller en stor Del af den var udstaaet — søger Forf. at ridse op de psykologiske Fejlkilder, hvoraf urigtige Straffedomme har deres Udspring, og efterlyser ved Siden af den allerede eksisterende Udsagnspsykologi en empirisk-videnskabelig Bearbejdelse af Anklagers, Sagkyndigs og Dommers Psykologi, der gennem konkrete Eksempler (»Sygehistorier«) skal belyse og derved advare mod de mangeartede Fejlkilder, der lægger Snarer for disse Organers og navnlig Dommernes Klarsyn og Uhildethed. Blandt saadanne Kilder nævner og behandler Forf. bl. a.: Dommernes Ukendskab til den almindelige Udsagns-Psykologi, Overvurdering af Vidnebeviset paa Bekostning af Realbeviser (»de tavse Vidner«), den frie Bevishedommelse, for saa vidt som den hos mange

Dommere har nedsat Kravet til et virkeligt, objektivt Bevis, ubevidste Fordomme hos Dommere (»enhver anklaget vil lyve sig fra det«, »ethvert Vidne er troværdigt, til det modsatte bevises«), fejlagtig Autoritetstro hos Dommere overfor Erklæringer af Sagkyndige, disse sidstes Utilbøjelighed til at erkende, at der indenfor deres Omraade gives Ting, de i Virkeligheden er ude af Stand til at give paalidelig Oplysning om, den ubevidste Indflydelse af Antipathier og Sympathier, af Livsopfattelse og politisk Indstilling hos den paagældende. Hvad særlig angaar Farerne af denne Art under en Genoplagelsesproces, fremhæver og undersøger Forf. naturligvis først og fremmest den psykiske Indstilling hos den Ret, der efter engang at have fældet en Straffedom nu faar den Opgave at træffe Bestemmelse om, hvorvidt denne Afgørelse skal tages op til ny Prøvelse og eventuel Omstødelse, — den falske Opfattelse af »Statens Autoritet«, der paa Forhaand bibringer en Dommer Tilbøjelighed til længst mulig at blive staaende ved en Retsafgørelse, der har opnaaet Retskraft. Afhandlingen er frisk og levende, en sund Læsning for enhver Dommer.

Mindre Meddelelser.

KRIMINALBETJENTENS VIDNEFORKLARING I RETTEN — OG HANS RAPPORT.

Ved Auditor E. SCHÄFFER.

Der har i den senere Tid i Tyskland været ved at uddanne sig den Retspraksis, at Kriminalbetjente ikke fik Lov af Retten til at gøre sig bekendt med deres tidligere skriftlige Rapporter, før de afgav mundtlig Vidneforklaring, selv om deres Hukommelse svigtede. I enkelte Tilfælde hævdede Retten det Synspunkt, at den af principielle Grunde maatte formene alle Vidner, saavel Privatpersoner som Politifunktionærer, at gøre sig bekendt med de fremlagte Dokumenter.

Ifølge »Kriminalistische Monatshefte«, Februar 1929, tog Politipræsidenten i Berlin deraf Anledning til at henvende sig til Præsidenten for Kammerretten i Berlin, over for hvem han udtalte som sin Anskuelse, at Kriminalbetjentens Gennemlæsning af sin egen Rapport kun kunde bidrage til at korte Hovedforhandlingen og tilpasse hans Udsagn efter Processens Behov. Politipræsidenten foreslog Retspræsidenten at paalægge Dommere og Anklagemyndigheder at lade Kriminalbetjentene faa Adgang til at se deres egne fremlagte Rapporter før Hovedhandlingen.

Kammerretten vægrede sig herved, men afgav en Betænkning om Spørgsmaalet, dateret 15. November 1928, som Retspræsidenten og Generalstatsadvokaten derefter paa Opfordring rundsendte til alle Domstole og Statsadvokaturer i Berlin.

Denne Betænkning begynder med at besvare bekræftende det Spørgsmaal, om der overhovedet er Lovhjemmel for at frigive til Gennemlæsning af Rapportskriveren fremlagte Rapporter før Hovedforhandlingen. St. P. O. giver egentlig kun en saadan Adgang til Statsadvokaten, Forsvareren og til den private Klagers Sagfører, men det er ikke berettiget at slutte modsætningsvis derfra, at Vidner ikke maa se Sagens Dokumenter. Spørgsmaalet maa afgøres efter de

almindelige Regler om Vidneafhøring. I Modsætning til tidligere har St. P. O. indskrænket sig til en almindelig holdt kortfattet Bestemmelse herom (§ 69):

»Vidnet skal opfordres til i Sammenhæng at forklare, »hvad der er det bekendt om Genstanden for Afhøringen Til nærmere Forklaring og Fuldstændiggørelse af Udsagnet kan der i fornødent Fald »stilles yderligere Spørgsmaal«.

Den tyske St. P. O. giver altsaa nu kun ganske faa Forskrifter og overlader iøvrigt Spørgsmaalets Afgørelse til Dommerens fornuftige Skøn. I Motiverne til staar der endogsaa: »At Dommeren ogsaa kan tillade Vidnet at gennemlæse fremlagte Dokumenter, hvad nogle Love om Strafferechtspleje udtrykkelig fremhæver, synes selvfølgelig.«

Det er da ogsaa af Rigsretten adskillige Gange fastslaaet, at Vidnerne har denne Adgang saavel før som under Domsforhandlingen.

Herefter udtaler Kammerretten, at de almindelige Regler i St. P. O. om Vidneafhøring tilstræber, at den materielle Sandhed skal udfindes. Derfor kan der stilles yderligere Spørgsmaal til nærmere Forklaring og Fuldstændiggørelse af Udsagnet. Denne Lovens Vilje tilsidesætter Dommeren, hvis han vil formene de Beljente, der har arbejdet i Sagen, at opfriske deres Hukommelse ved at gennemse deres egne tidligere Rapporter, Disse Dokumenter indlemmes ikke i Akterne, for at Dommeren skal holde dem hemmelige, men for at de kan finde Anvendelse til Udfindelse af den materielle Sandhed. En Dommer handler derfor i Lovens Aand, hvis han frigiver Rapporterne, men imod Lovens Aand, hvis han lægger sin tunge Haand over dem.

En Undtagelse gælder tidligere Udsagn af Vidner, der er fritagne for Vidnepligt, da Dommeren ikke kan forudse, om disse Vidner under Domsforhandlingen vil gøre Brug af deres Rel.

Afset fra dette Undtagelsestilfælde er der ingen retlig Betænkelighed ved at lade Politiets Tjenestemænd faa et Indblik i de af dem selv skrevne Rapporter, naar de stiller Forlangende derom, for at opfriske Hukommelsen.

Opdagerens Tjeneste fører jo med sig, at han maa befatte sig med talrige straffbare Handlinger, som han ikke kan bevare saa sikkert og saa fuldstændigt i Erindringen som andre Personer, der ikke professionelt, men kun lejligheds-

vis iagttager strafbare Handlinger. Det er altsaa ofte kun en Følge af deres Stilling, naar de som Vidner erklærer, at de ikke nøje husker Enkelthederne.

Det anses dog for hensigtsmæssigt først at give denne Tilladelse under Hovedforhandlingen, dels for at undgaa eventuelle Rivninger mellem Dommer, Statsadvokat og Politi, dels af Hensyn til de ikke sjældne Tilfælde, hvor den Sigtede hævder, at hans Udsagn er urigtig gengivet, eller at Betjenten har paavirket ham paa utilstedelig Maade. Herfor taler ogsaa, at Dommeren faar et rigtigere Indtryk af Betjenten og hans Troværdighed, naar han først lader ham forklare, hvad han husker, og derpaa gennemgaar hans Rapporter med ham, end hvis Betjenten inden Retsmødet havde sat sig ind i Rapporterne og derefter i Retten holdt et flydende Foredrag, som om han uden videre huskede alle Enkeltheder.

Politipræsidenten i Berlin er i det hele og store enig med Kammerretten i dens Betragtninger. Navnlig mener han ogsaa, at Kriminalbetjenten bør vente til Hovedforhandlingen med at se sine fremlagte Rapporter, naar Rapporterne angribes af den Sigtede. Men i andre Tilfælde mener han, at Politiet burde have Adgang til at læse egne Rapporter inden Hovedforhandlingen. Betjenten kommer i en pinlig Situation, naar han først bliver i Stand til at fremkomme med sin Vidneforklaring, efter at det fremlagte er blevet læst. Retsforhandlingen forsinkes ogsaa herved. Og Forsvareren vil i saadant Tilfælde kunne faa et kærkomment Angrebsmiddel mod et Vidne, der udtaler sig til Ugunst for den Anklagede.

Naar Kammerretten henviser Politiet til altid at tage Genparter af Rapporterne, afvises dette som uigennemførligt, da Politiet ikke raader over det fornødne Skrivemaskine-Personale.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Defensor legis. 1930. Nr. 5—6.
Fra Nær og Fjern (Dansk Fangeblad) Nr. 142—144.
American Journal of Police Science. Vol. I Nr. 2.
Tidsskrift for Retsvidenskab. Ny Række IX. Hft. 3.
Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenet i Danmark 1929. Udgivet af Direktoratet for Fængselsvæsenet.
Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 21. Aargang. Hft. 7—9.
27. Aarsberetning fra Fængselshjælpen (1929—30).
Juridisk Tidsskrift. 1930. Hft. 3—7.
Tidskrift utg. av Juridiska föreningen i Finland. 1930. Hft. 3.
Svensk Juristtidning. 1930. Hft. 4.
-